

Львівський державний університет внутрішніх справ

МЕХАНІЗМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ПРАВООХОРОННОЇ ТА ПРАВОВАХИСНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ
ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА
(Осінні читання)

Тези доповідей та повідомлень учасників
Міжнародної курсантсько-студентської наукової конференції

1 листопада 2013 р.

МЕХАНИЗМ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ
ПРАВООХРАНИТЕЛЬНОЙ И ПРАВОВАЩИТНОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УСЛОВИЯХ ФОРМИРОВАНИЯ
ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА
(Осенние чтения)

Тезисы докладов и сообщений участников
Международной курсантско-студенческой научной конференции

1 ноября 2013 г.

Львів

УДК 34
ББК 67
М 52

Рекомендовано до друку Вченою радою
Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол № 3 від 30 жовтня 2013 р.)

Упорядник – **О.М. Балинська**
кандидат юридичних наук, доцент, полковник міліції,
начальник відділу організації наукової роботи
Львівського державного університету внутрішніх справ

Механізм правового регулювання правоохоронної та право-
М 52 захисної діяльності в умовах формування громадянського
суспільства (Осінні читання): тези доповідей та повідомлень
учасників Міжнародної курсантсько-студентської наукової
конференції. – Львів: Львівський державний університет внут-
рішніх справ, 2013. – 316 с.

Збірник містить тези доповідей та повідомлень, які внесено до про-
грами традиційних «Осінніх читань», що проводитимуться у рамках
Міжнародної курсантсько-студентської наукової конференції на тему
«Механізм правового регулювання правоохоронної та правозахисної
діяльності в умовах формування громадянського суспільства» у Львівсь-
кому державному університеті внутрішніх справ 1 листопада 2013 р.
Учасники конференції – курсанти, студенти, магістранти вищих навчальних
закладів України, Російської Федерації та Азербайджанської Республіки.

Тези опубліковано в авторській редакції.

УДК 34
ББК 67

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2013

**МОЛОДІЖНИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ
ВИЗНАЧАЄ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ**

Шановні колеги-науковці!

Вітаю Вас на дев'ятій курсантсько-студентській науковій конференції, яку організовує і проводить Львівський державний університет внутрішніх справ.

Винесені на обговорення питання – охорона прав та свобод особи, захист її законних інтересів, формування громадянського суспільства в сучасних умовах розвитку державності та інші надзвичайно важливі й актуальні, причому не тільки для України. Адже на участь у цього-річному науковому форумі у Львові зголосилися молоді науковці вищих навчальних закладів не тільки України, а й Азербайджанської Республіки та Російської Федерації.

Актуальності сьогоднішній конференції додає динамічний розвиток суспільних відносин, що спонукає до розбудови державності на засадах гуманізму та справедливості з орієнтацією на європейські правові стандарти. Чітка організація взаємовідносин держави і громадянського суспільства визнана стратегічним напрямом розвитку України. Тому розробка концепції, що визначає роль та місце державних органів у формуванні громадянського суспільства, дедалі частіше стає предметом наукових пошуків. І можемо визнати, що сьогодні в нашій державі є всі передумови, необхідні для того, щоб успішно вирішити це завдання.

Усім зрозуміло, наскільки важливим є реформування та вдосконалення системи державного регулювання суспільних відносин. Особливо це стосується органів внутрішніх справ, які виконують функцію захисту та забезпечення реалізації прав і свобод людини, а у випадку порушення цих прав – обов'язок ужити заходів для їх відновлення. Потреба такого реформування ґрунтується на сформованих світовою практикою і загальновизнаних міжнародних демократичних стандартах.

Чинне законодавство повинно відображати новий тип поведінки суспільства, не порушуючи в такому разі права та свободи громадян і

забезпечуючи рівновагу між інтересами держави та суспільства. Цього можна досягти тільки спільними зусиллями законодавців та реалізаторів права – економістів і вчителів, інженерів і психологів, юристів і лікарів тощо. Тільки враховуючи інтереси всіх учасників суспільного процесу, можна сформувати і підтримувати збалансовану конструкцію суспільства.

Основне завдання нашої конференції – знайти свіжі ідеї та погляди на поставлені часом і обставинами запитання. Цілком можливо, що відповіді на них будуть корисними для налагодження ефективного механізму правового регулювання в Україні та інших державах. Аналіз історичних передумов, сучасного стану та перспектив розвитку суспільних відносин, їх юридичне визначення та соціокультурне закріплення – ось основні напрями нашого сьогоднішнього обговорення.

Щиро бажаю всім учасникам плідної співпраці, нових приємних знайомств, конструктивного діалогу і наукових звершень! Ми вдячні Вам за те, що, розширюючи горизонт власних наукових інтересів, Ви окреслюєте для нашого міста й університету перспективу стати молодіжним науковим осередком, готовим до ведення діалогу найрізноманітніших поглядів на розвиток сучасного суспільства, держави і світу загалом.

*Михайло Цимбалюк,
ректор Львівського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
генерал-лейтенант міліції*

Т.І. Андрашук,
курсант
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ РЕЖИМИ В УКРАЇНІ

У певні періоди розвитку людства виникають соціальні, техногенні суперечності, суперечності між природою і суспільством. Це призводить до етнічних і соціальних, політичних і воєнних конфліктів, стихійних лих, великомасштабних промислових аварій та ін. Екстремальні ситуації загрожують життю і здоров'ю людей, створюють умови для знищення значних матеріальних і духовних цінностей. Все це може привести до дестабілізації та руйнування соціальної системи, а тому потребує негайного проведення неординарних заходів, у тому числі правових, організаційних, економічних, матеріально-технічних та ін. Екстремальні (надзвичайні) ситуації становлять собою сукупність небезпечних для суспільства чинників, які створюють загрозу життєво важливим інтересам особи, суспільства, держави і потребують для свого врегулювання іншого нормативного впливу, іншої керуючої підсистеми, ніж ті, що діють у звичайних умовах. Правові режими, за допомогою яких відбувається така перебудова юридичного інструментарію, можна визначити як надзвичайні. Вони належать до адміністративно – правових режимів.

Надзвичайні режими – це спеціальні правові режими життєдіяльності населення, здійснення господарської діяльності та функціонування органів влади на території, де виникла надзвичайна ситуація. Головним у їх змісті є те, що вони суттєво змінюють правовий статус суб'єктів цієї території, у деяких випадках – систему органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування, встановлюють заходи, які застосовуються для врегулювання ситуації.

Дослідження поняття правовий режим дає змогу виявити специфіку правового регулювання певного об'єкта чи виду діяльності. Крім цього це дозволяє судити про багатомірність, багатогранність і об'ємність права як інституційного утворення, а також розглядати його в динаміці, функціонуванні [1, с. 510].

Адміністративно-правовий режим – це певне поєднання адміністративно-правових засобів регулювання, що виявляється в централізованому порядку, імперативному методі правового впливу та юридичній нерівності суб'єктів правовідносин [2, с. 269].

Законодавство України передбачає три основні різновиди надзвичайних режимів: 1) надзвичайний стан; 2) надзвичайна екологічна ситуація; 3) воєнний стан.

Стаття 1 закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» дає визначення надзвичайного стану. Надзвичайний стан – це особливий правовий режим, який може тимчасово вводиться в Україні чи в окремих її місцевостях при виникненні надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства і передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [3].

Відповідно до статті 1 закону України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» « надзвичайна екологічна ситуація – надзвичайна ситуація, при якій на окремій місцевості сталися негативні зміни в навколишньому природному середовищі, що потребують застосування надзвичайних заходів з боку держави [4].

Що ж до воєнного стану то стаття 1 Закону України про правовий режим воєнного стану дає визначення воєнного стану. Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [5].

1. Адміністративне право України: підручник / Ю.П. Битяк, В.М. Гарашук, О.В. Дяченко та ін. – К.: Брвнком Інтер, 2007. – 544 с.

2. Адміністративне право: навч. посібник / О.І. Остапенко, З.Р. Кісіль, М.В. Ковалів, Р.В. Кісіль. – К.: Правова Єдність, 2009. – 536 с.

3. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 23. – Ст. 176.

4. Про зону надзвичайної екологічної ситуації: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 42. – Ст. 348.

5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України // Відомості Верховної Ради. – 2000. – № 28. – Ст. 224.

Р.А. Андрусів,

курсант

(Академія внутрішніх військ

МВС України)

РЕГУЛЮВАННЯ ВІЙСЬКОВО-СЛУЖБОВИХ ВІДНОСИН У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ВНУТРІШНІХ ВІЙСЬК УКРАЇНИ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Професіоналізацію Внутрішніх військ України планується здійснити шляхом їх комплектування професійно підготовленим і у правовому, і у соціальному відношенні захищеним особовим складом, який проходитиме військову службу лише за контрактом і матиме належне матеріально-технічне та фінансове забезпечення.

Розробляється нормативно-правова база з питань переведення Внутрішніх військ до комплектування військовослужбовцями контрактної служби та визначення порядку проходження військової служби за контрактом. Вдосконалюється система добору, професійної підготовки та порядку проходження військової служби військовослужбовцями контрактної служби. При цьому основна увага приділяється розробленню та створенню нового механізму підготовки військовослужбовців контрактної служби, системи критеріїв для визначення придатності громадян України до професійної військової служби за станом здоров'я, фізичним розвитком, рівнем освіти та морально-психологічними якостями.

Програмою передбачається вдосконалення порядку проходження військової служби сержантами і старшинами, що має на меті створення професійного сержантського і старшинського складу, спроможного взяти на себе основне навантаження щодо виховання та навчання підлеглого особового складу і стати основою професійних Внутрішніх військ. Це надасть змогу частково вивільнити офіцерський склад від виконання функціональних обов'язків, пов'язаних із вихованням та навчанням особового складу. Значну увагу планується приділити вдо-

сконаленню системи військово-патріотичного виховання військовослужбовців, головною метою якого вважається: формування в них свідомого ставлення до виконання конституційного обов'язку – захисту Вітчизни; набуття високих ділових і моральних якостей; виховання позитивного сприйняття військової служби за контрактом.

Грошове забезпечення військовослужбовців контрактної служби заплановано довести до рівня, який дасть змогу повною мірою компенсувати їм фізичні і моральні затрати, пов'язані з проходженням військової служби, що сприятиме підвищенню престижу військової служби.

Для прикладу до наведеного вище додамо, що у США був прийнятий закон про проходження дійсної служби офіцерами, а також ухвалені три статuti, в яких було розроблено вимоги щодо підготовки різних категорій військовослужбовців. У сукупності ці документи склали офіційну «Систему військових кваліфікаційних стандартів». У цих документах основна увага приділяється отриманню офіцерами належної освіти, професійного вишколу та розширенню військового світогляду на базі набутого досвіду. Цю систему доповнюють два статuti, що визначають основні вимоги до стилю керівництва офіцерами від лейтенанта до підполковника, та від підполковника і вище. У сукупності вони утворюють цілісну систему вимог, яким повинен відповідати офіцер американської армії і які дозволяють йому бути струнким і підтягнутим; чітко і логічно висловлювати свої думки; вільно орієнтуватися у військових, політичних, економічних та соціальних питаннях; бути лідером-менеджером на всіх рівнях та у всіх сферах.

Насамперед військова служба є державна служба особливого характеру де є необхідним елементом здійснення управлінських функцій у державі. Вона визначається правом. Сукупність правових норм, які регламентують правовий статус військовослужбовців, у тому числі умови та порядок проходження ними військової служби, види заохочень і відповідальності військовослужбовців, складають правовий інститут військової служби. Якщо військову службу розглядати з правової точки зору, то це виглядатиме як система суспільних зв'язків та відносин, що виникають в процесі вступу громадян України на військову службу та її проходження, і які кваліфікуються як військово-службові відносини. Сторонами, або суб'єктами, цих відносин є: держава, від імені якої виступає Міністерство оборони України або інший центральний орган виконавчої влади, в підпорядкуванні якого перебуває військове формування, з одного боку, та громадянин України, – з іншого.

Інститут військової служби, як і інститут державної служби в цілому, підлягає дії норм конституційного, міжнародного, трудового, цивільного, кримінального, фінансового та інших галузей права. Тоб-

то, це комплексний правовий інститут, який поєднує в собі правові норми різних галузей права, а також складається з окремих підінститутів, до яких належать, зокрема, проходження військової служби, атестації військовослужбовців тощо.

У Внутрішніх військах України, військово-службові відносини виникають: у випадку призову громадян на строкову військову службу та осіб офіцерського складу на військову службу за призовом на основі одностороннього рішення держави, тобто, адміністративного акта особистого характеру. Це, по-перше, юридично закріплює вступ громадянина на військову службу, по-друге, служить основою для виконання ним службових обов'язків за посадою, по-третє, визначає момент виникнення його обов'язків перед державою, а також службових прав. У разі вступу на військову службу за контрактом військово-службові відносини виникають після його укладення у відповідності з нормами адміністративного права і закріплюються актом особистого характеру – наказом командира військової частини.

Підсумовуючи висловлене, зазначу, що, по-перше, професіоналізація Внутрішніх військ України вимагає і професіоналізації військово-службових відносин, що доцільно здійснити через їх, насамперед, законодавче, а не підзаконне врегулювання. По-друге, доцільно запровадити в Україні змішану систему проходження військової служби шляхом запровадження для офіцерського складу кадрової військової служби. По-третє, військові посади, перебування на яких дає можливість військовослужбовцям своїми діями створювати юридичні акти чи породжувати, змінювати, припиняти конкретні юридичні відносини, а також бути представниками влади, доцільно заміщувати лише на підставі реального конкурсу.

Хочеться вірити, що в Україні, незважаючи на економічні, соціальні та правові негаразди, будуть створені сучасні Внутрішні війська, професійно підготовлені, добре озброєні, надійно забезпечені і, що суттєво, із захищеним у соціальному і правовому відношенні особовим складом.

1. Правове регулювання діяльності Збройних Сил України: підручник / Ю.А. Понімаченко, 2002. – С. 134–147.

2. Слово Честі // Журнал. – 2013. – Вип. 2'(42). – С. 16–17.

3. Основи законодавства України: підручник / за заг. ред. В.І. Кириленка, 2002.

4. Правове виховання у механізмі формування правової свідомості військовослужбовців Збройних Сил України: навч.-метод. посібник / В.І. Алещенко, 2008. – 224 с.

Я.С. Андрушко,
студентка
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ЛЮДСЬКА ГІДНІСТЬ: ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ

Людська гідність – це широке значення, яке зародилось, ще у Стародавній Греції. Ця тема, була розвивалась протягом багатьох епох. На кожній стадії розвитку поняття «людина» – мала різну вагу цінності. В наш час людська гідність – це поняття *моральної свідомості*, яка виражає уявлення про *цінність* всякої *людини*, як моральної *особистості*, а також категорія *етики*, яка означає особливе моральне ставлення людини до самої себе і ставлення до неї з боку *суспільства*, в якому визнається цінність особистості. Поняття гідності вживається у законодавствах численних країн та у міжнародному праві [1].

Ідея людської гідності і природних прав людини зароджені ще у античні часи. На початку V ст. до н.е. з'являються Софісти – давньогрецькі мудреці, які ставили за мету своїх занять не розгадування таємниць природи, а більше уваги приділяли людині. Одним із представників античної філософії був Сократ, який говорив що, якщо людина розуміючи, у чому складається прекрасне і гарне, керується цим у своїх вчинках і, навпаки, знаючи, у чому складається морально потворне, уникає його. Платон пояснюючи станову гідність у полісі, писав, що люди розрізняються природними задатками: «хоча всі члени держави брати ..., але, Бог, що виліпив Вас, в тих із Вас, хто здатний правити, домісив при народженні золото, і тому вони найбільш цінні, в помічників їх – срібло, залізо ж і мідь – в землеробів і різних ремісників» (Діалог «Держава»)

Це – зародки людської гідності, її розуміння античної епохи, де людина вже поступово усвідомлює поняття: добра і зла.

Наступним етапом розвитку людської гідності є Середньовіччя. Саме тому виникає необхідність викласти церковний погляд. Відповідно до біблійного одкровення, природа людини не тільки створена Богом, але й наділена Їм властивостями за Його образом і подобою [2]. Тільки на цій підставі можна стверджувати, що людська природа має невід'ємним гідністю [3].

Втілення Бога Слова засвідчило, що і після гріхопадіння гідність не було втрачено людською природою, тому що в ній залишився «незнищених образ Божий», а значить, і можливість відновлення людського життя в повноті її початкового досконалості. Сприйняття

Господом Ісусом Христом повноти людської природи «крім гріха» [4] показує, що гідність не поширюється на спотворення, що виникли в цій природі в результаті гріхопадіння.

Таким чином, у східній християнській традиції поняття «гідність» має в першу чергу моральний сенс, а уявлення про те, що гідно, а що негідно, міцно пов'язане з моральними або аморальними вчинками людини і з внутрішнім станом його душі. Враховуючи потьмарений гріхом стан людської природи, важливо ясно розрізнити гідне і негідне в житті людини.

Фундамент уявлень про гідність людини поступово був закладений самим історичним процесом і роздумами мислителів. Релігійна духовність, а також боротьба міст за привілеї і самоврядування, становий парламентаризм були підвалинами системами прав людини в сучасному її розумінні. Переломним періодом у розвитку ідеї гідності виявилась епоха Відродження, духовною основою якої став гуманізм. Саме в епоху Відродження відбулось повернення до античного розуміння людини, ідей самоцінності людини та людської гідності. Розуміння самостійності з'єднувалося з ідеєю громадянськості як складової гідності людини, посилювало гуманістичні течії в католицизмі, а згодом і в протестантизмі [5].

Німецька філософія кінець 18-го – початку 19-го століття, її головні проблематичні ідеї. Значний внесок у розвиток поняття людської гідності вніс Еммануїл Кант, погляди якого з цього приводу цитуються, коментуються та критикуються і донині. Кант розумів гідність людини трансцендентально, безвідносно до досвіду. Він перший спробував розкрити людську гідність через внутрішню свободу людини як таку, що витікає з гуманітарно-родової рівності людей. Можна погодитись, що Кант дав обґрунтування суб'єктоцентристської картини світу, згідно з якою в центрі світу знаходиться людина і її відношення до оточуючого світу, вона – первинна, а світ – результат розумних вчинків людини, котра усвідомлює свій обов'язок [6]. Ідея людської гідності знайшла відображення й у творах Гегеля, який писав: «Право торкається свободи – самого цінного і самого гідного в людині, і вона сама повинна знати право, оскільки воно для неї обов'язкове» [7].

Відродження ідей людської гідності та природного права у сучасній філософії права. Особливістю сучасної філософії права є відсутність єдиного напрямку розвитку та характерний плюралізм поглядів та концепцій. Філософський плюралізм ХХ століття свідчить про те, що людство переживало затяжну кризу, що в системі « природа – суспільство-людина » актуалізувались нестардатні проблеми, які вимагають нестандартних рішень, що виходять за межі класичної філосо-

фії.[8] На думку С.С. Сливки, крім соціальних потрясінь, пов'язаних із світовими війнами, на формування радикальної зміни у філософському осмисленні світу вплинули також розчарування щодо результатів використання науки і техніки, дисгармонія між соціальним та біологічним у людині, невиправданий оптимізм щодо її високої духовності. У філософії права ці зміни проявились у загостренні проблеми визнання чи невизнання природного права та у заглибленні в онтологію людини і природи.

Саме у 20 столітті у світовій філософії права відроджується ідея природного права, як протест проти засилля позитивізму. Позитивізм «перекреслив проблеми граничних підстав права, переступив через його позачасові начала і представив право виключно як особливу форму регламентації суспільних відносин, де суб'єктом права виступає не індивід, а інститут влади, що прикривається декларацією про справедливе право».

Домінування позитивізму, що зорієнтований на досягнення феноменальної частини права, а не його сутності, зумовило застій і занепад у філософії права. Правовий позитивізм, на думку С.І. Максимова, на перше місце ставить цінність безпеки людського буття, зводить сутність права до його існування, тлумачить право подібно до речі, матеріального засобу, що впливає на поведінку людей. Така установка виражається в прагненні позитивізму до природничо-наукового пояснення права і вирішення правових питань як матеріальних завдань. Однак ця претензія виявляється такою, що не може бути реалізованою, оскільки цьому перешкоджає наявність у праві духовного, метафізичного змісту, пов'язаного із свободою.

Найважливішу роль в інституціалізації людської гідності та прав і свобод людини, посідає міжнародне право. Ідея непорушності прав і свобод, їх рівності та не від'ємності відображає споконвічне прагнення людства до знищення всіх форм насильства, експлуатації і прагнення до співіснування, заснованого на принципах справедливості, демократизму та гуманізму.

Однією із сучасних тенденцій розвитку прав людини виступає універсалізація концепції прав людини, поширення її на все більшу кількість держав, збільшення питомої ваги загальнолюдського у змісті прав, закріплених у правових актах різних держав світу. Виявом такої тенденції є спільна нормотворча діяльність держав, міжнародних організацій на всесвітньому та регіональному рівнях, що спрямована на підведення змісту прав людини під певний спільний знаменник, який являє собою створення наднаціональної парадигми суспільних відносин, які постійно ускладнюються. Саме міжнародне право прав люди-

ни визнає гідність людини, її права і свободи як гуманітарну універсальність, ціннісний орієнтир загальнолюдської ідентифікації.

Підводячи підсумок, слід зазначити, що людська гідність є постійно змінюваним суспільним явищем. Її сутність може бути теоретично виражена лише поняттями, що розвиваються, перетворюються, змінюють одне одного. Людська гідність визначає основи способу життя особи, яка керується власною системою цінностей, своїм розумом та думками. За допомогою таких умов людина творить себе сама, в також своє життя.

-
1. Філософський словник / за ред. В.І. Шинкарука. – 2 вид., перероб. і доп. – К.: Голов. Ред. УРЕ, 1986.
 2. Послання до Римлян Святого Апостола Павла.
 3. Сет. Григорій Ніський. Про влаштувало людини. – СПб., 1995 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pagez.ru/lsn/0028.php>
 4. Павлов А.В. Поет гуманності: Про творчий гуманізм О. Герцена / А.В. Павлов. – К, 2005.
 5. Капицын В.М. Права человека и механизмы их защиты: учебное пособие / В.М. Капицын. – М.: ИКФ «ЭКМОС», 2003. – 288 с. – С. 79.
 6. Букреев В.И. Этика права: От истоков этики и права к мировоззрению: учеб. пособие / В.И. Букреев, И.Н. Римская. – М.: Юрайт, 1998. – 336 с. – С. 153.
 7. Капицын В.М. Права человека и механизмы их защиты: учеб. пособие / В.М. Капицын. – М.: ИКФ «ЭКМОС», 2003. – 288 с. – С. 95.
 8. Сальников В.П. Философия для аспирантов: ученик для адъюнктов высших образовательных учреждений МВД России / В.П. Сальников, И.И. Кальной, Х.С. Гуцерцев, Ю.А. Сандулов; под ред. И.И. Кального. – СПб.: Лань, 1999. – 152с. – С. 183.

А.М. Апетик,
студентка

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

КРИМІНАЛІСТИЧНО-НАУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ

Тероризм є складною науковою проблемою, розв'язання якої потребує застосування великих зусиль, а саме, як теоретичних, так і практичних знань у цій сфері. Чинний кримінальний кодекс України дає чітке та повне визначення поняттю «терористичний акт», під ним слід розуміти, застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, які створювали небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння зна-

чної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків, якщо такі дії були вчинені з метою порушення громадської безпеки, залякування населення, провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення, або з метою впливу на прийняття рішень чи вчинення або невчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами, або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста) [1].

Тероризм як соціальне явище вимагає досліджень в галузі кримінального, адміністративного, конституційного, міжнародного права, кримінології, політології, соціології, психології, економічної, військової та інших наук, тому перед правоохоронцями на сучасному етапі постає складне завдання з запобігання і розкриття терористичних актів.

Загальний масив публікацій з проблем тероризму взагалі і терористичних актів зокрема є досить різноманітним.

Але, на нашу думку, варто зупинитися на аналізі досліджень, які пов'язані з криміналістичним забезпеченням розслідування терористичних актів.

У Київському національному університеті внутрішніх справ В.А. Ліпканом, Д.Й. Никифорчуком, М.М. Руденком у 2002 році було видано монографію «Боротьба з тероризмом». У монографії розглянуто поняття та ознаки тероризму; систему органів по боротьбі з тероризмом; основні підходи до вивчення тероризму; криміналістичну характеристику тероризму; елементи структури діяльності по вчиненню тероризму; оперативно-розшукову характеристику тероризму; організацію і тактику боротьби з тероризмом [2, с. 2–5].

У 2005 році в монографії «Організація розкриття й розслідування тероризму» І.І. Сафонов розглянув загальнотеоретичні питання й проблеми організації боротьби з тероризмом. Окремий розділ присвячений питанням правової регламентації діяльності по боротьбі з тероризмом. У розділі третьому розглянуто організаційне забезпечення розкриття й розслідування тероризму [3, с. 148–154].

У 2006 році у Волгоградській академії МВС Росії було видано збірник наукових праць «Криміналістичне забезпечення боротьби з тероризмом». Де науковець Б.П. Смагоринский акцентує свою увагу на проблемах протидії тероризму, зокрема: взаємодії правоохоронних органів з населенням у боротьбі з тероризмом; взаємодії із засобами масової інформації при розслідуванні злочинів терористичного характеру; державній реєстрації населення як засобу соціального контролю й боротьби з тероризмом; використання психофізіологічних досліджень у боротьбі з тероризмом [4, с. 3–9].

У 2008 році в Київському національному університеті внутрішніх справ О.В. Сав'юк захистив дисертаційне дослідження «Методика розслідування терористичного акту, вчиненого з використанням вибухового пристрою». У дослідженні автором подано криміналістичну характеристику аналізованого терористичного акту; встановлені особливості порушення кримінальних справ досліджуваної категорії; типізовані слідчі ситуації початкового етапу розслідування терористичного акту і запропоновані слідчі дії, оперативно-розшукові та організаційні заходи їх вирішення; визначені особливості тактики окремих слідчих дій та оперативно-розшукових заходів при розслідуванні терористичного акту [5, с. 200–205].

На основі проведеного аналізу можемо констатувати, що дослідниками вже досить детально розроблені поняття, сутність та криміналістична класифікація терористичних актів, механізм їх вчинення та криміналістична характеристика, методика розслідування терористичного акту в цілому. Однак окремі важливі проблеми організації протидії терористичним актам досліджені поверхнево або взагалі не були в полі зору науковців, зокрема до таких проблем можна віднести: організація і тактика проведення слідчих дій при розслідуванні біохімічного тероризму; виявлення та перекриття каналів фінансування терористичної діяльності за рахунок наркобізнесу; організація виявлення підготовки до терористичного акту за участю терористів-самогубців; організація виявлення, розкриття та розслідування ядерного тероризму; організація виявлення, розкриття та розслідування використання сучасних інформаційних технологій з метою сприяння та вчинення терористичного акту; взаємодія правоохоронних органів з підрозділами недержавної системи безпеки; методи інформаційно-аналітичної роботи при попередженні та розкритті терористичних актів; побудова та використання автоматизованих інформаційно-пошукових систем при розкритті і розслідуванні терористичних актів; напрями використання всесвітньої комп'ютерної мережі Інтернет у попередженні актів тероризму.

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради – 2001. – № 25–26. – С. 131.

2. Ліпкан В.А. Борьба с терроризмом / В.А. Ліпкан, Д.Й. Никифорчук, М.М. Руденко: підручник. – К.: Знання України, 2002. – 254 с.

3. Сафонов И.И. Организация раскрытия и расследования терроризма: монография / И.И. Сафонов; під ред. А.С. Подшибякина. – М.: Издательство И.И. Шумилова, 2004. – 156 с. – (Библиотека оперативника (открытый фонд)).

4. Смагоринский Б.П. Криминалистическое обеспечение борьбы с терроризмом: сборник научных трудов / редкол.: Б.П. Смагоринский (отв. ред.) та ін. – Волгоград: ВА МВД России, 2006. – 256 с.

5. Сав'юк О.В. Методика розслідування терористичного акту, вчиненого з використанням вибухового пристрою: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність / Олександр Васильович Сав'юк; Київський національний університет внутрішніх справ. – Київ, 2008. – 206 с.

В.З. Басараб,

курсант

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРАВОВА СВІДОМІСТЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ У МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ

Проблема формування правової свідомості у майбутніх працівників міліції є надзвичайно актуальною. Особливої гостроти вона набуває в системі службової підготовки майбутнього правоохоронця, який готується до самостійного життя і професійної діяльності. Це пов'язано, в першу чергу, з морально-психологічною готовністю щодо забезпечення особистісної безпеки громадян, захисту їхніх прав, законних інтересів і свобод; попередження правопорушень і їх припинення, захист власності від злочинних посягань, охорону і забезпечення громадського порядку; виявлення і розкриття злочинів, розшуку осіб, що їх вчинили; виконання кримінальних покарань і адміністративних стягнень; забезпечення безпеки дорожнього руху та інших завдань.

В умовах демократичного реформування суспільства роль правосвідомості стає більш вагомюю. Все це вимагає від працівників правоохоронних органів уміння захищати права і свободи громадян, власним прикладом засвідчувати про відповідальне ставлення до правових цінностей.

«Правосвідомість – форма суспільної свідомості, яка відображає ставлення суспільства, групи людей чи індивіда до діючого права та похідних від нього прав» [1, с. 720].

Особлива роль у функціонуванні суспільства і держави належить праву та юридичній діяльності правоохоронців. Чітке визначення поняття «правосвідомість» дає професор П. Рабінович як «знання про право, оцінювання діючого права та правової думки, ідеї про бажані правові реформи, а це не стільки наслідок відображення об'єкта, скільки засіб впливу на об'єкт, на усю правову систему держави» [2, с. 57].

Структуру правової свідомості становлять чотири складові: правові знання, правові оцінки, правові установки, правовий менталітет [3, с. 11].

Оціночний характер правосвідомості проявляється в емоційному забарвленні ідей, поглядів, теорій, в формуванні почуття задоволення, або навпаки незадоволення правовою дійсністю. «Цінним в правовій сфері, – зазначає І. Джафаров, – визнається те, що відповідає людським бажанням і внутрішньо засвоєним ідеалам» [4, с. 281].

Формування правосвідомості майбутніх працівників ОВС в значній мірі залежить від формування у них правової культури. Підвищення рівня правової культури курсантів вимагає, по-перше, виявлення і дослідження факторів, які позитивно та негативно впливають на формування у особистості ставлення до права і правових явищ; по-друге, проведення роботи щодо посилення впливу позитивних факторів на формування позитивних орієнтацій і посилення боротьби з факторами, які мають негативний вплив на формування правосвідомості.

Правосвідомість працівників органів внутрішніх справ О. Цуркан відзначає як відображення «у свідомості персоналу органів і підрозділів внутрішніх справ, як професійної групи чинного права України, оцінок у правових поняттях і категоріях посадових прав, обов'язків, заборон, дозволів, юридично значущих фактів і видів відповідальності за невиконання або неналежне виконання службового обов'язку, інших урегульованих правом відносин та уявлень про бажаність правових розпоряджень» [5, с. 64].

До елементів правосвідомості традиційно відносять правовий світогляд. У філософії світогляд визначається як система поглядів людини на світ, суспільство і саму себе. Правовий світогляд відображає правові настанови особи, погляди на право та його регулятивну роль.

У юридичній літературі правову свідомість поділяють на індивідуальну (персональну) та колективну (корпоративну). Індивідуальна свідомість – це комплекс знань, відомостей, поглядів і потенційного ставлення до права і правових явищ у свідомості працівника ОВС. Колективна (корпоративна) правосвідомість – це те загальне, що стосується певних професійних груп, що відрізняє свідомість однієї групи від іншої.

Для працівників органів внутрішніх справ правосвідомість є основною умовою їх успішної службово-професійної діяльності. Несформована правосвідомість нерідко є причиною протиправної поведінки серед працівників ОВС.

Правосвідомість працівників ОВС слід також розглядати в тісному зв'язку з політичною і моральною свідомістю. Правова свідомість має величезний вплив на правову поведінку особистості.

«Правову поведінку можна визначити як єдність протилежностей: правомірних і протиправних діянь» [6, с. 364].

У чому полягає соціальна цінність правової поведінки правоохоронця? Кожна людина (особистість) володіє свідомістю, на основі якої формується поняття свободи і обов'язку. Свобода людини не може бути абсолютною, вона обмежена правами та свободами інших людей. Межі свободи можуть бути визначені тільки правовим законом, який і є її мірою.

У Конституції України підкреслюється, що «забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. У ст. 23 вказується, що кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, і має обов'язки перед суспільством, у якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості. Тобто, маючи права, людина повинна виконувати обов'язки – додержуватися законів, поважати права і свободи інших людей.

Правова свідомість і поведінка тісно пов'язана з волею людини. Тільки усвідомлена поведінка, яка контролюється волею людини, має правове значення і може бути у сфері дії права. Майбутній правоохоронець повинен добре усвідомлювати, що тільки напружена праця спрямована на глибоке засвоєння навчального матеріалу та його творчий аналіз під час навчання у виші виступає важливим чинником становлення його як майбутнього фахівця. У цьому аспекті важливу цінність представляють філософсько-педагогічні та правові ідеї видатного українського педагога ХХ століття В.О. Сухомлинського, який переконував своїх вихованців і тим самим формував у їх свідомості погляди на те, що не існує «професії без труда, для того, щоб стати учителем, артистом, музикантом, письменником, як і хорошим трактористом, іншим спеціалістом, можна тільки в результаті серйозної, наполегливої праці над собою» [7, с. 86].

Замислюючись над проблемою антиправової поведінки окремих індивідів, серед яких, на жаль, можуть бути і правоохоронці, зазначимо, що основною причиною може бути деформація свідомості. Сформована деструктивна свідомість вступає в суперечність з суспільно-державним, морально-етичним стандартом, вимогами поведінки.

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю.С. Шемшученко. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К.: Юридична думка, 2012. – 1020 с.

2. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посібник / П.М. Рабінович. – Х.: Консум, 2002. – 160 с.

3. Ковальський В.С. Правотворчість: теоретичні та логічні засади / В.С. Ковальський, І.П. Козінцев. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 192 с.

4. Джафаров И.Х. Правосознание и правовые ценности / И.Х. Джафаров // Наука и правоохорона. – 2013. – № 1. – С. 279–283.

5. Цуркан О.В. Функції правосвідомості працівників органів внутрішніх справ у сучасних умовах / О.В. Цуркан // Право і суспільство. – 2012. – № 1. – С. 63–68.

6. Популярна юридична енциклопедія / [кол. авт.: В.К. Гіжевський, В.В. Головаченко, В.С. Ковальський (кер.) та ін.]. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 528 с.

7. Сиднев Л.Н. Сочинения: в 2 т. / Л.Н. Сиднев. – Запорозжє: КПУ, 2012. – Т. 2: Философия образования. – 412 с.

П.Р. Бачинський,
слухач магістратури

Д.-М.Ю. Попович,
курсант
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТЯЖКИХ НАСЛІДКІВ

Проблеми використання оціночних понять у нормативно-правових актах досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, однак значна частина досліджень стосувалася понять, що використовувались у законодавстві колишніх СРСР та УРСР, водночас досліджень ролі і місця оціночних понять у законодавстві сучасної України порівняно небагато. Відповідно, поняття «тяжкі наслідки», в окремих випадках, є оціночним, тому правозастосувальним органам надається право «самостійно» оцінювати факти в межах, передбачених оціночною нормою, тобто створюють можливість для дискреції суб'єкта при реалізації та застосуванні їх на практиці.

У своїх дослідженнях більшість авторів до визначення змісту поняття «тяжкі наслідки» підходять обмежено, виділяючи лише окремі ознаки досліджуваного поняття, або розкривають його зміст проводячи конкретизацію тяжких наслідків щодо окремих ситуацій. Зокрема в КК України такими ситуаціями є:

1) у примітці четвертій до ч. 2 ст. 364 КК України встановлено, що тяжкими наслідками в ст.ст. 364–367, вважаються такі, якщо вони полягають у заподіянні матеріальних збитків, які у двісті п'ятдесят і більше разів перевищують неоподаткований мінімум доходів громадян;

2) у примітці до ч. 2 ст. 423 вказується, що тяжкими наслідками у ст.ст. 423–426 вважається шкода, яка у п'ятсот і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян;

3) у примітці до ст. 232-1 зазначається, що під тяжкими наслідками слід розуміти заподіяння збитків, які в тисячу і більше разів перевищують неоподаткований мінімум доходів громадян.

В свою чергу, немає однозначного вирішення питання про те, який характер та ступінь суспільної небезпеки охоплює поняття «тяжкі наслідки». З цього приводу у теорії кримінального права виділяють кілька підходів. Перший підхід зводиться до того, що «тяжкі наслідки» спричиняють лише фізичну шкоду (смерть потерпілого, тяжка хвороба, тощо) [2, с. 59; 3, с. 298]. Другий підхід полягає в тому, що під досліджуваним поняттям необхідно розуміти заподіяння потерпілому як фізичної шкоди, так і матеріальної (тяжкі тілесні ушкодження або смерть, доведення його до самогубства, спричинення матеріальних збитків, які у двісті п'ятдесят і більше разів перевищують неоподаткований мінімум доходів громадян, розвал діяльності підприємства, установи, організації, їх банкрутство, створення аварійної ситуації, що потягла людські жертви, тощо) [4, с. 196; 5, с. 127]. Третій підхід зводиться до того, що «тяжкі наслідки» можуть полягати у матеріальній, фізичній та моральній шкоді, тощо [3, с. 841].

У теорії кримінального права виражений ще й підхід, який полягає у тому, що тяжкі наслідки можуть виражатися лише у спричиненні матеріальної шкоди, а саме у спричиненні великої матеріальної шкоди, істотної шкоди тощо.

У п. 5 ч. 1 ст. 67 КК України «тяжкі наслідки» передбачені як обставина, що обтяжує покарання, але таке законодавче формулювання є надто загальним і потребує певної конкретизації.

Для визначення поняття «тяжких наслідків», слід виділити деякі його ознаки:

1. Тяжкість наслідків визначається з врахуванням шкоди заподіяної як основному так і додатковому об'єкту посягання.

2. Реальність їх настання. Тяжкі наслідки повинні наставати реально, насправді, що дасть можливість оцінити їх тяжкість та обсяг. Ця ознака дасть змогу відмежувати тяжкі наслідки від інших суспільно-небезпечних наслідків, які полягають у створенні реальної загрози заподіяння шкоди.

3. Підвищений рівень суспільної небезпечності. Тяжкі наслідки полягають у негативних змінах в об'єктах кримінально-правової охорони, а також у найбільш масштабних негативних змінах.

4. Специфічний спосіб відображення у статтях КК України. Тяжкі наслідки можуть або конкретно вказуватись у статтях КК України, або позначатися оціночними термінами, які потребують конкретизації, у кожному окремому випадку.

На думку автора, «тяжкі наслідки» слід розглядати в двох аспектах:

1) у широкому розумінні, коли йдеться про тяжкі наслідки, як загальне поняття, вони визначаються як вид негативних (шкідливих) змін у об'єкті посягання, які завжди мають реальний прояв, характеризуються високим рівнем суспільної небезпеки, мають специфічне кримінально-правове значення, можуть або конкретно вказуватись у КК України, або позначатись за допомогою оціночних термінів, які підлягають конкретизація за характером та розміром їх прояву у кожному окремому випадку;

2) у вузькому розумінні, коли йдеться про тяжкі наслідки у конкретній ситуації, тобто вони є видом суспільно-небезпечних наслідків, які характеризуються підвищеним ступенем суспільної небезпеки та потребують конкретизації у кожному окремому випадку.

1. Кримінальний Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

2. Кримінальне право України: Загальна частина [підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти] / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов [та ін.]; за ред.: М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Київ–Харків: Юрінком-Інтер – Право, 2003. – 416 с.

3. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / М.І. Мельник, М.І. Хавронюк. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Атіка, 2004, – 1054 с.

4. Кримінальне право України. Особлива частина: навч. посібник / І.В. Хохлова, О.П. Шем'яков. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 688 с.

5. Робак В.А. Конкретизація визначення поняття «інші тяжкі наслідки» та «особливо тяжкі наслідки» / В.А. Робак // Наше право. – 2009. – № 2. – С. 125–128.

І.В. Бесага,

студентка

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ФОТОЗЙОМКИ У КПК 1960 І 2012 РОКІВ

Науково-технічний прогрес у суспільстві зумовив появу нових, зокрема, цифрових технологій і активне їх упровадження у всі сфери діяльності людини. Зокрема, це поява фотографії та, як наслідок, її використання в практиці ОВС. Детальна регламентація застосування

фотографування в кримінальному судочинстві, тобто в КПК України 1960 року практично відсутня. Щодо КПК 2012 р. то він частково заповнює прогалини у процесі.

Норми КПК 1960 р. мають більше рекомендаційний характер. Відповідно, вони знаходяться у ст. 14-1, ст. 83, ст. 79, ст. 85, ст. 174, ст. 175, ст. 176, ст. 191, ст. 194, ст. 195, ст. 269 КПК 1960 р. [2].

Використання фотозйомки у новому КПК має місце у ряді статей: 27, 71, 99, 100, 105, 224, 228, 231, 236, 237, 239-241, 256 КПК 2012 р.

Особливої уваги заслуговує ст. 27 нового КПК, оскільки допускає проведення в залі судового засідання фотозйомки, відеозапису, транслявання судового засідання по радіо і телебаченню, а також проведення звукозапису із застосуванням стаціонарної апаратури на підставі ухвали суду, що приймається з урахуванням думки сторін та можливості проведення таких дій без шкоди для судового розгляду[1, ст. 27]. Гласність судового розгляду як процесуальний принцип закріплена і в ст. 20 КПК 1960 р., проте вона не передбачала використання фотозйомки в залі судового засідання.

Свої відповідності мають і інші норми, наприклад: ст. 79 КПК 1960 має своїм правонаступником ст. 100; ст. 83 КПК 1960 р. – ст. 99 КПК 2012 р.; ст. 85 КПК 1960 р. – ст. 105 КПК 2012 р. ст. 174 КПК 1960 – ст. 128 КПК 2012р; ст. 176 КПК 1960 – ст. 131 КПК 2012 р. Відповідно із внесеними змінами формулювання.

Поряд з ними закріпилися і статті, для яких фотофіксація є новизною. До таких, зокрема, належать: **Стаття 71.** Спеціаліст. *Спеціаліст може бути залучений для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів...тощо).***Стаття 224.** Допит *Під час допиту може застосовуватися фотозйомка, аудіо-та/або відеозапис.* **Стаття 236.** Виконання ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи *При обшуку слідчий, прокурор має право проводити вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис,....* **Стаття 237.** Огляд *При огляді слідчий, прокурор або за їх дорученням залучений спеціаліст має право проводити вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис ...* **Стаття 239.** Огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією *Якщо при ексгумації вилучалися речі та об'єкти для досліджень, про це зазначається в протоколі. До протоколу додаються матеріали вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапису ...* **Стаття 240.** Слідчий експеримент *Під час проведення слідчого експерименту можуть проводитися вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис ...* **Стаття 241.** Освідування особи *За необхідності здійснюється фіксування наявності чи відсутності на тілі особи, яка підлягає освідуванню, слідів кримінального правопору-*

шення або особливих прикмет шляхом фотографування, відеозапису чи інших технічних засобів. **Стаття 256.** Використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у доказуванні *Протоколи щодо проведення негласних слідчих дій, аудіо- або відеозаписи, фотознімки, інші результати...* [1].

Як вже зазначалося, детальна регламентація застосування фотографування в кримінальному судочинстві взагалі, і в стадії досудового провадження зокрема, в КПК України 1960 р. відсутня. Окремі згадки мають більше рекомендаційний характер.

Так, у ч. 4 ст. 85 КПК України 1960 р. вказано, що до протоколу слідчої дії можуть бути додані фотознімки та інші матеріали, що пояснюють її зміст; у ст. 195 КПК України 1960 р. вказано, що до протоколу додаються відповідні схеми, фотознімки, плани, документи. Отож, говорити про те, що КПК України 1960 р. не передбачене використання цифрової фотографії, не можна [4, с. 264].

Виходячи з нової редакції ст. 83 КПК України 1960 р., до документів (ч. 3 ст. 85 КПК України 1960 р.), а відповідно до речових доказів (ч. 2 ст. 65 КПК України 1960 р.), віднесені «фотознімки та інші носії інформації (у тому числі й електронні), які містять відомості про обставини, встановлені в процесі кримінального судочинства». Зрештою, цифрова фотографія, відповідно до чинного КПК, є законним засобом фіксації перебігу слідчої дії [3, ст. 2].

Видавалося доцільним до КПК України 1960 р. упровадити поняття цифрових засобів фіксації, якими слід вважати сукупність технічних засобів відображення, закріплення і дослідження криміналістично значущої інформації, що відповідають принципам кримінального судочинства, базуються на властивостях діскрепції сигналів у послідовність кодових комбінацій-імпульсів.

Також, автор вважав, що необхідно внести доповнення до КПК України 1960 р. (за аналогією до ст. 85-1, 85-2 КПК України 1960 р.) про можливість застосування фотографії як у аналоговому, так і в цифровому форматі; ч. 4 ст. 85 КПК України 1960 р. після слів «можуть бути додані фотознімки...» доцільно доповнити словами «фотографічні негативи, носії цифрової інформації» [2, ст. 85].

Рекомендації до внесення змін у КПК 1960 р. частково відобразилися у новому КПК України. Зоерема, ст. 105. «Додатки до протоколів» передбачає, що «додатками до протоколу можуть бути: фототаблиці, схеми, зліпки, носії комп'ютерної інформації та інші матеріали, які пояснюють зміст протоколу». Це задовольняє сучасні вимоги техніки і дозволить більш об'єктивно використовувати її у процесі доказування [1, ст. 105]. Проте ст. 99 «Документи» передбачає, що «до до-

кументів можуть належати матеріали фотозйомки, звукозапису, відео-запису та інші носії інформації (у тому числі електронні), що фактично дублює ст. 83 КПК 1960 р. Рекомендація щодо упровадження поняття цифрових засобів фіксації не була відображена у даній нормі. Це фактично робить її застарілою на фоні подальших змін і розвитку фототехнології [1, ст. 99].

Проте, слід визнати, що новий КПК значно ширше регулює відносини фотофіксації і її використання в процесі доказування.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України із змінами від 05.07.2012 № 5076-VI; 04.07.2013 № 406-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

2. Кримінально-процесуальний кодекс України № 1001-05. Втратив чинність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1003-05>

3. Про внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України: Закон України. Втратив чинність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/807-17>

4. Волобуєв А.Ф. Криміналістика: підручник / В.Д. Берназ, В.В. Бірюков, А.Ф. Волобуєв; за заг. ред. А.Ф. Волобуєва; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2011. – С. 239–260.

І.О. Блавацька,

студентка

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФІЛАКТИКИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Відповідно до Конституції України кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди і зобов'язаний не заподіювати шкоди природі та відшкодовувати завдані ним збитки [1].

Злочини та інші правопорушення проти довкілля посягають на суспільні відносини у сфері охорони конституційного права громадян на безпечне довкілля, а також у сфері охорони, використання, збереження і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки. Оскільки більшість статей, якими передбачено відповідальність за злочини й адміністративні правопорушення проти довкілля, є бланкетними, судам слід ретельно з'ясовувати,

яким саме законодавством регулюються правовідносини, пов'язані з використанням та охороною відповідного природного ресурсу. Суб'єктами злочинів проти довкілля можуть бути особи, які досягли 16-річного віку.

Родовим об'єктом складів злочинів є охоронені кримінальним законом суспільні відносини у сфері використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки [5, с.185]. Кримінологічна характеристика злочинів у сфері довкілля ґрунтується на результатах поглибленого вивчення кримінальних справ про злочини, передбачені статтями 236–254 КК України. Як зазначається в кримінологічній літературі, злочини у сфері довкілля є водночас і економічними (пов'язані з протиправним використанням природних ресурсів), насильницькими (посереднє спричинення шкоди здоров'ю людини) або корисливими (незаконне полювання, рибний промисел) злочинами, але за своїми негативними наслідками, шкодою, що спричинюється, вони майже завжди перевершують їх [6, с. 166–168]. Більшість дослідників злочину, що посягають на навколишнє природне середовище називають «екологічними» (О.Л. Дубовик, Е.М. Жевлаков), «злочини проти природи» (В.О. Навроцький), «злочини проти довкілля» (С.Б. Гавриш) [7, с. 248].

Профілактика екологічної злочинності становить складну систему, зміст якої утворює сукупність різних елементів, що складаються в блоки: морально-виховного характеру; інформаційні; економічні; технічні; соціальні; правові.

Група заходів морально-виховного характеру – це заходи, спрямовані на вдосконалення екологічної свідомості суспільства за допомогою екологічної освіти, еколого-правової пропаганди (видання науково-популярних журналів, виставки, плакати) й виховання, підвищення морально-культурного рівня.

Інформаційна основа профілактики екологічної злочинності повинна створювати необхідне уявлення: про характер, інтенсивність, розповсюдженість і розвиток детермінант екологічної злочинності; динаміку та тенденцію екологічних правопорушень і злочинів, поширеність їх у регіоні, на підприємствах, в установах та організаціях; засобах впливу на них. Отримання повної та достовірної екологічної інформації є невід'ємним правом кожного члена суспільства, що захищається, в тому числі і засобами кримінального права (ст. 238 КК «Приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення»).

Вирішення проблем ефективної охорони довкілля залежить передусім від покращення економічної ситуації в державі та відповідного фінансування природоохоронної справи.

Технічні заходи профілактики екологічної злочинності здійснюються з метою переходу на більш сучасні технологічні процеси, що забезпечують зменшення відходів та їх максимальну утилізацію, створення й експлуатацію високоефективних очисних споруд.

Профілактичні заходи соціального характеру полягають у розробленні та реалізації регіональних соціальних програм, спрямованих на вирішення найгостріших проблем депресивних територій, насамперед з питань забезпечення зайнятості населення, створення нових робочих місць, підвищення з цією метою ефективності роботи служб зайнятості; організації належного контролю за виконанням таких програм.

Одне з центральних місць серед складових профілактики екологічної злочинності займає право. Саме видання нормативного акта, зокрема кримінально-правової норми, здатне регулювати поведінку людей [8, с. 350].

Що стосується санкцій за забруднення довкілля, то у країнах Європи вони значно відрізняються. У німецькій федеральній землі Баден-Вюртемберг у звичайних поліційних автомобілях лежить валіза з обладнанням, яке дозволяє одразу зробити попередній хімічний аналіз на місці злочину. А в південній Італії бургомістри спокійно спостерігають за тим, як покинуті каменярні заповнюються отруйними відходами хімічних підприємств. Іспанський суддя виносить виправданий вирок контрабандистові, який торгував птахами, занесеними до «Червоної книги», бо останній, виявляється, просто не знав, що ці птахи такі рідкісні. Водночас у Великобританії за схожу провину продавець живого товару сів за ґрати на шість років. «На жаль, у більшості країн Євросоюзу такі суворі вирoki є швидше винятком» – каже Вільям Вайндекес, координатор програми ООН із захисту біорозмаїття [9].

Підбиваючи підсумки можна зазначити, що вчиняючи злочини проти довкілля людина перш за все шкодить собі. Україна – молода держава, тому зарубіжний досвід може стати предметом подальших наукових розвідок.

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Кримінальний кодекс України від 29.06.2001р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.

3. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546 із змінами, внесеними Законами України станом на 16.10.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>

4. Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довілля: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 17 від 10 грудня 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0017700-04>

5. Волкотруб С.Г. Кримінальне право України: навч. посіб. / С.Г. Волкотруб, О.М. Омельчук, В.М. Ярін та ін.; за ред. О.М. Омельчука. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2004. – С. 185.

6. Корнякова Т.В. Характеристика злочинів проти довілля / Т.В. Корнякова // Проблеми законності. Збірник наукових праць. – 2009./104. – С. 166–168.

7. Туровець Ю.М. // Університетські наукові записки. – 2009. – № 2 (30). – С. 247–253.

8. Джужа О.М. Профілактика злочинів: підручник / О.М. Джужа, В.В. Василевич, О.Ф. Гіда та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.М. Джужі. – К.: Атіка, 2011 – С. 350.

9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ecoleague.net/5623003-169-660.html>

Х.С. Боднар,

курсант

(Львівський державний університет

внутрішніх справ)

СВІТОВИЙ ДОСВІД ВЗАЄМОДІЇ МІЛІЦІЇ З НАСЕЛЕННЯМ

Проблема взаємодії органів внутрішніх справ із громадськістю в останні роки викликає не просто громадський, але і науковий інтерес, як в Україні так і за кордоном [1, с. 18]. Питання, що стосуються взаємовідносин населення з міліцією, завжди були в центрі уваги таких науковців і практиків-правоохоронців як А.П. Закалюка, О.П. Коренєва, Л.М. Колодкіна, М.В. Костецького, О.П. Ключніченко, А.В. Майдікова, В.Т. Томіна, М.І. Ануфрієва, О.М. Бандурки, В.О. Соболева, Ю.Ф. Кравченко, О.Н. Ярмиша та ін. [2, с. 891–895]. Низький рівень довіри та розуміння населення до міліції та недостатня поінформованість громадян про діяльність правоохоронних органів є основною причиною неефективної взаємодії. Тому імплементація світового досвіду напрямків та форм взаємодії міліції з населенням є важливим в Україні.

Слід зазначити, що під «взаємодією» розуміють спільну діяльність органів внутрішніх справ і населення, тобто, як постійне, скоординоване, активне співробітництво в формі проведення правоохоронної діяльності на самостійних засадах.

Розглянемо основні напрямки взаємодії міліції з населенням, які застосовуються за кордоном. В Німеччині та Польщі запроваджено програму «Community policing», яка розглядається як тісна співпраця державних і громадських інституцій та населення з метою запобігання вчиненню правопорушень, викорінення у суспільстві страху перед злочинним світом і підвищення якості життя. Керівництвом органів німецької поліції різного рівня вживається низка заходів з метою налагодження співпраці з населенням і забезпечення на локальному рівні публічної безпеки та порядку, саме: у територіальних підрозділах поліції запроваджено посади відповідальних за зв'язки з громадськістю і засобами масової інформації, проводяться наради за участю керівництва поліції і муніципальних органів з обговорення питань публічної безпеки і порядку, а також регулярні зустрічі з населенням, забезпечено моніторинг громадської думки щодо ефективності діяльності поліції, здійснюється перманентний аналіз криміногенної ситуації на локальному рівні і підготовка регіональних превентивних програм [3, с. 600–605].

Ефективним засобом покращення взаємодії міліції з населенням та підвищення рівня довіри є безпосереднє спілкування міліції з населенням, через проведення різного виду зустрічей та «круглих столів». Наприклад, у Сполучених Штатах Америки з метою підвищення ефективності взаємодії та підвищення рівня довіри населення до поліції виконується низка заходів, такі як:

- зустрічі працівників поліції з представниками районів, де вони здійснюють патрулювання. Метою цих зустрічей є розкриття основних ідей і принципів діяльності поліції, забезпечення співпраці між поліцією і населенням;

- короткострокові курси навчання (1–5 днів) для батьків та вчителів з метою довести їм важливість співпраці з поліцією;

- лекції працівників поліції. Їх мета – показати необхідність співпраці з поліцією. Також з метою підвищення рівня довіри населення поліція активно співпрацює з засобами масової інформації. За допомогою реклами, телепередач, повідомлень висвітлюється інформація про роботу поліції та стан злочинності.

В останній час поліція активно взаємодіє з листоношами, які зі своїх маршрутів по телефону чи по пейджеру надсилають інформацію про скоєні злочини. Заслужовує уваги також створення у США а також у Великобританії організації «Зупини злочинця». Така програма забезпечує швидке розкриття злочинів, надання інформації про осіб, які їх вчинили, допомогу в подоланні у громадян відчуття апатії, страху перед розплатою з боку злочинців [4, с.1081–1084].

В Україні з метою налагодження партнерських відносин між міліцією та населенням діє культурна технологія «Public relations», спря-

мованої на врахування та цілеспрямоване формування позитивної громадської думки, стимулювання громадянської активності в напрямку сприяння в розкритті та розслідуванні злочинів, підвищення авторитету й довіри до правоохоронних органів України. Основними функціями даної технології є:

- вивчення громадської думки, ставлення з боку населення до персоналу підрозділів ОВС і розроблення на цій основі практичних рекомендацій, заходів, необхідних для формування позитивної думки і задоволення очікувань громадськості;

- встановлення і підтримання тісних партнерських відносин між населенням і міліцією;

- запобігання конфліктам у підрозділах та між працівниками ОВС і громадянами, усунення непорозумінь, що виникають між ними.

Як висновок слід зазначити, що світовий досвід у взаємодії поліції з населенням, участі громадян в охороні громадського порядку, протидії правопорушенням містить позитивні, надасть змогу імплементувати кращий закордонний досвід в діяльність правоохоронних органів України, створенню концептуальних засад превентивної діяльності у розкритті злочинів, розширенні та поглибленні взаємодії міліції і населення в Україні. Серед найбільш ефективних напрямів взаємодії слід визначити такі як, запровадження програм які б передбачали залучення широких верств населення з метою розкриття злочинів та охорони громадського порядку, збільшення числа зустрічей працівників міліції з населенням, де б у вигляді «вільної бесіди» могли обговорюватися проблеми та питання, які виникають у громадян.

1. Москоvecь В.І. Взаємодія населення з міліцією: стан та шляхи удосконалення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. соціолог. наук: спец. 22.00.03 «Соціальна структура, соціальні відносини та соціальні інститути» / В.І. Москоvecь. – Х., 2001. – 18 с.

2. Торкайло Ю.С. Довіра як основоположний принцип взаємодії органів внутрішніх справ з структурами громадянського суспільства / Ю.С. Торкайло // Форум права. – 2011. – №2. – С. 891–895 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11tjccgc.pdf>

3. Проневич О.С. Німецька та польська моделі взаємодії поліції та населення на локальному рівні / О.С. Проневич // Форум права. – 2011. – № 4. – С. 600–605 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-4/11pocnlr.pdf>

4. Щендрик В.В. Окремі проблеми співпраці поліції США та населення у попередженні та розкритті злочинів / В.В. Щендрик // Форум права. – 2012. – № 1. – С. 1081–1084 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2012-1/12svvtrz>

СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ ПОПЕРЕДЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ДЕЛІКТІВ

Якісне дослідження проблеми адміністративно-правового попередження деліктів потребує системності й комплексності, активного використання наукових та пізнавальних можливостей, які останніми роками набувають усе більшої актуальності [1, с. 188–197].

Комплексність і системність у запобіганні адміністративної деліктності є визначальними рисами складного, внутрішньо взаємопов'язаного і цілісного процесу. Цей процес, незалежно від рівня його впливу, пов'язаний із соціально-економічними змінами і чутливо реагує на різні явища в нашому житті, передусім негативні. Систему попереджувального впливу на адміністративну деліктність виокремлюємо з реальної дійсності на тій підставі, що існує якісно визначений об'єкт, на який необхідно здійснювати запобіжний вплив.

Під об'єктом системного і комплексного попереджувального впливу слід розуміти сукупність різнорідних, багатосторонніх явищ, процесів, їх окремих сторін, чинників об'єктивного і суб'єктивного порядку, що зумовлюють існування адміністративної деліктності. Важливим у цьому напрямі є визначення внутрішніх і зовнішніх деліктних чинників. Сутність адміністративної деліктності повинна аналізуватися на основі вчення про причини та умови вчинення правопорушень.

Попередження адміністративних деліктів становить окремий блок у загальній системі запобіжного впливу на правопорушення. Воно є відносно самостійним блоком, що має свій склад, структуру, цілі та функції. Ідея попередження адміністративної деліктності пронизує всю систему адміністративно-правових і процесуальних інститутів, які є не повною мірою гнучкими, рухливими і пристосованими для потреб суспільства [2, с. 32].

Зміст попередження правопорушень можна представити, як:

- позбавлення або обмеження фізичної можливості суб'єкта вчинити делікт;
- виховання та виправлення імовірного суб'єкта, у тому числі через застосування до нього адміністративного стягнення;
- недопущення більш небезпечних і шкідливих дій (злочинів) засобом встановлення адміністративної відповідальності за дії, що створюють умови для їх вчинення;

– усунення суспільно значущих чинників, що, загалом, негативно впливають на поведінку громадян (передусім неповнолітніх).

Адміністративно-правове попередження деліктів компетентними суб'єктами реалізується в різноманітних видах їх діяльності. Серед головних ознак такої діяльності є здійснення не лише адміністративної юрисдикції, а й значного комплексу організаційної, законодавчої, пропагандистсько-роз'яснювальної діяльності, у чому значною мірою і відображається системність профілактики.

Характерною особливістю є і те, що попереджувальний вплив повинен здійснюватися також після вчинення адміністративного проступку і супроводжувати, таким чином, усі стадії адміністративно-деліктного провадження, у тому числі навіть після накладення стягнення і його виконання.

Значну роль у попередженні адміністративних правопорушень відіграють органи внутрішніх справ, які виконують головний обсяг попереджувальних функцій на обслуговуваних територіях й об'єктах, у трудових, студентських й учнівських колективах та серед маргінальних груп населення. Однак слід об'єктивно визнати, що здійснювані ними заходи стосовно попередження адміністративних деліктів є недостатньо ефективними, унаслідок чого вплив на рівень і динаміку останніх має бути більш відчутним [3, с. 59].

Таким чином, системність відхилень у поведінці або порушень дає підстави для застосування виховно-попереджувальних заходів, у тому числі тих, що передбачені адміністративним законодавством. Водночас, попереджуючи адміністративні правопорушення, органи внутрішніх справ таким чином попереджують і злочинні вияви.

Використання різних форм та методів профілактики правопорушень у діяльності служб і підрозділів органів внутрішніх справ обумовлюється цілями і завданнями профілактики. Під формами попереджувальної діяльності органів внутрішніх справ слід розуміти однорідні за своїм характером і правовою природою групи адміністративних дій, за допомогою яких органи внутрішніх справ забезпечують громадський порядок та безпеку. За допомогою форм профілактики органи внутрішніх справ реалізують свої повноваження щодо запобігання правопорушенням, встановлені в нормативно-правових актах. Форма профілактики правопорушень є засобом реалізації завдань профілактики для досягнення цілей профілактики.

1. Шимко Т.В. Заходи адміністративного попередження в діяльності ДАІ / Т.В. Шимко: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції: «Актуальні проблеми профілактики правопорушень підрозділами міліції громадської безпеки», (Івано-Франківськ, 16–17 листоп. 2008 р.). – Івано-Франківськ: ПЮІ ЛьвДУВС, 2008. – 260 с.

2. Додин Е.В. Административная деликтология в системе юридической науки / Е.В. Додин // Государство и право. – 1992. – № 12. – С. 32–37.

3. Колпаков В.К. Административно-деликтный правовой феномен: монографія / В.К. Колпаков. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 528 с.

В.Ю. Бойчук,

курсант

(Інститут підготовки юридичних кадрів для СБУ

Національного університету

«Юридична академія України

імені Ярослава Мудрого»)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ

Глава 21 КПК України регламентує негласні слідчі (розшукові) дії. Норми цієї глави є однією з новацій вітчизняного кримінально-процесуального законодавства, так як в діючому раніше КПК 1960 року, було передбачено лише гласні слідчі дії. В свою чергу, здійснення тотожних за своїм змістом з негласними слідчими (розшуковими) діями оперативно-розшукових заходів, регулювалося положеннями Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та відповідними відомчими нормативними актами. Як бачимо, законодавець спробував спростити порядок використання матеріалів здобутих в ході ОРД при доказуванні, однак ефективність цих положень є сумнівною з позиції як теорії, так і практики та потребує певного уточнення та доопрацювання [4].

Проблемним на сьогодні постає питання співвідношення та визначення ролі слідчого під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій та здійснення оперативно-розшукових заходів. Так, до появи положень нового кодексу слідчий не був суб'єктом оперативно-розшукової діяльності. Він лише давав завдання органу дізнання на проведення оперативно-розшукових заходів спрямованих на встановлення обставин вчинення злочину[2]. Сьогодні ж, у відповідності з положеннями ч. 6 ст. 246 КПК проводити негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, або за його дорученням – уповноважені оперативні підрозділи відповідних органів. Однак, у ст.5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» серед підрозділів, які здійснюють оперативно-

розшукову діяльність, органи досудового розслідування (слідчі підрозділи) і їх співробітники, як суб'єкти оперативно-розшукової діяльності, не вказані як такі. Як бачимо наявна, прогалина у праві, яка потребує вирішення. Правильно б було внести зміни до ст.5 ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність» та все ж таки визначити слідчого як суб'єкта ОРД. Гостро, також, постає питання, як саме слідчий буде проводити негласні слідчі (розшукові) дії при цьому не маючи відповідних оперативних можливостей. Так наприклад положення ст. 272 КПК, визначає, що під час досудового розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів можуть бути отримані відомості, речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, особою, яка відповідно до закону виконує спеціальне завдання, беручи участь в організованій групі чи злочинній організації, або є учасником зазначеної групи чи організації, який на конфіденційній основі співпрацює з органами досудового розслідування [1]. У відповідності до пп. 12, 13, 14 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» залучати гласних і негласних штатних та позаштатних працівників, встановлювати конфіденційне співробітництво з особами, отримувати від юридичних та фізичних осіб безкоштовно або за винагороду інформацію про злочини, які готуються або вчинені – це все повноваження оперативних підрозділів, які не є властивими для органів досудового розслідування. Більше того, не зрозуміло, як дотримання слідчим принципів процесуального законодавства в ході здійснення оперативно-розшукових заходів вплине на засади закріплені в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність»[3].

Серед проблем, що виникатимуть у ході проведення негласних слідчих (розшукових) дій увагу треба приділити неможливості їх проведення до моменту внесення відомостей про вчинення кримінального правопорушення в Єдиний реєстр досудових розслідувань. Хоча, в новому кодексі не передбачено стадії, за своєю сутністю схожої на порушення кримінальної справи, проте технічна функція внесення відомостей до ЄРДР набуває значення юридичного факту та відповідно унеможливорює проведення будь-яких слідчих дій (крім огляду місця події) до початку досудового розслідування, і як наслідок говорити про проведення негласних слідчих (розшукових) дій у невідкладних випадках (ст. 250 КПК встановлює проведення негласної слідчої (розшукової) дії до постановлення ухвали слідчого судді) не видається за можливе. Отже, як бачимо діюче кримінально-процесуальне законодавство суперечить правовій природі та функціональному призначенню негласних слідчих (розшукових) дій у невідкладних випадках, як таких взагалі[1].

З наведених положень, можна зробити висновок, що негласні слідчі (розшукові) дії, закріплені в главі 21 нового КПК, мають стати новим інструментом для слідчого, прокурора та слідчого судді при розслідуванні тяжких та особливо тяжких злочинів. В той же час, повинні бути створені та на законодавчому рівні закріплені норми кримінального законодавства для забезпечення якісного та швидкого проведення досудового розслідування у кримінальних провадженнях з їх застосуваннях.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року // Голос України. – 2012 – 19 травня (№ 90–91), 2012 – С. 254.

2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Х.: Право, 2012. – С. 628–632.

4. Мусієнко І.І. Особливості правової регламентації оперативно-розшукової діяльності та негласних слідчих (розшукових) дій у новому кримінально-процесуальному законодавстві / І.І. Мусієнко, С.О. Гриненко // Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення: матеріали постійно діючого науково-практичного семінару (Харків, 19 жовтня 2012 р.). – Х.: ТОВ «Оберіг», 2012. – Вип. №4. – С. 223–230.

С.М. Болахівська,

студентка

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРОФЕСІЙНО-ЕТИЧНІ ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ ПРАЦІВНИКА ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Головною метою професійної діяльності ОВС є служити закону і забезпечувати повноцінне життя громадян. Тому є неприпустимим, щоб працівник правоохоронних органів виконував обов'язки бездумно, не бачачи за буквою закону живих людей. Легковажне виконання службових обов'язків часто викликає незадоволення зі сторони населення діяльністю міліції, що негативно позначається на іміджі правоохоронних органів [6, с. 45–46].

Міністерством внутрішніх справ України були розроблені «Правила поведінки та професійної етики осіб рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України», спрямовані на зміц-

нення репутації та підвищення авторитету працівників органів внутрішніх [4, с. 45].

На початку липня 2012 року вийшла публікація Комітету Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією Закон України «Про правила етичної поведінки». Друк публікації здійснено за сприяння ПСП П. Цей Закон було опубліковано 12 червня 2012 року у газеті «Голос України» № 106; закон набрав чинності 12 липня 2012 року.

Закон України «Про правила етичної поведінки» прийнятий Верховною Радою України 5 травня 2012 року. Він визначає норми поведінки осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, під час виконання ними службових повноважень та порядок притягнення їх до відповідальності за порушення таких норм [3, с. 150]. Суб'єктами, на яких поширюється дія цього Закону, є особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Правове регулювання відносин щодо етичної поведінки осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, здійснюється на підставі Конституції України, міжнародних договорів України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», цього Закону та інших нормативно-правових актів, виданих на їх основі. Правила етичної поведінки є правовою основою для кодексів чи стандартів поведінки [2, с. 221–242].

Порушення особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, правил етичної поведінки, визначених цим Законом, тягне за собою дисциплінарну, адміністративну, кримінальну та матеріальну відповідальність з урахуванням особливостей правового статусу таких осіб, визначених Конституцією і законами України.

Культура являє собою ступінь реалізації сутнісних можливостей правоохоронця, його потенціалу в діяльності. Культура, так само як духовність, формується соціальним середовищем, суспільством, його ціннісними установками, нормами та принципами. Вона є показником розвитку громадянського суспільства, його сутнісною характеристикою, що визначається закріпленими в Конституції правами та свободами громадян, рівнем правопорядку, законністю, станом правосуддя, повагою до особи. Культура розвивається разом із мораллю. Втрата моральних цінностей правоохоронця призводить до втрати повноти його культури [1, с. 94]. Слід відзначити, що необхідна сума знань про конкретний об'єкт своєї діяльності, а також про прийоми та засоби впливу на нього є в сучасних умовах найактуальнішим завданням. Тому вирішальна роль у

формуванні культури правоохоронців належить суспільним наукам. Одним із результатів розвитку культури суспільства в цілому є Конституція. Культура правоохоронців формує свідоме ставлення до вимог Конституції, впливає на зміну її норм. Без повної поваги до Конституції, права, закону неможливі реалізація та розвиток культури. Важливою об'єктивною умовою прояву в повній мірі є чітка регламентація прав та обов'язків працівників правоохоронних органів. Загальна культура міліціонера має бути унормована правовою культурою через законність.

Основною ланкою свідомості особи є її творчий рівень: наукові погляди, знання, оцінки і норми, вироблені суспільством, а також елементи повсякденної свідомості, яка базується, головним чином, на емпіричних уявленнях, життєвому досвіді, особистих інтересах тощо. Цей комплекс набутків формується на базі особистого досвіду, завдяки участі у процесі правоохоронної діяльності та повсякденного життя [5, с. 59].

Отже, повсякденна свідомість може породжувати негативні погляди на соціальне життя та спричиняти поведінку, яка суперечить інтересам суспільства. З урахуванням того, що повсякденна свідомість правоохоронців формується під впливом умов практичної боротьби зі злочинністю, доцільно, оцінюючи ефективність процесу формування свідомості, розглядати взаємозв'язок практичної діяльності, свідомості і відношення до життєвих цінностей. Важливо підкреслити, що за умов реформування українського суспільства і системи правоохоронних органів морально-етичні риси працівників міліції набувають особливо-го значення. Демократична культура і правосвідомість виступають як надійна основа етичної поведінки правоохоронців у службових і поза-службових відносинах.

1. Гусарев С.Д. Теорія права і держави: навч. посібник / С.Д. Гусарев, А.Ю. Олійник, О.Л. Слюсаренко. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 276 с.

2. Дмитрієнко Ю.М. Дві вісі формування української правової свідомості та культури / Ю.М. Дмитрієнко // Форум права. – 2012. – № 2. – С. 221–241 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-2/12djmpct.pdf>

3. Лозовой В.О. Професійна етика юриста / В.О. Лозовой, О.В. Петришин. – Х.: Право, 2004. – 176 с.

4. Паламар Л. Методологічні основи формування мовної особистості // Третій Міжнародний конгрес українців: Мовознавство / Л. Паламар. – Х., 1996. – С. 57–60.

5. Регульський В. Мовна культура й виховання особистості / В. Регульський // Мова і культура нації: Зб. наук. пр. – Л., 2001. – С. 58–61.

6. Шевченко Л. Формування іміджу правоохоронця у громадській думці / Л. Шевченко // Комунікативна компетентність правників і їх зв'язки з громадськістю: Зб. наук. пр. – Л., 2003. – С. 43–45.

О.Р. Бориславська,
студентка
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА ПОНЯТТЯ «АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ»

Адміністративна відповідальність виступає одним з видів юридичної відповідальності та містить всі ознаки останньої. Юридичну відповідальність пов'язують із застосуванням заходів державного примусу та розглядають її як передбачену санкціями правових норм реакцію на правопорушення, як реалізацію, застосування і здійснення санкцій. Реалізація заходів юридичної відповідальності тягне для правопорушника негативні наслідки морального, особистісного, майнового чи іншого характеру, які правопорушник повинен перетерпіти. Тим самим він відповідає перед державою за неправомірну поведінку [1, с. 594].

В діючому адміністративному законодавстві відсутнє визначення поняття «адміністративна відповідальність». Доктринальні ж визначення цієї категорії суттєво відрізняються.

Більшість науковців, що досліджували питання поняття адміністративної відповідальності вважають, що остання, являє собою санкцію у вигляді адміністративного стягнення. Таку думку підтримували зокрема: В.Б. Авер'янов, Т.О. Коломоєць, А.Т. Комзюк та інші.

В.Б. Авер'янов характеризує адміністративну відповідальність як різновид юридичної відповідальності, що являє собою сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням уповноваженими органами (посадовими особами) до осіб, що вчинили адміністративний проступок, передбачених нормами адміністративного права особливих санкцій – адміністративних стягнень [2, с. 27].

А.Т. Комзюк розкриває адміністративну відповідальність як застосування до осіб, які вчинили адміністративні проступки, адміністративних стягнень, що тягнуть для цих осіб обтяжливі наслідки майнового, морального, особистісного чи іншого характеру і накладаються уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставах і у порядку, встановлених нормами адміністративного права [3, с. 41].

ІП. Голосніченко зазначив, що адміністративна відповідальність – це сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням до суб'єкта проступку адміністративних стягнень [4, с. 16]

Таку ж думку підтримує професор А.П. Альохін, який вважає, що адміністративна відповідальність – це вид юридичної відповідаль-

ності, яка виражається в застосуванні уповноваженим органом або посадовцем адміністративного стягнення до особи, що вчинила правопорушення [6, с. 84].

Зокрема Л.В. Коваль, Ю.П. Битяк, В.В. Зуй формулюють поняття адміністративної відповідальності як застосування до правопорушника заходів примусу [7, с. 16].

Адміністративну відповідальність як певне обмеження вбачає Є.В. Додін, встановлюючи адміністративну відповідальність як визначення обмежень майнових, а також особистих благ і інтересів за здійснення адміністративних правопорушень [8, с. 26].

На думку Д.М. Овсянко адміністративну відповідальність повинні нести не тільки фізичні, а й юридичні особи. Він вважає, що адміністративна відповідальність – це застосування державними органами, посадовцями з представниками влади встановлених державою заходів адміністративного покарання до громадян, а у відповідних випадках – і до організацій за порушення законності і державної дисципліни [9, с. 57].

Відмінну від попередніх думку виражає російський адміністративіст, професор Є.Б. Кубко. На його думку «загальний принцип адміністративної відповідальності полягає не стільки в тому, щоб покарати винну особу чи державний орган, скільки в тому, щоб поновити порушені цим суб'єктом права та інтереси громадян і суспільства в цілому» [10, с. 509].

Також своє розуміння цього питання висуває професор І.А. Галаган у своїй роботі «Адміністративна відповідальність в СРСР. Процесуальне регулювання», де зазначає, що «адміністративна відповідальність – це переважно «процесуальне утворення» [11, с. 149].

Підводячи підсумки короткого огляду наукових позицій різних авторів щодо поняття «адміністративна відповідальність», бачимо розбіжності в розумінні даного поняття, а в законодавстві відсутня дефініція адміністративної відповідальності, що й дає можливість тлумачити її по-різному. Для однорідного тлумачення адміністративної відповідальності та відповідно й ефективнішого її застосування в практиці існує потреба в законодавчому закріпленні даного поняття. Поняття адміністративної відповідальності повинне бути чітко визначеним та уніфікованим.

1. Копейчиков В.В. Правознавство: підручник / В.В. Копейчиков, А.М. Колодій. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 738 с.

2. Авер'янов В.Б. Нова доктрина українського адміністративного права: концептуальні позиції / В.Б. Авер'янов. – К.: Право України. – 2006. – № 5. – 69 с.

3. Комзюк А.Т. Адміністративна відповідальність в Україні: навч. посібник / А.Т. Комзюк. – Х: Вид-во ун-ту внутр. справ, 2001. – 267 с.

4. Голосніченко І.П. Навчальний посібник. – К.: КІВС, 2003. – 112 с.
5. Альохін А.П. Адміністративне право Російської Федерації / А.П. Альохін, А.А. Кармолицкий, Ю.М. Козлов. – М.: Зерцало, 1998. – 282 с.
6. Коваль Л.В. Відповідальність за адміністративні правопорушення / Л.В. Коваль. – К.: Вища школа, 1975. – 98 с.
7. Додін Є.В. / Підстави адміністративної відповідальності / Є.В. Додін // Вчені записки. Випуск 1 (18). – М.: Норма, 2006. – 29 с.
8. Овсянко Д.М. / Административное право: учеб. пособие / Д.М. Овсянко; под ред. проф. Г.А. Туманова. – М.: Юрист, 1997. – 129 с.
9. Кубко Є.Б. / Адміністративне право України / Є.Б. Кубко. – К.: Юрид. думка, 2005. – 513 с.
10. Галаган И.А. Административная ответственность в СССР. Процессуальное регулирование / И.А. Галаган. – Воронеж: Юридическая литература, 1976. – 205 с.

О.Р. Бориславська,
студентка

М.О. Буньковський,
студент
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Кримінальна відповідальність є універсальною категорією кримінального права та посідає особливе місце в механізмі кримінально-правового реагування держави щодо особи, яка вчинила злочин.

Наразі кримінальне законодавство не містить чіткого визначення поняття «кримінальна відповідальність». Доктринальні ж визначення цієї категорії суттєво відрізняються.

Більшість науковців, що досліджують поняття кримінальної відповідальності розглядають її як обов'язок особи, яка вчинила злочин, звітувати про свою поведінку й зазнати несприятливих для неї наслідків у формі заходів кримінально-правового(іноді кримінально-процесуального й кримінально-виконавчого) примусу, що застосовуються до неї уповноваженими на те органами держави [1, с. 23]. Такі трактування даного поняття містяться в роботах М.Й. Коржанського, П.Л. Фріса та багатьох інших учених. Прилеглим до цього підходу, є тлумачення кримінальної відповідальності як реалізації обов'язку особи, яка вчинила злочин, зазнати певних заходів кримінально-правового впливу [2, с. 70].

Поняття кримінальної відповідальності тлумачили як реалізацію державою свого повноваження засудити й покарати злочинця [3, с. 156], розглядали такі науковці як: В.М. Бурдін, О.О. Дудоров.

Свою позицію щодо даного поняття виклав В.В. Скибицький. Він тлумачив кримінальну відповідальність як реалізацію прав та обов'язків обох учасників кримінальних правовідносин, стверджуючи, що її «слід розглядати в рамках кримінальних правовідносин, як реалізовані права й обов'язки учасників цих правовідносин» [4, с. 251].

Схожими до думки В.В. Скибицького, є погляд сучасного українського криміналіста І.І. Чугуникова [5, с. 8], який розглядає кримінальну відповідальність у рамках кримінальних правовідносин, а іноді і як самі такі правовідносини.

В роботах Р.В. Вереші поняття кримінальної відповідальності висвітлюється, як вимушене зізнання особою, яка вчинила злочин, державного засудження, а також позбавлень особистого, майнового чи іншого характеру, що покладаються на винуватого спеціальними органами держави [6, с. 99].

Новий підхід до розумінні поняття «кримінальна відповідальність» сформувався наприкінці ХХ ст. Цей підхід розглядав В.Г. Павлов інтерпретуючи кримінальну відповідальність в поєднанні двох аспектів – перспективного (позитивного) й ретроспективного (негативного). Під перспективним аспектом кримінальної відповідальності розуміється усвідомлення особою обов'язку утримуватися від учинення заборонених кримінальним законом діянь, під другим – негативна оцінка державою особи, яка вчинила злочин, її засудження й покарання [7, с. 18].

Ю.В. Баулін зазначає, що кримінальна відповідальність – це передбачені Кримінальним Кодексом вид та міра обмеження прав і свобод злочинця, що індивідуалізується судом та здійснюється спеціальними органами держави [8, с. 27].

Ю.Ю. Коломієць тлумачить кримінальну відповідальність як виражене в обвинувальному вирoku суду й засноване на кримінальному законі засудження особи, яка вчинила злочин, а також обумовлене вчиненням злочином погіршення її правового статусу, що полягає в обмеженні її прав і свобод [9, с. 12].

Підводячи підсумки короткого огляду наукових позицій різних авторів, щодо поняття «кримінальна відповідальність», бачимо розбіжності в розумінні даного поняття. Для більш ефективного застосування кримінальної відповідальності в практиці, поняття повинне бути чітко визначеним та уніфікованим. Відсутність дефініції кримінальної відповідальності є досить значною прогалиною чинного кримінального законодавства та

дає можливість тлумачити норми кримінального закону в практичній діяльності відповідно до свого розуміння. Це дає підстави говорити про необхідність законодавчого закріплення поняття кримінальної відповідальності шляхом змін до діючого законодавства.

1. Коржанський М.Й. Уголовний закон України (наукова модель) / М.Й. Коржанський. – Дніпропетровськ: Юрид. акад. МВС України, 2004. – 207с.
2. Шапиев С.М. Понятие и содержание уголовной ответственности / С.М. Шапиев // Вестн. ЛГУ: Серия экономики, философии, права. – 1981. – № 23. – С. 70–74.
3. Дудоров О.О. Про поняття кримінальної відповідальності / О.О. Дудоров – Луганськ: Вісник Луган. держ. ун-ту внутр. справ. – 2007. – № 4. – С. 148–161.
4. Скибицкий В.В. Формы реализации уголовной ответственности / В.В. Скибицкий // Развитие национальной государственности союзной республики на современном этапе: Тезисы науч.-практ. конф. – К.: ИГП АН УССР, 1990. – С. 250–252.
5. Чугуников І.І. Правовідносини та форми їх реалізації у кримінальному праві України: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / І.І. Чугуников. – О.: Одес. нац. юрид. акад., 2001. – 20 с.
6. Вереша Р. Поняття та підстава кримінальної відповідальності / Р. Вереша // Право України. – 2006. – № 12. – С. 97–103.
7. Павлов В.Г. Субъект преступления и уголовная ответственность / В.Г. Павлов. – СПб.: Лань; Санкт-Петерб. ун-т МВД России, 2000. – 192 с.
8. Баулін Ю.В. Звільнення від кримінальної відповідальності / Ю.В. Баулін. – К.: Атіка, 2004. – 296 с.
9. Коломієць Ю.Ю. Невідворотність кримінальної відповідальності: права природа та зміст: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / Ю.Ю. Коломієць. – О.: Одес. нац. юрид. акад., 2005. – 17 с.

І.В. Брич,
слухач магістратури
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

СТРУКТУРА СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ЗГІДНО З КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ ВІД 13 КВІТНЯ 2012 РОКУ

Ухвалення нового Кримінального процесуального кодексу вкотре змушує задуматися про те, що відбувається і відбуватиметься в українській правоохоронній системі, в судах, пенітенціарній системі, чим відрізняється верховенство права від вибіркового правосуддя.

Слідчі (розшукові) дії є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретно-му кримінальному провадженні. [1]

Порядок проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій закріплено Кримінальним процесуальним кодексом України (глави 20, 21 Розділу III), Податковим кодексом України (Розділ XVIII), Законами України «Про міліцію», «Про Службу безпеки України», «Про оперативно-розшукову діяльність», Інструкцією про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні та іншими нормативно-правовими актами. Найважливіші обмеження на діяльність органів, уповноважених на проведення слідчих дій, накладає Конституція України [2].

Підставами для проведення слідчої (розшукової) дії є наявність достатніх відомостей, що вказують на можливість досягнення її мети [1].

Слідчі (розшукові) дії проводяться слідчими органів досудового розслідування (це підрозділи органів внутрішніх справ; органів безпеки; органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства; органів державного бюро розслідувань). У слідчих (розшукових) діях також приймають участь прокурор, слідчий суддя, підозрюваний, обвинувачений, захисник, потерпілий – у межах їх прав і повноважень, визначених КПК.

Слідчі дії фіксуються протоколом, фото-, відеозйомкою, та в інший спосіб [3].

Існує декілька класифікацій слідчих дій – як вироблених наукою кримінального процесу (доктринальних), так і передбачених законом (легальних).

1. Залежно від джерел отриманої інформації слідчі дії поділяються на:

а) спрямовані на отримання інформації від людей (допит, пред’явлення для впізнання та деякі інші);

б) спрямовані на отримання інформації від матеріальних об’єктів (огляд, обшук, експертиза та подібні);

в) спрямовані на отримання інформації як від матеріальних об’єктів, так і від людей (слідчий експеримент).

За особливостями процесуальної форми провадження слідчі дії можуть бути поділені на такі, які провадяться:

1) за постановою слідчого, прокурора або без неї (допит);

2) з санкції слідчого судді (обшук житла) і без такої;

3) за участю двох незаінтересованих осіб (понятих) (пред’явлення особи, трупа чи речі для впізнання) і без них;

4) з обов'язковою участю фахівця (допит малолітнього) і без його участі або за його участю на розсуд слідчого;

5) особою однієї статі з іншими учасниками (освідування) та будь-якими особами, що провадять розслідування в передбаченому порядку [4].

2. Слідчі дії за послідовністю проведення можуть бути поділені на:

а) Первинні і повторні. Наприклад, первинна і повторна експертиза. Повторну експертизу проводять у разі необґрунтованості висновку експерта, якщо є сумніви у його правильності.

б) Невідкладні та інші. Огляд місцевості (місця події), наприклад, завжди має характер невідкладної слідчої дії, а слідчий експеримент, навпаки, проводиться в певний, визначений слідчим час, або ж не проводиться взагалі. Невідкладність проведення певної слідчої дії може виявитися не тільки на початку розслідування, а й у ході подальшого його провадження. Наприклад, достатні підстави для проведення обшуку на квартирі знайомої обвинуваченого виникли лише після допиту одного з співучасників злочину;

в) Основні та додаткові. Наприклад, після відтворення обстановки й обставин події злочину може виникнути потреба в проведенні додаткового допиту потерпілого, обвинуваченого чи проведенні додаткової експертизи. [5]

КПК розподіляє усі слідчі дії на:

1) гласні;

2) негласні (пов'язані з втручанням у приватне спілкування особи та інші).

Гласні слідчі дії.

1. Допит.

– Допит свідка, потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого.

– Окремі види допиту проводяться з особливостями, передбаченими КПК (допит малолітньої особи, допит неповнолітньої особи).

2. Пред'явлення для впізнання (пред'явлення особи для впізнання, пред'явлення речей для впізнання, пред'явлення трупа для впізнання).

3. Обшук (обшук житла особи, обшук іншого володіння особи).

4. Огляд (огляд місцевості, огляд приміщення, огляд речей, огляд документів, огляд трупа, огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією).

5. Слідчий експеримент.

6. Освідування особи (освідування підозрюваного, освідування свідка, освідування потерпілого).

7. Призначення експертизи.

Негласні слідчі (розшукові) дії. Негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи

проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК.

Рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій приймає слідчий, прокурор, а у випадках, передбачених КПК, – слідчий суддя.

1. Втручання у приватне спілкування (аудіо-, відеоконтроль особи; арешт, огляд і виїмка кореспонденції; зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; зняття інформації з електронних інформаційних систем).

2. Обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи.

3. Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу.

4. Спостереження за особою, річчю або місцем.

5. Аудіо-, відеоконтроль місця.

6. Контроль за вчиненням злочину (контрольована поставка; контрольована та оперативна закупка; спеціальний слідчий експеримент; імітування обстановки злочину).

7. Виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.

8. Негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (експертизи).

9. Використання конфіденційного співробітництва.[6]

Пізнавальна сторона слідчих (розшукових) дій полягає в тому, що в результаті їх проведення слідчий отримує фактичні дані та відомості про обставини, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні.

Таким чином, тільки отримані законним шляхом та зафіксовані в передбаченій законом формі ці дані можуть ставати доказами.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України» із змінами та допов. Станом на 14 вересня 2012 року: Офіц. видання. – К.: Алерта, 2012. – 336 с.

2. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р.: Офіц. видання. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2011.

3. Скулиш Є.Д. Негласні слідчі (розшукові) дії за кримінально-процесуальним законодавством України / Є.Д. Скулиш // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2012. – № 2. – С. 15–23.

4. Скулиш Є.Д. Система негласних слідчих (розшукових) дій за Кримінальним процесуальним кодексом України / Є.Д. Скулиш // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2012. – Вип. 618. Правознавство. – С. 108–114.

5. Сліпченко В.І. Перспективи реформування оперативно-розшукової діяльності (в контексті розробки нового КПК України) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Слідчі_дії#.D0.A3.D1.81.D1.82

С.Р. Бушак,
курсант
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ПЕРЕХІД ВІД ФІСКАЛЬНОГО ОРГАНУ ДО СЕРВІСНОЇ СЛУЖБИ НА ПРИКЛАДІ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Основні демократичні принципи, за якими повинна здійснюватись державна політика, зокрема фінансова, не завжди співпадають з їх фактичним виконанням уповноваженими на те суб'єктами. Це викликано низкою факторів, які є «укоріненими» в свідомості населення і не сприймаються як такі, що можуть бути усунені. Серед них, зокрема, можна виділити менталітет населення, який звик до тоталітарного контролю за життєдіяльністю людей, зокрема у фінансовій сфері, моделі поведінки та сприйняття платників податків уповноваженими на те суб'єктами та їх посадовими особами, що мають фінансово-каральний настрій, «важкістю» переходу від планової економіки, що характеризується втручанням держави у економічну діяльність суспільства, до ринкової, де пріоритетом є право власності та його недоторканість.

Ведучи мову про трансформацію податкової служби у сервісну, важливим є забезпечення комунікації з інститутами громадянського суспільства, ЗМІ, найбільшими платниками податків, щоб доносити їм інформацію про застосування податкового законодавства, пріоритети діяльності податкової служби, а основне – забезпечення постійного зворотнього зв'язку із бізнесом. Хорошим прикладом співпраці у даному напрямку є Громадська рада при ДПП у районах – реально діючий орган, на засіданнях якого представники бізнесу та громадських організацій мають можливість актуалізувати будь-яку проблему та поставити нагальні запитання.

Упродовж 2012 року податкова служба працювала над практичним впровадженням оприлюднених відомством місією, баченням, та стратегічними цілями ДПС України з метою розвитку інформаційного суспільства. Кінцевою метою виконання визначених цілей є перетворення податкової служби із фінансового органу на сервісну службу, де замовником і клієнтом послуг, ключовою фігурою є платник податків,

тому, наприклад, в Добровеличківському районі, як і у всій країні, вже майже рік функціонує Центр обслуговування платників податків. На початку року, коли активно проходить кампанія декларування минулорічних доходів, платники змогли отримати адміністративні послуги, що надаються податковою, швидко, якісно, компетентно, та оцінити роботу податківців, про що свідчать результати анкетування. Майже дев'яносто п'ять відсотків платників поставили оцінку «відмінно» та 5 відсотків – «добре» за організацію роботи Центру [1].

На етапі становлення податкової системи України в умовах розвитку ринкових відносин первісно сформувалася централізована вертикальна система податкових органів із чіткою спеціалізацією за видами податків. Така організаційна структура податкових органів України є об'єктивною необхідністю в період розробки та вдосконалення податкового законодавства країни, створення методологічної бази його реалізації на практиці та налагодження механізму нарахування та сплати податків. Податкова система – це сукупність встановлених у країні податків, зборів і платежів, які взаємно пов'язані між собою та органічно доповнюють один одного, але мають різну цілеспрямованість. Вона, з одного боку, забезпечує фінансову базу держави, а з іншого – виступає головним знаряддям реалізації державної економічної політики та управління у цій галузі. За допомогою податків вирішуються питання формування не лише доходів бюджету, а і впливу держави та її органів на всі сторони суспільного життя, охоплюючи і соціальне управління, складовою частиною якого є управління органами ДПС [2].

Процес реформування податкової служби в нашій державі уже давно розпочався, проте дотепер на державному рівні ще чітко не визначені основні її напрями вдосконалення. На думку Касьяненка М.М., основна мета реформування податкової служби України повинна зосереджуватись на оптимізації її структури, яка б за відносно невеликих, обґрунтованих витрат на утримання забезпечила б ефективний контроль за дотриманням податкового законодавства одночасно із доведенням рівня збирання податків та інших платежів до бюджетів усіх рівнів до максимального рівня. Для того, щоб визначитися у напрямках реформування, передусім необхідно визначитися у напрямках управлінської діяльності податкової служби на всіх рівнях. На даному етапі слід урахувати три основні завдання, з якими постійно зустрічається податкова служба, що виникли у зв'язку з переходом до ринкової економіки:

- необхідність організації і здійснення роботи методами, які б сприяли виконанню платниками податків своїх обов'язків і були б сумісними з ринковою економікою;

- постійне підтримання рівня надходжень до бюджету незалежно від процесів у економіці;
- участь у розробці законопроектів, які б забезпечували ефективно податкову політику [3].

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dv.kr-admin.gov.ua/podatкова.html>

2. Касьяненко М.М. Організація роботи та управління органами державної податкової служби України: навч. посібник / М.М. Касьяненко, М.В. Гринюк, П.В. Цимбал. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2001. – 229 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vuzlib.org/Upr_DPS/26.htm

3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ellib.org.ua/books/files/management/upr_dps/26.html

В.М. Ванчак,

курсант

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

КОРУПЦІЯ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА (ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

Серед негативних явищ, які глибоко вкорінилися в розвитку і функціонуванні держави і суспільства, – корупція.

Корупція (від лат. *corruptio* – псування, розбещення, підкуп) – діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг [1, с. 369].

Корупція, як соціальне явище, існує з початку розвитку людської цивілізації. Явище корумпованості у Древній Греції (V–IV ст. до н. е.) мало побутовий характер. Потім корупцією стали називати такі «карані у судовому порядку дії», як «порча моральності», «розбещення молоді», «розлад порядку у полісі» [2, с. 7].

З давніх-давен люди намагаються знайти причини корупції і способи її обмеження. Фактично першу антикорупційну заповідь дав Господь через Мойсея, який записав те, що почув з неба: «Дарів не приймай, бо дари сліпими роблять зрячих і перекручують справу правих» [2, с. 8].

У цьому аспекті слід зазначити, що і в Корані, священній книзі мусульман, підкреслювалося, що Аллах прокляне всіх, хто платить та бере хабарі, так само як і тих, хто сприятиме цьому.

В настановах Будди корупція визначилась як протиправне, протизаконне і злочинне явище, яке підлягає осуду і покарання. «Несправедливі чиновники – злодії, які крадуть щастя народу, ... вони обдурають правителя і народ» [3, с. 9–10].

Цікаво відзначити, що древньогрецький філософ Демокріт вважав, що володарі якщо й приймають подарунки, то це робиться тільки на основі «любові і повазі до них», це ознака щодо їх високого авторитету і доброчесності [4, с. 168]. Мислитель різко негативно відносився до тих можновладців, які «добувають гроші неправовими шляхами» [4, с. 171].

Наукою встановлено, що хабарництво, як соціально-правове явище на Русі, було відоме вже в IX–X ст., у період становлення державності. Варто зазначити, що практично всі правителі вели боротьбу з цим явищем. Цікаво навести і такий історичний факт. Указом від 23 серпня 1713 року Петро I запровадив кримінальну відповідальність як за отримання, так і за давання хабарів. Указ зазначав: «Для предотвращения впредь подобных явлений велю как взявших деньги, так и давших, положить на плаху, и от плахи подня, бить кнутом без пощады и сослать на каторги в Азов с женами и детьми и объявить во все города, села и вольности: кто сделает это впредь, тому быть смертной казни без пощады» [5, с. 23].

Як О. Кот, «протягом царювання династії Романових корупція залишалась чималою статтею доходу як дрібних державних службовців, так і сановників» [5, с. 23].

Варто навести й такі історичні факти щодо корупції в Російській імперії. Так, князь Олександр Меншиков, «який був фаворитом російського царя Петра I, а пізніше, під час царювання Катерини I, фактично керував державою, вважають одним із основоположників корупції на державному рівні. Саме О. Меншиков своєю масштабною діяльністю по вимаганню і одержанню хабарів, розкраданню казенного майна та через інші зловживання, глибоко і міцно вкорінював у російське суспільство ідею, що політичною владою можна користуватися для власного незаконного збагачення» [52, с. 19].

У Російській імперії перше законодавче обмеження корупційних дій належить Івану III. А його онук, Іван IV Грозний, уперше ввів страту як покарання за надмірність у хабарах (хабарництві).

Дореволюційна історія Російської імперії свідчить про те, що корупція практично існувала на всіх щабелях влади. Так наприклад, у «Відомостях» 1805 р. повідомлялося, що генерал-губернатору його превосходительстві К.Ф. Модераху було видано 150 пудів житнього борошна, 500 пудів сіна, 24 пуди і 27 фунтів солі, по 20 фунтів мали-

нового, порічкового варення і пастили. Усе це коштувало 154 руб. 68,5 коп. Отримали натурою також віце-губернатор, радники, секретарі та інші чиновники» [6, с. 13].

Варто підкреслити, що радянська влада також намагалася вести жорстку боротьбу з корупцією. При цьому хабарництво кваліфікували як одну із форм контрреволюційної діяльності, посилювало відповідальність.

В одному із циркулярів голова ВЧК Ф. Держинський вказував, що хабарництво в усіх сферах діяльності досягло великих розмірів. «Потрібно зрозуміти, що хабар має глибоко класовий характер, що він є проявом і приватної, і політичної стихії, і спрямований проти основ нового державного устрою» [6, с. 14].

На протязі багатьох років, коли велася жорстка боротьба буржуазної і комуністичної ідеології, радянська наука заперечувала існування корупції в Радянському Союзі.

В радянській літературі підкреслювалося, що корупція притаманна всім експлуататорським державам, але особливо широке розповсюдження вона отримала в імперіалістичних державах. Вона «характерна для буржуазних держав, де державні і політичні діячі ... використовують своє офіційне положення» [7, с. 216]. Отже, можна зробити висновок, що корупція як соціальне явище не може існувати в соціалістичному суспільстві, де відсутня експлуатація людини людиною, її місце лише в буржуазному, капіталістичному суспільстві.

Яскравим прикладом, що свідчить про існування корупції в колишньому СРСР, є так-звана «узбецька справа». У період перебудови у засобах масової інформації появилось багато матеріалів, які свідчили про корупційну діяльність партійного та державного керівництва. Так, до кримінальної відповідальності в Узбекистані були притягнуті голова Ради Міністрів цієї республіки, четверо секретарів ЦК Компартії Узбекистану, заступник Голови Президії Верховної Ради цієї республіки, шість перших секретарів обкомів партії, два міністри внутрішніх справ республіки, три їх заступники, сім начальників обласних УВС, перший заступник міністра внутрішніх справ СРСР та багато інших високопоставлених осіб. На той час в Узбекистані майже на всіх рівнях державної та партійної влади, особливо в системі внутрішніх справ, панувала корупція, кругова порука та здирництво. Будь-яке призначення на посаду супроводжувалося хабаром. Хабарі давали за отримання поза фондів матеріалів, квартир і авто, за приховування компромату тощо. Були поширені хабарі-подарунки (під виглядом національних традицій) та хабарі-податки (сплачувалися в заздалегідь обговорених розмірах у зазначені терміни). Ця діяльність чинилася відкрито,

на очах численних контролюючих органів, установ та громадськості, всім було відомо, що на вершині цієї корумпованої піраміди стояв перший секретар ЦК Компартії Узбекистану Ш. Решідов [7, с. 13–14].

«У колишньому Радянському Союзі, – зазначає М. Мельник, – на хабарі витрачалося мільярди карбованців. Так, держкомстат СРСР за 1990 р. офіційно констатував, що у цьому році хабарі посадових осіб, які були отримані лише від кооперативів, склали 3 млрд карбованців» [2, с. 14].

Короткий аналіз історичного минулого засвідчує, що і в Українській РСР, як і у всіх союзних республіках СРСР, існувала корупція.

«На думку західних фахівців корупція у СРСР була «поміркована» і добре організована, але все ж вона не мала такого розмаху й рівня, а головне, таких явно виражених і масових форм, які тепер притаманні пострадянським республікам, зокрема й Україні» [3, с. 14].

За даними Верховного Суду України, найбільше проявів корупційних правопорушень встановлено у 2011 р. – 8692 особи, зокрема, судами у цей період накладено 4400 адміністративних стягнень. Загострилася проблема поширення корупції серед посадових осіб органів державної влади і місцевого самоврядування. Серед 178 країн світу Україна в 2011 р. опинилася на 152 місці. Це свідчить про те, наскільки серйозна проблема для України корумпованість посадових осіб [8, с. 17–18].

Слід зазначити, що в свідомості багатьох громадян України сформувався стереотип про повну корумпованість державного апарату та неможливість вирішити свої проблеми без давання хабара. Це породжує у людей зневіру в можливість захистити себе від корупціонера, не викликає у них бажання активно захищатися проти цього негативного явища.

Як справедливо зазначається в багатьох наукових дослідженнях щодо проблеми корупції в Україні, то слід констатувати, що вона становить одну з основних загроз національній безпеці України, оскільки посягає на основоположні засади функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування. На сьогодні вона перетворилася на основний інструмент здійснення організованої злочинної діяльності, проникла в усі сфери суспільного життя, що створює загрозу самому існуванню України як незалежної демократичної держави.

1. Великий енциклопедичний словник / за ред. Ю.С. Шемшученка. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Юридична думка, 2012. – 1020 с.

2. Мельник М.І. Корупція: сутність протидії: монографія / М.І. Мельник. – К.: Атіка, 2001. – 304 с.

3. Боротьба з корупцією: підручник / авт. кол.; кер. авт. кол. Є.Д. Скулиш. – К.: Наук.-вид. відділ НАСБ України, 2010. – 336 с.

4. Материалисты древней Греции. Сборник текстов Гераклита, Демокрита, Эпикура. – М.: Государственное изд-во политической литературы, 1955. – 238 с.
5. Кот О.Ю. Історичний аналіз існування хабарництва в дореволюційній Росії / О.Ю. Кот // Міліція України. – 2013. – № 5–6. – С. 22–24.
6. Михальченко М. Корупція в Україні: аналіз: монографія / М. Михальченко, О. Михальченко, Є. Невмержицький. – К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2010. – 615 с.
7. Большая Советская Энциклопедия: в 30 т. – Изд. 3 / гл. ред. А.М. Прохоров. – М.: Советская Энциклопедия, 1973. – 608 с.
8. Богатирьов І.Г. Актуальні проблеми протидії корупції в Україні / І.Г. Богатирьов // Актуальні проблеми запобігання корупційним проявам у Державній кримінально-виконавчій службі України: матеріали наук.-практ. семінару (Київ, 12 квітня 2012 р.). – К.: Державна пенітенціарна служба України, 2012. – С. 17–19.

Л.І. Васько,

студентка

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОКАНОСТІ ОСОБИ

Основними завданнями, що постають перед державою, юридичною наукою на сучасному етапі складних економічних та політичних перетворень особливе місце займає розробка питань, пов'язаних з охороною особи та забезпеченням дотримання прав і свобод громадян.

У ст. 3 Конституції України зазначено, що людина, її життя і здоров'я, честь та гідність, недоторканність та безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Кожне цивілізоване суспільство повинно забезпечити безпеку своїм громадянам, а також визначити як першочергове завдання фізичний та психічний захист громадян від різних негативних проявів сучасного життя.

Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи становлять собою велику суспільну небезпеку, характеризуються виключною аморальністю та цинічністю дій винних. Вони, у більшості випадків, пов'язані з посяганням на статево свободу особи або її статево недоторканість, такі злочини грубо принижують гідність потерпілої від злочину особи, заподіюють їй глибоку психічну травму, можуть завдати серйозної шкоди її здоров'ю [1, с. 435].

Суспільна небезпека злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи визначається не лише посяганням на статево

свободу або статеву недоторканість особи, а й заподіянням шкоди іншим суспільним відносинам та соціальним цінностям – нормальному фізичному й психічному розвитку дітей і підлітків, здоров'ю, честі і гідності особи тощо. Так, розбещення неповнолітніх здатне викликати у потерпілих від цього злочину різні статеві збочення, а передчасний (до досягнення статевої зрілості) вступ у статевий зв'язок може завдати серйозної шкоди здоров'ю неповнолітньої особи (ст. 156).

Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості – це суспільно небезпечні діяння, що порушують встановлений у суспільстві порядок статевих відносин і основні принципи статевої моральності, і які виражаються в посяганні на статеву свободу та статеву недоторканість особи [1, с. 11].

Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості – це сукупна назва злочинів, які пов'язані із задоволенням статевої потреби у формах, що грубо порушують встановлений у суспільстві порядок статевих відносин, основні принципи статевої моральності і, які заподіюють шкоду здоров'ю і достоїнству громадян. Адже принципи статевої моральності відображають пануючі в суспільстві погляди на умови і характер статевих відносин.

До злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, норми про відповідальність яких об'єднані в розділі IV Особливої частини КК України, віднесені: зґвалтування (ст. 152); насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом (ст. 153); примушування до вступу в статевий зв'язок (ст. 154); статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості (ст. 155); розбещення неповнолітніх (ст. 156).

Родовим об'єктом злочинів, норми про відповідальність за які об'єднані в розділі IV Особливої частини КК, є статевая свобода і статевая недоторканість особи. Під статевою свободою слід розуміти право дорослої і психічно нормальної особи самостійно обирати собі партнера для статевих зносин і не допускати у сфері таких зносин будь-якого примусу. Статевая недоторканість – це абсолютна заборона вступати у сексуальні контакти з особою, яка не є носієм статевої свободи, всупереч справжньому волевиявленню такої особи або ігноруючи його. Більшість науковців схиляються до того, що при вчиненні статевого посягання на дорослу особу об'єктом злочину буде статевая свобода, а на неповнолітню – її нормальний статевий розвиток, тобто статевая недоторканість.

Обов'язковою ознакою складів злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи є потерпілий від злочину, який може виділятися за певними ознаками, зокрема, за залежністю від винного, недосягненням певного стану або віку. З'ясовуючи ознаки об'єктивної

сторони розглядуваних злочинів, потрібно мати на увазі, що вона характеризується активною поведінкою винної особи – це фізичні та інтелектуальні дії сексуальної спрямованості. За законодавчою конструкцією ці злочини здебільшого побудовані як формальні склади. Кваліфіковані види зґвалтування, насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом і статевих зносин з особою, яка не досягла статевої зрілості, передбачені відповідно ч. 4 ст. 152, ч. 3 ст. 153 і ч. 2 ст. 155 КК, є злочинами з формально-матеріальними складами.

Суб'єктом даної категорії злочинів є осудна особа, яка досягла 14-річного (за ст. 152, 153 КК) або 16-річного віку (за статтями 154–156 КК). У переважній більшості випадків суб'єкт є спеціальним – його ознаки або безпосередньо вказані у законі про кримінальну відповідальність або встановлюються шляхом тлумачення норм закону з урахуванням особливостей об'єктивної сторони того чи іншого злочину та ознак потерпілого.

1. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, С.В. Сташис, С.Б. Сташис, В.Я. Тацій. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 1196 с.

2. Про внесення змін до статей 155 та 156 Кримінального кодексу України щодо відповідальності за розбещення неповнолітніх: Закон України від 25.09.2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/600-17>

3. Игнатов А. Уголовная ответственность за изнасилование / А. Игнатов // Советская юстиция. – 1963. – № 1. – С. 13–15.

О.І. Висоцька,
студентка
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

СУБ'ЄКТИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

Говорячи про вплив держави на перебіг економічних процесів, необхідно чітко усвідомлювати, який саме орган (посадова особа) має повноваження, що дозволяють йому в тій чи іншій мірі регулювати суспільні відносини у сфері економіки [3, с. 294].

Одним із основних державного керівництва економікою залишається вдосконалення системи органів виконавчої влади у цій сфері,

встановлення їх правового статусу на всіх рівнях. Процес формування системи цих органів і законодавства про них відбувається під впливом розмежування предметів відання між центром і місцями, підприємствами, установами, організаціями, підвищення управління в галузях економіки [2, с. 301].

Президент України відіграє значну роль у загальній структурі державного регулювання економіки за рахунок того, що він:

- забезпечує державну незалежність, національну безпеку і правонаступництво держави;

- звертається з посланнями до народу та із щорічними і позачерговими посланнями до Верховної Ради України щодо внутрішнього і зовнішнього становища України.

З метою найбільш ефективної реалізації своїх повноважень Президент України згідно з п. 28 ст. 106 Конституції України створює різні допоміжні структури. Насамперед до них належить Адміністрація Президента України, у складі якої функціонує Головне управління з питань економічної політики та впровадження економічних реформ. Вона утворена Указом Президента від 05.04.2011 р. як постійно діючий орган для забезпечення здійснення конституційних повноважень Президента.

Верховна Рада України є суб'єктом регулювання економіки України за рахунок того, що до її повноважень належать:

- прийняття законів (зокрема у сфері економіки);

- затвердження Державного бюджету України та внесення змін до нього; контроль за виконанням Державного бюджету України, прийняття рішення щодо звіту про його виконання;

- затвердження загальнодержавних програм економічного розвитку [3].

Кабінет Міністрів України. Його правовий статус у системі органів виконавчої влади визначається Конституцією України (статті 113–117). Згідно з нею Кабінет Міністрів України:

- забезпечує державний суверенітет і економічну самостійність України;

- забезпечує проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики; політики у сферах праці й зайнятості населення, соціального захисту, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування;

- розробляє і здійснює загальнодержавні програми економічного розвитку України [4, с. 338].

Серед міністерств, що входять до складу Кабінету Міністрів України, необхідно вирізнити **Міністерство економічного розвитку і**

торгівлі України. Згідно Указу Президента України про міністерство економічного розвитку і торгівлі в Україні від 21.06.2012 року основними завданнями Мінекономрозвитку України є формування та забезпечення реалізації:

- державної політики економічного і соціального розвитку;
- державної цінової політики;
- державної політики і сфері торгівлі [5].

Серед інших центральних органів виконавчої влади, які відіграють значну роль у системі державного управління економікою України варто зазначити **Міністерство доходів та зборів України**, яке створено згідно Указу Президента України про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади від 24 грудня 2012 року [6] і функціонує фактично з 2013 року.

Основними питаннями які вирішуються цим міністерством є:

- забезпечення формування єдиної державної податкової, державної митної політики в частині адміністрування податків і зборів, митних платежів та реалізації єдиної державної податкової, державної митної політики;

- забезпечення формування та реалізації державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування (далі – єдиний внесок);

- забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями при застосуванні податкового та митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску [7].

Зміни у системі суб’єктів адміністративно-правового регулювання економікою та створення нових органів, призводять до зміни в складі і в перерозподілі повноважень та завдань між цими суб’єктами, а це в свою чергу вимагає більш детального їх вивчення із врахуванням змін до законодавства.

1. Стеценко С.Г. Адміністративне право України: навч. посібник / за заг. ред. С.Г. Стеценка. – К.: Атака, 2007. – 624 с.

2. Битяк Ю.П. Адміністративне право України: навч. посібник / за заг. ред. Ю.П. Битяка. – Київ Юрінком Інтер, 2007 р. – 543 с.

3. Конституція України від 28. 06. 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст. 141.

4. Колпаков В.К. Адміністративне право України: підручник / за заг. ред. В.К. Колпакова. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.

5. Указ Президента України про Міністерство економічного розвитку і торгівлі в Україні від 21. 06. 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 634.

6. Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 24.12.2012 № 726/2012 // Офіційний вісник Президента України. – 2012. – № 35 (Спеціальний випуск). – Ст. 842.

7. Про Міністерство доходів та зборів України: Указ Президента України від 18.03.2013 року № 141/2013 // Урядовий кур'єр. – 2013. – № 51. – Ст. 739.

Л.М. Гайдучок,

курсант

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРАВО НА ЖИТТЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Право на життя становить першооснову всіх інших особистих немайнових прав. Конституція України у ст. 27 закріплює положення: «Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини» [1]. Юридичну регламентацію права на життя відображено у ст. 281 Цивільного кодексу України [2]. Аналізуючи цивільно-правову природу права на життя, потрібно зазначити, що це право, як і усі особисті немайнові права фізичної особи, відповідно до ст. 269 ЦК України, є невід'ємним від носія, позбавленим економічного змісту, виникає в особи з моменту народження чи іншого моменту, що прямо передбачений законом, а також належить їй довічно. Відсутність економічного змісту цього права означає, що його, на відміну від майнових прав особи, не можна виразити в грошовому еквіваленті [3, с. 107].

Основним і фундаментальним правом людини, безперечно, є право на життя. Існування цього права зумовлене самим існуванням людини. Без життя втрачають вагу усі інші природні і соціальні цінності.

Особливу увагу привертає Декларація прав людини і громадянина 1948 р., яка вперше на міжнародному рівні регламентувала право на життя. Ст. 3 Декларації проголошує, що кожна людина має право на життя, свободу та особисту недоторканість. Цей документ став одним із найпрогресивніших документів в галузі прав людини, актуальність якого збереглась і у наші дні.

Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод 1950р. у ст. 2 теж закріплює положення про те, що право кожної особи на життя не тільки проголошується, а й охороняється законом. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя.

Згодом ці високі ідеї почали відображатись в конституціях, інших законах багатьох держав світу. Наша держава не стала винятком.

Зміст права на життя різниться у різних державах, але принцип залишається один: «Ніхто не може бути позбавлений життя умисно.»

В сучасному розумінні право на життя розглядається як особисте немайнове право фізичної особи, що виникає з приводу особистого нематеріального блага, яким є життя кожної людини. Благо життя розглядається правом лише як біологічна властивість, окремо від духовної засади життя. У цьому існує відмінність у поглядах на життя з позиції права та моралі.

Характерною особливістю права на життя є те, що його виникнення чи припинення у більшості випадків не залежить від волі управомоченої особи.

Народження чи смерть людини – особливий різновид юридичних фактів, що належать до подій.

Цивільне право, на думку Л.О. Красавчикової, не може не охоплювати своїм регулюючим впливом зазначені події, оскільки як народження людини, так і її смерть відбувається у зв'язку з волевиявленням тих чи інших осіб, які можуть істотно вплинути на зародження нового життя чи передчасне закінчення існуючого.

Важливим і хвилюючим є питання, коли ж, власне, починається життя людини. Більшість пов'язує це із народженням дитини. Під самим процесом народження розуміється проміжок часу між початком фізіологічних пологів і моментом початку самостійного дихання дитини, а, отже, юридичним фактом народження є початок самостійного дихання дитини.

Людина може передчасно припинити своє життя шляхом самогубства, тобто умисно позбавити себе життя. Сьогодні особливо швидко зростають показники самогубств серед молоді, фізично здорової частини населення. Це свідчить про те, що сучасна людина, на жаль, не задумується над проблемою життя та смерті у позитивному сенсі. У наукових виданнях різних галузей науки обговорюється питання про можливість визнання права на самогубство, права на смерть, вважаючи, що таке право має бути проголошено в законі. Але ці пропозиції не мають перспектив ні з точки зору права, ні з точки зору загальноновизнаної моралі та етики, ні з точки зору здорового глузду.

Ніхто не може позбавити людину її основного і невід'ємного права – права на життя, яке є частиною самої людини. Тільки вона сама може ним розпоряджатись. Ні суспільство, ні батьки, ні лікарі не можуть вирішувати жити людині чи померти. Обов'язком кожної дер-

жави є захищати життя і право на нього. Саме держава повинна зробити все для того, щоб у людей, які в ній проживають був реальний стимул і бажання, щоб жити. Може саме тоді кількість абортів і самогубств, які з шаленою швидкістю зростають – знизиться. Може тоді люди нарешті зрозуміють, що життя – це найбільша цінність, яку треба берегти, яку так легко втратити і вже ніколи не повернути.

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.

3. Федюк Л. Право на життя у цивільному законодавстві / Л. Федюк // Право України. – 2004. – №9. – С. 107–109.

К.О. Гайка,
студентка

*(Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича)*

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ НАПРЯМ У ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ НІМЕЧЧИНИ

Протягом всього існування людської цивілізації, роль держави не була однаковою в усі часи. Вона завжди являла і досі являє собою досить складне утворення. Ще Платон в процесі осмислення механізму роботи та функцій держави, порівнював її з людським організмом [4, с. 24]. З еволюційним розвитком суспільства змінювались обставини і зовнішньополітична ситуація, а також підходи до розуміння держави як політико-правового утворення і явищ та процесів, які з нею пов'язані. Тому цілком логічним є те, що держави в процесі свого історичного розвитку та становлення, набуваючи безцінний та важливий досвід, набули рис регуляторів суспільних відносин. Таке регулювання сьогодні здійснюється за допомогою саме державного управління.

У сучасній юридичній літературі, переважає положення, яке визначає, що державне управління – є видом діяльності держави, здійснення управлінського організуючого впливу шляхом використання повноважень виконавчої влади через організацію виконання законів, здійснення управлінських функцій з метою комплексного соціально-економічного та культурного розвитку держави, її окремих територій, а також забезпечення реалізації державної політики у відповідних сфе-

рах суспільного життя, створення умов для реалізації громадянами їх прав і свобод [1, с. 8].

Німецькі вчені XIX століття, вважали, що держава по своїй суті взагалі може існувати тільки через свої державні органи. Так зокрема, німецький вчений Г. Еллінек наголосив, що «необхідність існування державних органів випливає із самої суті держави як єдиного організованого союзу у суспільстві» [5]. Тобто, держави та органи це органічно пов'язане між собою єдине ціле, які перебувають у нерозривній єдності і не можуть існувати одне без одного.

Розглядаючи адміністративно-державне управління Німеччини можна помітити, що її особливістю є те, що в основі фундаментальних досліджень даного розділу покладені дослідження філософського характеру. Априорі наукові дослідження з даної проблематики створили всі необхідні передумови в рамках яких, власне, і сформувалися теоретичні основи політики та державного управління, які проросли корінням і в сьогоденну реальність державного управління Німеччини [5, с. 81].

Політичне управління є складовою політичного процесу, саме управління складається з 4 стадій: визначення суспільної проблеми; розробка проекту рішення проблеми; впровадження рішення проблеми у життя; оцінка результатів. Ефективність політичного управління залежить від того. Як організована державна влада в тій чи іншій країні. Зважаючи на те, що кожна гілка влади в Німеччині має свою компетенцію у здійсненні своєї діяльності, все таки вони повинні надавати одна одній взаємну правову та міжвідомчу допомогу.

Систему державного та муніципального управління Німеччини становить взаємодія між п'ятьма адміністративними рівнями: федерація, землі, округи, райони та громади. Державний устрій ґрунтується на двох принципах: це обов'язок земель підтримувати здатність входити їх територій до самоврядування та розвитку; та принцип вирівнювання та консолідації місцевих територіальних утворень [3].

Німеччина як демократична і соціально федеративна держава, славиться тим, що державно-управлінський процес реалізується шляхом чіткого розподілу функцій державних органів, їх ефективної координації та взаємодії та точним визначенням їх компетенції. Не менш важливим є і залучення громадськості до участі у процес державного управління, власне в Німеччині вся державна влада виходить від народу. У землях народ має представництво, яке створюється шляхом проведення виборів.

Німецький державний адміністратор діє на основі, яку можна охарактеризувати так: «адміністратор може діяти інакше, ніж бізнесмен, і його при цьому не звинуватять в ірраціональності. За наявної

традиції верховенства закону в Федеративній Республіці Німеччина раціональність громадської дії насамперед забезпечується зведенням до купи норм та фактів, а також через визначення повноважень для кожної дії» [2, с. 16].

Досвід державного-управління Німеччини ілюструє на скільки ефективним і важливим є: чітке розподілення функцій у сфері державного управління; ефективна взаємодія органів влади; забезпечення можливості народу брати участь у процесі державного управління, а також формування законослухняних громадян.

Осмислення суті державного управління має важливе теоретично-практичне значення для кожної окремої держави. Адже, в основі таких досліджень лежить величезний пласт знань, який є рушійною силою для нових змін. На прикладі Німеччини можна помітити, що структурно-функціональний напрям в державному управлінні, а саме керівництво державою через органи державної влади має багаторівневий характер, правове підґрунтя якого знаходиться в Основному Законі Німеччини.

1. Висоцький О.Ю. Основи державного управління: конспект лекцій. У 2 ч. Ч. I. / О.Ю. Висоцький, О.Є. Висоцька, Ю.П. Шаров. – Дніпропетровськ: НМетАУ, 2008. – 52 с.

2. Глен Райт. Державне управління / переклад Василь Івашко, Олександр Коваленко, Світлана Соколик. – К., 1994. – 109 с.

3. Государственное и муниципальное управление: лекции [Електронний ресурс]. – Режим вільного доступу: <http://webarhived.ru/page-242.html>

4. Демиденко Г.Г. Історія вчень про право і державу: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. зал. / Г.Г. Демиденко. – Харків: Консум, 2004. – 432 с.

5. Менеджмент організацій і адміністрування: навч. посібник. Ч. 2 / М.І. Небава, О.Г. Ратушняк. – Вінниця: ВНТУ, 2012. – 108 с.

Н.В. Гангур,
курсант

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ЗДІЙСНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В'ЇЗДУ ТА ВИЇЗДУ ЗА КОРДОН УКРАЇНИ

Найосновнішим правовим актом, який встановлює вимоги в'їзду в Україну та виїзду з України її громадян, є Закон України «Про порядок

виїзду з України та в'їзду в Україну громадян України», який було прийнято 21 січня 1994 року. У ньому вказано, що громадяни, які виїхали за кордон держави, не можуть бути позбавлені чи обмежені в своїх політичних, соціальних, економічних чи громадянських правах. За ними зберігаються на їх території кошти, майно, цінні папери та всі інші цінності. На цих осіб, що звернулися з клопотанням про виїзд з України, поширюються усі положення чинного законодавства, вони користуються всіма правами і несуть встановлені законом обов'язки [1].

На нашу думку, поширеною проблемою сьогодення є порушення порядку проїзду через кордон України неповнолітніх осіб, який вони намагаються перетнути у супроводі осіб без належних документів або взагалі без документів, що дають право на перевезення дитини. Щоб знайти шляхи вирішення такої проблеми, потрібно докласти чимало зусиль. Подібні ситуації складаються, зазвичай, внаслідок незнання громадянами правил, відповідно до яких неповнолітні можуть перетинати український кордон.

У загальному, є ряд документів, які надають дозвіл на перетин кордону. До них відносять: паспорт громадянина України для виїзду за кордон, проїзний документ дитини, службовий паспорт, дипломатичний паспорт, посвідчення особи моряка.

Ці документи затверджуються у встановленому законом порядку, є власністю України і при належному оформленні є дійсними для виїзду в будь-яку державу світу.

Бувають випадки, коли громадянин з власної необережності може втратити той чи інший документ. Тоді закордонна дипломатична установа видає посвідчення особи на повернення в Україну, зразок якого затверджується Кабінетом Міністрів України [2].

Конституція України відіграє досить важливу роль для паспортно-візового режиму, оскільки у II розділі, який присвячений правам, свободам та обов'язкам людини та громадянина, закріплюються основні вимоги щодо резидентів та нерезидентів України [3].

Закон України «Про державний кордон» дає визначення терміну «кордон» під яким розуміють лінію і вертикальну поверхню, що проходить по цій лінії, які визначають межі території України – суші, вод, надр і повітряного простору [4].

Митному і прикордонному контролю в обов'язковому порядку підлягають особи, транспортні засоби, вантажі та інше майно, що перетинають державний кордон України.

Відповідно до ст. 2 «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» право на виїзд неповнолітніх громадян з України дозволяється лише за наявності проїзного документа дитини,

який, як правило, видається дітям у віці до 18 років, або якщо вони вписані в закордонний паспорт одного з батьків. У другому випадку в паспорті батьків з 5-ти річного віку дітей вклеюються фотокартки [1].

Згідно п. 4 Правил перетинання державного кордону громадянами України, виїзд з України громадян, які не досягли 16-річного віку, в супроводі одного з батьків або інших осіб, уповноважених одним з батьків за нотаріально посвідченою згодою, здійснюється у таких випадках:

1) за нотаріально посвідченою згодою другого з батьків із зазначенням у ній держави прямування та відповідного часового проміжку перебування у цій державі, якщо другий з батьків відсутній у пункті пропуску;

2) без нотаріально посвідченої згоди другого з батьків:

– якщо другий з батьків є іноземцем або особою без громадянства, що підтверджується записом про батька у свідоцтві про народження дитини, та який (яка) відсутній у пункті пропуску;

– якщо у паспорті громадянина України для виїзду за кордон, з яким перетинає державний кордон громадянин, який не досяг 16-річного віку, або проїзному документі дитини є запис про вибуття на постійне місце проживання за межі України чи відмітка про взяття на консульський облік у дипломатичному представництві або консульській установі України за кордоном [2].

Отже, для ефективного вирішення проблем, пов'язаних з порушенням порядку проїзду через кордон України неповнолітніх осіб, необхідно запровадити практику інформування зацікавлених осіб (як правило батьків) у аеропортах, на вокзалах та у касах продажу квитків міжнародного сполучення, у туристичних агенціях під час здійснення замовлення на оформлення поїздки за кордон, а також у страхових компаніях, що видають відповідні страхові поліси.

1. Про порядок виїзду з України та в'їзду в Україну громадян України: Закон України від 21 січня 1994 року № 3857-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 18. – Ст. 101.

2. Про затвердження правил перетинання державного кордону громадянами України: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 1995 року № 57 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/57-95-%D0%BF>

3. Конституція України Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

4. Про державний кордон України: Закон України від 04 листопада 1991 року № 1777-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 2. – Ст. 5.

Н.В. Гангур,
курсант

М.В. Сосновський,
курсант
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

АНТИГУМАННА СУТНІСТЬ СУЧАСНОГО ТЕРОРИЗМУ (ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

Серед актуальних проблем, які нині хвилюють весь соціум, суттєва роль належить міжнародному тероризму.

Термін «тероризм» (від лат. *terror* – страх, жах) – історико-правовий феномен, основним змістом якого є протестні форми насильницьких дій. Після Великої французької революції тероризм увійшов до європейських мов у значенні політичного терору як особливого способу обстоювання своїх політичних інтересів [1, с. 906].

У наш час тероризм став надзвичайно небезпечним соціальним явищем. Ніхто не може гарантувати свій захист від терористичного акта, будь-то політичний діяч чи пересічний громадянин. Тероризм є реальною щоденною загрозою не тільки особистості, але й державі і цілому суспільству

Тероризм має глибокі коріння. Вчені вважають, що перші терористи з'явилися у другій половині I ст. до н. е. в Іудеї. Члени терористичної секти зелотів усю свою діяльність спрямовували на боротьбу проти влади римських окупантів.

Основним знаряддям боротьби зелотів був кинджал *сика*. Раптово виникаючи з натовпу на ринковій площі, вони наносили разючий удар своєму ворогові, після чого зникали серед великого натовпу торговців і місцевих жителів. Жертвами зелотів були не тільки римські можновладці, але й євреї, які знаходилися в тісному співробітництві з римською владою, і яких звинувачували у зрадництві [2, с. 88].

Здійснюючи терористичний акт, члени секти зелотів переслідували в основному дві цілі. По-перше, залякуючи римлян помстою, вони диктували їм свої вимоги. По-друге, їх дії були спрямовані на формування у єврейського населення морально-психологічної готовності вести боротьбу за своє соціальне і національне визволення. Єврейські терористи керувалися принципом: «Вбиваючи одного, залякуємо тисячі».

Окрім єврейської секти зелотів існувала аналогічна секта мусульман – *ісмаїлітів* (ассасини), професійних вбивць фідаєв. «Лідер ісмаїлітів Хасан ібн Саббах став першим вождем, котрий перетворив терор

в основний засіб «переконання» опонентів, всезагального залякування і шантажу. Терор набув такого розмаху, що видавався не тільки засобом, але і ціллю, змістом його політики» [3, с. 8].

У ході розгляду цього історичного прикладу розкривається багато суттєвих рис тероризму: розрахунок на страх, що досягається жорстокими вбивствами та максимальним розповсюдженням інформації про своє авторство, поступове поглинання мети засобами, а також змовницький характер тероризму» [4, с. 69]. У ході діяльності секти «ассасинів», – пише В. Канцір, – спрацював ще один незаперечний закон тероризму: терор, спрямований наверх. Завжди невідворотно повертається всередину і починає працювати проти безпосередніх його прихильників і сподвижників. Так, шляхом інтриг були спрямовані страсти двох синів вождя ісмаїлітів, вбитий його найближчий соратник. Проявився також і стратегічна неспроможність тероризму: жодне із повстань ісмаїлітів не завершилося успіхом» [4, с. 70].

На протязі століть в ролі терористів виступали релігійні фанатики і різні секти, а також окремі держави, які відстоювали ту чи іншу релігійну ідеологію.

У XVIII ст. на зміну релігійному тероризму приходить революційний терор, початок якому поклала Велика французька революція (1789–1794 рр.). Само поняття «терор» з'явилося в цей час у політичній лексиконі ідеологів Великої французької революції. Революційне керівництво якобінців на чолі з Максиміліаном Робесп'єром встановило в 1793–1794 рр. у Франції царство терору» [5, с. 457].

Терор був призваним стати інструментом побудови вільного і справедливого суспільства. Разом з тим Робесп'єр не виключав необхідність терору і в умовах майбутньої республікансько-конституційної держави. Закономірним результатом кровавої тактики запровадження «світлого майбутнього» – 40 тисяч страчених французів [2, с. 89].

Самою важливою ознакою тероризму є навмисне створення обстановки страху, гнітючої напруги. Відомий російський фахівець з проблем тероризму Ю. Антонян вказує на те, що різні цілі можуть переслідувати під час нападань на державних і політичних діячів, працівників правоохоронних органів і «рядових» громадян, знищенні або зіпсуванні заводів, фабрик, установ зв'язку, транспорту та інших аналогічних діяч, але про тероризм можна говорити лише тоді, коли сенсом вчинку є залякування, наведення жаху. Це основна риса тероризму, його специфіка, що дозволяє відмежувати його від суміжних і значно подібних на нього злочинів» [6 с. 26]. Інший російський дослідник В. Смельянов робить висновок, що тероризм тим і відрізняється від інших явищ, які породжують страх злочинів і що при цьому «страх виникає не сам по собі як

враження від отриманих суспільний резонанс злочинних дій. Страх служить у даному випадку своєрідним об'єктивним важелем цілеспрямованого впливу на людей, при якому створення обстановки страху виступає в якості засобу досягнення цілі» [6, с. 26].

Сучасний міжнародний тероризм несе загрозу всьому людству. Безпосередніми об'єктами тероризму є безпека міжнародного співтовариства в цілому, суверенітет і територіальна цілісність конкретних держав.

Небезпека тероризму заключається в тому, що глобалізація економіки і соціального життя практично не залишають шансів більшості держав залишатися в стороні від прямої або безпосередньої участі в терористичних конфліктах.

Головними суб'єктами міжнародного тероризму виступають недержавні терористичні групи або організації.

В залежності від мети вчинення злочину терористичного характеру вони поділяються на тих, хто переслідує політичні цілі і тих, хто переслідує корисливі цілі.

Політичний тероризм, як і любий інший тероризм, пов'язаний із застосуванням або загрозою застосування насильства.

Корисливий тероризм, як правило, – це представники професійної або організованої злочинності. Мотивацією їх злочинної діяльності є жадоба наживи злочинним шляхом.

Після розпаду СРСР, і знищення соціалістичної системи як ідеологічного і економічного противника Заходу, тероризм в цих умовах отримав новий імпульс. Слід вказати, що у багатьох країнах до середини 90-х років XX століття відбуваються національно-визвольні і релігійно-сепаратистські процеси, в основі яких – відкриті методи терористичної діяльності.

Варто зазначити, що сучасний тероризм підтримує активні контакти зі злочинним світом. Особливу небезпеку становлять міжнародні зв'язки терористичних угруповань типу «Аль-Каїди», «Талібану» та інших з лідерами міжнародних наркосиндикатів [7, с. 6].

У наш час багато країн ведуть активну роботу, спрямовану на боротьбу з тероризмом. Світовим співтовариством розроблено концепцію боротьби з цим небезпечним явищем, в основі якого організаційні, профілактичні, організаційно-аналітичні, розвідувальні заходи. Виходячи із вищевикладеного, слід зазначити, що хоча офіційно в Україні тероризму не існує, проте є злочини, що містять у собі ознаки тероризму.

1. Великий енциклопедичний словник / за ред. Ю.С. Шемшученка. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Юридична думка, 2012. – 1020 с.

2. Международный терроризм: борьба за геополитическое господство: монография. – М.: Изд-во РАГС, 2005. – 528 с.
3. Бояр-Сазонович Т.С. Международный терроризм: политико-правовые аспекты / Т.С. Бояр-Сазонович. – К.: Лыбидь, 1991. – 164 с.
4. Канцір В.С. Тероризм у сучасному глобалізаційному просторі: філософсько-правовий вимір: монографія / В.С. Канцір. – Львів: Край, 2011. – 558 с.
5. Енциклопедія політичної думки / пер. з англ. – К.: Дух і Літера, 2000. – 472 с.
6. Емельянов В.П. Терроризм и преступления с признаками терроризирования (уголовно-правовое исследование) / В.П. Емельянов. – М.: NOTA BENE, 2000. – 320 с.
7. Тимошенко В.А. Наркобізнес: національна та міжнародна протидія новим викликам: монографія / В.А. Тимошенко. – К.: Нац. Акад. СБ України, 2006. – 456 с.

І.І. Гемес,

курсант

*(Харківський національний університет
внутрішніх справ)*

ЗАХОДИ ПРОФІЛАКТИКИ, ЯКІ ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ НЕПОВНОЛІТНЬОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

В сучасних умовах боротьби зі злочинністю неповнолітніх стає актуальним розвиток саме ранньої профілактики, оскільки вона спрямована на усунення незначних, але небезпечних змін особи підлітків, які ще не стали на шлях вчинення злочинів. На нашу думку потрібно акцентувати увагу на особливостях застосування профілактичних заходів, що здійснюються загальноосвітніми закладами, оскільки їхнє постійне удосконалення безумовно сприяє зниженню загальної кількості злочинів серед неповнолітніх.

Значний внесок у дослідженні та вивченні злочинності неповнолітніх та заходів з протидії цьому явищу зробили такі вчені як Ю. Абросімов, Ю. Александров, Т. Кальченко, І. Козубовська, Л. Кривачук, В. Оржеховська, І. Топольскова, В. Шакур, О. Шостко та ін. Проте надзвичайна динамічність злочинності серед неповнолітніх, її залежність від змін соціокультурних умов життя суспільства не дозволяє вважати проблему цілком вирішеною, багато аспектів даної тематики залишаються дискусійними та потребують додаткового, поглибленого й комплексного дослідження.

Під ранньою профілактикою, що здійснюється державою щодо неповнолітніх, розуміють сукупність заходів, які виконуються державними органами і громадськими організаціями для: 1) покращення умов життя та виховання неповнолітніх у випадках, коли зовнішні обставини загрожують їх нормальному розвитку; 2) знешкодження джерел антисоціального впливу на них; 3) корекції розвитку особистості неповнолітніх, які мають некримінальні відхилення у поведінці, для того щоб не дати можливості їм перейти до вчинення кримінальних правопорушень [1, с. 159].

Відповідно до Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» основними завданнями загальноосвітніх шкіл визначаються: створення належних умов для життя, навчання і виховання учнів, підвищення їх загальноосвітнього і культурного рівня, професійної підготовки, розвитку індивідуальних здібностей і нахилів, забезпечення необхідної медичної допомоги; забезпечення правового виховання учнів та їх соціального захисту в умовах постійного педагогічного режиму тощо [2].

До форм загальної профілактики, що повинні здійснюватись керівництвом та педагогічним складом загальноосвітніх закладів необхідно віднести: проведення аналізу, стану правопорушень, що здійснюються учнями таких закладів, причин і умов, що сприяють і обумовлюють виникнення негативних проявів, а також направлення інформації до державних органів та громадських об'єднань для прийняття відповідних мір тощо [3, с. 49].

На нашу думку, виявлення неповнолітніх з високим рівнем агресивності, недисциплінованості, схильних до протиправної поведінки та проведення з ними первинної корекційної роботи повинно здійснюватися у середній загальноосвітній школі. Ця функція має бути покладена на психологічну та соціально-педагогічну служби школи. Завданням психологічної служби є виявлення психологічних рис неповнолітнього, що призводять до деформації особистості, а як наслідок – до злочинної поведінки, прогнозування форм прояву цих рис у поведінці та проведення корекції такої поведінки. У функції соціально-педагогічної служби доцільно включити вивчення мікросередовища, що оточує неповнолітнього, та його вплив на формування протиправної поведінки. Інформація про виявлених осіб та їх характеристика має передаватися до відділів та відділень кримінальної міліції у справах дітей для поставлення, у разі необхідності, таких підлітків на облік та вжиття заходів з подальшої профілактичної і психокорекційної роботи [4, с. 183–185]. Така профілактична робота загальноосвітніх закладів в свою чергу посилювала б виховний вплив на правопорушників та сприяла б зниженню злочинності серед неповнолітніх.

До заходів профілактики злочинності неповнолітніх що проводяться загальноосвітніми закладами слід віднести: 1) вивчення особливостей мікросередовища, в якому перебуває неповнолітній; 2) прогнозування злочинної поведінки серед неповнолітніх шляхом умовного продовження в майбутньому тенденцій розвитку, набутих у минулому та сьогоденні; 3) корекцію протиправної поведінки та зниження її високого потенціалу за допомогою вжиття програм ранньої і безпосередньої профілактики.

Отже, рання профілактика злочинності неповнолітніх полягає у своєчасному, якомога більш ранньому виявленні осіб, схильних до такої поведінки, та проведенні з ними необхідних виховних заходів, спрямованих на формування усвідомлення власних емоцій та почуттів інших людей; навчання реагуванню (вираженню) свого гніву прийнятним способом, безпечним для себе та оточуючих; розвиток контролю над деструктивними емоціями і навчання конструктивним поведінковим реакціям в проблемній ситуації.

1. Злочинність неповнолітніх: причини, наслідки та шляхи запобігання: навч. посібник / С.І. Яковенко, Н.Ю. Максимова, Л.І. Мороз, Л.А. Мороз. – К.: Вид. Паливода А.В., 2006. – 260 с.

2. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24 січня 1995 р. № 20/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 6. – Ст. 36.

3. Педагогічно-правова профілактика правопорушень серед учнів професійних закладів освіти: навч.-метод. посібник / Г.Є. Гребенюк, В.В. Дегтярьов, А.Л. Протопопов; за ред. Г.Є. Гребенюка – К.: Наук. світ, 2001. – 86 с.

4. Благута Р.І. Проблеми соціально-правового забезпечення індивідуальної профілактики делінквентності неповнолітніх / Р.І. Благута // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2007. – № 3. – С. 181–188.

І.Ю. Гіщинський,
студент

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОДАЛЬНОСТІ ЗА ВБИВСТВО

Життя людини, згідно зі ст. 3 Конституції України, є найвищою соціальною цінністю. Кожна людина має невід'ємне право на життя і

ніхто не може свавільно позбавити людину життя. Тому охорона життя людини – найважливіше завдання кримінального права України. Серед злочинів проти особи вбивство становить особливу небезпеку. Це найтяжчий злочин проти життя людини, тому рішуча боротьба з вбивствами є важливим завданням правоохоронних органів.

У КК України відповідальність за вбивство є диференційована. Це означає встановлення різних форм і видів відповідальності за діяння залежності від його родових і видових ознак. Встановлення ж різних видів відповідальності означає її розділення в нормах однієї і тієї самої галузі права, закріплення необхідності застосування санкцій, які відрізняються за видами та розмірами покарання, або ж навіть визначення підстав, при яких за діяння не настає кримінальна відповідальність чи особа звільняється від неї [2, с. 37–38].

Диференціація відповідальності, як правило, свідчить про розвиненість правової системи, про увагу законодавця до питань відповідальності за певні посягання. Звичайно, глибоко диференціюється відповідальність за небезпечні і поширені злочини – вбивство, злочини проти власності. Водночас відповідальність за злочини, які рідко зустрічаються в житті або ж становлять винятково високу небезпеку, не піддається диференціації.

Разом із тим, надмірна диференціація відповідальності може свідчити про недоліки законодавчої техніки, про те, що законодавство відстало від реальних суспільних умов, або ж що має місце вияв фантазії, примха законодавця.

Відомо, що існують два головних напрямки розвитку кримінального права. Перший полягає в посиленні відповідальності за злочини тяжкі, корисливі та насильницькі, вчинені при організованих формах співучасті. Він знаходить свій вияв у встановленні більш суворих санкцій за відповідні посягання, забороні або обмеженнях застосування звільнення від кримінальної відповідальності і покарання. Другий же виявляється в лібералізації кримінального права. Диференціація ж кримінальної відповідальності дозволяє досягнути вдалого балансу між «м'яккістю» і «жорстокістю» КК [3, с. 296–297].

Диференціюючи відповідальність за вбивства, законодавець бере до уваги такий критерій як ступінь їх тяжкості. Зокрема, умисні вбивства поділяються за ступенем суспільної небезпечності (тяжкості) на три види: просте вбивство, тобто вчинене без обтяжуючих або пом'якшуючих обставин (ч. 1 ст. 115 КК); кваліфіковане вбивство, тобто вчинене за обтяжуючих обставин (ч. 2 ст. 115 КК), і привілейоване вбивство, тобто вчинене за пом'якшуючих обставин (статті 116–118 КК) [2, с. 37–38].

Слід сказати, що кримінальне законодавство передбачає ряд вбивств при обтяжуючих обставинах: двох або більше осіб, малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності, заручника або викраденої людини, вчинене з особливою жорстокістю, вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб, з корисливих мотивів, з хуліганських мотивів, особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку, з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення, поєднане із зґвалтуванням або насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним способом, вчинене на замовлення, вчинене за попередньою змовою групою осіб, вчинене особою, яка раніше вчинила умисне вбивство, за винятком вбивства, передбаченого ст.ст. 116–118 КК, з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості.

Вбивства при пом'якшуючих обставинах у кримінальному праві визнаються: вчинене в стані сильного душевного хвилювання, матір'ю своєї новонародженої дитини, при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця.

Отже, зазвичай, до переліку статей, які закріплюють норми про вбивство, відносять такі: ст.ст. 115–118 КК України [5, с. 550]. Однак інші ж автори відносять до вбивств також і заподіяння смерті через необережність [3, с. 285] (такий підхід, загальновідомо, є наслідком неправильного вживання вказівки на вбивство у ст. 119 КК України). Так, С.Д. Бережний відзначає, що умисні вбивства за місцем розташування норми, яка передбачає відповідний різновид злочину, поділяються на ті, що передбачені у Розділі II Особливої частини КК України (ст.ст. 115–118); умисні вбивства, передбачені в інших розділах (ст.ст. 112, 348, 379, 400, ч. 4 ст. 404, ч. 2 ст. 438, ст. 443) [1, с. 23]. Як бачимо, простежується і прагнення більш системно поглянути на охорону життя від умисних посягань.

1. Бережний С.Д. Відповідальність за умисне вбивство з корисливих мотивів за кримінальним законодавством України: монографія / Сергій Дмитрович Бережний. – Хмельницький, Хмельницький університет управління та права, 2011. – 236 с.

2. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство України зі змінами та доповненнями станом на 17 травня 2013р. – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 156 с.

3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: 9-те видання, перероблене і доповнене / [за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка]. – К.: Юридична думка, 2012. – 1316 с.

4. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посібник / В.О. Навроцький. – 2-ге вид. – К.: Юрінком Інтер, 2009 – 512с.

5. Панов Н.И. Проблемы квалификации умышленных убийств, совершенных в соучастии / Николай Иванович Панов // Кримінально-правова охорона життя та здоров'я особи: Матеріали науково-практичної конференції. – Харків, 2004. – С. 24–29 // Вибрані наукові праці з проблем правознавства; передм. В.П. Тихого. – К.: Ін Юре, 2010. – С. 550–556.

М.В. Гринишин,

курсант

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ДАІ

Конституцією України визнано, що найвищою соціальною цінністю є людина, її життя і здоров'я, недоторканність і безпека. На реалізацію цих конституційних положень спрямована діяльність усієї системи державних органів, у тому числі, – правоохоронних [1].

Державна автомобільна інспекція МВС України відіграє важливу роль у забезпеченні державного нагляду за безпекою дорожнього руху. Вперше державну автоінспекцію було створено у 1936 році та включено до складу Головного управління Робітничо-селянської міліції НКВС СРСР. Державтоінспекції МВС України бере свій початок з 14 квітня 1997 року, коли Кабінет Міністрів України затвердив «Положення про Державну автомобільну інспекцію Міністерства внутрішніх справ» [2].

Статистичні дані Державтоінспекції свідчать, що в Україні кожні 24 хв. реєструється дорожньо-транспортна пригода, в автомобільних аваріях гине 15 і отримують каліцтва майже 140 чоловік. Залишаються великими й показники дитячої смертності: так, за рік в Україні гине від 300 до 500 дітей [8].

Головними причинами високого рівня аварійності на автошляхах В. Єгупенко вважає низьку дисципліну й правову культуру учасників дорожнього руху (особливо власників приватного транспорту), нехтування елементарними вимогами безпеки [9, с. 5]. О. Небрат до вказаних негативних факторів додає незадовільний технічний стан транспортних засобів, жадливий стан автомобільних доріг, безкарність осіб, які скоїли правопорушення, пов'язані з транспортом тощо [10].

Нормативно – правова основа ДАІ у сфері дорожнього руху регламентується перш за все, Конституцією України, Законами України: «Про міліцію», «Про дорожній рух», «Про автомобільний транспорт», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдос-

коналення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху», Кодексом України про адміністративні правопорушення[1; 3; 4; 5; 6; 7], а також нормативно-правовими актами, які закріплюють основні положення охорони прав, свобод та законних інтересів громадян, охорону власності, зміцнення законності і запобігання правопорушенням, формування поваги до прав, честі і гідності інших громадян. Тому, виконання завдань, які стоять перед ДАІ у цій сфері, повинно здійснюватися виключно правовими засобами.

Адміністративно-юрисдикційна діяльність ДАІ є важливим інструментом у механізмі правових засобів у боротьбі з правопорушеннями у сфері дорожнього руху. У процесі її здійснення посадові особи ДАІ реалізують значний обсяг повноважень, що виражається, зокрема, у виявленні адміністративних правопорушень, збиранні та перевірці доказів, оформленні необхідних документів, розгляду справ та винесенні по них відповідних постанов [11, с. 134].

Сьогодні в Україні створена певна правова база для практичної реалізації забезпечення безпеки дорожнього руху та здійснення правового впливу на правопорушників за порушення правил дорожнього руху. До того ж проблеми забезпечення безпеки дорожнього руху неодноразово розглядалися вченими, завдяки плідній праці яких створено значний арсенал технічних і правових засобів відвернення загрози заподіяння шкоди життю, здоров'ю людини, а також матеріальній власності [12, с. 96].

1. Конституція України прийнята на 5 сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Про Положення Про Державну автомобільну інспекцію Міністерства внутрішніх справ України [Електронний ресурс] Постанова КМ України від 14 квіт. 1997 р. № 341. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.

3. Про міліцію: Закон України від 22.01.1991 // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 4. – Ст. 20.

4. Про дорожній рух: Закон України від 03.08.1993 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 31. – Ст. 338.

4. Про автомобільний транспорт: Закон України від 01.06.2001 // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 22. – Ст. 105.

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху: Закон України від 24.09.2008 // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 10. – № 10–11. – Ст. 362.

6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 18.12.1984 // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.

7. Статистичні дані ДТП в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу http://autovykup.sumy.ua/index.php?option=com_content&view=article&id

8. Єгупенко В.В. Заходи запобігання та припинення адміністративних правопорушень на транспорті органами ДАІ МВС України: автореф. дис. на здобуття наук ступеня к.анд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / В.В. Єгупенко. – Х., 2002. – 16 с.

9. Небрат О.О. Деякі аспекти сучасного стану забезпечення безпеки дорожнього руху [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://3www.nbuv.gov.ua/portal>

10. Адміністративна діяльність ОВС. Загальна частина: підручник; за ред. І.П. Голосніченка Я.Ю. Кондратьєва. – К.: 1995. – 177 с.

11. Тараненко С. Принцип невідворотності відповідальності особи за порушення Правил дорожнього руху: проблеми теорії і практики / С. Тараненко // Право України. – 2004. – № 3. – С. 96–99.

М.Р. Гулій,

студентка

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

СТАНОВЛЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІНСТИТУТУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В НІМЕЧЧИНІ

Сьогодні в більшості демократичних держав питання управління місцевими справами вирішуються як агентами центральної державної влади, так і представницькими органами населення на певній території. Під місцевим самоврядуванням розуміється право і реальна можливість органів місцевого самоврядування регламентувати значну частину державних справ і управляти нею, діючи в рамках закону, під свою відповідальність та в інтересах населення. Місцеве самоврядування характеризується виборністю, його органи обираються безпосередньо громадянами та володіють певним комплексом повноважень та самостійністю [6, с. 1].

Законодавство Німеччини досить детально регулює питання місцевого самоврядування і управління. Кожна земля в Німеччині має свою конституцію та приймає спеціальні закони, присвячені місцевому самоврядуванню. Німецька Конституція, передбачає лише кілька фундаментальних норм, але які є цілком достатніми для їх наступного розвитку в законодавстві з гарантією закріплення в спеціальних законах прав і можливостей органів місцевого самоврядування [5, с. 85].

Місцеве самоврядування в Німеччині є прикладом реалізації континентальної системи місцевого самоврядування у країні з федеративним устроєм. Саме засади федералізму в поєднанні з деякими історичними особливостями (поразка у другій світовій війні) зумовили широку компетенцію органів місцевого самоврядування і значну незалежність місцевого самоврядування в цілому [4, с. 108].

На сьогодні правовий статус органів місцевого самоврядування, порядок їх утворення та функціонування визначається в першу чергу конституціями та законодавством окремих земель. Основною одиницею політично-територіальної організації земель служать громади. Головними функціями самоврядування на рівні громад є: забезпечення діяльності інфраструктури (житло, вулиці, виробничі майданчики, вода, вивезення сміття, електрика, газ); побутове обслуговування (громадський транспорт, культура, лазні, спорт, дозвілля); соціальні питання (соціальний захист, інтеграція меншин, забезпечення участі в громадському житті, підтримання соціальної злагоди); формування життєвого середовища і перспективне планування (планування розвитку міста, якості життєвого середовища, екологія, розвиток культури і засобів комунікації); громадський порядок (пожежна служба, поліція, служба зв'язку, охорона навколишнього середовища) [6, с. 3].

Розглядаючи досвід організації місцевого самоврядування Німеччини, слід зазначити, що місцеве самоврядування як принцип політичної організації та державного ладу було вперше обґрунтовано у працях Л. фон Штейна, який вбачав у місцевому самоврядуванні гарантію зміцнення держави, підвищення якості роботи її адміністративного апарату. Він вважав, що місцеве самоврядування сприяє становленню в державі демократії знизу вгору і формує самосвідомість мас. Історичне коріння місцевого самоврядування Німеччини міститься в пруському міському статуті 1808 р., розробленому Л. фон Штейном, який передбачав необхідність формування міських зборів депутатів, що обирали магістрат як вищий адміністративний орган. При цьому мета такого державного діяча полягала у підвищенні значення міст і комун у державному механізмі, створенні засад громадянського самоврядування, пробудженні політичного інтересу громадян завдяки їх участі у місцевому управлінні [1, с. 63].

Інститут місцевого самоврядування Німеччини характеризують наступні права, що забезпечують його самостійність: самоадміністрування, що передбачає самостійне вирішення кадрових питань та встановлення внутрішніх адміністративних структур самоврядних органів; загальна повноважність, що передбачає право самостійно вирі-

шувати всі справи на території громади, які не належать до компетенції іншої влади, реалізувати власні повноваження під власну відповідальність без вказівок з боку земельного чи федеральних урядів, за умови не порушення законів; фінансовий і податковий суверенітет, який полягає у наданні громадам права на самостійне ведення фінансового господарства та права на стягнення податків; правовий суверенітет, що знаходить свій вияв у праві громад на видання нормативних актів, які є загальнообов'язковими на відповідній території [3, с. 113].

Самоврядування в Німеччині є досить важливим і добре розвинутим демократичним інститутом вирішення багатьох питань місцевого життя завдяки ініціативі та організованості громадян [6, с. 2].

Аналізуючи сучасну систему місцевого управління Федеративної Республіки Німеччини, можна зазначити, що ця країна характеризується розвиненою демократичною структурою влади і широким місцевим самоврядуванням. Сьогодні правовий статус органів місцевого самоврядування, порядок їх утворення і функціонування визначаються насамперед конституціями та законодавством окремих земель. Як наслідок, структура цих органів та їх компетенція істотно відрізняються в різних землях Німеччини. Проте загальним є їх демократизм утворення, автономність діяльності й відповідальність за стан справ у своїй громаді, що випливає зі ст. 28 Основного закону Німеччини. Зокрема, згідно із вказаною статтею конституційний устрій земель ФРН має відповідати основним принципам республіканської, демократичної та соціальної правової держави [3, с. 89].

1. Квітка С.А. Місцеве самоврядування: навч. посібник / С.А. Квітка. – 2-ге вид., доп. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2004. – 108 с.

2. Конституції зарубіжних країн: навч. посібник / упорядник: В.О. Серьогін, Ю.М. Коломієць, О.В. Марцеляк та ін. / за заг. ред. В.О. Серьогіна. – Х., 2009. – С. 83–122.

3. Основний Закон Федеративної Республіки Німеччини від 23 травня 1949 р. (із змінами).

4. Хашке Д. Коммунальное управление в Германии / Д. Хашке // Муниципальное право. – 2001. – № 4. – С. 62–74.

5. Хрусталева А. Организационно-правовые и финансовые аспекты местного самоуправления в Федеративной Республике Германия / А. Хрусталева // Муниципальное право. – 2004. – № 3. – С. 81–89.

6. Люхтернхандт Г. Местное самоуправление в новых землях Германии [Электронный ресурс] / Г. Люхтернхандт. – Пенза, 1997. – 3 с. – Режим доступа: www.emsu.ru/lm/monf/library/MUN2/13.htm

Г.В. Дан,
курсант
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ПРО ПРЕДМЕТ КОНТРАБАНДИ ЗГІДНО ЗІ СТ. 201 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

В умовах ринкової економіки одним з основних завдань зовнішньоекономічної політики української держави на сучасному етапі є всебічний розвиток і розширення зовнішньої торгівлі, зміцнення економічних зв'язків з іншими країнами, захист вітчизняного товаровиробника, впорядкування системи збору митних платежів.

Вирішення цього завдання, поряд із проведенням у країні соціально-економічних реформ, багато в чому залежить і від належного правового регулювання діяльності господарюючих суб'єктів у галузі зовнішньоекономічних зв'язків, удосконалення порядку переміщення товарів та інших предметів через митний кордон держави.

Аналіз судової практики за останні роки свідчить, що коли раніше через митний кордон України незаконно переміщувалися переважно такі товари масового вжитку як промислові вироби, аудіо-, відеоапаратура, продукти харчування, алкогольні напої, то сьогодні предметом нелегального ввезення в державу і вивезення із неї стають, здебільшого, стратегічно важливі сировинні товари, устаткування, технології, шкідливі для навколишнього середовища виробничі відходи, отруйні та радіоактивні речовини, наркотичні засоби, що завдає значної шкоди економіці держави.

Актуальність проблем гармонізації законодавства різних галузей права, а також його поєднання на взаємовигідних умовах з нормативними установленнями інших держав визначаються дедалі зростаючою участю України в зовнішньоекономічних зв'язках особливо, в частині отримання членства в Європейській асоціації вільної торгівлі. Реформування законодавства України у сфері зовнішньоекономічної діяльності стане важливим засобом зміцнення економіки держави і налагодження міжнародних відносин.

В умовах зростання рівня злочинності значущість забезпечення захисту суверенітету і безпеки України, прав та свобод громадян залежить від того, наскільки чинне законодавство відповідає сучасним реаліям життя і відображає тенденції судової практики. Це, звичайно, стосується і законодавства, спрямованого на боротьбу з контрабандою.

Суспільна небезпека злочину, передбаченого ст. 201 КК України, полягає у тому, що він заподіює економічні збитки державі,

пов'язані з несплатою обов'язкових платежів як під час перетинання митного кордону України, так і у зв'язку з реалізацією контрабандних товарів на території України чи за її межами, що сприяє процесу «відмивання» (легалізації) доходів, отриманих злочинним шляхом і розширенню «тіньового» сектору економіки.

Контрабанда заподіює шкоду не лише фінансовій системі держави, інтересам господарювання, а й встановленому порядку управління, національній культурній спадщині українського народу, відносинам України з іншими державами, нормальному міжнародному культурному обміну, іншим соціальним цінностям.

До предметів контрабанди, з урахуванням диспозиції статті 201 КК України відносять:

- культурні цінності;
- отруйні, сильнодіючі та вибухові речовини;
- радіоактивні матеріали;
- зброя та боєприпаси (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї);
- спеціальних технічних засоби негласного отримання інформації[5, с. 578].

Контрабанда культурних та історичних цінностей створює загрозу втрати назавжди унікальних предметів, історичне і культурне значення яких може мати далеко нееквівалентну грошову оцінку. Кожна цивілізована країна прагне зберегти культурну спадщину для майбутніх поколінь своїх громадян. У Конвенції ЮНЕСКО від 14 листопада 1970 р. «Про заходи, спрямовані на заборону і попередження незаконного ввезення, вивезення і передачі права власності на культурні цінності», ратифікованій Указом Президії Верховної Ради УРСР від 10 лютого 1988 р., вказується, що кожна держава зобов'язана охороняти спадщину, котра складається з культурних цінностей, які знаходяться на її території, від загрози розкрадань, таємних розкопок та незаконного вивезення. У Конвенції зазначається, що вивезення культурних цінностей можливе лише за спеціальним дозволом влади країни, а інша країна – учасниця Конвенції зобов'язана перешкоджати незаконному ввезенню відповідних предметів, передусім тих культурних цінностей, які викрадені з музеїв.

До культурних та історичних цінностей відносять: об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню та охороні відповідно до законодавства України, а саме: оригінальні художні твори живопису, графіки та скульптури, художні композиції та монтажні з будь-яких матеріалів, твори декоративно-прикладного і

традиційного народного мистецтва; предмети музейного значення, знайдені під час археологічних розкопок; старовинні книги та інші видання, що становлять історичну, художню, наукову та літературну цінність; манускрипти та інкунабули, стародруки тощо [3].

Отруйні речовини – це отрути, токсини (бойові, лікарські, сільськогосподарські та інші), які, потрапляючи всередину організму людини через органи дихання, травлення або через шкіру, здатні викликати смерть людини або психоневрологічний розлад, порушення дихання чи функції серцево-судинної системи, ураження нирок (нефропатію) чи печінки (гепатопатію) тощо. Вони можуть бути мінерального (миш'як, стрихнін, ртуть та сулема, синильна кислота та інші ціаніди, пестициди тощо), рослинного (отрута, виділена із мухомора, блідої поганки тощо), тваринного (зміїна отрута та отрута, що виробляється членистоногими тваринами) або змішаного чи штучного (хімічного) походження.

Сильнодіючі речовини – це лікарські, побутові, промислові та інші хімічні речовини, здатні своїм впливом на живий організм заподіяти йому шкоди. До них, зокрема, віднесені аміназин, бісептол, гросептол, еритроміцин, ефералган, камфора, корвалол, ністатин, нітрогліцерин, новокаїн, сульфадимезин, тетрациклін, фурацилін, Деякі інсуліни та вітаміни, кислота нікотина, настойки женьшеню і прополісу, розчин йоду спиртовий. До сильнодіючих речовин належать і інші кислоти, луги, солі[5, с. 578].

Вибухові речовини – це порох, динаміт, тротил, нітрогліцерин та інші хімічні речовини, їх сполуки або суміші, здатні вибухнути без доступу кисню.

Згідно з п. 1.8 Правил забезпечення збереження ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання (затверджені наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 14 грудня 2000 р. № 241) *радіоактивні матеріали* – це будь-які матеріали, які містять радіонукліди і для яких питома активність та сумарна активність вантажу перевищують межі, установлені нормами, правилами й стандартами з ядерної та радіаційної безпеки. *До них можна віднести:* ядерне паливо яке може виділяти енергію шляхом самопідтримуваного ланцюгового процесу ядерного поділу поза ядерним реактором, радіоактивні продукти та відходи, а також речовини природного або штучного походження, що містять у своєму складі радіоактивні ізотопи, які здатні до первісного випромінювання (руда уранова або торієва, уран-233, плутоній-239, америцій-242 тощо).

До вогнепальної зброї відносяться всі види бойової, спортивної, нарізної, мисливської (крім гладкоствольної мисливської зброї), у якій

для проведення пострілу використовується сила тиску газів, що утворилися при згорянні вибухової речовини (пороху або іншої спеціальної горючої суміші).

В постанові Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 3 «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами», зазначено що *до бойових припасів* слід відносити патрони, артилерійські снаряди, бомби, міни, гранати, бойові частини ракет і торпед та інші вироби або вибухові пристрої в зібраному виді, споряджені вибуховою речовиною і призначені для стрільби з вогнестрільної зброї або для вчинення вибуху [2, с. 204]. На нашу думку, у цьому роз'ясненні поняття «бойових припасів» дещо звужується.

Так, відповідно до Військового енциклопедичного словника боеприпасами є частина озброєння, безпосередньо призначена для ураження живої сили і техніки, зруйнування споруджень (укріплень) і виконання спеціальних завдань. До боеприпасів відносяться артилерійські і реактивні снаряди, бойові частини ракет і торпед, патрони до стрілецької зброї, гранати, авіаційні і глибинні бомби, інженерні і морські міни, підривні заряди, димові шашки. За належністю боеприпаси можуть бути артилерійські, морські, авіаційні, стрілкові, інженерні, за призначенням – основні (для ураження цілей), спеціальні (для освітлення, задимлення тощо) і допоміжні (для спеціальних випробувань).

Окрім вищезазначених предметів з моменту прийняття Закону України від 15 листопада 2011 року № 4025-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» до предмету злочину ст. 201 КК України віднесено спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації [1].

З урахуванням п. 1.6. «Ліцензійних умовах провадження господарської діяльності з розроблення, виготовлення спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку, інших засобів негласного отримання інформації, торгівлі спеціальними технічними засобами для зняття інформації каналів зв'язку, іншими засобами негласного отримання інформації», затверджених наказом Служби безпеки України 30.01.2011 № 35 *до спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку, та інших засобів негласного отримання інформації* відносять – технічні, програмні засоби, устаткування, апаратура, прилади, пристрої, препарати та інші вироби, призначені (спеціально розроблені, виготовлені, запрограмовані, пристосовані) для негласного отримання інформації [4].

Постанова Кабінету Міністрів України від 27 жовтня 2001 р. № 1450 «Про затвердження Положення про порядок розроблення, виготовлення, реалізації та придбання спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку, інших засобів негласного отримання інформації», закріплює, що правом на замовлення розроблення, виготовлення та придбання спеціальних технічних засобів наділені *виключно* центральні органи виконавчої влади, розвідувальні органи, підрозділи яких провадять оперативно-розшукову діяльність та правоохоронні органи іноземних держав (іноземні замовники) [6].

Проаналізувавши загальні поняття що визначення предмету злочину за ст. 201 КК України хотілось би відзначити, що на сьогоднішній день вилучення з кола предметів кримінально-караної контрабанди товарів та іншого майна у великих розмірах, які перебувають у відносно вільному цивільному обігу, є дещо передчасним кроком зі сторони законодавця.

Треба враховувати ту обставину, що нелегальний імпорт в Україну високо оподатковуваних товарів, насамперед алкогольних напоїв, тютюнових виробів, побутової радіоелектроніки, нафтопродуктів тощо завдає істотної шкоди системі митного оподаткування, у зв'язку з чим вона потребує не лише фінансової та адміністративно-правової охорони, а й кримінально-правового захисту.

1. Закон України від 15 листопада 2011 р. № 4025-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/4025-17 – Заголовок з екрану.

2. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах: навчально-практичний посібник / укл. Б.О. Кириць. – Львів: Ліґа-прес, 2010. – 412 с.

3. Конвенція ЮНЕСКО від 14 листопада 1970 р. «Про заходи, спрямовані на заборону і попередження незаконного ввезення, вивезення і передачі права власності на культурні цінності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_277 – Заголовок з екрану.

4. Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з розроблення, виготовлення спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку, інших засобів негласного отримання інформації, торгівлі спеціальними технічними засобами для зняття інформації каналів зв'язку, іншими засобами негласного отримання інформації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0225-11/page – Заголовок з екрану.

5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – 9-те вид., переробл. та допов. – К.: Юридична думка, 2012. – 1316 с.

6. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 жовтня 2001 р. № 1450 «Про затвердження Положення про порядок розроблення, виготовлення, реалі-

зації та придбання спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку, інших засобів негласного отримання інформації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1450-2001-п. – Заголовок з екрану.

Х.П. Дорош,

студентка

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ КОНФІСКАЦІЇ МАЙНА ЯК ВИДУ ПОКАРАННЯ

Закон оголошує поведінку людини злочинною, якщо вона є настільки руйнівною, що потребує втручання держави. Злочин породжує кримінальну відповідальність. Конкретною формою реалізації цієї відповідальності є покарання того, хто вчинив злочин, шляхом застосування до нього певної, передбаченої законом санкції. При цьому санкція кримінального закону потрібна не лише як спонука до покаяння, а й певною мірою як гарантія того, що ті, хто добровільно виконують вимоги закону, не ставатимуть жертвами злочинців.

Загальне визначення покарання дано в ч. 1 ст. 50 КК України, за якою «покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає в передбаченому законом позбавленні та обмеженні прав і свобод засудженого» [1, с. 21].

Серед покарань, що передбачені КК України, неоднозначне ставлення серед науковців стосується такого покарання як конфіскація майна.

У науці кримінального права спірними є питання щодо допустимості загальної конфіскації майна, порядку призначення конфіскації за вчинення окремих злочинів.

У вітчизняній науці кримінального права питання конфіскації майна досліджувалися багатьма науковцями, зокрема М. Бажановим, Ю. Бауліним, П. Горохом, Т. Денисовою, А. Музикою, Ю. Пономаренко, М. Пановим, В. Тютюгіним, М. Хавронюком та ін. Але значна кількість проблем залишається спірними або недостатньо вирішеними.

Згідно з ч. 1 ст. 59 КК України конфіскація майна полягає в примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженого. Таким чином, у вказаній нормі встановлюється загальна конфіскація майна [1, с. 25].

Цей вид покарання було передбачено й у раніше чинному кримінальному законодавстві – Кримінальному кодексі України 1960 р. Однак при розробці Проекту нового КК України ряд вчених-криміналістів категорично висловилися проти включення конфіскації майна до системи покарань. Так, на думку М. Бажанова, аргументами на користь такого рішення є наступні:

1) це покарання властиве лише феодальному праву і праву тоталітарних держав; цивілізоване ж кримінальне право такого виду покарань не знає;

2) конфіскація майна має суто фіскальний характер;

3) воно безпідставно вражає право приватної власності і суттєво торкається майнових та особистих прав членів сім'ї засудженого, які безвинно страждають у такому випадку [2, с. 391].

Незважаючи на такі заперечення, Верховна Рада України вирішила залишити у новому КК загальну конфіскацію майна як вид додаткового покарання, хоча й внесла певні обмеження щодо його реалізації. Ч. 2 ст. 59 КК України передбачає можливість застосування конфіскації майна лише за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини [1, с. 25].

На користь відмови від загальної конфіскації майна свідчать також сучасний стан та тенденції розвитку кримінального законодавства зарубіжних країн. Дослідники зазначають, що кримінальному праву переважної більшості держав світу загальна конфіскація майна невідома, а в багатьох державах вона навіть прямо заборонена Конституцією. Цей вид покарання, який досить широко використовувався в Радянському Союзі, зараз на його теренах лишився, окрім України, лише у кримінальних кодексах Республіки Білорусії, Республіки Казахстану, Латвійської Республіки та Республіки Таджикистану. У цілому простежується стала тенденція щодо відмови від цього виду покарання. Так, в Азербайджанській Республіці та Грузії загальна конфіскація майна Конституційним судом визнана такою, що суперечить Конституції; у 2001 р. від цього покарання відмовились Киргизька Республіка та Республіка Узбекистан, а у 2003 р. – Російська Федерація [4].

Розглянемо деякі злочини, за які може бути призначено конфіскацію майна в Україні:

– Умисне вбивство з корисливих мотивів (обов'язкове);

– Торгівля людьми за наявності обставин, які обтяжують покарання (факультативне);

– Порушення авторського права та суміжних прав – предметом конфіскації є примірники творів та інших об'єктів авторського права і суміжних прав, обладнання, призначене для виготовлення примірників

творів та інших об'єктів авторського права і суміжних прав (обов'язкове);

- Порушення прав на винахід – предметом конфіскації є відповідна продукція та знаряддя і матеріали, які використовувались для її вироблення (обов'язкове);

- Крадіжка або грабіж, вчинені організованою групою або в особливо великих розмірах (тобто в шістсот разів чи більше перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (у 2012 році це понад 321 900 гривень) (обов'язкове);

- Розбій: вчинений за попередньою змовою групою осіб; вчинений організованою групою; вчинений особою, яка раніше вчинила розбій або бандитизм; поєднаний з проникненням у житло, приміщення або сховище; спрямований на заволодіння майном у великому (перевищує неоподатковуваний мінімум більше, ніж у двісті п'ятдесят разів (у 2012 році це понад 134 125 гривень) чи особливо великому розмірі; поєднаний із заподіянням тяжких тілесних ушкоджень (обов'язкове покарання).

- Вимагання, поєднане з небезпечним для життя чи здоров'я насильством, із заподіянням тяжких тілесних ушкоджень, вчинене організованою групою або таке, що завдало майнової шкоди у великому чи особливо великому розмірі (обов'язкове);

- Шахрайство, вчинене в особливо великих розмірах або організованою групою (обов'язкове);

- Привласнення майна, його розтрата або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчинені в особливо великих розмірах або організованою групою (обов'язкове);

- Бандитизм (обов'язкове);

- Фінансування тероризму (обов'язкове);

- Незаконне переправлення осіб через державний кордон України. Конфіскуються транспортні засоби та інші засоби вчинення злочину. Якщо злочин вчинено з корисливих мотивів або організованою групою, конфіскується все майно (обов'язкове);

- Зловживання працівником правоохоронного органу владою або службовим становищем (обов'язкове покарання);

- Одержання хабара за наявності обставин, які обтяжують покарання (обов'язкове);

- Давання або пропозиція хабара за наявності обставин, які обтяжують покарання (факультативне);

- Піратство (обов'язкове) [3].

Таким чином, можна зробити висновок, що конфіскацію майна як вид покарання потрібно відмінити, адже наслідки її застосування призво-

дять до повного або часткового втрати майна. А це означає, що особи після відбуття покарання стають соціально незахищеними (не мають постійного місця проживання), внаслідок чого вчиняються нові злочини.

1. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 21 серпня 2013 р.: (Офіц. текст). – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2011. – 208 с.

2. Гуторова Н. Конфіскація майна як вид кримінального покарання: проблеми захисту прав людини / Н. Гуторова // Матеріали регіональної науково-практичної конференції «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні». – 13–14 лютого. – Львів, 2003. – С. 114–118.

3. Конфіскація майна [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Конфіскація_майна

4. Гуторова Н. «Конфіскація майна за кримінальним правом України: проблеми та перспективи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pruk/2010_9/7.pdf

А.М. Дуда,
курсант

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ТІНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ВАГОМА ПРОБЛЕМА СФЕРИ ОПОДАТКУВАННЯ, ЇЇ ДЕТЕРМІНАНТИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ В УКРАЇНІ

Однією з найгостріших проблем сучасного розвитку світового ринку є тінізація економіки – основа для криміналізації, корупції, хабарництва в економічній, політичній, соціальній сферах. Тіньова економіка охоплює всі сфери життєдіяльності суспільства, бо з кожним роком виникають нові шляхи, методи, схеми накопичення тіньового капіталу [1].

Тіньова економіка – господарська діяльність, яка розвивається поза державним обліком та контролем, а тому не відображається в офіційній статистиці. «Тіньові» підприємства не перерозподіляють власних доходів до бюджетів та державних цільових фондів, вони не сплачують податків, збільшуючи власні прибутки [2]. Поширення тіньової економіки в Україні залишається однією з ключових проблем соціально-економічного розвитку, яка тягне за собою колосальні втрати бюджету. Наявність тіньового сектору економіки держави призводить до: 1) втрати податкових надходжень до бюджету і, як результат, ускладнення виконання фінансових зобов'язань держави; 2) недієвості управлінських рішень внаслідок відсутності повної та об'єктивної ін-

формації про розвиток економічних процесів; 3) скорочення внутрішніх інвестиційних ресурсів через неможливість відкритого витрачання тіньовими структурами прихованих від оподаткування доходів та їх відплив за кордон; 4) зменшення інтересу потенційних стратегічних інвесторів до українських підприємств, що значно гальмує процеси приватизації, фінансового оздоровлення виробництва та приплив іноземних інвестицій [3, с. 479].

Виділять три види тіньової економіки: 1) «Друга» тіньова економіка – це заборонена законом економічна діяльність працівників «білої» (офіційної) економіки, яка приводить до прихованого перерозподілу раніше створеного національного доходу. З точки зору суспільства у цілому «друга» тіньова економіка не виробляє ніяких нових товарів чи послуг: вигодами, які отримуються від «другої» економіки, користуються одні люди за рахунок втрат, які несуть інші люди. 2) «Сіра» тіньова економіка – економічна діяльність по виготовленню та реалізації звичайних товарів та послуг яка дозволена законом, але не реєструється (переважно дрібний бізнес). На відміну від «другої» економіки, яка невідривно пов'язана з «білою» (офіційною) економікою та паразитує за її рахунок, «сіра» економіка функціонує автономно. У цьому секторі виробники або свідомо ухиляються від офіційного обліку, не бажаючи нести витрати (пов'язані з отриманням ліцензій, сплатою податків тощо), або звітування про такий вид діяльності взагалі не передбачено. 3) «Чорна» тіньова економіка (економіка організованої злочинності) – заборонена законом економічна діяльність, яка пов'язана з виробництвом та реалізацією заборонених та дефіцитних товарів та послуг. «Чорною» економікою у широкому значенні можна вважати всі види діяльності, які повністю виключені з нормального економічного життя, оскільки вони вважаються несумісними з ним й такими, що його руйнують (наприклад, наркобізнес) [4].

Тіньова економіка існує майже в усіх сферах соціально-економічних відносин: від дрібного підприємництва до великих корпорацій. Приклади можуть бути абсолютно різними. Основні з них: 1) нелегальна заробітна плата (заробітна плата в конвертах, уникнення сплати соціальних внесків); 2) готівкові операції, що не обліковуються; 3) приховування доходів та/або перебільшення видатків; 4) заниження ціни акцій корпорації при оформленні продажу контрольного пакету; 5) хабарі; 6) «відкати»; 7) відмивання коштів; 8) підпільне виробництво; 9) незаконна діяльність; 10) шахрайство; 11) незаконні ринки збуту (так звані «чорні ринки»); 12) зміна підпорядкованості суб'єкта економічної діяльності; 13) штучне банкрутство і штучна неплатоспроможність. Цей перелік можна ще довго продовжувати і він постійно оновлюється за рахунок появи нових «прогалів» у законодавстві чи винахідливості шахраїв.

Причин існування тіньової економіки існує багато. На нашу думку всіх їх можна виділити в 4 основні групи: 1) соціально-економічні; 2) політичні; 3) правові; 4) морально-етичні.

Отже, враховуючи суспільну шкідливість тіньової економіки, з урахуванням усього вище зазначеного пропонуємо такі шляхи та заходи детінізації економіки (детінізація економіки – це цілісна система дій, спрямована передусім на подолання та викорінення причин та передумов тіньових явищ та процесів [4]): 1) Детінізація економіки вимагає злагодженої дії всіх гілок влади: законодавчої, виконавчої та судової. Саме тому повинна бути затверджена державна програма детінізації економіки, яка би передбачала цілий ряд реформ усіх трьох гілок влади; 2) зміна фіскальної політики, спрямована на диференціацію ставок податку залежно від бази оподаткування; 3) посилення контролю над впливом капіталу за межі України; 4) запровадження моніторингу за внутріфірмовими цінами в межах холдингових компаній [5]; 5) розробити механізми, котрі стимулюватимуть застосування підприємствами податкового планування замість застосування ними тіньових схем ухилення від сплати податків, так як податкове планування відповідає стратегії розвитку підприємства і суспільства, налагоджуючи при цьому відносини в системі платник податку – податковий орган; 6) забезпечити транспарентність бюджетної системи; 7) підвищення штрафних санкцій та кримінальної відповідальності за скоєння злочинів у економічній сфері, особливо за ухилення від сплати податків; 8) зменшення частки готівкових розрахунків шляхом здешевлення банківських послуг та інших шляхів заохочення до безготівкових розрахунків, оскільки більшість готівки знаходиться поза банками, тобто не піддається контролю.

Враховуючи все вищевикладене, можна зробити висновок, що тіньовий сектор економіки України негативно впливає на розвиток економічних процесів, як на макроекономічному, так і на мікроекономічному рівнях. Реальні дії повинні бути спрямовані на вдосконалення законодавства задля усунення бюрократії та корупції. Законодавство повинно демотивувати від переходу до тіньової діяльності. В цьому повинна бути зацікавлена передусім влада. Оскільки на даний момент не рідким є лобіювання інтересів певних бізнес-груп при прийнятті тих чи інших законопроектів. Реалізація зазначених у роботі заходів щодо детінізації економіки не лише сприятиме формуванню ринкового середовища, розвитку економіки, процесу демократизації суспільства загалом, а й сприятиме розвитку національного підприємництва.

1. Черевко О.В. Механізми зниження тіньової економічної діяльності: кан. дит.: 08.06.01 / О.В. Черевко. – К., 2004. – 165 с: ілюстр., табл.

2. Вікіпедія – вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Тіньова_економіка

3. Харнола Х. Боротьба органів податкової служби з тіньовою сферою економіки України / Х. Харнола // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – Вип. 19. – С. 477–482.

4. Варналій З. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації: монографія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.niss.gov.ua/book/tyn_ekon/index.htm

5. Проблеми детінізації економіки України в сфері оподаткування: шляхи вирішення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=580%3A270613-16&catid=73%3A2-0613&Itemid=90&lang=ru

Ю.В. Єрмаченкова,
курсант

*(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ)*

УМИСНЕ ВБИВСТВО МАТЕР'Ю СВОЄЇ НОВОНАРОДЖЕНОЇ ДИТИНИ: АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ

В усі часи новонароджені діти були найбільш уразливою в соціальному і правовому сенсі категорією громадян, так є і в сучасності, тому ця тема навряд чи втратить свою актуальність. Обов'язком держави є захист людини, її життя, здоров'я, честі й гідності як найбільш важливих соціальних цінностей. Конституція України проголошує, що кожен має невід'ємне право на життя, якого ніхто не може бути позбавлений [1, с. 7].

Умисне вбивство є одним із найбільш тяжких злочинів, оскільки характеризується великим ступенем суспільної небезпеки. Такі злочини завжди спричиняють особливий суспільний резонанс, насамперед, коли йдеться про вбивство немовляти – безпорадної та беззахисної істоти. Небезпечність умисного вбивства полягає в тому, що при його вчиненні відбувається свідоме посягання на життя іншої людини, при цьому наслідок у вигляді смерті має незворотний характер, оскільки шкода, заподіяна потерпілому не може бути усунена ні при яких обставинах.

Розвиток кримінально-правової думки щодо поняття дітовбивства характеризується надзвичайно різними протиріччями у поглядах на значення та суспільну небезпеку його на різних етапах розвитку суспільства. На ранньому дохристиянському етапі розвитку суспільства дітовбивство розглядалося як природний прояв батьківської влади над дітьми. З часом право батьків дитини безконтрольно розпоряджатися життям своїх дітей почало обмежуватись. Вже в Давньому Єгипті до батьків, що

вбили свою дитину, починають застосовувати заходи впливу і вбивця повинен був три доби протримати в руках труп вбитої ним дитини. В XIX сторіччі завдяки науковим досягненням медицини з'являється не одна обставина, що свідчить на користь зменшеної відповідальності до дітовбивць: наявність особливого стану психіки у матері-породіллі, викликане пологовими муками. В зв'язку з новими поглядами в науці починало перебудовуватися й законодавство. В ряді країн з'являються закони, що зменшували покарання за дітовбивство у порівнянні з іншими видами вбивств. В XIX сторіччі майже всі національні кримінальні законодавства, за рідким виключенням, відмовляються від застосування смертної кари до дітовбивць. Більш того, здійснюється процес віднесення цього злочину до складів із пом'якшуючими обставинами.

В сучасному законодавстві України Вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини (ст. 117 КК України), виділено законодавцем в особливий, окремий склад злочину, що має лише йому притаманні специфічні властивості:

- 1) таке вбивство вчиняє матір, позбавляючи життя свою дитину;
- 2) вбивство вчиняє матір під час пологів або відразу ж після них;
- 3) вбивство спрямоване на життя новонародженої дитини, яка ще тільки народжується чи щойно народилася [2].

Вчинення вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини у законі обмежене певним проміжком часу: під час пологів або відразу після пологів. Пологи – це певний фізіологічний процес, пов'язаний з народженням дитини. Їх можна розглядати у двох аспектах: 1) як певний фізіологічний процес; 2) як констатацію факту народження. Указуючи на вчинення вбивства новонародженої дитини відразу після пологів, законодавець також обмежує вчинення даного злочину певним проміжком часу. При цьому він не конкретизує його, що викликає труднощі як на практиці, так і призводить до спорів серед науковців. Так, С.В. Бородін вважає, що у випадку, коли мати почала душити дитину, цей період слід вважати завершеним. Більш слушною є позиція деяких учених, які вважають, що оскільки в медичній практиці новонародженою вважається дитина до досягнення нею одного місяця, то вбивство матір'ю дитини до досягнення цього віку має кваліфікуватись за ст. 117 КК [3].

Враховуючи те, що новонароджена дитина є малолітньою дитиною, а вбивство малолітньої дитини передбачено в якості кваліфікуючої ознаки п. 2 ч. 2 ст. 115 КК, пропонується вчинення таких дій через деякий час після пологів кваліфікувати за п. 2 ч. 2 ст. 115 КК. Такий підхід вимагає зміни відповідного роз'яснення Пленуму Верховного Суду України з цього питання (п. 21 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя і здоров'я особи» від 7 лютого 2003 р. № 2) [4]. Пропонується

ст. 117 КК доповнити ч. 2, якою передбачити відповідальність за умисне вбивство матір'ю під час пологів або відразу після пологів своїх двох чи більше дітей або вчинення цього злочину повторно. Це положення закону могло б застосовуватись на практиці у випадках вбивства двох чи більше дітей або при повторності дій.

Отже, умисне вбивство відноситься до злочинів, які мають підвищену суспільну небезпеку. Визнання дітовбивства привілейованим видом убивств є обґрунтованим. Вагітність, як показують медичні дослідження, здійснює вплив на психічний стан будь-якої жінки. Емоційна напруга, яка водночас пов'язана зі складною життєвою ситуацією (позашлюбна вагітність, матеріальні нестатки, недостойна поведінка батька дитини, тощо), досягає «пікового» рівня в момент пологів, в умовах больової домінанти. На фоні таких обставин здатність породілля адекватно оцінити ситуацію й вирішити її соціально прийнятним шляхом значно послаблена.

1. Конституція України, прийнята на 5 сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року зі змінами та доповненнями. – Харків: Парус-Друк, 2010. – 48 с.

2. Коржанський М.Й. Кваліфікація злочинів: навч. посібник. – [Видання друге] / М.Й. Коржанський. – К.: Атіка, 2002. – 640 с.

3. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / [П.С. Матишевський, Є.В. Фесенко, С.Д. Шапченко та ін.]; за заг. ред. С.С. Яценка. – [4-те вид., перероб. та доп.]. – К.: А.С.К., 2005. – 848 с. – (Нормативні матеріали та документи).

4. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховного суду України від 07.02.2003 № 2 // Вісник Верховного Суду України. – 2003. – №1 – С. 37–42.

В.В. Жидик,
курсант

*(Харківський національний університет
внутрішніх справ)*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВИКОРИСТАННЯ НЕПОВНОЛІТНЬОГО ДЛЯ ЗАНЯТТЯ ЖЕБРАЦТВОМ

Сучасна кримінальна ситуація в Україні обумовлює інтерес законодавця, направлений на охорону інтересів формування особистості неповнолітнього. Свідченням цього являється редакція нової статті 150-1 Кримінального кодексу України від 15.01.2009 року. Проте низ-

ка проблем, що стосуються кваліфікації злочинів, вчинених щодо неповнолітніх, ще залишається невирішеною.

В Україні передбачено кримінальну відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, в тому числі і за зайняття жебрацтвом (ст. 304 КК), та за використання неповнолітніх для зайняття жебрацтвом (ст. 150-1 КК). Дані злочини є суміжними, а тому потребують додаткового аналізу.

Даній проблематиці присвячені роботи наступних вчених: Ю.М. Антоняна, М.О. Бабія, Ф.Г. Бурчака, В.В. Дзундзи, В.Т. Дзюби, В.В. Кузнецова, В.А. Ломаки, П.С. Матишевського, В.О. Навроцького, І.О. Топольскової, М.І. Хавронюка, С.С. Яценка та ін.

Для того щоб розмежувати вищевказані суспільно-небезпечні діяння необхідно проаналізувати об'єктивну ознаку злочину, передбаченого ст. 304 КК, а саме дію, яка виражається у втягненні неповнолітнього у зайняття жебрацтвом.

Пленум Верховного Суду України у постанові № 2 від 27.02.2004 р. «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність» роз'яснює, що втягнення у зайняття жебрацтвом (ст. 304 КК) – це умисне схилення неповнолітнього у будь-який спосіб до систематичного випрошування грошей, речей, інших матеріальних цінностей у сторонніх осіб як самостійно неповнолітнім, так і спільно з дорослими особами [1, с. 245]. Тобто воно має місце, як у разі схилення підлітка до самостійного жебрацтва, так і при залученні його до участі в такій діяльності спільно з дорослою особою.

Розширене тлумачення поняття «втягнення» надає С.С. Яценко, розуміючи під втягненням дії, направлені на підготовку неповнолітнього до участі в злочинах, підбурювання до вчинення одного чи кількох конкретних злочинів або залучення до вчинення злочинів в якості виконавця чи пособника [2, с. 140].

Щодо терміну «використання», передбаченого ст. 150-1 КК, то його визначення не надається у кримінальному законодавстві. Під даним терміном слід розуміти, що особа залучає, втягує, схиляє малолітнього до вчинення антиморальних дій (зайняття жебрацтвом).

Аналізуючи вищевикладене можна стверджувати, що терміни «використання» та «втягнення» являються тотожними в тому обсязі, який необхідний для кримінально-правової оцінки діяння, а отже зміст статей 150-1 та 304 КК передбачає кримінальну відповідальність за одне й те ж саме діяння, що являється конкуренцією статей кримінального закону. Саме відсутність законодавчого роз'яснення терміну «використання» породжує дану конкуренцію в кримінальному законодавстві.

Розглядаючи об'єкт злочинного посягання, то безпосереднім об'єктом злочинних дій дорослих по даній категорії справ, являється особистість неповнолітнього (малолітнього), його права і законні інтереси. В даному випадку порушується нормальний фізичний, духовний, моральний розвиток неповнолітнього (малолітнього) [3, с. 13].

Отже, можна стверджувати, що зміст статей 150-1 КК та 304 КК у формі втягнення неповнолітнього у зайняття жебрацтвом, являються тотожними і розмежування відбувається лише за віком особи на яку направлене суспільно-небезпечне посягання.

З огляду на вищесказане, пропонуємо:

1. Визнати потерпілою особою від злочину, передбаченого ст. 150-1 КК неповнолітнього, у зв'язку з чим:

- у статті 304 КК слова «у заняття жебрацтвом» виключити;
- назву статті 150-1 КК, викласти у наступній редакції: «Стаття 150-1. Використання неповнолітнього для зайняття жебрацтвом»;

2. З метою узагальнення судової практики з питань застосування норм кримінального закону, які передбачають відповідальність за використання неповнолітнього для зайняття жебрацтвом внести відповідні роз'яснення у постанову Пленуму Верховного суду України № 2 від 27.02.2004 р. «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність».

1. Збірник ППВСУ з кримінальних справ (1973–2011 роки): станом на 6 лютого 2012 року; упоряд.: Ю.М. Грошевий, О.В. Капліна, В.І. Тютюгін. – Харьков: Право, 2012. – 456 с.

2. Яценко С.С. Ответственность за преступления против общественного порядка / С.С. Яценко. – К.: «Вища школа», 1976. – 190 с.

3. Шость Н.В. Проблемы борьбы с вовлечением несовершеннолетних в преступную и иную антиобщественную деятельность / Н.В. Шость. – Харьков, 1992. – 259 с.

А.П. Жук,

курсант

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

СУТНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРНІ РИСИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Проблеми взаємозв'язку держави, особи, державної влади є важливими для формування сучасного суспільства і громадянського сус-

пільства зокрема. Для того, щоб досягнути взаємозв'язок держави, особи, роль суспільства у формуванні органів державної влади потрібно знати природу, сутність, структуру цього суспільства.

Словосполучення «громадянське суспільство» умовне, оскільки «не громадянського», а тим більше «антигромадянського» суспільства не існує. Будь-яке суспільство складається з громадян, пов'язаних із державою політико-юридичними відносинами. Лише додержавне, нецивілізоване (родове) суспільство не можна було назвати громадянським через його незрілість, примітивність, а також тому, що там взагалі не існувало таких понять, як «громадянин», «громадянство» [1, с. 66].

Громадянське суспільство – це спільність вільних, рівноправних людей, які проживають на визначеній території, об'єднаних системою суспільних відносин, що служать основою реалізації їхніх загальних і особистих інтересів, забезпечених державою.

Для громадянського суспільства характерні такі основні ознаки:

- визнання людини, її прав і свобод найвищою суспільною цінністю;

- пріоритет суспільства над державою, котра існує насамперед як регулятор суспільних відносин і гарант здійснення прав особи;

- рівноправність і захищеність усіх форм власності, насамперед приватної;

- подолання відчуження людини від засобів виробництва, знарядь праці та результатів своєї трудової діяльності;

- забезпечення економічної свободи громадян та їхніх об'єднань;

- наявність плюралізму у всіх сферах матеріального і духовного життя;

- надійна і ефективна система соціального захисту кожної людини;

- ідеологічна і політична свобода особистості, наявність демократичних інститутів і механізмів, які забезпечують кожній людині можливість активного впливу на державну політику [2, с. 72].

Громадянське суспільство розглядають як соціальне утворення, що протистоїть державі. Його можна розуміти як плюралізм і організацію інтересів незалежно від держави. Громадянське суспільство відрізняється від суспільства тим, що залучає громадян до колективних дій у суспільній сфері для вираження своїх інтересів, ідей, обміну інформацією, досягнення спільної мети, висування вимог до держави і закликів до відповідальності офіційних осіб. Воно виступає посередником між приватною сферою життя людей і державою, об'єднує величезне розмаїття формальних і неформальних відносин [3, с. 176].

Теорія громадянського суспільства ґрунтується на ідеї автономності та індивідуальної свободи громадян, невтручання держави у життя громадянського суспільства. Однак, саме держава має виступати гарантом прав людини, створювати умови, які сприятимуть реалізації прав громадян, всебічному вияву їхньої ініціативи, здібностей. Державні органи реагують на запити і потреби соціальних груп, приймають нормативно-правові акти, сліdkують за їх виконанням, запобігають появі та розвитку політичних конфліктів [3, с. 177].

Отже, громадське суспільство ґрунтується на загальнолюдських цінностях. Дотримання цих цінностей є запорукою успіху держави на міжнародній арені та першочерговим завданням будь-якої держави.

1. Ведерніков Ю.А. Теорія держави і права: навч. посібник. – 4-е вид., доп. і перероб. / Ю.А. Ведерніков, В.С. Грекулю – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 224 с.

2. Кравчук М.В. Теорія держави і права. Проблеми теорії держави і права: Навчальний посібник. – 3-тє вид. змін. й доп. / М.В. Кравчук. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 247 с.

3. Кельман М.С. Загальна теорія держави і права: підручник / М.С. Кельман, О.Г. Мурашин. – К.: Кондор, 2006. – 477 с.

В.В. Жук,

студентка

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ФІЛОСОФСЬКЕ ПРАВОВЕ ВЧЕННЯ ТОМАСА ГОББСА ПРО ДЕРЖАВИ

Видатний англійський мислитель **Томас Гоббс** (1588–1679) – теоретик природного права, на початку революції виступив захисником королівської влади. Після закінчення громадянської війни опублікував свій основний твір «Левіафан, або Матерія, форма і влада держави церковної і громадянської» (1651 р.). **Вчення про право і державу** Гоббс прагнув перетворити в таку ж **точну науку**, як геометрія. Якби її істини оспоровались тими, пише він, чий інтереси ними зачеплені, то вчення геометрії було б «витиснуте спаленням усіх книг з геометрії». Вчення про право і несправедливість постійно оспоровуються як пером, так і мечем. Які ж результати прагнення автора «Левіафана» перетворити своє вчення в точну науку? Насамперед, своє вчення Гоббс буде на вивченні **природи людини** [1]. На його думку, люди

рівні від природи («рівність здібностей»), але через рівність виникає взаємна недовіра. До того ж людина ще й істота глибока егоїстична, збурена жадібністю, страхом і честолубством. «Звідси видно, що, поки люди живуть без загальної влади, яка тримає усіх у страсі, вони знаходяться в тім стані, що називається війною, і саме в стані війни всіх проти всіх». До такого стану «**війни всіх проти всіх**», на думку мислителя, звичайно опускаються під час громадянської війни. Очевидно, тут проявилось неприйняття ним громадянської війни в Англії. Який же вихід бачиться Гоббсу з цього стану суспільства? Такий вихід, вважає філософ, теж коріниться в природі людини: почасти в пристрастях, що схиляють людей до миру, почасти в розумі, який підказує умови миру [2]. А «ці умови суть те, що інакше називається природними законами». Отже, у природному стані, за Гоббсом, кожен індивід рівною мірою мав **природне право**. Останнє він визначає як свободу всякої людини використовувати власні сили за своїм розсудом для збереження власного життя. У природному стані кожна людина має право на все, «навіть на життя всякої іншої людини», що і призводить до війни між ними. Згубність такого стану примушує людей шукати шлях до його припинення. Цей шлях указують предписання розуму, **природні закони**. Отже, право і закон розрізняються між собою так само, як свобода і зобов'язання. **Природне право** Гоббс визначає як свободу людини робити чи не робити що-небудь (для свого збереження). **Природний закон** зобов'язує прагнути до миру, забороняє робити те, що згубно для життя[3]. **Основний природний закон** проголошує: необхідно шукати миру і слідувати йому. З нього випливає і **другий природний закон**: в інтересах миру і самозахисту варто задовольнятися таким ступенем свободи стосовно інших людей, яку людина допустила б у інших стосовно себе. Інакше право робити усе, що людина хоче, повертає людей у природний стан, тобто в стан війни [3]. З другого природного закону випливає **третій**: люди повинні виконувати укладені ними угоди. Вони – початок і джерело справедливості. Справедливість і власність, за Гоббсом, починаються із заснування держави. Він називає ще 16 природних (незмінних і вічних) законів, зміст яких може бути резюмований в одному легкому правилі: **не роби іншому того, чого ти не бажав би, щоб було зроблено стосовно тебе**. Щоб усунути небезпеку порушення природних законів, пише Гоббс, необхідна сила, примусова влада, яка погрозою покарання примусила б усіх однаковою мірою до виконання угод, усталила б ту власність, що люди здобувають шляхом взаємних договорів замість відмови від загального права. Така примусова влада з'являється із заснування **держави**, а сила – з появою **громадянських законів**. **Мета держави** –

головним чином забезпечення миру, безпеки, оскільки природними законами вони не гарантуються. Угоди без меча – лише слова, що не в силах гарантувати людині безпеку, писав Гоббс. **Піддані не можуть засуджувати дії суверена**, пише Гоббс. Уклавши один раз договір і перейшовши в громадянський стан, люди втрачають можливість його розірвати і змінити обрану державну форму правління, звільнитися від верховної влади. Її необмежена влада над життям і смертю підданих не може вважатися несправедливістю чи беззаконням. Адже, установлюючи «загальну владу», кожний підкорив свою волю волі носія «загальної особи». Для Гоббса єдине мірило добра і зла – громадянський закон. Припускаючи заперечення проти покірливого підпорядкування примхам і порочним пристрастям носія (носіїв) такої необмеженої влади, Гоббс звертає увагу на те, що становище людини завжди зв'язане з тією чи іншою незручністю. Утиск народу при тій чи іншій формі правління «ледь відчутний» у порівнянні з нещастями і жахами громадянської війни чи «війни всіх проти всіх» у природному стані, стверджує автор «Левіафана». Слабка втіха! Але для нього абсолютна державна влада – гарант миру і безпеки, найважливіша умова прав окремого індивіда, правової організації самої держави. Дехто з дослідників вважає: за Гоббсом, в галузі публічного права, політичних відносин у підданих зосереджені одні лише обов'язки, а у суверена – тільки права. Неправильно: правова організація самої держави у Гоббса включає права і свободи підданих, обов'язки суверена. Подібно тому, як люди для досягнення миру і самозбереження створили «штучну людину», тобто державу, вважав мислитель, точно так вони створили штучні ланцюги, тобто **громадянські закони**, прикріплені до вуст верховної влади і вух підданих. Тому, *по-перше*, воля підданих полягає в свободі робити те, що не зазначено в угодах із владою: укладати договори одне з одним, обирати своє місцеперебування, спосіб життя, наставляти дітей за своїм розсудом і т.д. Громадяни «користаються тим більшою свободою, чим більше справ закони залишають на їх розсуд». Таким чином, тут **свобода** розуміється як **право робити все те, що не зазначено в угодах із владою, що не заборонено законом**. За Гоббсом, наділена абсолютною владою держава повинна виконувати не одні тільки поліцейсько-охоронні функції, але і гарантувати своїм підданам свободи, «заохочувати всякого роду промисли, як судноплавство, землеробство, рибальство, і всі галузі промисловості, що пред'являють попит на робочі руки», примушувати фізично здорових людей до праці, займатися виховно-просвітньою діяльністю і т.п. Така трактовка свободи мала безперечно не тільки пробуржуазний економічний, але і прогресивний, гуманний соціальний зміст. *По-друге*, право

суверена, за Гоббсом, обмежено **природними правами підданих**. «Суверен, таким чином, має право на все з тим лише обмеженням, що, будучи сам підданим Бога, він зобов'язаний в силу цього дотримуватись природних законів». Автор трактату вважає, що піддані мають право захищати себе, своє життя навіть від тих, хто зазіхає на нього на законній підставі; вони не зобов'язані обвинувачувати себе і т.п. *По-третє*, обов'язки підданих стосовно суверена зберігаються доти, **поки суверен у стані захищати їх**[4]. Інша справа – **громадянські закони**: «суверен держави, будь то одна людина чи зібрання, не підлеглі громадянським законам». Останні, за Гоббсом, це ті правила для кожного підданого, які держава усно чи письмово предписала йому, щоб він користувався ними для розрізнення між правильним і неправильним, тобто між тим, що узгоджується і не узгоджується з правилами. Таким чином, **мета законів** у тім, щоб дати правильний напрямок діям людей, залишаючи на їх розсуд усе те, що не заборонено і не предписано законами.

За змістом і метою природні і громадянські закони, вважає Гоббс, співпадають, тому що останні також є частиною предписань природи, «адже справедливість є предписання природного закону». Однак природна свобода людини може бути урізана й обмежена, що «є природною метою видання законів, тому що інакше не може бути ніякого миру». Позитивними є ті закони, що стали такими з волі верховної влади. **Закон – установа розуму і наказ держави. Тлумачення закону** залежить від верховної влади і його можуть тлумачити тільки ті, кого призначить для цього суверен [5]. **Природа закону**, пише Гоббс, не в його букві, а в його значенні чи сенсі, у його достовірному тлумаченні, що повинно виявити думку законодавця. Позитивні закони він ділить на **розподільні** (визначають права підданих) і **каральні** (визначають покарання за порушення законів), **основні** (визначають державний лад і обов'язки підданих стосовно влади) і **неосновні** (приватноправові). Гоббс робить висновок: **право є свободою**, що нам лишає громадянський закон [6].

Отже, Гоббс істотно розвинув ідеї про природу людини, її пристрасті і розум як про рушійні сили політики. В основі його теорії природного права – ідея загальної природної рівності людей, правової рівності в державі. Він обґрунтував і показав роль природних законів для публічного і приватного права. Політико-правовий ідеал Гоббса – громадянське суспільство, охоронюване авторитарною владою, з «необмеженою» владою суверена і правами підданих. Його звеличування держави – Левіафана, правопорядку – не гімн тоталітаризму, а правова альтернатива громадянській війні, війні «всіх проти всіх», безсиллю

влади. Не випадково Гоббс повернувся в Англію в 1651 р., визнавши протекторат Кромвеля, і був з повагою прийнятий останнім.

1. Історія політичних вчень / під ред. О.В. Мартишина. – М.: Юрист, 1996.
2. Історія політичних і правових вчень: підручник для вузів / під ред. проф. В.С. Нерсисянца. – М.: НОРМА-ІНФРА-М, 1998.
3. Історія політичних і правових вчень: підручник / під ред. О.Э. Лейста. – М.: Юрид. лит., 1997.
4. Історія політичних і правових вчень: хрестоматія / під ред. В.П. Малахового. – М.: Академічний проект, 2000.
5. Черніловський З.М. Загальна історія держави і права: підручник / З.М. Черніловський. – М.: Вища школа, 1983.
6. Шульженко Ф.П. Історія правових і політичних вчень / Ф.П. Шульженко, Т.Г. Андрусак. – К.: Юрніком Інтер, 1999.

А.І. Журба,

курсант

(Сумська філія

Харківського національного університету

внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ЗВЕРНЕННЯ ДО ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ В УКРАЇНІ

Здійснення прав людини, в тому числі і права на звернення, вимагає створення умов, які б забезпечували їх практичну реалізацію, надійну охорону і захист.

Проблема взаємодії ОВС із громадськістю в останні роки викликає не лише громадський, але й науковий інтерес. Важливий внесок у дослідження теоретико-правових питань і практичних аспектів організації роботи зі зверненнями громадян як засобу забезпечення законності й дисципліни в державному управлінні зробили такі вітчизняні науковці, як В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, С.В. Ківалов, Т.О. Коломієць та інші [2, 299].

Стаття 40 Конституції України закріпила право громадян на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Відповідно до Законів України «Про звернення громадян», «Про інформацію», Наказу МВС України «Про затвердження Положення про порядок роботи зі зверненнями громадян і організації їх особистого прийому в системі МВС України» громадяни України ма-

ють право звернутися до органів внутрішніх справ, їх керівників із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявами або клопотаннями про реалізацію своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів, а також зі скаргами про їх порушення.

Органами внутрішніх справ приділяється постійна увага всебічному та суб'єктивному розгляду звернень громадян як одній з основних форм взаємодії з населенням. Більшість (майже 40 відсотків) звернень громадян стосуються проблем, пов'язаних із розслідування кримінальних справ, скарг на дії працівників міліції тощо. Всі матеріали службових розслідувань передаються до органів прокуратури для прийняття рішень щодо правомірності дій працівників міліції. Ті ж громадяни, які не згодні з результатами перевірок, мають право оскаржити ці результати відповідно до вимог ст.ст. 15, 16 Закону України «Про звернення громадян» [1]. Тільки за перше півріччя цього року завдяки співпраці з населенням в Сумській області запобігли близько 120 злочинам.

Робота зі зверненнями громадян і їх особистий прийом містить в собі такі складові: приймання, реєстрація і первинний розгляд звернень громадян; вирішення звернень та надання відомостей авторам; контроль за станом роботи зі зверненнями; узагальнення та аналіз звернень громадян; використання результатів аналізу в практичній діяльності.

Керівники органів внутрішніх справ та їх заступники при розгляді звернень громадян зобов'язані уважно вникати в їх суть, у разі потреби вимагати у виконавців матеріали їх перевірки, направляти працівників органів внутрішніх справ на місця для перевірки викладених у зверненнях фактів тощо. Безпосередні виконавці обов'язково спілкуються з їх авторами, з'ясовують усі порушені питання та обставини, детально вникають в їх суть, вживають заходів щодо захисту конституційних прав громадян у межах своєї компетенції відповідно до чинного законодавства. За результатами перевірки звернення складається мотивований висновок про результати розгляду звернення громадян, який має містити в собі об'єктивний аналіз усіх зібраних матеріалів. Звернення вважаються вирішеними, якщо розглянуто всі поставлені в них питання, вжиті необхідні заходи і заявникам дані вичерпні відповіді.

Чинним законодавством передбачена юридична відповідальність працівників ОВС за порушення норм Закону України «Про звернення громадян», а саме цивільна, адміністративна або кримінальна. Керівники ОВС усіх рівнів згідно зі своїми функціональними обов'язками несуть персональну відповідальність за організацію роботи зі зверненнями громадян та з питань їх особистого прийому.

Отже, право на звернення до органів внутрішніх справ є невід'ємним і конституційно гарантованим. На сьогодні тенденція зростання звернень громадян обумовлена динамікою збільшення порушення законів та криміногенною обстановкою в Україні.

1. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 р. // Голос України. – 1996. – № 199 (1449). – С. 10–11.

2. Ткачова Т.М. Механізм реалізації права громадян на звернення до органів державної виконавчої влади / Т.М. Ткачова // Держава і право. – 2011. – Випуск № 53. – С. 298–303.

О.В. Заморський,

курсант

(Національна академія

Державної прикордонної служби України

імені Богдана Хмельницького)

ВІКТИМІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК ДЕТЕРМІНАЦІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Посилення протидії транскордонній організованій злочинності у сферах незаконної міграції, торгівлі людьми тощо є одним з основних напрямків діяльності та подальшого розвитку Державної прикордонної служби України у 2013 р. Дослідження питань підвищення ефективності протидії злочинності неможливо без вивчення питань віктимізації як процесу перетворення особи або групи осіб на реальну жертву або жертв злочину, а також результат такого процесу [1, с. 142].

Проблематика ролі потерпілого у формуванні і реалізації злочинного умислу та, відповідно, віктимності як об'єкту наукового дослідження виокремилась у середині ХХ століття. На сучасному етапі цей напрямок у вітчизняній кримінології розвивають Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.В. Василевич, О.М. Джужа, В.О. Туляков та ін. [1; 2].

Отже, метою нашого виступу є обґрунтування детермінуючого впливу віктимологічних чинників та стигм на такий вид транскордонних злочинів, як торгівля людьми й уточнення правил роботи з потерпілими від торгівлі людьми з боку співробітників правоохоронних органів.

Жертва низки злочинів, у тому числі торгівлі людьми виступає як самостійний об'єкт дослідження в психології, віктимології, кримінології, оскільки саме її певні риси часто визначають мотиви та тактику вчинення злочину. Особа, яка вчиняє злочин, потерпілий та особливості ситуації вчинення злочину у наукових джерелах розглядаються

як частини єдиного цілого, тобто елементами системи механізму злочинної поведінки. Безліч ситуацій, що виникають під час вчинення злочину, обумовлює те, що при вивченні особи, потерпілої від злочину, віктимологічно у вигляді стигм може виявитись будь-яка з людських властивостей: від анатомічних та біологічних до психологічних і соціальних (наприклад, особливості відбування психічних процесів, світогляд, професія тощо).

Крім того, в літературі вказується на те, що розслідування такого виду злочинів кримінальних правопорушень, як торгівля людьми є малопродуктивним без сприяння потерпілих. Тому другий практичний акцент у дослідженні цієї проблематики полягає у роботі з потерпілими [3]. Зауважимо, що з цією метою у Державній прикордонній службі України (далі – ДПСУ) розроблено й активно використовуються відповідні практичні рекомендації і поради для персоналу. Наприклад, системністю, логічністю та завершеністю відрізняється перелік питань, що доцільно використовувати під час опитування осіб, які могли стати потерпілими від торгівлі людьми, опублікований М.Л. Полежаєвим [4, с. 63–86]. Разом із тим, практика правозастосування потребує визначення системи правил для співробітників правоохоронних органів, яких вони повинні дотримуватися в роботі з потерпілими.

Визначення системи чинників, що обумовлюють ідентифікацію осіб, які постраждали від торгівлі людьми, а також оцінка рівня латентності цього виду злочинів у підрозділах та органах охорони кордону проводилися в рамках дослідження С.О. Філіппова. Зокрема ним було організовано два цикли емпіричних досліджень, що містили опитування серед офіцерів ДПСУ з досвідом служби у відділах прикордонної служби типу «А» і типу «Б», та експертну оцінку проблеми – серед офіцерів з досвідом служби в управліннях прикордонних загонів – відповідно. Вибір такої групи експертів обумовлено тим, що відповідно до ст. 7 Закону «Про протидію торгівлі людьми» прикордонне відомство є суб'єктом протидії торгівлі людьми [5].

Аналіз психолого-юридичної літератури [1-4], основних принципів протидії торгівлі людьми, визначених у ст. 3 Закону [5] та результати опитування експертів дозволило сформулювати декілька правил роботи з потерпілими, від дотримання яких, на думку більшості з вказаних дослідників, залежить успішність психологічного впливу на потерпілих від торгівлі людьми з боку співробітників правоохоронних органів:

1. Потерпілі від цієї категорії кримінальних правопорушень повинні розглядатися як жертви тяжкого злочину, і необхідно уникати їх ревіктимізації та криміналізації представниками правоохоронних органів.

2. Особливий акцент у роботі співробітників правоохоронних органів необхідно робити на безпеці потерпілих від торгівлі людьми та їх близьких осіб (і демонстрації такої турботи постраждалій людині). Фізична безпека, медична та психологічна допомога повинні забезпечуватися незалежно від згоди людини на діалог зі співробітником правоохоронного органу. У цьому контексті особливо важливим є забезпечення конфіденційності інформації про осіб, які постраждали від торгівлі людьми.

3. Необхідно слідкувати за психологічним станом потерпілого і прогнозувати ризики щодо його безпеки та чесно інформувати його про ризики, що можуть бути наслідком його бажання давати показання, і про можливості надання відповідної допомоги. У зв'язку з цим слід пам'ятати про гарантований законодавством принцип добровільності отримання допомоги особами, які постраждали від торгівлі людьми.

4. Необхідно мати всю контактну інформацію про підрозділи державних, недержавних та міжнародних організацій, що включені у систему надання допомоги та захисту потерпілим особам, куди співробітники правоохоронних органів можуть направити осіб, які постраждали від торгівлі людьми для консультації або допомоги.

5. Усі дії щодо дітей (а також осіб, вік яких не визначений і є підстави вважати їх дітьми), які постраждали від торгівлі людьми або стали свідками торгівлі людьми, повинні базуватися на принципах, зазначених у Конвенції про права дитини та Факультативному протоколі до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії.

Отже, віктимологічні чинники в науковій літературі розглядаються як елемент системи детермінації транскордонної торгівлі людьми. Торгівля людьми з переміщенням через державний кордон характеризується високим рівнем латентності. Це пояснюється небажанням потерпілих заявляти про злочин у силу низки причин, серед яких є й віктимна схильність багатьох з них. Вітчизняними вченими сформульовано загальні правила, які доцільно враховувати в роботі з потерпілими, з метою створення таких відносин з ними, що нададуть можливість використовувати їх показання в інтересах розслідування кримінального правопорушення.

1. Методика кримінологічного аналізу злочинності в Україні / О.М. Джужа, О.Г. Кулик, В.В. Василевич та ін.; за заг. ред. О.М. Джужі. – К.: КНУВС, 2006. – 340 с.

2. Кримінологічна віктимологія: навч. посібник / Є.М. Моїсєєв, О.М. Джужа, В.В. Василевич та ін.; за заг. ред. О.М. Джужі. – К.: Атіка, 2006. – 340 с.

3. Філіппов С.О. Чинники віктимізації потерпілих від транскордонних кримінальних правопорушень (як об'єктів психологічного впливу співробітни-

ків правоохоронних органів) [Електронний ресурс] / С.О. Філіппов // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2013. – Випуск 3. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/Vnadsps/>

Полежаєв М.Л. Посібник для співробітників Державної прикордонної служби України з питань виявлення та припинення злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми / М.Л. Полежаєв. – К.: Тютюкін, 2011. – 104 с.

Про протидію торгівлі людьми: Закон України № 37-39-VI від 20.09.2011 р. із зм., внес. згідно із Законом № 5459-VI від 16.10.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3739-17/print1365434800024329>

С.І. Запотічна,
курсант
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОВІДНОСИНИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Кожна галузь права регулює визначені правовідносини, тобто відносини урегульовані нормами права. Адміністративні правовідносини – це частина суспільних відносин, які регулюються нормами адміністративного права шляхом впливу на поведінку суб'єктів у сфері державного управління, що приводить до виникнення між такими суб'єктами правових зв'язків державно-владного характеру.

Оскільки адміністративно-правові відносини є різновидом правових відносин взагалі, то вони мають усі ознаки, притаманні будь-яким правовим відносинам.

До основних ознаки адміністративних правовідносин належить:

1) адміністративні правовідносини, що виникають на основі адміністративно-правових норм;

2) адміністративні правовідносини характеризуються наявністю сторін, що іменуються суб'єктами адміністративного права;

3) за змістом включають в себе адміністративні права владного характеру і юридичні обов'язки;

4) є видом суспільних відносин державних органів, фізичних або юридичних осіб, організацій і спільностей;

5) здійснення суб'єктивних прав або додержання юридичних обов'язків у правовідносинах контролюється і забезпечується державою [1, с. 58–59].

Адміністративні правовідносини мають складну будову і включають такі елементи, як суб'єкти, об'єкти, зміст правовідносин.

Суб'єктами адміністративних правовідносин називають державні органи, фізичних та юридичних осіб, які наділяються адміністративно-правовими нормами певним обсягом повноважень у сфері державного управління. Між суб'єктом адміністративного права і суб'єктом адміністративних правовідносин є певний взаємозв'язок, дані поняття близькі, але не тотожні. Суб'єкт адміністративного права може існувати абстрактно, але ніколи не вступає у правовідносини. А от суб'єкти адміністративних правовідносин завжди конкретні. Для того щоб суб'єкт адміністративного права став суб'єктом адміністративних правовідносин, необхідні такі три умови: а) наявність адміністративно-правової норми, що передбачає адміністративні права і обов'язки; б) наявність адміністративної правосуб'єктності (право-дієздатності); в) наявність адміністративного юридичного факту.

Об'єктом адміністративних правовідносин є сама управлінська діяльність у сфері державного управління. Зміст адміністративних правовідносин характеризується синтезом фактичного та юридичного. Юридичний зміст – це адміністративні суб'єктивні права та юридичні обов'язки суб'єктів правовідносин, тобто можливості імперативних дій уповноважених суб'єктів і необхідність відповідних дій зобов'язаних суб'єктів. Фактичний зміст – це сама поведінка суб'єктів адміністративних правовідносин, їх діяльність, у якій реалізуються суб'єктивні права та юридичні обов'язки сторін [2, с. 34–35].

Отже, адміністративно-правові відносини завжди мають публічно-владний характер, оскільки один з їх суб'єктів обов'язково має юридично-владні повноваження щодо інших учасників цих відносин. Виникнення адміністративно-правових відносин – це, по суті, юридичний рівень об'єктивізації загальної волі держави в реальній поведінці конкретних суб'єктів. Процес виникнення (формування) правовідносин має три послідовно здійснюваних етапи: по-перше, визначається необхідність (доцільність) і можливість встановлення конкретного адміністративно-правового відношення; по-друге, створюється відповідна юридична конструкція, тобто своєрідна абстрактна модель адміністративного правовідношення. Закріплюється ця модель в адміністративно-правових нормах; по-третє, відбувається реалізація відповідних правових норм і, як результат, виникають сталі юридичні зв'язки між адресатами норм у формі адміністративно-правових відносин. Водночас адміністративні правовідносини виникають лише з настанням конкретних обставин, які прийнято називати юридичними фактами.

1. Адміністративне право: підручник / Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, В.В. Богуцький. – Харків: Право, 2013. – 656 с.

2. Адміністративне право: навч. посібник / О.І. Остапенко, З.Р. Кісіль, М.В. Ковалів, Р.-В.В. Кісіль. – 2-ге вид. – К.: Правова Єдність, 2009. – 536 с.

М.К. Зубанський,

студент

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ АБО ІНШОЇ НЕЗАКОННОЇ УГОДИ ЩОДО ЛЮДИНИ

Останнім часом у світі все більше занепокоєння викликає поширення транснаціональної організованої злочинності, що являє загрозою не лише безпеці окремих держав, але й світовій спільноті в цілому. Спостерігається створення і функціонування в країнах Європи та Азії різних за своєю спрямованістю, структурою та масштабами впливу на економіку та суспільство в цілому злочинних формувань, що здійснюють протиправну діяльність з метою незаконного отримання надприбутків. Одним з найбільш небезпечних видів міжнародного злочинного бізнесу, що грубо порушує права людини, є торгівля людьми. За оцінками експертів Організації Об'єднаних Націй, цей вид злочину посідає третє місце за рівнем прибутковості після торгівлі наркотиками та зброєю [4, с. 1].

Жертвами торгівлі людьми можуть стати чоловіки, жінки й діти, однак у більшості випадків ними стають молоді жінки й дівчата, які піддаються сексуальній експлуатації. Серед основних причин, що сприяють вчиненню відносно жінок та молодих дівчат таких злочинів експерти називають бідність і гендерну нерівність – фактори, що перешкоджають отриманню освіти, гідному працевлаштуванню й отриманню впевненості у майбутньому.

Згідно з оперативними даними, Україна виступає як країна-постачальник та країна транзиту молодих жінок і дітей, як найбільш вразливих верств населення, з метою залучення їх до секс-індустрії розвинутих країн Центральної та Західної Європи, а також держав азіатсько-тихоокеанського регіону. Головними країнами призначення «живого товару», як правило, є країни Західної Європи (ФРН, Італія, Іспанія, Бельгія), а також Туреччина, Греція, Ізраїль, США, Об'єднані Арабські Емірати, Португалія, Єгипет, Франція, Словаччина, Лівія, Румунія, Австрія, Японія, Швейцарія тощо (за даними

слідчих органів України, всього виявлено жертв торгівлі у 57 країнах світу) [1, с. 8].

А.С. Політова, аналізуючи поняття «торгівля людьми» у контексті ст. 149 КК, вказує на те, що під нею слід розуміти дії, спрямовані на обмеження свободи людини шляхом продажу, вчинення іншої незаконної угоди щодо неї, пов'язаної з незаконним заволодінням чи передачею з метою експлуатації на території України чи за її межами. Здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина, полягає у вчиненні інших дій, крім торгівлі людьми, пов'язаних з обмеженням свободи людини шляхом передачі її іншій особі та отримання за неї матеріальної винагороди або послуг матеріального характеру [2, с. 9]. Однак таке розуміння іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина, обмежує дію статті 149 КК. До таких угод слід віднести будь-які угоди щодо людини, в тому числі й такі, за які продавець «живого» товару не отримує матеріальну винагороду або послуги матеріального характеру. Ними можуть бути й угоди дарування, надання у безоплатне користування та будь-які інші, за якими потерпілий безоплатно передається іншій особі у фактичну власність або для тимчасової його експлуатації.

На сьогодні заборона торгівлі людьми передбачена в таких міжнародно-правових актах, як Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р., Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини 1950 р., Конвенція про рабство 1926 р., Додаткова конвенція про заборону рабства, работоргівлі, а також аналогічних рабству інститутів і практики 1956 р., Конвенція про заборону торгівлі людьми та експлуатації проституції третіми особами 1949 р., Протокол про попередження та припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, і покарання за неї, який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. та багатьох інших [3, с. 6].

Перші дослідження проведені з ініціативи Міжнародної організації з міграції показали, що сьогодні дуже важко виявити реальні масштаби торгівлі людьми, оскільки всі підрахунки є приблизними і базуються, в основному, на інформації усного характеру. Так, у ході одного з досліджень, було опитано близько 600 осіб, з яких більше 400 становили потенційні жертви торгівлі людьми, тобто молоді за віком люди у котрих не було чітких перспектив працевлаштування в Україні та було виявлено бажання знайти роботу за її межами. Крім того, було опитано більше 30 жертв торгівлі людьми, 102 експерти – представники правоохоронних структур, 20 волонтерів неурядових правозахисних організацій та 3 особи засуджені за торгівлю людьми судами України. Отримані за результатами опитування данні свід-

чать про те, що торгівля людьми в Україні набула рис проблеми національного масштабу [2, с. 34].

Вчені-кримінологи зробили висновки, що торгівля людьми має переважно природну латентність (офіційна статистика відображає не злочини, а лише ефективність оперативно-слідчої боротьби з ними). Оперуючи даними кримінальної статистики з повною впевненістю не можна визначити кількісні та якісні показники як злочинності взагалі, так і торгівлі людьми зокрема. Це значно ускладнює планування попереджувальної діяльності [4, с. 15].

На сьогоднішній день спостерігається тенденція до збільшення рівня злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми в Україні. За оцінками експертів вона становить близько 80%. Цьому частково сприяє те, що у потерпілих існує страх перед громадським осудом, погрозами з боку торгівців «живим товаром» та відсутність довіри до правоохоронних органів [1, с. 22].

1. Ахтирська Н.М. Торгівля людьми в Україні: про що свідчить судова практика / Н.М. Ахтирська. – К., 2006. – 83 с.

2. Політова А.С. Кримінально-правова характеристика злочинів проти свободи особи за законодавством України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / А.С. Політова. – К., 2007. – 20 с.

3. Орлеан А.М. Кримінально-правова характеристика торгівлі людьми: монографія / А.М. Орлеан. – Харків, 2005. – 128 с.

4. Вербенський М.Г. Кримінологічна характеристика транснаціональної організованої злочинності у сфері торгівлі людьми / М.Г. Вербенський // Український соціум. – 2004. – № 2 (4). – 39 с.

Т.І. Ільо,

курсант

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

МЕТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАОХОЧЕНЬ

Розкриття мети та функцій адміністративно-правових заохочень надасть можливість сконцентрувати увагу не лише на кінцевому результаті й основних напрямках заохочувального впливу, а й тісно наблизитися до вирішення проблеми підвищення ефективності досліджуваного соціально-юридичного методу, до розроблення досконалішої «юридичної технології» заохочення.

Перш ніж перейти до цільового аналізу досліджуваного феномена, коротко зупинимось на змісті категорії «мета». У Великому тлумачному словнику сучасної української мови «мета» визначається як заздалегідь намічене завдання, замисел та те, до чого хтось прагне, чого хоче досягти; ціль тощо [1, с. 520]. Мета в загальнофілософському розумінні – це те, до чого прагнуть, що заплановано досягнути, межа, намір який необхідно здійснити [1, с. 1168]. Мета є особливою формою знання, спрямованого на перетворення дійсності, зміну існуючих відносин. Як безпосередній мотив мета направляє і регулює людську діяльність. Зміст мети залежить від об'єктивних законів дійсності, реальних можливостей суб'єкта і живаних засобів.

Категорія «мета» дуже складна та багатоаспектна, тому не можна погодитись з твердженням, що «...коли йдеться про мету в праві, то мають на увазі лише кінцеву мету» [2, с. 54–55].

Безумовно, саме кінцева мета є відправним (первинним) чинником і таким, що завершує у відповідній правотворчій і правозастосовній діяльності, але:

а) на шляху досягнення кінцевої мети стоять найближчі цілі, поза здійсненням яких вона не може бути досягнута;

б) саме найближча, а не кінцева мета, виражає специфіку конкретних юридичних інструментів;

в) нормативне закріплення отримують лише такі цілі, які забезпечені вже в даний час реальними засобами та умовами здійснення, тобто найближчі; саме вони, будучи втілені в конкретних нормах права, набувають для певних суб'єктів значення юридичних обов'язків;

г) зосередження уваги лише на кінцевій, офіційній меті може усунути з поля зору дослідника інші, індивідуальні цілі, далеко не в усіх випадках відповідні офіційній меті; вони можуть мати місце у сфері правозастосовної діяльності, їх виявлення та облік мають важливе практичне значення.

Якщо спроектувати теоретичне поняття «мети» на мету адміністративно-правових заохочень, то дійдемо висновку, що останні, будучи збуджувальною та спонукальною причиною до дій, у кінцевому підсумку передбачають отримання особою певних благ. Відповідно, мета адміністративно-правових заохочень зумовлюється потребами й інтересами як особи, так і держави й суспільства загалом.

Отже, для всебічного дослідження мети адміністративно-правового заохочення важливо умовно відобразити її у вигляді системи, що містить безпосередню (найближчу), загальну і перспективну мету [3, с. 179–180]. Коротко зупинимось на аналізі кожної з них.

Безпосередня мета знаходить своє закріплення в самій заохочувальній нормі або нормативному акті шляхом встановлення тих результатів, показників, умов, досягнення яких заохочується державою.

До загальної мети адміністративно-правових заохочень належать:

а) спонукання особи або організації виконати схвалювану державою дію, що іноді перевершує звичайні вимоги;

б) стимулювання нових корисних дій з боку заохочуваної особи;

в) стимулювання схвалюваних державою дій з боку інших осіб та колективів.

Перспективна мета адміністративно-правових заохочень – це, більш менш, віддалені результати, яких має бути досягнуто унаслідок реалізації певного адміністративно-правового заохочення.

Усі види мети мають бути злагодженими та взаємозв'язаними один з одним, оскільки помилково і несвоєчасно висунута мета не дасть соціально значущого ефекту.

Мета та об'єктивна необхідність у використанні адміністративно-правових заохочень – полягає в тому, що в суспільства та державі існує потреба в соціально корисній та активній поведінці суб'єктів права у різних сферах життєдіяльності: соціально-економічній (підприємницька, трудова діяльність, конкуренція, вклад інвестицій, упровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво, підвищення якості продукції і т.п.); духовно-творчій (наукова, виховна, педагогічна, культурна діяльність); політико-юридична (виборча, правова активність; участь в управлінні справами суспільства та держави, в охороні правопорядку; профілактична діяльність, виправлення і перевиховання засуджених тощо).

Отже, метою адміністративно-правового заохочення є об'єктивне формування правомірної поведінки суб'єкта, який заохочує, у результаті чого досягаються бажані для суб'єкта, який заохочується результати для задоволення загальної та перспективної мети.

1. Великий тлумачний словник української мови / за ред. В.Т. Бусела. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.

2. Сущенко В.Д. Сучасний процес управління в органах внутрішніх справ: Монографічне дослідження / В.Д. Сущенко, С.В. Присяжний, О.І. Коваленко. – К.: Нац. акад. внутр. справ України, 1999. – 352 с.

3. Социальное управление: Словарь – справочник / А.Н. Аверин и др; под ред. В.И. Добренкова, И.М. Слепенкова. – М.: Изд-во МГУ, 1994. – 198 с.

Х.Р. Калинець,
студентка
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ВИДИ ПОКАРАНЬ, ЯКІ ЗАСТОСОВУЮТЬ ДО НЕПОВНОЛІТНІХ

Злочинність неповнолітніх та молоді залишається непоборною протягом кількох століть, а наприкінці ХХ ст. відмічено її зростання. Основна причина такого явища полягає в тому, що розвиток значної частини неповнолітніх часто відбувається у дуже несприятливих економічних, соціальних та побутових умовах.

У підлітковому віці йде не лише процес інтенсивного фізичного формування, а й духовного та інтелектуального розвитку, усвідомлення справжньої мети і значення життя людини та таких понять, як совість, добро, віра, шана, любов. У цей період життя починають виявлятися індивідуальні здібності людини, формується воля та свідомість [2, с. 289]. Мінімальна межа віку кримінальної відповідальності в різних країнах відрізняється (приміром в Ірані – з 6 років, у Франції – з 13, в Шотландії – з 16). Кримінальний кодекс України встановлює диференційовані вікові межі притягнення особи до кримінальної відповідальності: загальну – 16 років, (розділ IV ст. 22, розділ X ст. 61, ст. 64, тощо). Але підстава кримінальної відповідальності неповнолітніх та ж сама, що і в дорослих – вчинення особою злочину, тобто суспільно небезпечного діяння[4, с. 102].

Поряд із загальними положеннями, що належать до питань кримінальної відповідальності осіб, які вчинили злочини, кримінальний закон передбачає певні особливості кримінальної відповідальності і покарання неповнолітніх. Ці особливості передбачені в розділі XV КК і стосуються: 1) звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності (ст. 97, ч. 2 ст. 106); 2) видів покарання, що застосовуються до неповнолітнього (статті 98-102); 3) призначення покарання (ст. 103); 4) звільнення від покарання та його відбування (статті 104-107); 5) погашення і зняття судимості (ст. 108).

Встановлюючи ці особливості, законодавець виходив з психологічної характеристики цього віку: нестійкості психічних процесів, відсутності достатнього життєвого досвіду, знань, навичок соціальної поведінки. Така психофізична незавершеність процесу формування особи призводить до нездатності повною мірою (на рівні психофізичного розвитку дорослої особи) усвідомлювати фактичні ознаки і суспільну небезпечність такого складного соціального явища, як злочин, адекватно оцінювати свої вчинки.

Виходячи з цього, п. 3 ч. 1 ст. 66 КК України передбачає, що вчинення злочину неповнолітнім є обставиною, що пом'якшує покарання. Ця норма відбиває стійку тенденцію пом'якшення відповідальності неповнолітніх порівняно з відповідальністю осіб, які вчинили злочин у повнолітньому віці [3, с. 416]. При призначенні покарання неповнолітньому належить враховувати, зокрема:

- сімейні обставини: наявність чи відсутність батьків, або осіб, що їх замінюють, рівень їх турботи про дитину та позитивний або негативний (з суспільної точки зору) вплив, який вони справляють на неповнолітнього;

- матеріальні умови життя і виховання неповнолітнього;

- відвідування школи чи іншого навчально-виховного закладу, рівень успішності та стан поведінки, ставлення до вчителів, вихователів;

- морально-психологічний клімат у колективі, членом якого є неповнолітній, його відносини з ровесниками та іншими неповнолітніми, становище серед найближчого оточення;

- спілкування з дорослими, їх авторитетність у неповнолітнього та вплив, який справляється ними на засуджуваного, наявність матеріальної чи іншої залежності від дорослих;

- рівень фізичного, інтелектуального розвитку, здатність усвідомлювати фактичну сторону і соціальне значення скоєного та покарання, яке може бути призначене;

- попередню поведінку неповнолітнього, насамперед, його реакцію на застосування дисциплінарних заходів, раніше застосоване звільнення від кримінальної відповідальності і покарання [5, с.322].

Основні види покарань для неповнолітніх визначені в ст. 98 КК, а саме: 1) штраф; 2) громадські роботи; 3) виправні роботи; 4) арешт; 5) позбавлення волі на певний строк. На підставі ч. 2 ст. 98 КК України до неповнолітнього можуть бути застосовані і додаткові види покарань у виді штрафу та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Штраф. Цей вид покарання має майновий характер, оскільки він пов'язаний з позбавленням засудженого майнових коштів. Штраф може застосовуватися лише до тих неповнолітніх, які мають самостійний доход, власні кошти або майно, на яке може бути звернене стягнення. Розмір штрафу встановлюється судом залежно від тяжкості вчиненого злочину та з урахуванням майнового стану неповнолітнього в межах до п'ятисот встановлених законодавством неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст. 99 КК України). Штраф може застосовуватися не лише як основне, а й як додаткове покарання.

Громадські та виправні роботи. Про ці два види основного покарання вказується у ст. 100 КК України. Кожний з цих двох видів по-

карання може бути призначений лише неповнолітньому, якому на момент вчинення злочину виповнилося 16 років. Щодо громадських робіт, то вони можуть бути призначені на строк від 30 до 120 годин (для дорослих злочинців за ч. 2 ст. 56 КК України – від 60 до 240 годин) і полягають у виконанні неповнолітніми робіт у вільний від навчання чи основної роботи час [2, с.295].

Арешт полягає у триманні неповнолітнього, який на момент постановлення вироку досяг шістнадцяти років, в умовах ізоляції в спеціально пристосованих установах на строк від п'ятнадцяти до сорока п'яти діб.

Покарання у виді *позбавлення волі* особам, які не досягли до вчинення злочину вісімнадцятирічного віку, може бути призначене на строк від шести місяців до десяти років. Неповнолітні, засуджені до покарання у виді позбавлення волі, відбувають його у спеціальних виховних установах [1, ст. 101].

Позбавлення волі не може бути призначене неповнолітньому, який вперше вчинив злочин невеликої тяжкості.

Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Це додаткове покарання, яке може бути застосоване судом до неповнолітнього злочинця. Реально цей вид покарання може бути застосований щодо неповнолітніх у віці 16–17 років, оскільки саме в цьому віці вони фактично набувають юридичних прав здійснювати трудову діяльність, мати постійну роботу або обіймати посади в шкільних або громадських організаціях.

Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю може стосуватися такої посадової або іншої діяльності неповнолітнього, при здійсненні якої або в зв'язку з якою було вчинене злочинне діяння.

При визначенні строку позбавлення неповнолітнього права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як додаткового виду покарання суд має виходити з того, що цей строк є таким же, як і для дорослих злочинців, – від 1 до 3 років (ст. 55 КК України) [2, с. 297].

Виходячи з положень ст. 98 КК України, до неповнолітніх не можуть застосовуватися: конфіскація майна, обмеження волі, довічне позбавлення волі, а щодо осіб, які на час постановлення вироку не досягли 16-річного віку, – також громадські і виправні роботи, арешт. Не можуть бути призначені неповнолітнім і такі специфічні покарання, як позбавлення військового звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу, службові обмеження для військовослужбовців, тримання в дисциплінарному батальйоні. У тих випадках, коли вказані покарання передбачені санкцією статті Особливої частини КК України, за якою засу-

джується неповнолітній, вони не призначаються, а натомість суд обирає покарання з інших, які вказані в ст. 98 КК України.

Отже, призначаючи покарання неповнолітньому, суд має, в першу чергу, керуватися загальними засадами призначення покарання, викладеними у ст. 65–67 КК України й обов’язково враховувати положення, викладені у ст. 103, а саме: 1) умови життя та виховання неповнолітнього; 2) вплив на неповнолітнього дорослих; 3) рівень розвитку неповнолітнього; 4) інші особливості особи неповнолітнього.

1. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 21 серпня 2013р.: (Офіц. текст). – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2011. – 208 с.

2. Кримінальне право України. Загальна частина: навч. посібник / Р.В. Вереща. – К.: Центр учбової літератури, 2012 – 320 с.

3. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / М.І. Бажанов, Ю.В.Баулін, В.І. Борисов та ін.; за ред. проф. М.І. Бажанова, В.В. Стасиша, В.Я. Тація – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 480 с.

4. Кримінальне право України. навч. посібник / С.Г. Волкотруб, О.М. Омельчук, В.М. Ярін та ін.; за ред. О.М. Омельчука. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2004. – 297 с.

5. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, М.В. Володько та ін.; вид. 3-тє, переробл. та допов. / за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К.: Юридична думка, 2004. – 352 с.

А.О. Калиш,

курсант

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО ТЕРОРИСТА

Тероризм як соціальне явище в сучасному глобалізаційному світі є надзвичайно небезпечним, оскільки його дії можуть призвести до трагічних наслідків, жертвами якого можуть стати не тільки сотні, а й десятки тисяч людей.

Закономірно виникає питання. Хто ж такі сучасні терористи? Які існують об’єктивні і суб’єктивні чинники, що формують особу терориста? Український дослідник В. Канцір присвятив аналізу цієї проблеми своє фундаментальне дослідження [1].

Вчений виділяє три психологічні моделі особистості терориста.

1. Психопат-фанатик. Це людина, яка керується своїми переконаннями (релігійними, ідеологічними, політичними) і щиро переко-

нана, що її дії, незалежно від їх конкретних результатів, корисні для суспільства. Така людина, у якої сфера свідомості надзвичайно звужена, здатна здійснити все, що завгодно.

2. *Фрустрована людина.* Її психологія ґрунтується на біхевіористській теорії фрустрації-агресивності. Почуття фрустрації, породжене неможливістю для людини за якихось причин досягти життєво важливих для неї цілей, неминуче породжує у неї тенденцію до агресивних дій. Свідомість у цьому випадку може відігравати роль інструмента в раціоналізації цих дій, тобто в підборі тих або інших підстав для їх виправдання.

3. *Людина з неблагополучної сім'ї.* Жорстоке поводження батьків з дитиною, її соціальна ізоляція, дефіцит доброго ставлення можуть призвести до формування озлобленої особистості з антисоціальними схильностями. За відповідних умов людина такого психологічного складу може стати бойовиком терористичної організації [1, с. 200].

Існують в основному два психологічні типи, які часто зустрічаються серед терористів. «Перші відрізняються високим інтелектом, упевненістю в собі, високою самооцінкою, спрямованістю до самоутвердження, другі – невпевнені в собі, невдахи зі слабким «Я»: низькою самооцінкою. Але як для перших, так і для других, характерні висока агресивність, постійна готовність захистити своє «Я», намагання самоутвердитись, надмірне захоплення собою, незначна увага до почуття і бажань інших людей, фанатизм. Для більшості терористів характерна тенденція до екстерналізації, до пошуку джерел своїх особистих проблем зовні [1, с. 201].

«Члени терористичних груп, – пише Л. Гофман, – характеризуються високим нейротизмом і дуже високим рівнем агресії. Їм також притаманне намагання до пошуку гострих відчуттів, звичайне життя здається їм прісним, одноманітним, а головне – позбавленим будь-якого змісту. Вони прагнуть ризику і небезпеки. Це люди з високим рівнем агресії і високою невротичністю» [2, с. 84].

Як зазначає В. Канцір, «у терориста (або групи) виникає «особливий» тип правосвідомості, який передбачає визнання тільки власних прав і нехтування правами інших. Правосвідомість терориста сконцентрована не на правових, а на деструктивних методах вирішення існуючих протиріч» [3, с. 164].

Слід вказати й на те, що серед терористів можуть бути особи, які є наркоманами. Як правило, у цих осіб «спостерігається стрімка деградація особистості, кардинально змінюється її світогляд і поведінка. Суспільні цінності, норми й кримінально-правові заборони припиняють виконувати функцію організації та регуляції поведінки» [4, с. 85].

«Терорист у момент вчинення терористичного акту видається собі мужнім, благородним, жорстоким, безкомпромісним борцем за «справедливість». Так «політичному терористу», – підкреслює В. Канцір. – здається, що в ім'я досягнення справедливості, в його розумінні, можуть і повинні приноситися в жертву життя інших людей» [5, с. 295].

Які ж соціальні чинники лежать в основі формування особи терориста? Це, в першу чергу, несприятливий соціально-економічний умови та морально-психологічний клімат як в сім'ї, так і серед соціального оточення. Як правило, серед терористів є люди, обділені в дитинстві материнською увагою, серед терористів багато осіб, які в минулому зазнавали приниження, не могли самостверджуватися. Як правило особи, які вчиняють терористичні акти, відчувають свою ушербність і незадоволення своїм соціальним становищем. «І чим більше пригніченим відчуває себе терорист, тим більшу жорстокість може проявити при вчиненні терористичного акту» [1, с. 207].

Аналізуючи соціально-психологічний портрет терориста, науковці вважають, що часто на шлях тероризму індивід вступає в результаті роздвоєння особистості, низької самооцінки, приєднання до групи, переживання соціальної несправедливості та втрата життєвої перспективи.

«Усвідомлення себе членом терористичної групи, – підкреслює В. Канцір, – в багатьох терористів знімає неповноту або роздвоєння психологічної ідентичності особи. Група стає стабілізаційною психологічною підставою, що дозволяє відчувати себе цілісною особистістю, важливим компонентом самоствердження і винайдення сенсу життя» [1, с. 203].

Активним членом терористичної групи може стати молода людина, яка була членом тоталітарної секти. У цьому аспекті І. Шаповалова вказує, що в таких сектах відбуваються серйозні зміни в психології особи. В результаті різних світоглядних і ціннісних змін, а також у зв'язку з використанням тоталітарними сектами деструктивних методів впливу на психіку людини часто виникають соціально-психологічні проблеми, серед яких слід нагадати відчуження членів секти від зовнішнього світу, замкнутість, агресивність, а також відмова від раціонального мислення» [6, с. 179–180].

Сіл вказати й на те, що деякі особи схильні до залежності, несамостійності, замкнутості. Вони стають легкою здобиччю для підготовки до терористичної діяльності. В цьому аспекті характерним є підготовка ісламських терористів, яких в першу чергу ретельно обробляють психологічно. Підготовка смертника-терориста, вимагає, по-перше, щоб він фанатично вірив у релігійні настанови. В мечетях проповідники переконують своїх прихожан-мусульман, що вмерти за Аллаха – це найбільше бажання мусульман.

Усі терористи-самогубці «керуються у своїх діях, – пише В. Канцір, – релігійними ідеями. Саме релігійний фанатизм, помножений на національний екстремізм, і є головним мотивом підірвати себе разом з ворогами» [1, с. 204].

Типовий портрет терориста-самогубця приблизно такий. «Молода особа віком від 18 до 30 років, з бідної сім'ї, досить часто безробітна, малоосвічена або взагалі неграмотна. Члени його сім'ї обов'язково постраждали від окупації або їх принизили переселенці чи солдати. Наприклад, палестинка Ахман Рахд, молода дівчина, – «жива бомба», була свідком того, як ізраїльські солдати били прикладами її матір. Хашам Хамід, коли йому було 18 років, відсидів вісім місяців у в'язниці за те, що кидав каміння в поліцейський патруль. Саме там він познайомився з агресивними палестинцями, які потім послали його на смерть» [1, с. 202].

Носіями деструктивної правосвідомості найчастіше стають люди, незадоволені своїм соціально-економічним становищем, а тому вони і є більш схильними до проти правової поведінки.

Таким чином, з метою запобігання поширенню деструктивної правосвідомості в Україні, необхідно вести активну безкомпромісну боротьбу зі злочинністю, забезпечувати правову й соціальну захищеність населення, особливо підростаючого молодого покоління, вести активну профілактичну роботу, спрямовану на виховання у молоді високої правової культури і правосвідомості.

1. Канцір В.С. Тероризм у сучасному глобалізаційному просторі: філософсько-правовий вимір: монографія / В.С. Канцір. – Львів: Край, 2011. – 558 с.

2. Гофман Л.Я. Политическая психология / Л.Я. Гофман, Е.Б. Шестипал. – Ростов н/д., 1996. – 448 с.

3. Канцір В.С. Міжнародний тероризм як прояв деструктивної правосвідомості / В.С. Канцір // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. Збірник наукових праць. – Львів: ЛьвДУВС, 2011. – Вип. 1 (1). – С. 159–168.

4. Головін Б.М. Корисливі насильницькі злочинці: психічні і поведінкові розлади / Б.М. Головін // Наука і правоохорона. – 2009. – № 4. – С. 83–86.

5. Канцір В.С. Спонукальні мотиви терористичної діяльності / В.С. Канцір // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. Збірник наукових праць. – Львів: ЛьвДУВС, 2012. – С. 294–303.

6. Шаповалова І.В. Тоталитарные секты и демократическое государство / И.В. Шаповалова // Досвід і перспективи співпраці Церкви та суспільства в процесі освіти: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Андріївські читання» (14 грудня 2012 р.); за ред.: В.М. Огаренка та ін. – Запоріжжя: КПУ, 2012. – 183 с.

Р.Ю. Каранець,
курсант
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНСТИТУТУ ЦИВІЛЬНОГО ПОЗОВУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЯК ЗАСОБУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

День, а вірніше ніч на 13 квітня 2012 року увійшов в історію вітчизняної юридичної науки та практики, як дата прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України, який, порівняно з КПК 1960 року, містить багато нових цікавих та, водночас, суперечних положень. Минув майже рік після вступу цього кодексу у законну силу, однак суперечки та дискусії навколо його положень точаться і досі. Вчені-правознавці, юристи-практики, громадські діячі, співробітники суду, прокуратури, міліції, Служби безпеки, прикордонної, податкової, митної та пенітенціарної служб по-різному ставляться до цього нормативного акта. Одні називають цей кодекс «прогресивним, революційним», інші ж вважають його положення законодавчим закріпленням зловживань та посиленням карально-репресивного впливу органів суду, прокуратури, міліції тощо. Однак найбільше вчених-цивілістів зацікавив інститут цивільного позову у кримінальному провадженні, якому, на відміну від КПК 1960 року, де він був закріплений у ст. 28, 50–52 КПК 1960 року, присвячена глава 9 КПК 2012 р.[3]. Спробуємо провести порівняльну характеристику цих положень, визначити їх завдання та функції та дати їм належну правову оцінку.

Як відомо, існування інституту цивільного позову в кримінальному провадженні зумовлене тим, щоб забезпечити право кожної особи на відшкодування шкоди, завданої, внаслідок вчинення кримінального правопорушення винною особою. Аналізуючи зміст ст. 28 КПК 1960 р. та ст. 127–129 КПК 2012 р. можемо провести таку порівняльну характеристику; незважаючи на майже однакові завдання, тобто забезпечення права громадян на відшкодування шкоди та збитків, внаслідок вчинення кримінального правопорушення, в них наявні суттєві відмінності, а саме:

- якщо у ст. 28 КПК 1960 року йдеться про відшкодування лише матеріальної шкоди, то в ст. 128 КПК 2012 року закріплено більш широке визначення відшкодування шкоди, як матеріальної так і моральної;

- в ч. 4 ст. 128 КПК 2012 року встановлено порядок, форму та зміст позовної заяви, яка повинна відповідати вимогам, встановленим для позовів у цивільному судочинстві, на відміну від ст. 28 КПК 1960 року;

– в нормах глави 9 КПК 2012 року встановлено особливості відшкодування шкоди неповнолітніми, недієздатними та неосудними, а точніше їх законними представниками;

– на відміну від ст. 28 КПК 1960 року, де вказано, що особа може подати цивільний позов про відшкодування завданої шкоди лише до початку судового слідства, то, згідно ст. 127 КПК 2012 року, подання цивільного позову може бути здійснене під час будь – якої стадії кримінального провадження;

– також, згідно ч. 6 ст. 128 КПК 2012 року відмова у позові в порядку цивільного або адміністративного судочинства позбавляє цивільного позивача права пред'явити той же позов у кримінальному провадженні[2];

– крім того, у ч. 3 ст. 128 КПК 2012 року вказано, що представником інтересів держави у цивільному позові є прокурор;

– також у КПК 2012 року передбачено, що шкода, завдана внаслідок кримінального правопорушення відшкодовується за рахунок Державного бюджету України;

– у ст.130 КПК 2012 року також передбачено можливість відшкодування шкоди, внаслідок неправомірних рішень, дій або бездіяльності органів, що здійснюють оперативно – розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, яка відшкодовується за рахунок держави з коштів Державного бюджету України.

Отже, на основі вищесказаного можемо зробити висновок про те, що в КПК 2012 року інститут цивільного позову більш розширено, вдосконалено та присвячено йому цілу главу, порівняно з КПК 1960 року, де інститут цивільного позову був висвітлений лише в декількох статтях. Також у КПК 2012 року висвітлено невідомі раніше положення, наприклад відшкодування шкоди, внаслідок неправомірних рішень, дій або бездіяльності органів, що здійснюють оперативно – розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, види завданої шкоди (якщо в КПК 1960 року йшлося про відшкодування тільки матеріальної шкоди, то у КПК 2012 року йдеться про відшкодування ще й моральної шкоди) та ще безліч інших цікавих положень. Інститут цивільного позову у кримінальному провадженні, який закріплено в положеннях Кримінального процесуального кодексу України та який також є універсальним для багатьох галузей права, в тому числі й для галузі цивільного права, встановив законодавче закріплення конституційного права людини на відшкодування шкоди, яке закріплене у ст. 56 Конституції України [1].

1. Конституція України: офіц. текст: [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р., із змінами, внесеними Законом v004p710-13

від 12.06.2013, ВВР, 2013, № 10, ст.68: станом на 12.06.2013] [Електронний ресурс]. – Режим доступу // <http://zakon.rada.gov.ua>

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: офіційний текст // Відомості Верховної Ради. – 2012 – № 4651. – Ст. 232 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

3. Кримінально-процесуальний кодекс України: офіційний текст // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1961. – № 2. – Ст. 15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

4. Клименко Я. Відшкодування моральної шкоди у кримінальному процесі / Я. Клименко // Право України. – 2000. – № 6. – С. 65–68.

С.В. Кір'яков,

студент

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

СУДОВИЙ ПРЕЦЕДЕНТ ЯК ЗАСІБ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ, ПРОГАЛИН ТА СУПЕРЕЧНОСТЕЙ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Важливість питання судового прецеденту в системі права України, зокрема в кримінальному праві, є досить актуальним у зв'язку із проведенням судової реформи та реформуванням кримінального процесуального, кримінального та кримінально-виконавчого законодавств. Реформування ставить своєю метою усунення певних прогалин у законі стосовно тих чи інших правовідносин, що виникають в процесі застосування права суб'єктами. Проте не завжди законодавець може передбачити норми для регулювання всіх відносин, це є в принципі неможливо. Яскравим прикладом є порушення екс-ректором Податкової академії Петром Мельником запобіжного заходу – домашній арешт [7, с. 70–71], який в серпні цього року вчинив втечу з місця перебування, яке було визначено для нього судом. В такому випадку виникає потреба в створенні нової норми або самим законодавцем або шляхом прецеденту (рішення суду у конкретній справі). Ці два варіанти характерні для романо-германської та для англо-американської правових систем відповідно.

Щодо судового прецеденту, то у романо-германській правовій системі під ним розуміється інститут усталеної судової практики, який є інструментом правотворчості судів країн континентального права. Суди країн континентального права за усталеним уявленням не можуть прецедентом створювати норми права. Але правотворення не

обмежується встановленням текстів норм, а включає в себе і інтерпретацію, і тлумачення закону [3, с. 36]. Йдеться, звичайно, не про так зване «офіційне тлумачення» (яке вправі сьогодні давати Конституційний Суд України), а про тлумачення у судовій практиці, без якого правозастосування є неможливим. Таке тлумачення, що дається судом при розгляді справ, не має загальнообов'язкової сили і має значення лише для сторін у цих справах.

Окрім цього, прецедент визначається як джерело права. Джерела права, на думку Н.М. Пархоменко, у формально-юридичному розумінні – це обов'язкові до виконання акти уповноважених суб'єктів права, що містять норми права у письмовій формі, а також акти волевиявлення владних суб'єктів, що є неписаними нормативними фактами, на основі яких (актів) виникають, змінюються та припиняються правові відносини. Їх загальними ознаками є: публічність, нормативність, формальність, юридична сила, безпосередній зв'язок з державою [1, с. 361].

Екстраполюючи наведене визначення на джерела кримінального права України, слід зазначити, що останнє не охоплює всіх рис родового поняття. До джерел кримінального права України слід віднести лише норми права у письмовій формі, а акти волевиявлення владних суб'єктів як джерела права взагалі не характерні для вітчизняної системи права. Тому більш прийнятною для науки кримінального права є визначення, запропоноване О.Ф. Скакун, яка вважає, що джерела права у формальному (юридичному) розумінні – це акти уповноважених суб'єктів права, що є формою вираження та закріплення правових норм і принципів, на основі яких виникають, змінюються чи припиняються правові відносини [2, с. 208].

На підставі викладеного можна визначити, що джерелами українського кримінального права є акти уповноважених суб'єктів права, що є письмовою формою вираження та закріплення кримінально-правових норм і принципів, на основі яких виникають, змінюються чи припиняються кримінально-правові відносини.

Одним із джерел права є правовий прецедент. Водночас джерелом вітчизняного кримінального права слід визнавати не будь-який, а саме судовий прецедент, оскільки адміністративний прецедент фактично не має ніякого значення для кримінально-правової галузі. Варто зазначити, що згідно Закону України «Про судоустрій та статус судів», який був прийнятий 7 липня 2010 року суди виконують поставлені на них завдання та функції [6].

Так, місцевий суд є судом першої інстанції й лише розглядає справи, віднесені процесуальним законом до його підсудності. Апеля-

ційний суд в свою чергу не лише розглядає справи, а й аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику, а також надає місцевим судам методичну допомогу в застосуванні законодавства. Наступною ланкою в судовій ієрархії виступають вищі спеціалізовані суди, зокрема, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних та кримінальних справ. До його обов'язків входять як відповідні вище перераховані завдання суду апеляційного рівня, так і надання роз'яснень (інтерпретацій) рекомендаційного характеру з питань застосування законодавства щодо вирішення справ відповідної судової юрисдикції. Відповідно можна стверджувати, що його рішення у випадках узагальнення судової практики та надання роз'яснень рекомендаційного характеру можна віднести саме до судового прецеденту.

Водночас до суб'єктів творення судового прецеденту слід віднести Конституційний Суд України, який, відповідно до ст. 147 Конституції України, є єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні, що вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України, здійснює офіційне тлумачення Конституції та законів України [4]. Фактично він може приймати рішення щодо визнання кримінально-правової норми такою, що не відповідає Основному Закону, а також її тлумачення судового прецеденту.

З розвитком міжнародного кримінального права як джерело кримінального права України доцільно розглянути рішення Європейського суду з прав людини (далі ЄСПЛ). В першу чергу варто зазначити, що ЄСПЛ називає власну практику прецедентною. Рішення ЄСПЛ є обов'язковими для виконання в Україні відповідно до ст. 46 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. Ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 р. передбачає, що джерелом національного права, а отже і кримінального, є практика ЄСПЛ, яку суди України мають застосовувати під час розгляду справ [5].

Отже, судовий прецедент в тому розумінні, в якому він являється в англо-американській системі права є незвичним інститутом для романо-германської правової системи та для системи права України зокрема. Проте він має своє право на існування як вторинне джерело права і застосовується шляхом надання тлумачення та роз'яснення норм Пленумом Вищого спеціалізованого суду, а також Конституційним судом у відповідних питаннях. Проте судовий прецедент мав би застосовуватись не тільки шляхом роз'яснення, але й шляхом винесення судового рішення судами загальної юрисдикції. Очевидно, що такий спосіб допоміг би вирішувати проблеми щодо прогалин у законодавстві більш досконало та оперативно і таким чи-

ном затверджувати принципи правосуддя та верховенства права на якісно новому рівні.

1. Пархоменко Н.М. Джерела права: теоретико-методологічні засади: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.01 / Пархоменко Наталія Миколаївна. – К., 2009. – 442 с.

2. Скакун О.Ф. Теорія права і держави: підручник / О.Ф. Скакун. – К.: Алерта: КНТ: ЦУЛ, 2009. – 520 с.

3. Попов Ю. Суддівське правотворення на прикладі регулювання відносин щодо неукладених угод / Ю. Попов // Юридичний радник. – 2005. – № 5. – С. 34–38 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://popov-yuuy.narod.ru/suddivske_pravotvorennya.htm

4. Конституція України від 28 черв. 1996 р., № 254к/96-ВР: за станом на 8 груд. 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96%2D%E2%F0>

5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лют. 2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1156767331>

6. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 7 лип. 2010 р. № 2453-VI: станом на 13 січ. 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2453-17>

7. Кримінальний процесуальний кодекс України [текст]: станом на 10 вересня 2013 р. – К.: «Центр учбової літератури» 2013.

М.Ю. Ковальська,

слухач магістратури

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: ПОНЯТТЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ

Актуальність теми дослідження обумовлена, передусім, тим, що українська держава не залишилась осторонь світового інноваційного прогресу і також увійшла у нову історичну фазу розвитку цивілізації, в якій головними продуктами виробництва є інформація та знання. Відтак цілком закономірними є зауваги вчених про те, що забезпечення розвитку держави на даному історичному етапі неможливе без розбудови інноваційного суспільства [1, с. 232].

Глобальні тенденції інформатизації усіх сфер суспільного життя детермінують необхідність забезпечення органів досудового розслідування новітніми технологіями обробки (пошуку, одержання, передачі, обміну, дослідження, накопичення, аналізу, зберігання) значних масивів

криміналістично значимої інформації, адже від швидкості опрацювання відомостей, які мають значення для кримінального провадження, великою мірою залежить успіх розслідування кримінальних правопорушень.

Закон України «Про інноваційну діяльність» визначає *інновації* як новостворені (засновані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукцію або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [2]. Оскільки інноваціями є не будь-які нововведення, а лише ті, що істотно підвищують ефективність певної діяльності, впровадження інновацій на стадії досудового розслідування, під час пошуку криміналістичної інформації є підґрунтям для підвищення якості та ефективності розслідування злочинів. При цьому важливо звернути увагу, що терміном «криміналістична інформація» слід позначати будь-які відомості, отримані в результаті цілеспрямованого пізнання злочинів і злочинної діяльності, які можуть бути використані для вирішення різноманітних завдань, що стоять перед суспільством і наукою. За словами В.В. Бірюкова, вона має яскраво виражене цільове призначення – сприяти розкриттю злочинів, охоплює дані про подію кримінального правопорушення, отримані в результаті його цілеспрямованого пізнання криміналістичними засобами й методами, а також інша інформація призначена для розкриття злочинів. Саме така інформація про об'єкти, слушно констатує вчений, складає масиви криміналістичних обліків [3, с. 10].

Одним із головних інноваційних напрямків криміналістичного забезпечення діяльності правоохоронних органів є розроблення та використання новітньої криміналістичної техніки, науково-технічних засобів і сучасних інформаційних технологій. У Законі України «Про Національну програму інформатизації» поняття «*інформатизація*» трактується як сукупність взаємопов'язаних організаційних правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, спрямованих на створення умов для задоволення інформаційних потреб, реалізації прав громадян і суспільства на основі створення, розвитку, використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, побудованих на основі застосування сучасної обчислювальної і комунікаційної техніки [4].

Незалежно від основного цільового призначення та відомчої належності інформаційні системи мають подібні структури, при цьому в значній їх кількості на облік узято ті самі об'єкти. Інформація про них розрізняється частково, а саме в частині, що зумовлена завданнями обліку. Під *інформаційною системою* прийнято розуміти організаційно впорядковану сукупність масивів інформації про об'єкти та інфор-

маційні технології, у тому числі засоби сучасної комп'ютерної техніки, програмне забезпечення і мережі зв'язку, що забезпечують процеси введення, опрацювання та видачі інформації [3].

У сучасних умовах слідчим потрібні *інформаційні технології* для оптимізації управління процесами інформаційного забезпечення, здійснення автоматизованого пошуку відомостей щодо будь-яких об'єктів, одержання формалізованих знань з усіх видів баз даних, що існують у світі, статичного і географічного аналізу подій, пошуку окремих об'єктів і осіб та ін. Інформаційні технології надають можливість оперативного збирання, зіставлення та глибокого аналізу відомостей з різних джерел, встановлення хронологічної послідовності подій за часом та відповідності окремих фактів, дозволяють здійснювати складання планів та схем місця події та моделювати подію злочину за допомогою комп'ютерної техніки. Інформаційні технології незамінні на початковому етапі розслідування злочинів під час планування, побудови робочих версій, одержання орієнтуючої інформації, побудови діаграм, схем, таблиць та ін.

У цьому контексті особливої уваги заслуговують дослідження В.Ю. Шепітька та Г.К. Авдєєвої, присвячені з'ясуванню переваг використання *автоматизованих робочих місць* (АРМ) різного призначення, що відносяться до комплексів програмно-технічних засобів, призначених для автоматизації вирішення завдань певного виду. Структура АРМ працівника правоохоронних органів передбачає наявність таких компонентів: системи технічних засобів, що складається із засобів обчислювальної, комунікаційної, організаційної техніки та технічних засобів спеціального призначення; системи програмних засобів, що складається із системного (загального) забезпечення і прикладного (спеціального) програмного забезпечення; системи техніко-криміналістичного, методичного та тактичного забезпечення, системи загальних та спеціальних інформаційно-довідкових баз та ін. [5, с. 196–197].

Результати узагальнення правозастосовної практики засвідчують, що слідчому доволі часто доводиться обробляти величезні масиви інформації в умовах дефіциту часу (обмежених процесуальних термінів), інформаційної невизначеності (складність отримання криміналістичної інформації). І це все з урахуванням неприпустимості помилок, а часто і при відносно невеликому професійному рівні та малому досвіду практичної роботи. З огляду на це, погодимось із висновками науковців щодо визнання найбільш перспективним напрямком у сфері інформаційного забезпечення органів досудового розслідування є створення АРМ слідчого, що дозволить значно скоротити витрати часу на рутинну роботу, спрямовану на складання різних процесуальних документів, моделювання слідчих ситу-

ацій, розробку слідчих версій, формування ілюстративних матеріалів до кримінального провадження тощо [6, с. 229].

Підсумовуючи, маємо достатні підстави для формулювання висновку про те, що застосування новітніх криміналістичних засобів та інноваційних технологій покликано оптимізувати діяльність органів досудового розслідування у боротьбі зі злочинністю, а широке впровадження АРМ слідчого не тільки підвищить ефективність роботи із криміналістично значимою інформацією під час досудового розслідування, але й у цілому сприятиме реалізації завдань кримінального судочинства.

1. Шепітько В.Ю. Інновації в криміналістиці та їх впровадження в діяльність органів досудового слідства / В.Ю. Шепітько, В.А. Журавель, Г.К. Авдєєва // Питання боротьби зі злочинністю. – 2011. – Вип. 21. – С. 39–45.

2. Про інноваційну діяльність: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>

3. Бірюков В.В. Використання комп'ютерних технологій для фіксації криміналістично значимої інформації у процесі розслідування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.09 / В.В. Бірюков; НАВС України. – К., 2001. – 20 с.

4. Про національну програму інформатизації: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D>

5. Шепітько В.Ю. Інформаційні технології в криміналістиці та слідчій діяльності / В.Ю. Шепітько, Г.К. Авдєєва // Питання боротьби зі злочинністю. – 2010. – Вип. 19. – С. 194–202.

6. Круль С.М. Інформаційно-аналітичні технології в криміналістичній діяльності слідчого / С.М. Круль // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: збірник наукових статей. – Вип. 25. – Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника, 2011. – С. 228–230.

О.В. Ковальчук,
курсант

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ РОЗМЕЖУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ТА ЗЛОЧИНІВ

Розглядаючи адміністративну та кримінальну відповідальність, слід відмітити, що вони певною мірою схожі між собою, адже кожна з них – це відповідальність перед державою. Крім того, для адміністративних правопорушень та злочинів, як підстав адміністративної та кримінальної відповідальності, характерні такі спільні ознаки, як суспільна небезпека, протиправність, караність та винність.

Адміністративне правопорушення (ст. 9 КУпАП) – це протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність [1, с. 10].

Кримінальний кодекс України у ст. 11 вказує, що злочин – це суспільно небезпечне, протиправне, винне і кримінально каране діяння (дія чи бездіяльність), вчинене фізичною осудною особою, яка досягла віку кримінальної відповідальності [2, с. 43].

Між цими двома поняттями є багато спільного: 1) винне, протиправне діяння (дія чи бездіяльність); 2) об'єктивні і суб'єктивні ознаки; 3) склад правопорушення і злочину (об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона).

Звідси випливає, що крім спільних ознак існують і ті, які розмежовують поняття адміністративного правопорушення та злочину. А саме: 1) мета стягнення – в адміністративному правопорушенні це виховання особи, яка вчинила проступок, в душі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами; в злочині – обмеження прав і свобод засудженого, виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами. 2) суб'єктами адміністративної відповідальності можуть бути фізичні особи, громадяни і посадові особи. До кримінальної відповідальності можуть бути притягнуті фізичні особи (громадяни України, іноземці, особи без громадянства), осудні, які вчинили злочин у віці, з якого відповідно до чинного законодавства може наставати кримінальна відповідальність [3, с. 152].

Крім того, адміністративне правопорушення та злочин можуть характеризувати також обставини, що виключають, пом'якшують або обтяжують відповідальність за скоєне протиправне діяння, з'ясування яких покладається на державні органи, уповноважені розглядати відповідні справи.

Обставинами, що виключають адміністративну відповідальність, є скоєння проступку особою, яка діяла в стані крайньої необхідності, необхідної оборони або яка була в стані неосудності (ст.ст. 17–20 КУпАП).

В свою чергу, у відповідності до ст.ст. 36–43 КК України обставинами, які виключають злочинність діяння, законодавець визнає крайню необхідність; необхідну та уявну оборону; затримання особи, що вчинила злочин; фізичний або психічний примус; виконання законного наказу або розпорядження; дії, пов'язані з ризиком; виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.

Юридичні наслідки притягнення до відповідальності – для адміністративного правопорушення характерне те, що якщо особа, піддана адміністративному стягненню, протягом року від дня закінчення виконання стягнення не вчинила нового адміністративного правопорушення, ця особа вважається такою, що не була піддана адміністративному стягненню; в злочині цим наслідком є судимість [4, с. 87].

Таким чином, адміністративна та кримінальна відповідальність мають суттєві відмінності, які обумовлені різницею ступеня суспільної небезпеки, тяжкості адміністративних правопорушень та злочинів. Натомість їм притаманна і значна кількість спільних рис, які обумовлюють значну схожість адміністративної та кримінальної відповідальності, що виникла внаслідок запозичення при формулюванні нормативних положень щодо адміністративної відповідальності певних правових конструкцій, вироблених кримінальним правом.

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення. – К.: Алерта; ЦУЛ, 2012 – 216 с.

2. Кримінальне право України: Загальна та Особлива частини: навч. посібник / В.О. Кузнецов, М.П. Стрельбицький, В.К. Гіжєвський. – К.: Істина, 2005 – 380 с.

3. Ківалов С.В. Адміністративне право України: навч.-метод. посібн. / С.В. Ківалов, Л.Р. Біла. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Одеса: Юридична література, 2006 – 488 с.

4. Павлов Д.М. Адміністративне право. Загальна частина: конспект лекцій / Д.М. Павлов. – К.: МАУП, 2007. – 136 с.

Н.І. Когут,

слухач магістратури

Т.Я. Гнідець,

слухач магістратури

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ТАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ПОДОЛАННЯ ПРОТИДІЇ У ФОРМІ ВІДМОВИ ВІД ДАВАННЯ ПОКАЗАНЬ НА ДОПИТІ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Зі всього об'єму часу що витрачається слідчим на провадження слідчих (розшукових) дій, саме допит займає близько 70%. Але місце і значення допиту у забезпеченні результативності розслідування визначається не стільки зазначеними кількісними показниками, скільки вміння тактично правильно і грамотно побудувати та провести допит.

Проте, станом на сьогодні, є підстави вважати що існує когорта слідчих які не володіють широким арсеналом тактичних засобів та психологічних навичок результативного здійснення цієї слідчої (розшукової) дії, зокрема у складних слідчих ситуаціях, якою є і протидія допитуваного у різних формах її прояву.

Дослідженням проблематики допиту, а зокрема і питаннями подолання протидії займалися такі українські та зарубіжні науковці як М.В. Бахарєв, В.П. Бахін, Р.С. Белкіна, І.О. Биховський, А.М. Васильєв, В.К. Весельський, Г.Г. Доспулов, В.А. Журавель, В.Ю. Шепітько.

В практичній діяльності допит є однією з найскладніших слідчих (розшукових) дій, яка вимагає від слідчого високої професійної майстерності. Складність допиту визначається не тільки тим, що слідчому часто протистойть особа, яка не бажає давати показання, але и тим, що у показаннях навіть сумлінного допитуваного можуть бути і помилки, і перекручення, і вигадки, які слідчому необхідно виявляти і вправовувати при їх оцінці.

Р.С. Белкін, багаторазово вживаючи термін «протидія» у своїх роботах, зазначає, що характеризуючись загалом як протидія слідству, тактика сумлінних учасників слідчих дій може виражатися у пасивному та активному опорі зусиллям слідчого встановити необхідні обставини кримінального правопорушення [1, с. 298]. Виразенням активної форми протидії є давання завідомо неправдивих показань. Предметом даної роботи обрано форму пасивної протидії, що проявляється у відмові від давання показань підозрюваним та у деяких випадках потерпілим.

Щодо відмови від давання показань, згідно чинного кримінального процесуального кодексу, таке право мають підозрюваний, обвинувачений та підсудний, законодавець визначає такі дії як форму захисту для даних суб'єктів. Як відомо свідок не має права відмовитись давати показання, це є його прямим обов'язком, невиконання якого тягне кримінальну відповідальність, за винятком реалізації статті 63 статті Конституції України. Щодо потерпілого, то нерідко і він відмовляється від давання показань, особливо при розслідуванні кримінальних правопорушень вчинених проти життя та здоров'я особи, статевої свободи та недоторканості, також неповнолітніми.

Подолання протидії допитуваного у формі відмови від давання показань є необхідною умовою проведення подальшого допиту, та є найважливішим етапом даної слідчої (розшукової) дії, для успішного здійснення якої варто в першу чергу встановити психологічний контакт.

Вважаємо, що ефективність допиту багато в чому залежить від уважного вивчення особистості допитуваного: дані біографічного характеру, про професію, освіту, соціальний статус, умови роботи, спосіб життя, інтереси та уподобання, головні психологічні якості, ставлення

до злочину, типові форми поведінки тощо. Ф.М. Сокиран стверджує, що безпосередньо при допитуванні пізнається зовнішність допитуваного, рівень його культури та розвитку, особливості мови, міміки та пантоміміки, психологічні стани та реакції, готовність до співробітництва або ж негативне ставлення до слідства і т. ін. Оскільки в процесі допиту відбувається не тільки відбір інформації, але й психологічний вплив, є сенс одержати також відомості про динаміку зовнішності особи, схильність до навіюваності, комунікативність, загальну тривожність та агресивність допитуваного тощо [2, с. 85].

З метою вивчення особистості допитуваного, встановлення та підтримання з ним психологічного контакту психологи Л.Е. Орбан-Лембрик, та В.В. Кошинець пропонують методику контактної взаємодії. Методика передбачає шість стадій такої послідовності:

- 1) накопичення згоди;
- 2) пошук спільних або збіжних зацікавлень;
- 3) вибір принципів та якостей, які пропонуються для спілкування;
- 4) виявлення якостей, небезпечних для спілкування;
- 5) індивідуальний вплив та адаптація допартнера;
- 6) вироблення загальних правил та взаємодія [3, с. 277–280].

Погоджуємося з В.П. Бахіним та В.К. Весельським, які у своїй праці «Тактика допиту», зазначають, що формування психологічного контакту починається з виклику на допит, незалежно у якій формі. При виклику повісткою що-небудь порадити важко, варто лише дещо удосконалити її зміст, при особистому виклику варто приходити у цивільному одязі, щоб не створювати непотрібної напруги, спілкуватись ввічливо, пояснити суть кримінального провадження, здійснити виклик у формі запрошення, а не наказу. Ще одним засобом формування антиконтакту», нерідко буває чекання слідчого довгий час під кабінетом, запрошений може просто образитись на таке ставлення та відмовитись давати показання. Автори зазначають, що для формування психологічного контакту потрібно застосовувати обов'язкові елементи допиту, наприклад заповнення анкетно-біографічної частини протоколу, та спеціальні заходи, такі як бесіда на абстраговану тему.

Бесіда на абстраговану тему може мати різну мету: а) скласти уявлення про допитуваного (риса характеру, рівень розвитку, можливі реакції на різні тактичні прийоми); б) надати можливість допитуваному заспокоїтись, коли обставини справи і прибуття на допит вивели його з рівноваги і заважають нормальній розмові (якщо слідчий не має наміру скористатися фактором раптовості, наприклад, при затриманні на місці злочину); в) відволікти його увагу від теми, на яку допитуваний не бажає вести розмову (щоб надалі в іншій формі чи при інших обставинах повернутися до неї) [4, с. 7–8].

Виявлення інтересу до проблем допитуваного буде основою для досягнення психологічного контакту. Саме на цій основі виникає розуміння та прихильність до людини, яка продемонструвала своє добре ставлення і зацікавленість. В.П. Бахін та В.К. Весельський стверджують, що елементами цього є:

1. Поінформованість про особистість допитуваного, тобто того що слідчому відомо про нього не тільки негативне, але і все, що характеризує його з позитивного боку, говорить про світлі сторони його життя.

2. Неупереджене ставлення і довіра до допитуваного.

3. Використання особистих якостей допитуваного (гордості, честолюбства, хвалькуватості тощо).

4. Опис (роз'яснення) ситуації, в якій знаходиться допитуваний, та шляхи виходу із неї. Цей засіб необхідний тоді, коли допитуваний: не орієнтується в ситуації, яка склалася, і не бачить виходу, який його задовольнить; неправильно оцінює ситуацію, яка склалася, і відповідно не бачить можливості виходу з неї; правильно оцінює ситуацію, але не бажає що-небудь вживати для її розв'язання, в тому числі, у найбільш сприятливій для нього формі [4, с. 8].

Підсумовуючи вищенаведене, варто ще раз підкреслити важливість встановлення психологічного контакту з собою допитуваного, що починається з моменту виклику, та закінчується заповненням біографічної частини протоколу, та бесіди на абстраговану тему. Грамотне використання вказаних порад забезпечує необхідне ставлення до слідчого, та спонукає не просто до давання показань, а й до переосмислення ставлення особи до вчиненого, та не рідко до каяття та активного сприяння розкриттю кримінального правопорушення. Тому знання особливостей його застосування у відповідній частині випадків є запорукою успішного допиту та часто досягнення дієвості кримінального провадження загалом.

1. Белкин Р.С. Курс криминалистики: Частные криминалистические теории / Р.С. Белкин. – Т. 2. – М.: Юрист, 1997. – 464 с.

2. Сокиран Ф.М. Тактично грамотно застосований психологічний вплив слідчим може подолати протидію розслідуванню / Ф.М. Сокиран, М.Ф. Сокиран // Теорія та практика криміналістичного забезпечення розкриття та розслідування злочинів у сучасних умовах: тези доп. міжнар. наук-практ. конференції. ч. 1. – К.: НАВСУ, 2001. – 372 с.

3. Орбан-Лембрик Л.Е. Юридична психологія: навч. посібник / Л.Е. Орбан-Лембрик, В.В. Кошинець. – Чернівці: Книги – XXI, 2007, – 448 с.

4. Бахін В.П. Тактика допиту: навч. посібник / В.П. Бахін, В.К. Весельський. – К.: НВТ «Правник», 1997. – 83 с.

Р.О. Кокот,
курсант
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

РОЛЬ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНЬОГО ПРАЦІВНИКА ОВС

Ефективність діяльності правоохоронної системи будь-якої держави залежить не тільки від політики в сфері правоохоронної діяльності, чинного законодавства, але й від фахового рівня правоохоронців, їх правової свідомості й культури.

У службовій діяльності працівників органів внутрішніх справ України важливу роль відіграє не тільки загальна, але й правова культура, яка є необхідним атрибутом сучасного суспільства. Правова культура є невід'ємною частиною загального поняття «культура».

Культура (від лат. *cultura* – вирощування, обробіток, виховання, освіта) спочатку вживалось у значенні землеробської праці, що нині відповідає терміну агрокультура. Поступово це поняття поширюється і на інші сфери людської діяльності, наприклад, виховання та навчання, стає синонімом освіченості, вихованості. Саме в цьому значенні цей термін поняття входить в європейську традицію [1, с. 313].

Філософське розуміння культури як соціального явища трактується як «вираження» суспільства, «змісту його життя, вищої форми існування людства» [2, с. 78].

«Кожна людина, – зазначає Л. Сиднєв, – повинна засвоїти не тільки культуру минулого, але й сприйняти культуру своїх сучасників. Більше того, людина перш за все освоює в основному сучасну культуру і через неї культуру минулого, так як культура попередніх поколінь в знятому виді присутня в сучасній культурі» [3, с. 157].

Правова культура – це система духовних і матеріальних цінностей у сфері функціонування права. «Правова культура охоплює всю сукупність найважливіших ціннісних компонентів правової реальності в її розвитку (право, правосвідомість, правовідносини, правопорядок, нормотворча, правозастосовна та інша правова діяльність). Виступає однією з категорій загальнолюдських цінностей, невід'ємний компонент правової держави» [4, с. 689].

Правову культуру можна визначити і як сукупність правових знань, правових переконань, правової поведінки, які ґрунтуються на дотриманні існуючих правових норм, обов'язку, совісті, гідності, честі, моральної відповідальності. Правова культура тісно пов'язана з особи-

стісними якостями працівника міліції, яка включає в себе, на думку О. Шмоткіна, чотири взаємопов'язані елементи: 1) знання та розуміння права; 2) володіння вміннями та навчаннями з реалізації права; 3) повага до права; 4) максимально повна реалізація знань і вмінь у професійній діяльності та повсякденному житті [5, с. 322].

Правова культура майбутнього правоохоронця виступає важливим чинником і детермінантою його професійної культури. Професійна культура правоохоронця – це культура особистості, яка вміло застосовує на практиці отримані раніше знання, може оцінити наслідки своїх вчинків, діє згідно законодавства, має високі моральні цінності та принципи, що слугують в основі її професійної діяльності.

Правова культура виступає як «механізм формування і реалізації професіоналізму в правоохоронній діяльності» [6, с. 182].

Варто підкреслити, що майбутній правоохоронець повинен бути носієм високої правової культури. У своїй професійній діяльності він не тільки повинен захищати, але й бути активним борцем за законність. У цьому аспекті слід зазначити, що в українському суспільстві, на жаль в цілому у населення спостерігається негативне ставлення до права. Як слушно зазначає Л. Мелех, «досягти реальних успіхів у реформуванні суспільства в умовах економічної кризи та політичної нестабільності можливо лише за умов усунення деформацій правосвідомості та підвищення рівня правової культури населення» [7, с. 49].

Правова культура діалектично пов'язана з рівнем професіоналізму працівників правоохоронних органів. Яскравим підтвердженням даної тези є аналіз судової практики, що свідчить про те, що кількість неправомірних дій, учинених посадовими особами, які порушують права і свободи громадян, неухильно зростає. Так порівняно з 2010 р. до 2011 р. зросла кількість справ, розглянутих судами загальної юрисдикції: 1) про поновлення на роботі – на 23,1%; 2) про відшкодування збитків від незаконних дій органів дізнання і досудового слідства – на 26,7%; 3) за скаргами громадян на неправомірні дії посадових осіб і колегіальних органів – на 8,8%. Загальна кількість таких скарг – 61,3% тис, з яких 64,5% були задоволені судами» [7, с. 51].

На жаль, в органах і підрозділах спостерігаються такі ганебні факти, як перевищення владних повноважень, приниження прав і свобод громадян.

Як засвідчують результати соціологічного дослідження, існує практика в органах і підрозділах незаконного насильства над особою. У цілому 18% респондентів сьогодні стверджують, що практика застосування працівниками міліції України незаконного насильства «дуже поширена», ще 31% вважають, що «скоріше поширена». Стосовно сво-

єї міліції 14% опитуваних переконані, що застосування протизаконного насильства в її роботі «дуже поширене», а 27% впевнені, що «скоріше поширене» [8, с. 95].

Як показало опитування у свідомості населення та працівників міліції, існують досить суперечливі уявлення щодо причин насильства.

Найперше, що називають пересічні громадяни – безкарність працівників міліції, які використовують незаконні методи в роботі (53%); поганий підбір кандидатів, внаслідок цього в міліцію потрапляють люди із садистськими нахилами (43%); невисокий професійний і культурний рівень працівників міліції (38%). Опитані ж працівники міліції на першому місці серед причин протиправних дій своїх колег бачать недосконалість законодавства (52%), на другому – права самих працівників міліції порушуються (50%), а також існування системи показників і звітності, яка змушує «вибивати» силоміць визнання вини (43%) [8, с. 137].

На жаль, ганебним явищем до цього часу є непоодинокі випадки рукоприкладства, знущання та тортур над особою, що підозрюється або звинувачується.

Отже, перевищення влади та службових повноважень залишаються найпоширенішими злочинами серед працівників ОВС. «Суспільна сутність зловживань владою або посадовими повноваженнями, – зазначає М. Коржанський, – полягає в тому, що посадова особа діє всупереч державним інтересам фізичних або юридичних осіб» [9, с. 431]. Вчений вважає, що ці злочини особливо небезпечні, оскільки підривають авторитет держави і правоохоронців.

Наведені факти є яскравим свідченням існуючих проблем в професійній діяльності працівників ОВС.

1. Філософський енциклопедичний словник НАН України. Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди / В.І. Шинкарук. – К.: Абрис, 2002. – 742 с.

2. Стеценко В.І. Культура в термінах від «а» до «я». Культурологічна абетка: навч. посібник для студ. ун-ту / В.І. Стеценко. – Львів: Ун-т ім. І. Франка, 2006. – 152 с.

3. Сиднев Л.Н. Сочинения: в 2 т. / Л.Н. Сиднев. – Запорозжє: КПУ, 2012. – Т. 2: Философия образования. – 412 с.

4. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю.С. Шемшученка. – К.: Юридична думка, 2007. – 992 с.

5. Шмоткін О.В. Правосвідомість та сучасне правове мислення працівників правоохоронних органів / О.В. Шмоткін // Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту. – 2001. – № 3. – С. 321–331.

6. Посметний В.В. Поняття професіоналізму працівників ОВС як визначальної категорії їх професійної підготовки / В.В. Посметний // Форум права. – 2007. – № 2. – С. 179–183.

7. Мелех Л.В. Правовий нігілізм як інваріант української правосвідомості / Л.В. Мелех // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. – Львів: ЛьвДУВС, 2012. – Вип. 4. – С. 48–55.

8. Моніторинг незаконного насильства в органах внутрішніх справ України // ХІСД. – Х.: Права людини, 2010. – 192 с.

9. Коржанський М.Й. Кримінальне право і законодавство України. Частина особлива: курс лекцій / М.Й. Коржанський. – К.: Атіка, 2001. – 325 с.

О.О. Кочетков,

курсант

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ НОРМ

Кожна галузь права, як і право в цілому, являє собою цілісну організовану систему правових норм. Адміністративне право, як і будь-яка інша галузь права, становить комплекс юридичних норм і може бути представлена як їх організована сукупність.

Норми адміністративного права, також як і норми інших галузей права, виконують функцію регулятора суспільних відносин. Вони відрізняються від інших норм галузей права тим, що предметом їх регулювання є суспільні відносини, які виникають у сфері управлінської, виконавчої та розпорядчої діяльності держави [1, с. 29].

Юридична норма – це форма прояву права у вигляді санкціонованих державою обов’язкових правил загального характеру (закон, указ, декрет, установа) в певній галузі суспільних відносин [2, с. 167].

На підставі цих теоретичних положень адміністративно-правовою наукою сформульовано визначення адміністративно-правової норми.

Адміністративно-правова норма – це загальнообов’язкове формально визначене правило поведінки, встановлене або санкціоноване державою в особі її компетентних органів (посадових осіб) і призначене для організації та регулювання суспільних відносин у сфері державного та громадського управління, а також відносини управлінського характеру, що виникають у інших сферах державної діяльності і реалізація якого забезпечується державним примусом [3, с. 50].

Адміністративно-правову норму конкретизують як управлінську волю держави, перетворюють її на обов’язкове правило поведінки для керованих суб’єктів. У цілому норми адміністративного права мають ті самі функції, що й норми права взагалі. Виконання норм адміністративного права досягається за допомогою таких функцій: забезпечення

ефективної діяльності органів державного управління; забезпечення честі, гідності, прав, свобод і здоров'я особи; охорона системи суспільних відносин матеріальної та нематеріальної сфери; виховна; взаємодія з нормами інших галузей права; взаємодія з не правовими соціальними нормами (мораль, звичаї, корпоративні норми) [4, с. 49].

Зазначені функції відображають складний механізм життєдіяльності норм у системі державно-управлінських відносин. Як регулятори цієї групи суспільних відносин адміністративно-правові норми забезпечують функціонування системи державного управління як у цілому, так і окремих її ланок; визначають той чи інший варіант належної поведінки усіх осіб та організацій; забезпечують і підтримують режим законності та державної дисципліни у суспільних відносинах, що виникають у процесі державно-управлінської діяльності.

Адміністративно-правова норма як юридичне правило поведінки завжди передбачає існування умов для її застосування, ті суспільні відносини, на які вона покликана впливати і які в свою чергу продовжують конкретні правові правовідносини між суб'єктами адміністративного права. Адміністративно-правова норма визначає також права та обов'язки учасників відносин, що регулюються нею, передбачає наслідки, які настають у результаті невиконання чи неналежного виконання приписів норми.

1. Адміністративне право України: підручник / Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, О.В. Дьяченко та ін.; за ред. Ю.П. Битяка. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 544 с.

2. Юридичні терміни. Тлумачний словник / В.Г. Гончаренко, П.П. Андрушко, Т.П. Базова та ін.; за ред. В.Г. Гончаренка. – К.: Либідь, 2003. – 320 с.

3. Адміністративне право: навч. посібник / О.І. Остапенко, З.Р. Кісіль, М.В. Ковалів, Р.В. Кісіль. – К.: Правова єдність, 2009. – 536 с.

4. Колпаков В.К. Адміністративне право України: підручник / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.

В.В. Крайник,

курсант

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПОНЯТТЯ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Питання призначення покарання прийшло до нас з далекого минулого. Воно посідало основне місце в політиці держави у боротьбі зі

злочинністю. Така політика здійснювалася як за допомогою погрози призначення покарання – «срокго караний будет», «горлом караний будет», так і шляхом реалізації самого покарання. Проте міра покарання далеко не завжди залежала від характеру і розміру злочину. Основними критеріями, які враховувались при призначенні покарання були: станова належність злочинця і потерпілого, вчинення злочину одноособово чи у складі організованої групи, вперше чи повторно. У разі вчинення злочину в складі групи міра покарання могла бути рівною для всіх членів злочинної групи. Міра покарання залежала і від суб'єктивної сторони злочину: умислу чи необережності, мотивів, мети злочину, – «водлуг заслуг и учинку своего».

Мета покарання на той час мала багатогранний характер і включала в себе захист держави та панівних станів від злочинних посягань, кару як відплату за вчинене, попередження вчинення нових злочинів шляхом залякування, відшкодування злочинцем потерпілому завданих збитків [1, с. 121].

На сьогодні питання призначення покарання знайшло своє законодавче врегулювання в межах Кримінального кодексу України 2001 року. Цьому питанню присвячено Розділ XI. Проте ні у ньому ні в інших розділах КК не встановлено визначення призначення покарання. Не визначається на нормативному рівні це поняття і в інших актах, тому розглянемо наукові позиції щодо визначення даного поняття.

На думку В.В. Скибицького призначення покарання – це обрання судом конкретної міри покарання за вчинений злочин, має на меті не лише кару, а й виправлення, запобігання вчиненню нових злочинів як засудженим, так і іншими особами [3, с. 92]. Постановляючи вирок, суд повинен вирішити: чи підлягає підсудний покаранню за вчинений злочин, яка міра покарання має бути призначена йому, чи повинен він її відбувати.

Закон вказуючи на загальні засади призначення покарання, наголошує, що суд призначає покарання у межах встановлених у санкції статті Особливої частини КК України, яка передбачає відповідальність за вчинений злочин з додержанням Загальної частини КК України. Закон вимагає, щоб суд враховував ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного, та обставини що пом'якшують чи обтяжують покарання. Покарання призначається лише тій особі яку визнано винною у конкретному злочині, кваліфікованого за певною статтею Особливої частини [3, с. 93].

М.І. Мельник вважає що призначення покарання – це завершальна стадія застосування кримінально-правової норми, соціально політичної та юридичної оцінки злочину і особи винного. Воно полягає у

визначенні судом конкретної міри покарання особі, яка визнана винною у вчиненні злочину, тобто яка умисно або з необережності вчинила передбачене кримінальним законом суспільно небезпечне діяння. При цьому суд керується принципами і загальними засадами призначення покарання [4, с. 3]. На думку І.В. Красницького призначення покарання є специфічним етапом застосування кримінально-правових норм і полягає в обранні конкретного виду і розміру покарання особі, винній у вчиненні злочину. Його зміст полягає в тому, що суд відповідно до норм кримінального та кримінально процесуального законодавства, мотивуючи своє рішення, визначає і вказує у вирокі певний вид покарання, його розмір, режим і порядок його відбування [5, с. 195].

Узагальнюючи ці визначення можна зробити висновок, що призначення покарання є міжгалузевим інститутом кримінального та кримінально-процесуального права, а його зміст зводиться до того, що в цих галузях законодавства визначаються матеріальні та процесуальні підстави, правила та обмеження керуючись якими суд визначає вид покарання, якому підлягає особа, яка визнається винною у вчиненні злочину.

1. Козаченко А. Злочини і покарання в Україні-Гетьманщині за універсалами Богдана Хмельницького(1648–1657р.р.) / А. Козаченко // Вісник академії правових наук України. – 2003. – № 4. – С. 120–126.

2. Скибицький В.В. Юридична енциклопедія. Т. 5 / В.В. Скибицький. – 2003. – С. 92–93.

3. Мельник М.І. Призначення покарання / М.І. Мельник. – К.: 1994. – 123 с.

4. Красницький І.В. Призначення покарання за законодавством України і Франції: порівняльний аналіз / І.В. Красницький // Вісник ЛІВС. – 2000. – № 2. – С. 195–200.

А.М. Криштанович,

курсант

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ГРОМАДЯНИ ЯК СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Громадяни України як суб'єкти адміністративного права виступають як приватні особи, тобто реалізують свої особисті, загальногромадянські права та обов'язки у сфері державного управління.

Закон України «Про громадянство України» зазначає, громадяни найбільша група суб'єктів адміністративно-правових відносин.

Адміністративно-правовий статус громадянина України є складовою частиною його загального статусу, що встановлений Конституцією України, та іншими законодавчими актами України [1].

Правовий статус громадян формується на підставі його принципів і принципів права. Принципи правового статусу – це основні ідеї, що характеризують положення людини і громадянина в сучасному суспільстві. Ці принципи розглядаються в широкому та вузькому розумінні [2, с. 133].

В широкому розумінні адміністративний процес – це встановлений законом порядок розгляду й вирішення індивідуально-конкретних справ, що виникають у сфері державного управління, судами (загальної юрисдикції чи спеціально створеними) або спеціально уповноваженими на те органами (посадовими особами). У вузькому розумінні адміністративний процес розглядають як провадження в справах про адміністративні правопорушення й застосування до правопорушників адміністративних стягнень. Іноді поняття адміністративного процесу у вузькому розумінні тлумачать не тільки як розгляд справ про адміністративні правопорушення й застосування адміністративних стягнень до винних, а і як розгляд справ із застосуванням заходів адміністративного примусу [3].

Конституція України починає регламентацію правового статусу людини і громадянина з закріплення загальних його принципів, а також порядку їх практичного здійснення. Ці принципи проголошуються у ст. 21–24 Конституції України [4, с. 133].

Обсяг конкретних суб'єктивних прав і обов'язків громадянина пов'язане з перебігом часу, зміною життєвих умов. Реалізація прав та виконання обов'язків забезпечується державою через їх юридичне оформлення, а також відповідальністю, як самих громадян, так і державних органів, державних службовців за їх додержання.

За своїм змістом права громадян можна поділити на три групи:

1) участь у державному управлінні та соціально-політичну активність: право на державну службу, внесення пропозицій, одержання необхідної інформації та документів у встановленій формі, проведення зборів, мітингів, демонстрацій, створення громадських об'єднань чи належність до них тощо;

2) одержання допомоги від відповідних компетентних організацій: право на медичну, санітарно-епідеміологічну допомогу, безкоштовне користування благами (бібліотеками, парками тощо), користування транспортом, одержання оплатних та інших послуг;

3) права, які захищають: в адміністративному порядку (адміністративна скарга, адміністративно-юрисдикційне провадження), судовому порядку (скарга, позов), громадянин особисто (необхідна оборона).

Серед адміністративно-правових обов'язків індивідуальних суб'єктів можна виділити абсолютні і відносні.

Абсолютні не залежать від якихось конкретних обставин, вони безумовно, покладаються на кожного (дотримання правил дорожнього руху, санітарії і т.п.). Відносні обов'язки виникають із правомірних дій спрямованих на придбання прав і користування ними (обов'язку абітурієнта, читача бібліотеки, власника автомобіля і т.д.), і правопорушень (наприклад, сплатити штраф).

Таким чином, громадяни – це найбільша група суб'єктів адміністративно-правових відносин. Конституція України надає перевагу інтересам, правам і свободам громадян перед інтересами, правами й свободами інших учасників правових відносин, виходячи з пріоритету загальнолюдських цінностей.

Право на захист є найважливішим, природним, невід'ємним правом громадянина, а держава його легалізує, тобто формулює, уточнює обсяги, закріплює процедуру реалізації, внаслідок чого воно стає регульованим законом, юридичним правом. Створення скоординованої системи гарантій особистих прав громадян – необхідна умова становлення держави. Основною гарантією прав громадян є діяльність існуючих у країні спеціальних організаційно-правових інститутів. Вони функціонують як зі своєї ініціативи, так і в зв'язку з надходженням до них звернень громадян.

1. Про громадянство України: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 13. – Ст. 65.

2. Права людини і громадянина в Україні: навч. посібник / А.М. Колодій, А.Ю. Олійник. – К.: Юрінком-Інтер, 2004. – 336 с.

3. Адміністративне право: підручник / Ю.П. Битяк, В.М. Гарашук, В.В. Богущкий. – Харків: Право, 2013. – 656 с.

4. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

Н.М. Курклінська,

курсант

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ОСОБЛИВОСТІ ПРИТЯГНЕННЯ СУДДІВ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Із набуттям незалежності Україна проголосила курс на побудову правової держави, фундаментальними цінностями якої є демократія,

права і свободи людини і громадянина, їх гарантованість та захищеність, у тому числі в судовому порядку. Однак трапляються випадки, коли самі судді порушують закон, тож виникає необхідність застосувати щодо них юридичні важелі впливу примусового характеру, зокрема притягнення до адміністративної, цивільно-правової, дисциплінарної чи кримінальної відповідальності. Зважаючи на те, що у 2012 році було введено в дію нове кримінальне процесуальне законодавство, особливої уваги заслуговує саме порядок кримінального провадження щодо вказаної категорії осіб.

Передусім, важливо погодитись, що встановлення у національному законодавстві особливого порядку кримінального провадження щодо вказаних суб'єктів спричинене прагненням законодавця забезпечити цим особам найбільш сприятливі умови для здійснення ними власних повноважень та захистити їх від можливого незаконного впливу [1, с. 480].

На національному рівні гарантії недоторканності суддів визначені Конституцією та законами України. Так, ст. 126 Конституції України передбачає: «незалежність і недоторканність суддів гарантуються Конституцією і законами України. Суддя не може бути без згоди Верховної Ради України (далі – ВРУ) затриманий чи заарештований до винесення обвинувального вироку судом». Це правило стосується як професійних суддів, так і суддів КСУ (відповідно до ст. 149 Конституції України на останніх поширено гарантії незалежності та недоторканності, передбачені ст. 126 Конституції України). Недоторканність суддів не є особистим привілеєм, а має публічно-правове призначення – забезпечити здійснення правосуддя неупередженим, безстороннім і справедливим судом [2, с.19].

Глава 37 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) передбачає особливі порядки кримінального провадження. Застосування таких особливих порядків означає, що стосовно обмеженого кола осіб, визначених законодавством, кримінальне провадження загалом здійснюється за загальними правилами, проте з урахуванням низки особливостей (особливих процедур). До таких особливостей відносимо: особливий порядок повідомлення про підозру (щодо всіх категорій, перелічених у цій статті); затримання, обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою чи домашнього арешту (щодо судді, народного депутата України), обшуку, огляду особистих речей і багажу, транспорту, жилого чи службового приміщення, порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції та застосування інших заходів, у тому числі негласних слідчих дій, що відповідно до закону обмежують права і свободи (щодо народного депутата України).

У п. 2 ч. 1 ст. 480 КПК законодавець передбачив особливий порядок кримінального провадження для суддів Конституційного Суду України (далі – КСУ), професійних суддів, а також присяжних і народних засідателів на час здійснення ними правосуддя. Виходячи з положень п. 14 ч. 1 ст. 3 КПК, з моменту повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення починається притягнення до кримінальної відповідальності.

П. 3 ч. 1 ст. 481 КПК передбачає, що письмове повідомлення про підозру судді КСУ, професійному судді, а також присяжному і народному засідателю на час здійснення ними правосуддя здійснюється Генеральним прокурором України або його заступником. Отже, норма фактично визначає суб'єктів, правомочних притягувати до кримінальної відповідальності осіб, щодо яких здійснюється особливий порядок кримінального провадження.

Затримання судді або обрання стосовно нього запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою чи домашнього арешту до ухвалення обвинувального вироку судом не може бути здійснено без згоди ВРУ (ч. 1 ст. 482 КПК). Глава 35 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» передбачає процедуру розгляду питання про згоду на затримання чи арешт судді КСУ, судді суду загальної юрисдикції. Подання про надання згоди на затримання чи арешт судді КСУ, судді суду загальної юрисдикції ініціюється відповідно прокурором і судовими органами.

Рішення про надання згоди на затримання чи арешт ВРУ приймає відкритим поіменним голосуванням більшістю голосів народних депутатів від її конституційного складу, яке оформляється постановою ВРУ. Рішення про надання згоди на затримання чи арешт не переглядаються, крім випадку виявлення обставин, що не були відомі ВРУ під час розгляду відповідного подання. Про прийняте рішення Голова ВРУ негайно повідомляє Голову Верховного Суду України [3].

Відтак для забезпечення незалежності суддів, їх недоторканності держава встановлює особливий порядок притягнення суддів до кримінальної відповідальності, який є спеціальним процедурним механізмом, іманентно спрямованим на забезпечення незалежності суддів у процесі виконання функцій здійснення правосуддя. У випадку існування достатніх підстав для притягнення до кримінальної відповідальності судді, кримінальне провадження щодо нього, незважаючи на особливості його порядку, може повною мірою реалізувати завдання, передбачені ст. 2 КПК.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: 2 т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Х.: Право, 2012. – 664 с.

2. Статус суддів: учбово-практичний посібник / І.Є. Марочкін, Ю.І. Крючко, Л.М. Москвич, І.В. Назаров, Р.Р. Трагнюк; за ред. проф. І.Є. Марочкіна. – Харків, 2006. – 754 с.

3. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10 лютого 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1861-17/page>

А.В. Лемєсєва,
курсант
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ)

ОКРЕМІ АСПЕКТИ КВАЛІФІКАЦІЇ ВБИВСТВА

Правильна кваліфікація злочинів має важливе теоретичне та практичне значення у правозастосуванні. Жодна інша правозастосовна діяльність не вимагає такої кількості конкретних обставин вчинення протиправного діяння, такого досконалого знання законодавства, що передбачає відповідальність за його вчинення, та слідчо-прокурорської і судової практики. Проблеми, пов'язані з кваліфікацією вмісних вбивств, завжди привертала до себе значну увагу науковців. Адже вбивство було і залишається найбільш небезпечним та, нажаль, поширеним злочином, який посягає на найдорожче – невід'ємне право людини на життя. Крім того, вбивство завдає надзвичайно тяжкої шкоди не тільки потерпілому, але і його рідним і близьким. Вбивство – це трагедія для всіх, хто його бачить, хто про нього знає.

Взагалі вбивство визначають як умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині. Воно може вчинятися шляхом дії або бездіяльності. Для позбавлення життя людини до жертви може бути застосовано як фізичне насильство, так і психічне. При цьому винний може використовувати фактори природи, джерела підвищеної небезпеки, обстановку стихійного лиха, тощо.

Для кваліфікації вбивства важливим є також визначення моменту закінчення життя, оскільки умисні дії, які могли заподіяти смерть, відносно вмерлого (трупа) кваліфікуються як замах на вбивство.

З настанням смерті посягання на життя вважається закінченим, тобто воно містить всі ознаки складу закінченого злочину. Якщо внаслідок посягання на життя смерть не настала, то злочин кваліфікується як замах на вбивство. При цьому треба мати на увазі, що посягання на життя може кваліфікуватися як замах на вбивство лише тоді, коли во-

но було вчинене з прямим умислом, коли смерть потерпілого була бажаним наслідком для винного, коли заподіяння потерпілому смерті було метою дій винного [4, с. 67–69].

Про намір винного заподіяти смерть і прямий умисел можуть свідчити:

- 1) погрози потерпілому, висловлювані винним до посягання;
- 2) неприязні стосунки між винним і потерпілим;
- 3) спрямованість дій винного і характер спричинених потерпілому ушкоджень (наприклад, рани голови, лівого боку грудини, печінки, лівого і правого пахів тощо);
- 4) застосування таких знарядь чи засобів, якими безсумнівно може бути заподіяна смерть (вогнепальної зброї, сильнодіючого яду, високої чи занадто низької температури тощо);
- 5) інтенсивність дій винного – нанесення багатьох ударів, ран свідчить про намір заподіяти смерть;
- 6) причини припинення злочинних дій, поведінка винного і потерпілого, яка передувала події злочину.

Визначальним при цьому є суб'єктивне ставлення винного до наслідків своїх дій.

Якщо потерпілому були заподіяні тілесні ушкодження, не сумісні з життям, то час настання смерті не впливає на кваліфікацію злочину.

В англійському праві існує правило: ніхто не може бути засуджений за вбивство, якщо потерпілий прожив один рік і один день після заподіяння йому ушкодження [4, с. 67–69].

Кримінальне законодавство України не знає якихось строків, після закінчення яких настання смерті не може кваліфікуватися як вбивство. Судова колегія Верховного Суду України в ухвалі по справі П. зазначила, що за наявності умислу на вбивство час настання смерті потерпілого не може впливати на кваліфікацію злочину.

Для правової кваліфікації вбивства треба досить старанно досліджувати інтелектуальний момент умислу: передбачав чи не передбачав винний, що його дії можуть призвести до смерті потерпілого. При цьому слід мати на увазі, що в тих випадках, коли такі наслідки передбачались винним, то вбивство повинно кваліфікуватися як умисне. Для цього потрібно ретельно досліджувати докази, що мають значення для з'ясування змісту і спрямованості умислу винного.

С.С. Яценком та С.Д. Шапченком було сформульовано теоретичне правило, відповідно до якого за чинним Кримінальним кодексом України (далі – КК України) жодний склад злочину, якщо він прямо не передбачає окремого різновиду умисного вбивства при обтяжуючих обставинах, не може охоплювати умисне позбавлення життя іншої людини.

Очевидно, що в окремих випадках умисне заподіяння смерті може охоплюватися і юридичним складом складеного насильницького злочину, в якому воно відображено за допомогою відповідної законодавчої ознаки змісту. Зокрема, ідеться про юридичні склади злочини(опір начальникові, а також інші особи, яка виконує покладені на неї покладені обов'язки з військової служби, або примушування їх до порушення службових обов'язків, якщо вони були пов'язані з умисним вбивством). І в теорії кримінального права, і в правозастосовній практиці вони традиційно розглядаються як спеціальні різновиди умисного вбивства [5, с. 17].

Окремою уваги потребує питання кваліфікації вбивства, поєданого зі зґвалтуванням, адже у теорії та практиці немає єдності думок з приводу запропонованої Пленумом Верховного Суду України форми кваліфікації. Практичні працівники використовують основні вказівки, викладені у постановах, а серед науковців у галузі кримінального права триває дискусія у процесі якої вчені шукають відповіді на запитання: чи не буде подвійного інкримінування одного і того ж злочину при застосуванні п. 10 ч. 2 ст. 115 КК і ч. 4 ст. 152 КК України у сукупності. На думку О. Крючкової, застосування п. 10 ч. 2 ст. 115 КК України у сукупності з ч. 4 ст. 152 КК України буде прикладом сумнівної кваліфікації, а саме подвійного інкримінування вбивства та зґвалтування. Це суперечить Конституції України. Тому вона пропонує вбивство, яке наслідком статевого акту або насильства, застосованого до особи кваліфікувати лише за ч. 4 ст. 152 КК України, як зґвалтування з особливо тяжкими наслідками.

Отже, питання кваліфікації вбивства має важливе значення, оскільки вбивство було і залишається найбільш небезпечним та, на жаль, поширеним злочином, який посягає на найдорожче – невід'ємне право людини на життя. Наслідки цього злочину безповоротні, заподіяну ним шкоду не можна ні відшкодувати, ні відвернути.

1. Кримінальний кодекс України. – К.: ТОВ «ВВП НОТІС», 2011. – 176 с.

2. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Видання шосте, перероблене та доповнене; відп. ред. Є.Л. Стрельцов. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2009. – 816 с.

3. Сергій Бережний. Розмежування умисного вбивства із суміжними злочинами // Вісник прокуратури. – 2012. – №12. – С. 67–77.

4. Цокуева И.М. Проблемы квалификации убийства // Законодательство. – 2003. – № 5. – С. 67–69.

5. Давидович І.І. Кваліфікація випадків умисного спричинення смерті людини при вчиненні складених насильницьких злочинів: теоретичні та правозастосовні аспекти / І.І. Давидович, К.П. Задоя // Адвокат. – 2012. – № 12. – С. 16–19.

ВИКОРИСТАННЯ СЛУЖБОВО-РОЗШУКОВИХ СОБАК ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВ, УЧИНЕНИХ НА ЗАМОВЛЕННЯ

Останнім часом в Україні, а також у багатьох країнах світу помітно зросла зацікавленість суб'єктів правоохоронної діяльності в інформації, яку отримують на основі біоаналізатора запаху – нюху спеціально підготовленого службово-розшукового собаки. Спочатку собака використовувався лише з обмеженою метою – переслідування чи пошуку злочинця «по гарячих слідах». Пізніше з'явилася низка інших позалабораторних одорологічних напрямків, основними з яких є пошук певних об'єктів по слідах їх запаху на місцевості, а також пошук по слідах запаху у повітрі чи на інших об'єктах: людей, які знаходяться під завалами внаслідок терористичних актів та з інших причин, візуально скритих наркотичних засобів, вибухових пристроїв і речовин, зброї, окремих контрабандних товарів тощо. Але, якщо проблемам лабораторного одорологічного дослідження на сьогодні присвячено більше 600 наукових праць, то позалабораторне одорологічне дослідження представлено науковими працями значно менше. При цьому 97% цих праць присвячено криміналістичним дослідженням і тільки декілька – теорії оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД) [2, с. 24].

Вбивства на замовлення відповідно до офіційної статистики та експертних оцінок мають стійку тенденцію до зростання, становлять особливу небезпеку для суспільства. Суспільна небезпека цього виду протиправних діянь обумовлюється цілою низкою обставин, серед яких доцільно визначити такі, що мають істотне криміналістичне значення [3, с. 216]. Зокрема, до них відносимо такі характеристики:

а) абсолютну більшість вбивств на замовлення вчиняють особи з фаховою підготовкою знищення т.зв. «ворога»;

б) вбивства на замовлення ретельно готуються як щодо вчинення самого позбавлення життя, так і відносно максимального знищення речових доказів, що об'єктивно залишаються на місці події;

в) з метою введення досудового слідства в оману на місці вчинення вбивства залишаються квазі-докази, що спрямовують слідство у протилежному від вірного напрямку збору доказів та відпрацювання версій;

г) суспільна думка і психологічна установка про майже неможливе розкриття вбивств на замовлення, зводить нанівець навіть ефективну, професійну працю експерта-криміналіста та слідчого з самого початку огляду місця події [5, с. 154].

Використання службово-розшукових собак у ході виявлення та розслідування вказаної категорії злочинів проти життя особи здійснюється шляхом проведення спеціальних тактичних операцій, яким притаманні певні підготовчі дії: по-перше, організація керівництва спецоперацією з використанням службово-розшукових собак; по-друге, розробка плану операції з урахуванням специфіки суб'єктів її проведення; по-третє, визначення просторового розмаху спеціальної оперативно-тактичної операції з використанням службово-розшукових собак [4, с. 173]. Докладну увагу цим аспектам проведення спеціальних тактичних операцій за участю кінологічних підрозділів ОВС присвятили Ю.Е. Черкасов, М.В. Корнієнко та інші вчені-криміналісти [6; 7; 8].

Спеціальні тактичні операції із застосуванням службово-розшукових собак, можна класифікувати за різними підставами, однак, видається, більш доцільним апелювати до вже сформованих у криміналістичній науці класифікацій.

З огляду на вимоги теорії ОРД, цікавою у цьому контексті є систематизація спеціальних операцій, запропонована науковцями Київського державного університету внутрішніх справ (у 2000 р. – Національна академія внутрішніх справ України) [1, с.16]. Вони запропонували умовно поділити всі спеціальні операції на два види: першу групу складають оперативно-профілактичні операції, другу – спеціальні операції. При цьому автори названого огляду під спеціальною операцією розуміють комплекс погоджених за єдиним планом і пов'язаних між собою єдиним задумом, цілями і часом оперативно-розшукових, режимних, бойових (військових) та інших передбачених законодавством України заходів, проведених органами внутрішніх справ у взаємодії з іншими органами чи самостійно за наявності надзвичайної обстановки й особливих умов для найшвидшої нормалізації цієї обстановки, захисту законних прав і інтересів громадян, суспільних відносин від протиправних зазіхань.

У підсумку, можемо визначити такі види спеціальних тактичних операцій:

1. Проведені в повсякденній обстановці: 1. Для проведення обшуків жилих, підсобних, виробничих приміщень, дворів, присадибних ділянок, городів, лісових масивів тощо; 2. При огляді багажу у камерах схову залізничних, річкових та морських вокзалів, аеропортів, сумок, чемоданів, корзин та іншого багажу пасажирів; 3. При огляді посилок

та бандеролей у поштових відділеннях зв'язку; 4. Для проведення спеціальних операцій в місцях позбавлення волі (оперативне відпрацювання зони, що охороняється; проведення обшуків у житлових та промислових зонах; проведення оглядів особистих речей засуджених та їх самих тощо), а також для охорони периметру цих закладів та конвоювання засуджених чи заарештованих; 5. При огляді одягу та обшуку осіб, які обґрунтовано підозрюються у вчиненні злочину; 6. Для проведення розшуку осіб, які втекли з місця вчинення злочину, використовуючи запахові сліди, що залишили злочинці; 7. Для огляду місцевості і приміщень із метою виявлення злочинців, знарядь злочинів, викрадених речей та інших предметів, які в подальшому можуть бути речовими доказами у справі; 8. Для розшуку трупів та окремих частин тіл, які були сховані злочинцями з метою приховування факту злочину; 9. Для вибірки злочинця або його речей за запахом, що злочинці залишили на місці вчинення злочину; 10. При обходах, патрулюванні місцевості; 11. Для виявлення наркотичних засобів, вибухових і легкозаймистих речовин, зброї та боєприпасів; 12. Для охорони особливо важливих державних об'єктів тощо.

II. Проведені в особливих умовах: 1. Для захисту громадян та самозахисту від нападу та інших дій, які спричиняють загрозу їх життю, здоров'ю чи майну; 2. Для припинення масових безладів та групових порушень громадського порядку; 3. Для припинення захвату землі та інших дій, що можуть призвести до зіткнення населення, а також дій, що паралізують роботу транспорту, життєдіяльність населених пунктів, посягають на суспільний спокій, життя та здоров'я людей; 4. Для відбиття озброєного нападу злочинців чи припинення їх озброєного опору працівникам ОВС; 5. У засідках для виявлення правопорушників, спостереження за їх діями та затримання у разі потреби; 6. Для затримання осіб, які чинять опір представникам ОВС чи намагаються зникнути, а також для їх конвоювання до райвідділу; 7. Виконання інших завдань, передбачених законодавством.

На основі вивчення поняття і змісту спеціальної операції із застосуванням службово-розшукових собак можна дійти висновку про те, що цей захід – один із найбільш складних видів діяльності оперативних та інших підрозділів ОВС.

Отже, можемо висновувати, що характерним для методики розслідування вбивств на замовлення є залучення значної кількості різних за складом, підпорядкованістю і призначенням сил і засобів ОВС, у тому числі кінологічних підрозділів. Кінцева мета проведення спеціальної операції з використання службово-розшукових собак досягається проведенням цілої низки заходів: роз'яснювально-профілактичних,

оперативно-розшукових, режимних, силових, кримінально-процесуальних, що відрізняються високою маневреністю, потенційними можливостями до швидкої зміни обстановки і динамічністю, що оптимізує процес встановлення фактів та обставин, які мають значення для кримінального провадження.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінально-процесуального кодексу України» станом на 22 травня 2012 року. – К.: Алерта, 2012. – 304 с.

2. Биленчук П.Д. Методика обнаружения и использования одорологической информации в процессе раскрытия преступлений / П.Д. Биленчук. – К., 1993.

3. Криміналістика (криміналістична техніка: курс лекцій / П.Д. Біленчук, А.П. Гель, М.В. Салтевський, Г.С. Семаков. – К.: МАУП, 2001. – 216 с.

4. Криміналістика: навч. посібник / за заг. ред. Є.В. Пряхіна. – Львів: ЛьвДУВС, 2010. – 540 с.

5. Кузьмічов В.С. Криміналістика: навч. посібник / В.С. Кузьмічов, Г.І. Прокопенко; за ред. В.Г. Гончаренка, Є.М. Моїсєєва. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 366 с.

6. Саакян М.Б. Щодо питання теорії та практики спеціальних операцій, які здійснюють органи внутрішніх справ / М.Б. Саакян // Вісник Львівського інституту внутрішніх справ. – 2001. – № 3. – С. 242–253.

7. Севрюков В.М. Группировка и организация развертывания сил и средств органов внутренних дел в чрезвычайных ситуациях / В.М. Севрюков. – М.: [б.и.], 1994. – 124 с.

8. Долженков О.Ф. Оперативно-тактичні операції: монографія / О.Ф. Долженков, М.Б. Саакян, В.Л. Ортинський. – Львів, 2004. – 240 с.

Р.О. Лиса,
курсант

А.В. Семак,
курсант

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ І ДИСЦИПЛІНИ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ

Зміцнення законності і дисципліни в усіх сферах державного життя, а особливо у сфері виконавчо-розпорядної діяльності органів є завданням на шляху побудови незалежної демократичної держави. Встановлений в державі режим законності покликаний захищати як

інтереси суспільства загалом, так і кожного громадянина зокрема, забезпечувати правові основи діяльності державних органів, громадських організацій, посадових осіб.

Законність – це, насамперед, правовий показник ефективності діяльності держави загалом і її органів зокрема, це точне і неухильне дотримання вимог чинного законодавства усіма органами держави, громадськими організаціями, посадовими особами і громадянами. Законність передбачає наявність чіткої системи законів, їх однакове розуміння та застосування.

Дотримання законності усіма суб'єктами держави переслідує мету – належний правопорядок, що заснований на законі. Законність складає основу нормального життя суспільства, усіх громадян. В Конституції України зазначено, що вищі органи виконавчої влади видають нормативні акти лише на підставі і по виконанню законів і контролюють дотримання законності підпорядкованими їм органами та відомствами [1].

Законодавство України чітко визначає обсяг повноважень конкретних органів виконавчої влади та посадових осіб. Регламентує порядок їх застосування, гарантуючи при цьому громадянам їх конституційні права та свободи.

Дотримання принципу законності в державному управлінні має свої особливості:

1. Характер законності в державному управлінні визначається тим, що він поширюється на виконавчу і розпорядчу діяльність всієї системи органів виконавчої влади.

2. В процесі виконавчо-розпорядчої діяльності органи виконавчої влади приймають рішення, що зачіпають права та законні інтереси громадян. А це накладає особливі вимоги до законності і обґрунтованості цих рішень.

У нашому суспільстві є об'єктивні передумови дотримання законності в діяльності органів держави, однак, це не означає, що вона забезпечується сама собою, автоматично. В житті суспільства мають місце численні правопорушення різного виду, що посягаються на законність [2, с. 118].

Робота по зміцненню законності в державі відбувається в кількох напрямках:

- вироблення і прийняття законів та інших правових актів, вдосконалення системи законодавства;
- попередження можливих і припинення вчинюваних порушень закону;
- відновлення порушених прав і законних інтересів громадян;

- прийняття заходів, спрямованих на зміцнення дисципліни і порядку;
- покарання правопорушників;
- виховання у громадян поваги до законів, підвищення їх правової культури і правосвідомості;
- чітка регламентація правового статусу державних органів, посадових осіб, громадян [2, с. 117].

У тісному зв'язку з дотриманням законності є дисципліна. Державна дисципліна – це свідоме дотримання усіма службовцями, державними органами встановленого державного порядку діяльності, точне і неухильне виконання ними своїх обов'язків.

Зв'язок законності з державною дисципліною полягає в тому, що вона лежить в основі цієї дисципліни.

Зміцнення законності об'єктивно веде до посилення дисципліни, і навпаки, послаблення державної дисципліни, відсутність належного порядку, створює ґрунт для порушень принципу дотримання законності [3, с. 23].

З вище сказаного можна зробити висновок, що законність і дисципліну в державному управлінні забезпечують трьома основними способами – проведенням контролю, здійсненням нагляду й за допомогою звернень громадян.

Забезпечення законності й дисципліни в державному управлінні досягається в процесі повсякденної діяльності державних органів і знаходить своє зовнішнє відображення в припиненні порушень законів і дисципліни; здійсненні заходів щодо ліквідації причин і умов, які їх породжують; відновленні порушених прав і законних інтересів громадян, громадських організацій; притягненні до відповідальності та покаранні осіб, винних у порушенні законності й дисципліни; створенні атмосфери невідворотності покарання за порушення вимог законності й дисципліни; вихованні працівників апарату управління в дусі суворого додержання наявних правил. Цим забезпечують додержання законності кожною ланкою державного управління, кожним службовцем з метою організації їх чіткої роботи, підтримання державної дисципліни, а також охорону й захист прав і свобод громадян, інтересів юридичних осіб у повсякденній діяльності апарату управління.

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

2. Бандурка О.М. Адміністративний процес: підручник для вищих навч. закл. / О.М. Бандурка, М.М. Тищенко. – К., 2002. – 288 с.

3. Теоретичні засади вирішення проблеми державного управління в Україні: наукова доповідь / за заг. ред. Ю.С. Шемшученко, В.Б. Авер'янова. – К., 1995.– 23 с.

М.О. Ліштовна,
студентка
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРАВА НА ЖИТТЯ

Право на життя як форму руху матерії мають усі живі істоти. Проте для людини це право має значно глибший зміст, оскільки воно є найважливішим і найціннішим з-поміж особистих прав і свобод. У ст. 27 Конституції України чітко закріплено, що кожна людина має невід'ємне право на життя і ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Також законодавча система України закріплює, що людина, її життя і здоров'я є найвищою соціальною цінністю.

Цивільний Кодекс України, зокрема ст. 270, визначає, що «Відповідно до Конституції України фізична особа має право на життя ...». Цивільне законодавство відносить право на життя до системи особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи.

Говорячи про право на життя, необхідно перш за все прояснити що саме є життя. Ще древні мислителі в явищах життя вбачали щось істотне, що відрізняє їх від явищ неживої природи. Так великий давньогрецький філософ Аристотель, розуміючи живу істоту як єдність матерії і форми, тіла і душі, головною ознакою життя вважав здатність до самостійного руху. Але в зв'язку з тим, що матерія сама по собі, на його думку, нездатна до руху, то життєвою силою, що рухає і направляє тіло в його розвитку, як він думав, є душа і форма. Вже в сучасному світі склалось зовсім інше поняття. Так наприклад на думку професора П.М. Рабіновича, життя – це стан людини, в якому вона перебуває від моменту автономізації стосовно організму матері під час фізіологічних пологів і до її біологічної смерті.

Проте як у філософії, так і в юридичній науці виникає цілий ряд запитань. З якого часу в людини виникає її право на життя? Може з моменту початку пологів? Або з моменту закінчення пологів? А може з моменту зачаття дитини? Законодавство Китаю, наприклад, визначаючи вік людини і день її народження додає ще 9 календарних місяців її внутрішнього розвитку.

Одним опосередкованим підтвердженням того, що право на життя в особи виникає з моменту народження, є відсутність в україн-

ському законодавстві кримінальної відповідальності за проведення абортів, які були б прирівняні з вбивством. Отже, право на життя виникає у фізичної особи тільки в момент народження.

Право на життя – дуже широке і багатопланове поняття. Воно включає в себе різні аспекти, до яких можна віднести збереження життя, а також право розпоряджатись своїм життям на власний розсуд. Це нічим не заборонено. Ми можемо піддати своє життя небезпеці, коли, наприклад, захочемо стрибнути із парашутом, або зв'язати своє життя з іншими екстремальними видами спорту. Зовсім інше відбувається якщо людина умисно позбавляє себе життя, тобто чинить самогубство. Згідно точки зору як філософії, так і релігії, самогубство визнається як великий гріх. Той факт, що людина покінчила життя самогубством, згідно Біблії, не визначає, чи попаде вона на Небеса. Якщо неспасенна людина здійснює самогубство, вона просто «пришвидшує свою подорож» у вогняне озеро.

Отже виходячи зі всього вище написаного ми можемо зробити такий висновок, що єдиним і абсолютним власником життя є людина, і ніхто, окрім неї не має права розпоряджатись її життям. Обмеження права на життя карається кримінальним кодексом України. Універсальність цього права і його природний характер підкреслюється у міжнародно-правових документах, які визнані всіма цивілізованими державами світу. Зокрема, в ст. 3 Загальної декларації прав людини сказано, що «кожна людина має право на життя, на свободу і особисту недоторканність». У Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 р. у ст. 2 зазначається, що право на життя захищається законом і жодна людина не може бути умисно його позбавлена. Положення міжнародно-правових актів повною мірою відображені у Основному Законі України.

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Рабінович П.М. Права людини і громадянина: навч. посібник / П.М. Рабінович, М.І. Хавронюк. – К.: Атіка, 2004. – С. 117.

3. Загальна декларація прав і свобод людини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року // Офіційний вісник України. – 2008. – № 9. – Ст. 3103.

4. Конвенція про захист прав людини та основних свобод від 4 листопада 1950 року (Редакція станом на 01.06.2010) // Офіційний вісник. – 1998. – № 13. – Стор. 270.

ПОНЯТТЯ Й ВИДИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ

Як вірно відзначає В.О. Маркусь у процесі розслідування злочинів часто виникає необхідність встановити за слідами й іншими відбитками зв'язок людини, предмета, іншого об'єкта з подією, що розслідується. Так, наприклад, за слідами рук і ніг встановлюють особу, яка була на місці події; за слідами транспортного засобу – автомобіль, що зник з місця пригоди; за слідами на кулях і гільзах – вогнепальну зброю, вилучену у підозрюваного; за машинописом – модель друкарської машинки; за рукописом – його виконавця тощо.

У подібних випадках за результати дослідження слідів ідентифікують об'єкт, що їх залишив. Проведення ідентифікаційного дослідження є одним із основних завдань криміналістичної експертизи. Науковою основою таких експертних досліджень є теорія криміналістичної ідентифікації [1, с. 36].

Слово «ідентифікація» походить від латинського *identificos*, що означає однаковий, той самий, тотожний. Тотожність – це рівність об'єкта самому собі, незалежно від змін його станів і від часу. Це також процес дослідження об'єкта, форма пізнавальної діяльності. Ідентифікацію застосовують у різних сферах знань, зокрема у кримінальному провадженні для встановлення істини. За визначенням М. Селіванова, ідентифікація – це процес встановлення тотожності індивідуально визначеного об'єкта чи класифікаційної групи, до якої належить досліджуваний об'єкт [2, с. 52].

Методологічною основою ідентифікації як форми пізнавальної діяльності є закони формальної логіки (переважно закон тотожності) і категорії матеріалістичної діалектики. Учення про діалектичну тотожність виходить із визнання індивідуальності об'єктів матеріального світу. І сама людина, і все, що її оточує, є індивідуальним. Індивідуальність об'єкта полягає в тому, що, з одного боку, він дорівнює сам собі, а з іншого – відрізняється від усіх інших. Суть закону тотожності полягає в тому, що будь-яка думка про предмет тотожна собі, хоч би скільки разів вона повторювалася. Отже, суть ідентифікації полягає у встановленні одного й того самого в різних об'єктах або одного об'єкта в різних станах. Таким чином, закон тотожності відображає структуру розгляду будь-чого: свідчення існування будь-якого факту,

події, явища; встановлення різних станів об'єкта: на цей час, у минулому та майбутньому; визначення моментів часу [2, с. 53].

У теорії криміналістики відсутня однастайність щодо визначення сутності та значення криміналістичної ідентифікації. Окремі вчені-криміналісти, такі як, В.Я. Колдін, М.О. Селіванов вважають, що криміналістична ідентифікація завершується встановленням тотожності індивідуально визначеного, одиничного об'єкта або певної множини (групи), до якої належить досліджуваний об'єкт. За характером установлення тотожності ідентифікацію поділяють на два види: індивідуальну і групову (родову, видову). Інші вчені-криміналісти: М.В. Терзієв, Р.С. Белкін, В.П. Колмаков, М.Я. Сегай та М.В. Салтевський ідентифікацією, у буквальному розумінні слова, вважають саме встановлення тотожності лише конкретно-визначеного, одиничного об'єкта. Віднесення ж досліджуваного об'єкта до групи (класу, роду, виду) однорідних об'єктів (наприклад ножа до класу холодної зброї) розглядається не як криміналістична ідентифікація, а як встановлення групової належності [3, с. 45].

Ідентифікація – загальнонауковий метод криміналістики, який застосовують також у фізиці, кібернетиці, хімії, біології, генетиці та інших науках. Суть цього методу полягає у встановленні тотожності, виокремленні індивідуального, конкретного із загального. За допомогою криміналістичної ідентифікації розв'язують вузькі ідентифікаційні завдання, що зводяться до встановлення тотожності конкретного об'єкта, який має стійку зовнішню форму. Такі завдання виникають під час розслідування окремих видів кримінальних правопорушень, коли необхідно встановити, наприклад, вид, клас або модель пістолета, конкретний екземпляр зброї, з якої було зроблено постріл у потерпілого, або знайти й ототожнити саме те знаряддя злочину, яке залишило сліди. У процесі доказування прийнято оперувати категоричними висновками, достовірними фактами, хоча можливе використання й імовірнісних суджень про клас, вид або родову належність конкретного об'єкта. Цим криміналістична ідентифікація відрізняється від ідентифікації як загального методу, який застосовують у різних сферах знання. У процесі ідентифікації як загального методу встановлюють тотожність групи, виду, роду, класу, а у процесі криміналістичної ідентифікації (конкретного методу) – тотожність індивідуального конкретно об'єкта [4, с. 33].

Криміналістичний метод ідентифікації є окремим (спеціальним), бо завдання, які розв'язують за його допомогою, зводяться до встановлення тотожності конкретного об'єкта – особи, предмета, події, факту. За допомогою криміналістичної ідентифікації в судовій і слідчій прак-

тиці встановлюють конкретні події, механізм злочину й осіб, які його вчинили, а також розшукують і розпізнають будь-які об'єкти злочинного діяння. Тому доказування у кримінальному провадженні можна інтерпретувати як ідентифікаційний процес, який здійснюють різними методами пізнання істини, зокрема методом криміналістичної ідентифікації. Існує кілька класифікацій криміналістичної ідентифікації за різними критеріями. За характером встановлюваної тотожності криміналістичну ідентифікацію поділяють на індивідуальну, у процесі якої вирішуються питання тотожності індивідуально визначеного об'єкта, і групову (родову), за допомогою якої ототожнюють класифікаційну групу, до якої належить досліджуваний об'єкт. Останню називають класифікаційним дослідженням.

Під час групової та індивідуальної ідентифікації встановлюють тотожність, а не подібність. Об'єкти, що належать до однієї класифікаційної групи, схожі за ідентифікаційними ознаками, якими характеризується ця класифікаційна група, але подібними можуть бути й об'єкти з різних класифікаційних груп. Тому критерій подібності об'єктів не може бути достатнім для формулювання висновку про належність досліджуваного об'єкта до тієї чи іншої групи. У кожному окремому випадку треба встановити, чи є тотожними класифікаційні групи. Чітке розмежування індивідуальної та групової ідентифікації необхідне насамперед для того, щоб правильно оцінити доказове значення результатів ідентифікаційних досліджень. У слідчій та судовій практиці траплялося, що висновок про групову тотожність тлумачився як тотожність індивідуально визначеного об'єкта і, отже, переоцінювалося доказове значення результатів групової ідентифікації. Неправильно було б і недооцінювати значення групової ідентифікації. Безперечно, у кримінальному провадженні встановлення конкретного об'єкта у процесі ідентифікації важливіше, ніж встановлення того, до якої групи належить цей об'єкт. Але це не дає підстав твердити, що завжди групова ідентифікація відіграє в судовому доказуванні меншу роль, ніж індивідуальна.

За природою об'єктів, що ідентифікуються, виокремлюють ідентифікацію за матеріальними та ідеальними відображеннями (слідами пам'яті, уявними образами). Така класифікація є загальноприйнята. Відомий вчений М. Селіванов розглядає також ідентифікацію цілого за його частинами.

Ідентифікація за уявним образом передбачає врахування закономірностей і умов сприйняття об'єкта, властивостей пам'яті особи, яка впізнає, створення найсприятливіших умов пред'явлення об'єкта для впізнання, особливостей відтворення уявного образу та інших психологічних закономірностей.

Зовсім інші особливості характеризують ідентифікацію за матеріально фіксованими відображеннями та ідентифікацію цілого за його частинами. У цьому разі застосовують переважно експертні методи дослідження, багато уваги приділяють аналізу механізму виникнення матеріально фіксованих відображень, використовують порівняльні зразки, здійснюють окремі та порівняльні дослідження об'єктів, що ідентифікуються, і тих, за допомогою яких виконують ідентифікацію. Ідентифікація цілого за частинами передбачає не тільки вивчення слідів поділу цілого (слідів розриву, розпилювання, розрізу), а й аналіз структури та складу речовини (матеріалу) досліджуваних частин цілого.

Ідентифікацію за суб'єктом ототожнення поділяють на слідчу та експертну. Якщо для розв'язання ідентифікаційного завдання немає потреби застосовувати спеціальні знання, слідчий здійснює ідентифікацію самостійно за допомогою пред'явлення для впізнання особи чи предмета або безпосередньо аналізуючи та порівнюючи об'єкти під час слідчого огляду, обшуку, а також допиту, коли слідчий впевнюється в особі допитуваного за паспортом чи іншим документом або порівнює об'єкт за описом допитуваного. До цього виду ідентифікації належить також ототожнення об'єктів оперативними працівниками, а також судом у процесі судового розгляду. Експертну криміналістичну ідентифікацію здійснюють за постановою слідчого чи суду відповідні спеціалісти в певній сфері криміналістичної експертизи.

За об'єктом дослідження виокремлюють ідентифікацію людини, предметів, речей, речовин, тварин, процесів, станів, явищ.

За сферою криміналістичної техніки криміналістичну ідентифікацію поділяють на дактилоскопічну, судово-балістичну, трасологічну, почеркознавчу, техніко-криміналістичну, за ознаками зовнішності тощо.

За процесуальною формою ідентифікація поділяється на процесуальну та непроцесуальну. Процесуальна здійснюється під час слідчих (розшукових) дій, а непроцесуальна – під час оперативно-розшукової діяльності [1, с. 39].

Кожний вид ідентифікації має специфічні завдання та методи дослідження.

Криміналістична ідентифікація як метод має такі ознаки:

- її об'єктами є всі тіла живої та неживої природи, що мають стійку зовнішню форму;
- її здійснюють за матеріальним та ідеальним відображеннями ознак зовнішньої будови об'єктів;
- її застосовують у процесі доказування у кримінальних провадженнях під час слідчих (розшукових) дій (пред'явлення для впізнання та призначення експертизи).

Таким чином, проаналізувавши вище наведене, потрібно розуміти, що ідентифікація – це процес дослідження, пізнання ознак і властивостей об'єкта, за якими встановлюється його тотожність.

1. Криміналістика (криміналістична техніка): курс лекцій / П.Д. Біленчук, А.П. Гель, М.В. Салтевський, Г.С. Семаков. – К.: МАУП, 2001. – 216 с.
2. Криміналістика: учебник / под ред. И.Ф. Пантелеева, Н.А. Селиванова. – М.: Юрид. лит., 1993. – 592 с.
3. Криміналістика: підручник / за заг. ред. проф. А.Ф. Волобуєва. – Х.: ХНУВС, 2011. – 665 с.
4. Криміналістика: підручник / кол. авт.: В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова, В.А. Журавель та ін.; за ред. проф. В.Ю. Шепітька. 4-е вид., перероб. і доп. – Х.: Право, 2008. – 464 с.

М.Т. Магмет,
курсант

А.В. Слободецька,
курсант
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ВИДИ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Поняття «функція» в системі державного управління є багатозначним. Розрізняють функції виконавчої влади в цілому, функції органів виконавчої влади, їх структурних підрозділів і функції посадових осіб, окремих державних службовців. Це зумовлює необхідність певної систематизації (класифікації) управлінських функцій [1, с. 39].

Дослідженню видів функцій державного управління присвятили свої праці такі вчені, як: О.Ф. Андрійко, І.Л. Бачило, В.М. Битяк, Л.В. Борець, М.В. Борець, І. Дробуш, С. Зайцев, Т.Є. Кагановська, Г.І. Ляхович, В.В. Марченко, Т.О. Мацелик, Н.М. Мельтюхова, В.П. Рубців, Л.А. Швайка та ін.

Функції державного управління – це самостійні, однорідні частини процесу державно-управлінської діяльності із цільовою спрямованістю, які реалізуються відповідними органами державної влади в порядку, визначеному законодавством, з метою виконання функцій держави.

У вітчизняній літературі існують різні класифікації функцій державного управління. Так, за змістом та обсягом управління їх поділяють на загальні, що носять загальний характер, притаманні органам

управління на всіх рівнях, здійснюються у всіх сферах державного управління; спеціальні – здійснюються окремими суб'єктами управління в певній сфері державного управління; допоміжні – безпосередньо не впливають на об'єкт управління, але забезпечують ефективне виконання загальних та спеціальних функцій. За значимістю поставлених цілей: стратегічні – направлені на виконання стратегічних, довгострокових задач та цілей; операційні – направлені на виконання поточних, повсякденних задач та цілей. За сферами впливу: в економічній сфері; у соціальній; у сфері права; у сфері оборони. За напрямком впливу: безпосередньо спрямовані на процеси управління суспільством; опосередковано впливають на процеси управління суспільством. За сутністю: політичні, технічні [2, с. 53].

Виходячи з визначення функцій державного управління як процесу здійснення впливу на суспільні відносини, можна виділити наступні види функцій державного управління, які в свою чергу являються окремими стадіями здійснення державного управління:

- прогнозування;
- планування;
- організація;
- регулювання;
- координація;
- облік (статистика);
- контроль.

Прогнозування – це функція, яка передбачає застосування як накопиченого в минулому досвіду, так і поточних припущень для передбачення управлінських процесів і явищ в майбутньому, а також вирішення завдань, які можуть постати перед суб'єктом державного управління. Зазначена функція має дуже важливе значення як для управління загалом та для державного управління зокрема та складає її фундаментальну основу.

Наступною функцією державного управління є планування. В його основі лежить, по-перше, визначення основних цілей та завдань, які ставляться перед державним управлінням, а, по-друге, складення плану дій, розроблення програм для виконання поставлених завдань та цілей. Найбільш яскраво функція планування проявляється в бюджетному процесі.

Не слід плутати функцію планування та функцію прогнозування. Функція прогнозування є більш абстрактною і є за своєю суттю передбаченням основних напрямів діяльності суб'єктів державного управління на підставі наявних даних, наукових фактів тощо. В той же час планування передбачає визначення конкретних напрямів діяльнос-

ті органів управління, що проявляється в постановці конкретно визначених завдань та розробленні способів та шляхів їх виконання з метою стимулювання одних і зменшення впливу інших прогнозованих явищ [2, с. 56].

Координація – забезпечення узгодженості дій в роботі суб'єктів управління всіх ланок, встановлення нових, збереження та вдосконалення існуючих зв'язків між ними. Координація забезпечує узгодженість дій між суб'єктами державного управління як однієї так і різних ланок, для ефективного вирішення, поставлених перед ними завдань. Функція координації покликана, з одного боку, синхронізувати та узгодити дії різних суб'єктів державного управління, а з іншого, правильно розподілити функції між суб'єктами однієї або різних ланок.

Наступна функція державного управління – облік або статистика. Для того, щоб ефективно здійснювати свою діяльність, органи державного управління мають володіти повною, всебічною та об'єктивною інформацією щодо економічної, соціальної, демографічної, екологічної та іншої ситуації в державі. Суть обліку полягає в збиранні, зберіганні, обробці, реєстрації, систематизації даних, які в свою чергу надходять до органів державного управління.

Облік є необхідною передумовою функції контролю. Основною ціллю контролю є виявлення недоліків та їх своєчасне виправлення, шляхом корегування дій органів державного управління. Хоча заходи контролю здійснюються шляхом різноманітних планових та позапланових перевірок, ревізій, обстежень, контроль є комплексною функцією і не зводиться тільки до процесу перевірки [3, с. 49].

Вищезазначений поділ функцій не означає їх ізольованого існування. Вони є тісно пов'язаними між собою і направлені на реалізацію завдань та цілей, поставлених перед державним управлінням в цілому. Так функція планування є передумовою виконання всіх інших функцій, функція контролю неможлива без практичної діяльності органів управління, яка проявляється в таких функціях як планування, прогнозування, регулювання та ін.

В своєму поєднанні ці функції є сутністю державного управління, вони притаманні органам управління на всіх рівнях та носять загальний всеохоплюючий характер.

Серед різноманіття існування класифікацій видів функцій державного управління, на думку багатьох дослідників найбільш доцільним є поділ, який випливає з визначення функції державного управління як частини процесу державно-управлінської діяльності із цільовою спрямованістю. Як і кожний процес, функції державного управ-

ління втілюються у конкретних діях органів управління і носять стадійний характер. Такі функції як прогнозування, планування, організація, регулювання, координація, облік (статистика) і контроль повною мірою відображають призначення та мету державного управління, а також дають можливість розглянути процес впливу на суспільні відносини як цілісний та взаємопов'язаний процес.

1. Малиновський В.Я. Державне управління: навч. посібник / В.Я. Малиновський. – Вид. 2-ге, доп. та перероб. – К.: Атіка, 2003. – 576 с.

2. Гурне Б. Державне управління / Б. Гурне; пер. з франц. – К.: Основи, 1993. – 165 с.

3. Андрійко О.Ф. Реформування державного управління в Україні: проблеми і перспективи / О.Ф. Андрійко. – К.: Оріан, 1998. – 222 с.

Д.І. Мацьків,

студентка

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

СУТНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНОЇ РЕФОРМИ

Адміністративна реформа є складовою державної, економічної, соціальної реформи, які відбуваються в країні. Вона передбачає докорінні зміни в організації практичного виконання завдань держави і суспільства.

Метою адміністративної реформи є забезпечення реалізації прав і свобод громадян в їх взаємовідносинах з органами виконавчої влади у формах і засобах, які б забезпечували повсякденний демократичний режим цих відносин на основі непорушності конституційних прав і свобод людини і громадянина. У змісті адміністративно-правового статусу людини перевага має надаватися визначенню не тільки її обов'язків перед державою, а насамперед її прав, за забезпечення реалізації і захист яких держава несе всю відповідальність [1, с. 103–108].

Реформа адміністративного права має на меті:

- переосмислити принципові науково-методологічні засади цієї фундаментальної галузі права з урахуванням наслідків руйнування колишньої тоталітарно-державної системи і утвердження нових політико-ідеологічних та соціально-економічних орієнтирів історичного розвитку українського суспільства;

- трансформувати зміст і систему чинного адміністративного законодавства відповідно до потреб якісної зміни ролі адміністратив-

ного права у регулюванні взаємовідносин між державою і людиною, а також більш ефективного здійснення державного управління в різних сферах суспільного життя [2].

Україна правильно вирішила йти шляхом прийняття єдиного кодифікованого акта про адміністративну процедуру, що був прийнятий в 2005 році. Можна стверджувати, що прийняття парламентом Кодексу адміністративного судочинства було справжнім «проривом» у проведенні адміністративної реформи і визначним досягненням вітчизняної адміністративно-правової науки [3, с. 23].

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства метою адміністративно-правового регулювання є встановлення і регламентація таких взаємовідносин громадян, у яких кожній людині має бути гарантовано реальне додержання і охорона у сфері виконавчої влади належних їй прав і свобод, а також ефективний захист цих прав і свобод у випадках їх порушення [4, с. 36].

За своєю суттю адміністративна реформа означає наближення апарату виконавчої влади до потреб суспільства й кожної окремої людини і створення такої системи державного управління, яка відповідала б стандартам демократичної, правової держави із соціально орієнтованою ринковою економікою.

На жаль, саме в цьому демократичному «вимірі» здійснення адміністративної реформи зустрічає найбільше перешкод і потребує найбільшої підтримки, в тому числі і доктринальної. І це не дивно, оскільки складність справи полягає в тому, щоб замість домінуючої донедавна ідеології «панування» держави над людиною на справі впроваджувати протилежну – ідеологію «служіння» держави інтересам людини [4, с. 24].

Адміністративна реформа як процес, що супроводжує стабільну трансформацію процесу демократизації суспільства, повинна здійснюватись у сфері виконавчої влади і стосуватись як її організаційної структури, функцій, кадрового забезпечення, так і взаємовідносин з органами місцевого самоврядування [5].

Зробивши дослідження історії розвитку адміністративної реформи в Україні та її сутності, з точки зору ефективного урядування, кожен з етапів розвитку України має власний набір причин, що призвели до наростання нестабільності. Основними причинами кризи першого етапу (з 1990 по 1994 рр.) є неспроможність основних політичних сил дійти консенсусу щодо форми правління, ігнорування думки громадян, роль яких звелася до легітимації нового державного устрою на всеукраїнському референдумі у грудні 1991 р., намагання вибудувати систему публічної влади з урахуванням насамперед суб'єктивних чинни-

ків, а не інтересів держави. Невдача другого етапу (з 1995 по 2004 рр.) зумовлена намаганням побудувати жорстку ієрархічну систему управління, яка концентрувала владу в руках однієї особи і мала наслідком її неефективність, корумпованість, закритість. Перемога демократичних сил, що ознаменувала початок третього етапу (з 2005 по 2009 рр.), не виправдала сподівань щодо переходу до відкритої, демократичної, прозорої системи публічного управління через протистояння між Президентом і Прем'єр-міністром [6].

1. Галунько В.В. Адміністративне право України: навч. посібник: у 2-х т. / В.В. Галунько, В.І. Олефір, М.П. Пихтін та ін.; за заг. ред. В.В. Галунька. – Херсон: ПАТ «Херсонська міська друкарня» 2011. – Т. 1: Загальне адміністративне право. – 320 с.

2. Концепція реформи адміністративного права (Проект) // Український правовий часопис. – 1999. – № 4.

3. Авер'янов В.Б. Виконавча влада і адміністративне право / за заг. ред. В.Б. Авер'янова. – К.: Видавничий Дім «Ін-Юре», 2002. – 668 с.

4. Козлов К.І. Адміністративне реформування державного управління в умовах політичної модернізації країни / К.І. Козлов // Теорія та практика державного управління. – Вип. 1 (32) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tpdu/2011_1/doc/1/08.pdf

5. Береза А.В. Періодизація етапів реформування публічної влади в Україні / А.В. Береза // Держава і право. – № 56. – С. 571–575 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/2012_56/01_104.pdf

6. Береза А.В. Періодизація етапів реформування публічної влади в Україні / А.В. Береза // Держава і право. – № 56. – С. 571–575.

І.О. Мишолов,
студентка
(Львівський університет
бізнесу та права)

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Державний фінансовий контроль – це цілеспрямована діяльність законодавчих і виконавчих органів державної влади, спрямована на забезпечення законності та доцільності дій у галузі утворення, розподілу та використання грошових фондів держави.

Метою фінансового контролю є реалізація фінансової політики держави, створення умов для фінансової стабілізації.

Під ефективністю фінансового контролю розуміється відповідність досягнутих у процесі його здійснення результатів визначеним цілям, ступінь наближення результату до мети з одночасним обліком виробничих затрат.

При визначенні результатів такого контролю необхідно врахувати витрати, що його супроводжують, і порівняти їх з його результатами. Посилення ефективності фінансового контролю відбувається при покращенні результативності, тобто підвищенні якості роботи ревізійного складу, та зменшенні обсягу витрат [1, с. 68].

Тому головними критеріями ефективності фінансового контролю є його результативність та економічність. Але дані критерії дозволяють зробити лише загальні висновки про ефективність. Для того, щоб конкретно оцінювати практичні результати фінансового контролю необхідно використовувати стійкі, постійні виміри – показники, що містять в собі кількісну оцінку проведеної контрольним органом роботи. Такими критеріями є:

- виявлений обсяг неефективно використаних коштів;
- виявлений обсяг коштів, використаних не за цільовим призначенням;
- збільшення прибуткової частини бюджету або економії його видаткової частини;
- кількість кримінальних справ, заведених за матеріалами проведених ревізій та перевірок.
- обсяг коштів, витрачених на здійснення фінансового контролю;
- рівень економічності, тощо [2, с. 63].

При визначенні ефективності фінансового контролю слід встановити сукупність ефектів, отриманих від його проведення, а саме соціального, організаційного та економічного ефектів.

Соціальний ефект передбачає покращення соціальної структури колективів. Організаційний ефект виявляється у тому, що за результатами проведення контрольних заходів здійснюються дії щодо покращення структури державної виконавчої влади. Економічний ефект полягає у вдосконаленні діяльності органів виконавчої влади держави у сфері економії бюджетних і позабюджетних коштів, зниження собівартості продукції, підвищення рентабельності виробництва, тощо [3, с. 41].

В Україні на сучасному етапі ефективність фінансового контролю відносно низька. Важливими проблемами у сфері державного фінансового контролю є перевищення бюджетних витрат над бюджетними доходами і наявність значної частки тіньової економіки, внаслідок чого висока питома вага коштів осідає саме там. Система

державного фінансового контролю, яка сформувалася в Україні, на жаль, не забезпечує на належному рівні фінансово-бюджетної дисципліни

Однією з причин, що зумовлюють таку ситуацію є недосконалість вітчизняного законодавства, відсутність єдиного базового закону, який би встановлював основні поняття у цій сфері, чітко визначав завдання, функції і повноваження між контролюючими органами, регламентував відносини між суб'єктами та об'єктами контролю, визначав відповідальність за порушення законодавства у сфері фінансового контролю [4, с. 102].

Чинним законодавством України не закріплений чіткий розподіл завдань, функцій та повноважень у даній сфері між органами державної та місцевої влади.

В Україні відсутній єдиний централізований орган, який би координував діяльність системи внутрішнього фінансового контролю з метою забезпечення її чіткої організації та здійснював її методологічне забезпечення. Зовнішній контроль у частині використання коштів Державного бюджету України централізовано здійснюють два органи влади: Рахункова палата від імені верховної Ради України та Державна фінансова інспекція від імені уряду [5, с. 145].

Все вищезазначене вказує на необхідність створення досконалої системи фінансового контролю в Україні для забезпечення фінансової дисципліни. Перспективним напрямом підвищення ефективності державного фінансового контролю є комплексний контроль за використанням бюджетних коштів. Також під жорстким державним фінансовим контролем має бути і реалізація стратегічно значущих програм і національних проєктів, що вимагає якісно нових підходів до діяльності контрольних органів, орієнтованої на оцінку кінцевих результатів, економічність пропонуваніх рішень та ефективність використання фінансових ресурсів.

1. Микитюк І.С. Теоретичні положення концепції єдиної системи державного фінансового контролю / І.С. Микитюк // Вісник КНТЕУ. – 2007. – № 1. – 508 с.

2. Кукурудз О.М. Оцінка ефективності державного фінансового контролю / О. Кукурудз // Вісник КНТЕУ. – 2009. – 483 с.

3. Онуфрійчук О.В. Перспективні напрямки розвитку державного фінансового контролю в Україні / О.В. Онуфрійчук // Вісник КНТУ. – 2011. – 359 с.

4. Василик О.Д. Державні фінанси України / О.Д. Василик, К.В. Павлюк. – К.: НІОС, 2008. – 606 с.

5. Іванова І.М. Реформування системи державного фінансового контролю / І.М. Іванова // Фінанси України. – 2008. – № 6. – 412 с.

Н.П. Молдавчук,
курсант
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

РІВЕНЬ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ У СПРАВІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ

Жорстоке поводження з дітьми має тривале історичне минуле. Однак, протягом довгого часу держава принципово не втручалася у стосунки батьків та дітей, не обмежувала батьківську владу, та виходячи із усталених звичаїв, традицій сімейного виховання, залишала це питання поза сферою правового регулювання.

На сьогодні, жорстоке поводження з дітьми визнано однією з найбільш розповсюджених форм порушення прав людини у світі. Діти є самою незахищеною, найуразливішою і майже повністю залежною від дорослих верствою суспільства, а тому віднесення насильства над дітьми до приватних проблем родини, дозволяє приховувати негідне та жорстоке ставлення до дитини. З часом жорстокість стає дедалі сильнішою і призводить до особливо тяжких наслідків [1, с. 45].

Без подолання цього згубного явища не можливо створити умови для повноцінного розвитку дитини, реалізації її особистості. Важливість розвитку державної політики у сфері протидії жорстокому поводженню з дітьми в контексті захисту прав дітей загалом обумовлює актуальність обраної нами теми.

Сучасне громадянське суспільство та правова держава, повністю заперечують будь-яке насильство стосовно дітей з боку батьків та інших членів сім'ї, сторонніх осіб, які беруть участь у вихованні дитини або піклуються про неї (вихователів, вчителів, тренерів, викладачів, лікарів тощо) та спрямовують свою діяльність на захист дітей від усіх видів жорстокого поводження та покарання, забезпечуючи юридичні та інші механізми протидії цьому протиправному явищу [2, с. 17]. Основу національного законодавства України з попередження жорстокого поводження з дітьми становить Конституція України, зокрема стаття 28, що закріплює право кожної особи, у тому числі дитини, на повагу до її гідності та вказує, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню [3].

Слід також зазначити, що законодавство України у сфері захисту прав дитини розвивається відповідно до міжнародних норм права. Основним документом на сьогоднішній день, що регулює законодавство щодо жорстокого поводження з дітьми на міжнародному рівні, є

Конвенція ООН про права дитини, що була прийнята в 1989 році й ратифікована більш ніж як 189 країнами світу. Конвенцію ООН про права дитини у світі прийнято називати ще як «світова конституція прав дитини». Україна ратифікувала Конвенцію ООН про права дитини ще в 1991 році й внесла відповідні зміни в національне законодавство, впроваджуючи ідею про право на рівень життя, достатній для забезпечення розвитку дитини, ліквідації насильства, а також сексуальної та економічної експлуатації осіб, що не досягли повноліття, у національне законодавство.

Як держава-учасниця Конвенції, Україна зобов'язується вживати всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів з метою захисту дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбального і брутального поводження та експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка турбується про дитину [4].

На підставі положень Конституції України і Конвенції ООН про права дитини, 26.04.2001 року в Україні був прийнятий Закон «Про охорону дитинства», який визначав охорону дитинства стратегічним загальнонаціональним пріоритетом із метою забезпечення реалізації прав дитини на все життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист та всебічний розвиток, встановив основні засади державної політики у цій сфері [5].

Розглядаючи поняття «жорстокого поводження з дітьми» з точки зору адміністративного законодавства, слід відзначити статтю 173-2, яка безпосередньо передбачає відповідальність за вчинення будь-яких дій фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування фізичного насильства, що не завдало фізичного болю і не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого, а так само невиконання захисного припису особою, стосовно якої він винесений, не проходження корекційної програми особою, яка вчинила насильство в сім'ї [6].

Аналіз змісту цієї статті свідчить, на нашу думку, що передбачена статтею відповідальність за жорстоке поводження з дітьми є не зовсім достатньою для того, щоб вплинути на поведінку батьків, піклувальників та опікунів та припинити це жакливе явище.

В національному законодавстві України прийнято ряд нормативно-правових актів, що захищають дитину від жорстокого пово-

дження із нею, а також регламентують діяльність правоохоронців щодо попередження та припинення насильства в сім'ї [5]. Беручи до уваги окремі види жорстокого поводження з дітьми, слід зазначити, що вони супроводжуються застосуванням фізичної сили, наслідками якої нерідко є фізичний біль жертви чи нанесення їй легких тілесних ушкоджень, і враховуючи це – ці дії насильників повинні кваліфікуватись як кримінальні проступки, і мають передбачатися нормами кримінального права [7].

На даний час в нашій державі проводяться певні реформи, щодо вдосконалення чинних норм права, зокрема кримінального та кримінально-процесуального. Нещодавно прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України спонукає законодавців удосконалити інститут кримінального права, а саме кримінальних проступків. На стадії розробки проекту Закону України «Про кримінальні проступки», на нашу думку, важливо кваліфікувати жорстоке поводження з дітьми як окремий кримінальний проступок та виписати більш суворі санкції за вчинення насильства в сім'ї, яке також слід кваліфікувати нормами не адміністративного, а кримінального права.

1. Психолого-педагогічна робота у загальноосвітніх навчальних закладах з профілактики насильства над дітьми: методичні рекомендації / Інститут психології і соціальної педагогіки Київського університету ім. Бориса Грінченка. – К., 2009. – 25 с.

2. Механізми взаємодії органів державної влади та неурядових організацій у протидії жорстокому поводженню з дітьми: навч.-метод. посібник / за ред. К.Б. Левченко, І.М. Трубавіної. – К.: Юрисконсульт, 2005. – 452 с.

3. Конституція України [Електронний ресурс]: Закон України від 26.04.1996 № 254к/96 / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254>

4. Про права дитини ООН [Електронний ресурс]: Конвенція, Міжнародний документ від 20.11.1989 / Ратифікована Верховною Радою України 27.02.1991. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_021

5. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю [Електронний ресурс]: Закон України від 21.06.2001 № 2558 / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2558-14>

6. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо встановлення відповідальності за вчинення насильства в сім'ї або невиконання захисного припису [Електронний ресурс]: Закон України від 15.05.2003 № 759-IV / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4837-17>

7. Дитинство в Україні: права, гарантії, захист [Електронний ресурс]: Збірник документів. – Ч. II. – К.: АТ «Видавництво «Столиця». – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/2012_5/12gniidi.pdf

Є.А. Надточій,
курсант
(Інститут підготовки
юридичних кадрів для СБУ
Національного університету
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»)

НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІ ЗАХОДИ: ДО ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ ТА ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ

Новий КПК України своїми положеннями запровадив ряд новел, однією з найбільш яскравих і обговорюваних серед них є негласні слідчі (розшукові) дії. Вони були невідомі попередньому КПК (1960 р.), в свою чергу провадилися аналогічних за змістом оперативно-розшукові заходи [1].

Слід зазначити, що довгий час у радянській, а згодом і вітчизняній науці домінуючою була іде про неприпустимість поєднання оперативно-розшукових і кримінально-процесуальних функцій. Однак на противагу їй ряд науковців виступав з протилежною позицією. У підсумку остання, будучи підкріпленою посиланнями на прогресивний зарубіжний досвід, отримала своє втілення в матерії українського права. Включивши новий процесуальний інститут, законодавець зробив сміливу спробу вирішити проблеми використання матеріалів, здобутих в ході ОРД, у кримінальному судочинстві. Однак ефективність реалізованої нормативної моделі цього рішення є досить дискусійною з позицій як теорії, так і практики [2].

Незважаючи на докорінні трансформації в законодавстві, питання співвідношення оперативно-розшукових заходів та кримінальних процесуальних дій, визначення ролі слідчого щодо проведення перших залишається проблемним. Так, до появи зазначених положень нового кодексу слідчий не був суб'єктом оперативно-розшукової діяльності. Він лише давав доручення і вказівки органу дізнання про проведення оперативно-розшукових заходів. Сьогодні він також не є суб'єктом ОРД, але відповідно до положень ч. 6 ст. 246 КПК уповноважений проводити негласні слідчі (розшукові) дії, які, незважаючи на відмінність у понятійному апараті, по суті є нічим іншим, як оперативно-розшуковими заходами [4].

Наступне, що привертає увагу, це те, що процедурні питання порядку передачі та використання матеріалів ОРД, невизначеність яких утворювала проблемне середовище за часів КПК 1960 р., так і не

знайшли свого належного вирішення ні в новому кримінально-процесуальному законі, ні в оновленому Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність», на відміну від негласних слідчих (розшукових) дій, щодо яких затверджено окрему «Інструкцію про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні» [3].

Викликає сумніви і встановлене законом співвідношення наданих слідчому процесуальних інструментів і реальних можливостей скористатись ними в повній мірі – як саме слідчий буде проводити негласні слідчі (розшукові) дії, при цьому не маючи відповідних оперативних можливостей. Крім того, уявляється, що нормативний зміст принципів кримінального процесуального законодавства, зокрема, гласності, важко узгоджується з засадами ОРД, які обумовлені об'єктивними чинниками і визначають організацію і тактику оперативно-розшукових заходів та похідних від них негласних слідчих (розшукових) дій.

Наведене дає підстави для висновку, що інститут негласних слідчих (розшукових) дій потребує ретельного наукового осмислення, а їх правове регулювання є далеким від ідеалу і вимагає суттєвого удосконалення.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року // Голос України. – 2012 – 19 травня (№ 90–91), 2012 – С. 254.

2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. №2135-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Х.: Право, 2012. – С. 630.

4. Скулиш Є.Д. Негласні слідчі (розшукові) дії за кримінально-процесуальним законодавством України / Є.Д. Скулиш // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2012. – № 2 (26). – С. 15–23.

Е.В. Ніколасва,

курсант

*(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ)*

ДО ПИТАННЯ ПРО КОНКУРЕНЦІЮ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ НОРМ

Проблема конкуренції кримінально-правових норм здавна перебуває під увагою багатьох вчених, зокрема В.О. Навроцького, О.К. Маріна, П.П. Андрушка, Л.В. Іногамова-Хегай, Є.В. Благова та ін.

Проте незважаючи на велику увагу з боку наукової спільноти, вона досі не знайшла однозначного та послідовного розв'язування.

Одним із перших, хто звернув увагу на конкуренцію як правове явище в межах кримінального права, був німецький вчений Францфон-Ліст, який у своїй праці «Учебник уголовного права. Общая часть» зазначав, що труднощі виникають тоді, коли, на перший погляд, злочин підпадає під дію декількох різних кримінальних законів, тобто коли одне і те ж діяння порушує декілька кримінальних законів. В таких випадках, як зазначає автор, відбувається збігання не декількох злочинів, а декількох порушень кримінальних законів і саме тому виникає не сукупність злочинів, а конкуренція законів [1, с. 267]. Пізніше О.О. Герцензон, досліджуючи питання кваліфікації злочинів, у своїй роботі «Квалификация преступлений» звернув увагу на конкуренцію кримінально-правових норм. Конкуренція норм, на думку автора, – це наявність двох або більше кримінальних законів, які рівною мірою передбачають караність такого діяння [2, с. 21].

Згодом відомий радянський вчений-криміналіст В.М. Кудрявцев запропонував системне розв'язання проблеми конкуренції кримінально-правових норм. У своїх працях, присвячених загальним питанням кваліфікації злочинів він виділяв два різновиди конкуренції кримінально правових норм: 1) конкуренція загальної та спеціальної норм (до проявів він відносив у тому числі і випадки конкуренції основного та кваліфікованого складів злочинів, кваліфікованого та особливо кваліфікованого складів злочинів та кваліфікованого і привілейованого складів злочину); 2) конкуренцію «частини» та «цілого». Перший вид конкуренції має вирішуватися на користь спеціальної норми, а другий – на користь норми цілого

Ідеї В.М. Кудрявцева справили значний вплив на інших представників класичної теорії конкуренції кримінально-правових норм у науці радянського та пострадянського кримінального права. Так, А.В Корнєєва та Л.Д. Гаухман виділяють ті самі види конкуренції, що і В.М. Кудрявцев. Є.В. Благов, П.П. Андрушко, В.О. Навроцький, окрім конкуренції загальної та спеціальної норм та конкуренції «частини» і «цілого» виділяють також конкуренцію спеціальних норм (конкуренції норм з обтяжуючими та особливо обтяжуючими нормами; з пом'якшуючими та обтяжуючими обставинами), яка має вирішуватися залежно від її конкретного прояву відповідну на користь норми з особливо обтяжуючими обставинами, норми з особливо пом'якшуючими обставинами та норми з пом'якшуючими обставинами. Л.В. Іногамова-Хегай виділяє темпоральну, просторову та ієрархічну конкуренцію, а також змістовну конкуренцію, до видів якої відносить конкуренцію

загальної та спеціальної норм, конкуренцію «частини» та «цілого». Неодноразову конкуренцію та конкуренцію загальної норми та норми-винятку [3, с. 275–276].

Необхідно зазначити, що радянські вчені фактично лишали поза увагою той факт, що конкуренцію кримінально-правових норм досліджували й в науці кримінального права держав, які відносять до романо-германської правової сім'ї. Радянський період характеризується значними науковими розробками питань, пов'язаних із проблемами конкуренції кримінально-правових норм. Проте вчені того часу акцентували увагу на конкуренцію в межах кримінально-правової кваліфікації злочинів. Що ж стосується проблем конкуренції норм кримінального права під час призначення покарання, то це питання було тільки поставлено без глибокого наукового дослідження.

Порівнюючи традиційне розуміння конкуренції кримінально-правових норм у радянській та пострадянській теорії кримінального права з класичної теорії конкуренції законів у кримінальному праві держав романо-германської правової сім'ї, слід констатувати серйозні розбіжності щодо об'єкта (предмета) конкуренції, видів конкуренції та їхнього змісту. Водночас обидві теорії характеризуються й достатньо важливою спільною особливістю – і конкуренція кримінальних законів, і конкуренція кримінально-правових норм вирішуються диференційовано залежно від змісту їхнього конкретного різновиду. Проте і в пострадянській науці кримінального права, й у доктрині німецького кримінального права існують теорії конкуренції кримінальних законів (кримінально-правових норм), в яких ця особливість відсутня [4, с. 213–215].

Конкурувати між собою можуть дві або кілька кримінально-правових норм. Конкуренція зумовлюється диференціацією кримінально-правових норм, прагненням законодавця диференціювати кримінальну відповідальність, посилюючи її в одних нормах і пом'якшуючи в інших, а також недосконалістю системи кримінального законодавства. Але конкуренція кримінально-правових норм має і позитивну сторону, оскільки сприяє розвитку кримінального законодавства.

Від конкуренції кримінально-правових норм треба відрізнити їх колізію, яка є результатом неузгодженості між окремими нормами закону, суперечностей між ними, дублювання норм. Не можна погодитися з тим, що для колізії характерна наявність кількох норм, що за змістом суперечать одна одній. За таким розумінням усі норми перебувають у колізії, оскільки більшість з них розходяться за змістом [5, с. 238–245].

Отже, конкуренцією кримінально-правових норм називається передбачення певного діяння двома (кількома) кримінально-право-

ними нормами одночасно. Вирішення конкуренції – це розв’язання питання про те, яка з конкуруючих кримінально-правових норм має бути застосована у конкретному випадку.

1. Франц фон-Лист. Учебник уголовного права. Общая часть / Франц фон-Лист; разрешенный авт. пер. с 12 перераб. изд. Ф. Ельяшевича. – М.: Тов-во типографии А.И. Мамонтова, 1903. – 334 с.

2. Герцензон А.А. Квалификация преступлений / А.А. Герцензон. – М.: РИО ВЮА, 1947. – 112 с.

3. Задоя К.П. Проблема конкуренції кримінально-правових норм (кримінальних законів) у науці пострадянського (радянського) кримінального права держав, які відносяться до романо-германської правової сім’ї / К.П. Задоя // Часопис Київського університету права. – 2010, № 4. – С. 274–277.

4. Кричківський О.М. Стан дослідження конкуренції кримінально-правових норм при призначенні покарання у науковій літературі / О.М. Кричківський // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 2. – С. 213–222.

5. Коржанський М.Й. Кваліфікація злочинів: навчальний посібник. – [Видання друге] / М.Й. Коржанський. – К.: Атіка, 2002. – 640 с.

Х.А. Олійник,

курсант

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРИЧИНИ І УМОВИ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ

Боротьба із злочинністю неповнолітніх осіб – це одна із основних проблем боротьби із злочинністю. Злочинні дії неповнолітніх є самостійною кримінологічною проблемою, оскільки вона значно відрізняється від злочинності дорослих, що зумовлюється віком злочинців, який знаменує соціально-психологічні особливості цієї категорії і їх статус у суспільстві [1].

Вік неповнолітніх осіб зумовлений правовими чинниками: від 14 років (вік з якого настає кримінальна відповідальність, практично за всі діяння, які реально вчиняють неповнолітні особи) до 18 років (вік юридичного повноліття) [2]. В Україні налічується близько 13 млн неповнолітніх осіб, які вчинили тяжкі злочини.

Звичайно, що для злочинності неповнолітніх осіб характерна латентність, оскільки злочини, які скоєні ними, дорослими сприйма-

ються як недостатня соціальна зрілість. Серед злочинів, які скоюють неповнолітні особи, найчастіше зустрічаються крадіжки, хуліганські бійки, шантаж молодших осіб, відбирання речей у малолітніх. Значно реальнішим є облік тяжких, насильницьких, корисливих злочинів, які вчинили неповнолітні особи: вбивство, тілесні ушкодження, зґвалтування, хуліганство, крадіжки, розбійні напади. Ці злочини складають 50% від усіх злочинів, вчинених неповнолітніми особами.

У структурі злочинності неповнолітніх осіб переважають: крадіжки майна (46%), грабежі (6%), розбійні напади (2%), хуліганство (5%). Приблизно 10% злочинів неповнолітніх осіб пов'язаних із застосуванням наркотичних речовин. Практично всі злочини неповнолітніх осіб скоюються поблизу місць проживання, навчання та роботи.

Кількісні показники цієї злочинності підвищилися протягом першої половини 90-х років. На сьогоднішній день намітилась тенденція до їх стабілізації.

Слід зазначити, що злочинність неповнолітніх осіб на сучасному етапі ступає до «омоложення». Тобто, за даними спостережень 1/5 суспільно-небезпечних діянь неповнолітніх вчиняють малолітні (до 14-ти років) і які не є суб'єктами злочину. Це не пояснюється акселерацією (раніше або швидше формування якогось органу в період ембріонального розвитку в порівнянні з іншими) [1].

Науковці зазначають, що причини скоєння злочину малолітніми та неповнолітніми особами загалом ті ж самі, що й дорослими злочинцями. Абсолютно однакові явища і процеси, що зумовлюють негативну поведінку у соціумі. Проте вони мають певну специфіку, яка пов'язана з особливостями соціально-негативних потреб та інтересів неповнолітніх осіб [1].

Зазвичай виникає питання, чому саме особи без багатого життєвого досвіду вдаються до вчинення неправомірних дій. Що ж саме їх спонукає до цього?

Автор книги «Юридична психологія» В.Й. Бочелюк зазначає, що залежно від особливостей наміру неповнолітніх при порушенні закону, можна виділити три основні групи неповнолітніх, які скоюють правопорушення:

1) ті, у яких намір вчинити правопорушення та злочин виник раптово;

2) ті, хто заздалегідь обміркував протизаконну дію, тобто умисно готувався до її здійснення;

3) ті, хто знав про вчинення злочину або намір виник раптово, в залежності від зовнішніх збудників та обставин, що склалися [3].

Для першої групи характерним є те, що протиправний намір тут цілком можна розглядати як своєрідну суспільно-небезпечну реакцію

на дані обставини. Неповнолітній зазвичай заздалегідь не обмірковує злочинну дію, шляхи та засоби досягнення злочинного результату. Більше того, навіть за декілька хвилин до вчинення злочину він і не задумується за нього. Рішучість вчинити так, і не інакше нерідко проявляється зненацька у молодій людині і швидко реалізується у вчинку і діях. Саме тому можна говорити про намір неповнолітнього як про таку форму провини, яка виникає в залежності від ситуації, тобто як реакція на передбачену ситуацію.

Для другої групи характерний злочинний намір, який виникає в поверхневому і суперечливому усвідомленні суспільної шкоди. Це проявляється в тому, що більшість підлітків та юнаків, зважаючи на вчинення злочину, усвідомлюють лише фактичну сторону, тобто самі дії і предмет зазіхання, при цьому вони не вміють оцінювати соціальне значення свого вчинку та його негативних наслідків для суспільства.

Для третьої групи особливість злочинного наміру проявляється в його спрямованості. Вона виражається в бажанні досягнення злочинних наслідків та визначається метою злочину, тобто його результатом. Специфіка його полягає, насамперед, у тому, що уявлення про мету злочинного діяння є не чітке. Переважно усі підлітки на питання «чому?», відповідають загальними фразами «так захотілось, так вийшло, інші робили і я теж». За допомогою такого виду відповідей вони часто пояснюють причини злочину. Специфіка виражається ще й у тому, що серед підлітків та юнаків, на відміну від дорослих людей, досить розповсюдженими є протиріччя між метою діяння та засобами його досягнення. Іноді неповнолітні скоюють злочини не усвідомлюючи своїх дій, адже мотивом їхньої діяльності може виступати бажання допомогти: захист товариша, сторонньої особи, утвердження себе в очах однолітків [3].

Спрямованість наміру та цілей діяння є вікова мотивація, тобто сукупність конкретних збудників (мотивів), якими визначається поведінка молодой людини. Мотиви злочинних діянь вчинених підлітками і юнаками, як правило, досить відрізняється від мотивів, які спричиняють злочинні дії дорослих. Вони характеризуються яскраво вираженою дитячою мотивацією.

Мотиви злочинів неповнолітніх осіб значною мірою проявляються на основі групових дій: розповсюджені, критичні та наслідувальні мотиви, а також намагання до самоствердження серед товаришів. Значний вплив на мотивацію має і той факт, що більшість молодих людей вчиняють злочини у стані сп'яніння, тобто коли підлітки деякою мірою втрачають контроль над своїми вчинками і спонуканнями.

Виділяють такі найбільш важливі мотиви злочинів вчинених неповнолітніми особами: прагнення, цікавість, безглузда рішучість,

корисливе відношення до вчиненого [3]. Також цікавим є факт, що сьогодні можна назвати безліч обставин та причин, при яких діти опиняються без нагляду дорослих, на вулиці без даху над головою, як по своїй волі, так і без неї. Багато молодих людей народжують, взагалі не замислюючись про відповідальність, яку вони беруть на себе. Є випадки, коли навіть самі, будучи неповнолітніми дітьми, народжують і кидають дітей напризволяще [4].

Серед інших причин злочинності неповнолітніх слід назвати відсутність виховання з боку батьків, коли люди, зловживаючи спиртними напоями, не слідкують за дітьми і не створюють нормальних умов для життя та розвитку дитини. І у всіх цих випадках правоохоронці фіксують загальний факт реалій сьогодення, коли діти, опинившись на вулицях міста, починають займатися бродяжництвом, жебракуванням, крадіжками, а то й самі замолоду починають вживати спиртні напої. Дитяча бездоглядність – це гостра і страшна проблема усього суспільства. Жебраки стали звичним явищем життя великих міст України. Незважаючи на об'єктивні труднощі, правоохоронці здійснюють заходи щодо викорінення зазначеного явища, борються з причинами та обставинами, що сприяють втягненню неповнолітніх в злочинну чи іншу антигромадську діяльність [4].

На думку М.П. Легецького найбільш типовими обставинами, які призводять неповнолітніх до вчинення правопорушень і злочинів, є: неблагополучна та «нечуйна» сім'я; сімейні конфлікти; огріхи загального навчання; низький рівень індивідуальної виховної роботи за місцем навчання або роботи [5].

Таким чином, неповнолітні втягуються у пияцтво, наркоманію, проституцію, азартні ігри, жебрацтво, їх використовують з метою паразитичного існування.

Разом з тим існують причини і умови на рівні держави, які підштовхують неповнолітніх до скоєння антисуспільної діяльності. Це: пияцтво, наркоманія як злочинців, так і неповнолітніх; підбурювання з боку рецидивістів та осіб, раніше засуджених; слабка виховна робота державних органів у соціально-економічній та духовній сферах; соціально-економічна та політична нестабільність в Україні; недостатня організація праці на виробництві; небажане побутове оточення; негативний вплив антисуспільних елементів [5].

Підсумовуючи вище викладене, вважається, що основними причинами та умовами злочинності неповнолітніх осіб є вплив навколишньої дійсності, яка спонукає до вчинення правопорушення чи злочину. Крім того, виховання в неповноцінних сім'ях породжує потяг до насильства, в результаті чого діти з такого оточення мають більшу схильність до скоєння злочинів та правопорушень. Такі особи піддаються

такому соціально-психологічному впливу, оскільки життєвого досвіду та морального виховання у них недостатньо.

1. Курс кримінології: Особлива частина: підручник [Електронний ресурс] / М.В. Корнієнко, Б.В. Романюк, І.М. Мельник та ін.; за заг. ред. О.М. Джужи. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 480 с. – Режим доступу: <http://cpk.org.ua>

2. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар [Електронний ресурс] / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.; за заг. ред. В.Т. Маляренка, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Видання третє. – Х.: ТОВ «Одісей», 2006. – Режим доступу: <http://www.nmu.org.ua>

3. Бочелюк В.Й. Юридична психологія: підручник для студентів, магістрів, аспірантів та викладачів вищих навчальних закладів [Електронний ресурс] / В.Й.Бочелюк. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – Режим доступу: <http://ualibrarium.narod.ru>

4. Дитяча злочинність: відсутність виховання батьків чи вплив вулиці? [Електронний ресурс] / Офіційний сайт МВС України. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua>

5. Легецький М.П. Сучасні причини й умови, що сприяють скоєнню правопорушень неповнолітніми, пов'язаних з наркотичними засобами [Електронний ресурс] / М.П. Легецький. – К.: НАВСУ. – Режим доступу: <http://www.naiu.kiev.ua>

М.В. Очеретько,

курсант

*(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ)*

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ У ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

З прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) питання щодо впровадження інституту кримінального проступку набуло неабиякої актуальності. Адже зовсім у незвичний спосіб (через згадування в нормах процесуального закону, а саме таким є КПК України) отримана вказівка про створення норм матеріального права – закону України про кримінальні проступки – п. 7 ч. 1 ст. 3 КПК України. Таким чином не лише злочин, але й кримінальний проступок має стати різновидом кримінального правопорушення. Так, як КПК України передбачає два види кримінального правопорушення – злочин та кримінальний проступок, а в чинному Кримінальному Кодексі України (далі – КК України) єдиним кримінальним правопорушенням є злочин, існування в межах правової системи такої колізії є неприпустимим, тому Прикінцеві положення чинного КПК України передбачають прийняття відповідного закону про кримінальні проступки [1].

Проблема кримінального проступку не нова, до неї зверталися вчені – правники неодноразово, втім до цих пір це питання в законодавстві не вирішене. Так, ще за радянських часів вчені намагалися виділити у кримінальному праві самостійну категорію правопорушень як найбільш малозначного різновиду злочинів, тобто кримінальні проступки. Поняття кримінального проступку в Україні досліджували такі вчені, як В.Б. Авер'янов, О.А. Банчук, І.П. Голосніченко, М.М. Дмитрук, Ю.І. Дяк, І.Б. Коліушко, О.Д. Кос, В.М. Куц, П.Л. Фріс та інші. Так, наприклад Н.Ф. Кузнецова пропонує своє визначення проступку розуміючи під ним «умисне чи необережне малозначне за своїм характером і ступенем суспільної небезпеки діяння», виділяє наступні види покарань, що можуть застосовуватися до осіб, що їх вчинили: «максимальне позбавлення волі на строк до одного року або інше, більш м'яке покарання, або в санкції повинна бути передбачена альтернативна форма відповідальності: кримінальне покарання чи заходи суспільного впливу» [2, с. 115]. У свою чергу П.Л. Фріс і І.Б. Медичкий вважають, що «кримінальні проступки не можуть каратись суворо, ніж позбавленням волі на строк до трьох років. Вони не повинні тягнути за собою судимість» [3, с. 168]. Така розбіжність у визначенні міри покарання за вчинення кримінального проступку, ще раз, наголошує на потребі законодавчого врегулювання інституту кримінальних проступків.

Останнє ґрунтовне дослідження Миколи Хавронюка («Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації») дозволяє зробити висновок, що кримінальне законодавство переважної більшості європейських країн передбачає два та навіть три види кримінально – караних діянь (злочин – проступок – порушення) [4, с. 478].

В Європі давно дійшли висновку, що у сфері кримінального права не може бути лише одного різновиду караних діянь (злочину) за їх небезпекою для суспільства, ступенем покарання та правовими наслідками для покараної особи.

Запровадження в правову систему України інституту кримінального проступку є дійсно значущим, адже впровадження категорії кримінального проступку дозволило би спростити конструкція багатьох інститутів кримінального права, уточнити підстави їх застосування, а також спростити процесуальний порядок кримінального провадження та розгляду цієї категорії правопорушень в суді. Але й тут є інша точка зору. Адже ця ідея суперечить цілому ряду положень Конституції України (наприклад, статтям 29, 30, 31, 34, 39, 60, 62, 92 тощо). Там йдеться лише про поняття «злочину» і немає місця «кримінальному проступку». Найсильнішим аргументом, який є – це вимоги пункту 22 частини першої статті 92 Основного Закону щодо переліку

видів юридичної відповідальності та презумпції невинуватості осіб, закріпленої у статті 62 Конституції. На мою думку, ці конституційні положення встановлюють вимоги до виду (юридичної сили) нормативного акта, який повинен визначати чотири види відповідальності: цивільну, кримінальну, адміністративну та дисциплінарну, – це повинен бути закон. Тож законодавець може визначати законом й інші види деліктів, правопорушень, зокрема й встановлювати відповідальність за вчинення кримінальних проступків [5].

Отже, впровадження інституту кримінальних проступків приведе законодавство України у відповідність до побудови європейської системи кримінальної юстиції, створить ефективну систему протидії кримінальним правопорушенням, додержання прав і свобод осіб, які притягуватимуться до відповідальності, підвищить довіру суспільства до держави.

1. Курінний Л. Кримінальний проступок: ліві двері справа / Л. Корінний // Юридичний вісник України. – № 23. – 9–15 червня 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://smi.liga.net/articles/2012-06-14/5758078-krim_nalniy_prostupok_l_v_dver_sprava.htm#

2. Романюк І.Ю. Кримінальний проступок, як різновид правопорушень / І.Ю. Романюк // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка. Спеціальний випуск. – 2008. – № 2. – С. 115–119.

3. Фріс П.Л. Ознаки та склад кримінального проступку / П.Л. Фріс, І.Б. Медицький // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. Збірник наукових праць. – 2007. – № 2. – С. 166–171.

4. Хавронюк М.І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації: дис... д-ра юрид. наук: 12.00.08 / Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. – К., 2007. – 557 арк. – Бібліогр.: арк. 475–557.

5. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо запровадження інституту кримінальних проступків» – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GF7TA00A.html.

О.В. Пакіс,

студентка

(Львівський державний університет

внутрішніх справ)

КІБЕРТЕРОРИЗМ – ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕЦІ ТА ІНТЕРЕСАМ УКРАЇНИ

Інформаційно-комунікативні технології настільки увійшли в наше життя, що ми вже не можемо уявити себе без комп'ютера. Але значення цих технологій для простого користувача не можна порівня-

ти з їх важливістю для держави, яку би сферу ми не досліджували, будь це банківський сектор, оборона, промисловість, сільське господарство, транспорт та будь-що інше. Усе це представляє собою складові сталого розвитку будь-якого суспільства та держави. І все це потребує захисту. Так, розвиток комп'ютерних технологій полегшив життя, з одного боку, але з другого боку, це зумовило появу нових загроз як міжнародній, так і національній безпеці.

Національна безпека характеризує захищеність держави від зовнішніх і внутрішніх загроз. У роботі О.В. Возженнікова під поняттям «національна безпека» розуміється стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства та держави у всіх сферах життєдіяльності від зовнішніх та внутрішніх загроз, та який характеризується таким положенням держави, при якому забезпечується її цілісність та внутрішня стабільність, суверенний і прогресивний розвиток, можливість виступати самостійним та повноправним суб'єктом міжнародних відносин [1, с. 47]. Це стан при якому надійно захищені важливі політичні, економічні, соціальні та інші інтереси, а також забезпечує сталий розвиток суспільства та держави в цілому.

Одним із нових проявів зовнішніх загроз національної безпеки є кібертероризм, який з'явився порівняно не так давно, як різновид тероризму, та має на увазі проникнення у комп'ютерні мережі з метою зриву будь-якої діяльності.

Вітчизняні та зарубіжні науковці, які досліджують кіберзлочинність, мають різні підходи до визначення поняття кібертероризм. Прихильники одного підходу відносять кібертероризм до категорії комп'ютерних злочинів. Вони вважають, що комп'ютерний тероризм слід розглядати як один із різновидів неправомірного доступу до комп'ютерної інформації, розміщеної в певній обчислювальній машині чи в мережі ЕОМ, він здійснюється з метою модифікації, знищення зазначеної інформації чи ознайомлення з нею, що забезпечує формування обстановки, за якої функціонування ЕОМ чи в мережі, виходить за межі, передбачені штатними умовами експлуатації, й виникає небезпека загибелі людей, заподіяння майнового збитку або настання будь-яких інших суспільно – небезпечних наслідків [2]. Прихильники іншого підходу зазначають, що кібертероризм – це різновид тероризму, в основу якого покладено спосіб здійснення терористичних дій, що виник у процесі розвитку інформаційно – телекомунікаційних технологій та впровадження їх у всі сфери сучасного суспільства [3, с. 4].

Поняття тероризму охоплює діяльність групи людей, а, якщо ми говоримо про кібертероризм, то учасники цієї групи не тільки знаходяться у різних країнах, і це не рядові спеціалісти – програмісти, а ви-

сокоякісні професіонали, які володіють не тільки знаннями, але й останніми технологіями та розробками. Також становище ускладнює поширення мережі Інтернет, головна проблема якого міститься у складності контролю і зростанні чисельності користувачів. На сьогодні за деякими даними на планеті 1, 7 млрд. користувачів Інтернет; для порівняння в 2000 році ця кількість становила лише 361 млн. користувачів [4].

Головною зброєю у боротьбі з цією загрозою залишається законодавство. Головним документом є Конвенція про кіберзлочинність 2001 р., ратифікована Верховною Радою України 2005 р. [5]. Цей документ націлено на здійснення загальної політики з питань кримінального права, метою якого є захист суспільства від кібертероризму шляхом прийняття потрібних законодавчих актів, а також шляхом розширення міжнародного співробітництва.

Підсумовуючи, слід зазначити, що проблема кібертероризму – це нова загроза інформаційного суверенітету держави. Вона є недостатньо дослідженою, що перешкоджає оперативному реагуванню на вчинення комп'ютерного злочину.

1. Возженников А.В. Парадигма национальной безопасности реформирующейся России: монография / А.В. Возжеников. – М.: ЭДАС ПАК, 2000. – 480 с.

2. Малышенко Д.Г. Противодействие компьютерному терроризму – важнейшая задача современного общества и государства / Д.Г. Малышенко // Вестник РАЕН ВНИИ МВД России – 2004. – № 4. – Т. 3.

3. Голубев В.О. Інформаційна безпека: проблеми боротьби з кіберзлочинами: монографія / В.О. Голубев. – Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2003. – 250 с.

4. Глибов А. Статистика использования Интернет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.promovare-site.md/view_article.php?id=5

5. Конвенція про кіберзлочинність від 23. 11. 2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_575

А.Б. Палюх,

курсант

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ СУЧАСНОГО ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Наша держава є однією з тих, що трансформували власну економіку внаслідок переходу від тоталітарної системи СРСР до демокра-

тичної України. Відповідно до цього, існує певна кількість суперечностей та юридичних колізій у нормативно-правовому регулюванні фінансової діяльності держави. Так, зокрема, важливим є те, що на території України все ще діють норми неіснуючої держави (СРСР), які, можуть діяти лише за умови несуперечності їх основним засадам сучасної фінансової політики та конкретним нормативним актам України. Кодекси, закони, укази, інструкції, листи – велика кількість документів могла регулювати одне і те саме питання. Дуже часто один нормативний акт суперечив іншому, що вносило у сферу оподаткування велику плутанину.

Проте державною владою ухвалено рішуче та прогресивне рішення – прийнято Податковий кодекс України. Таким чином було зроблена спробу об'єднати всі нормативно-правові акти у сфері податкового законодавства в єдиний уніфікований документ.

Проте, одне з ключових питань у сфері оподаткування, що зачіпає значну кількість інтересів приватних підприємців в Україні, не увійшло до норм Податкового кодексу. Мова йде про спрощену систему оподаткування для суб'єктів підприємницької діяльності-фізичних осіб. Спрощена система, завдяки рішучим протестам з боку підприємців, залишилася майже у первозданному вигляді до того, як не будуть прийняті відповідні зміни у Податковий кодекс. «Як вести бухгалтерський облік? Куди та коли подавати звіти? Скільки та коли сплачувати податків та внесків?» – це питання ставить собі кожен підприємець. Якщо відповіді на якесь питання він не може знайти, а це буває дуже часто, ставиться друге питання, яке плавно витікає з першого: «Яка відповідальність чекає за порушення податкового та іншого законодавства?». Відповіді на це питання можна знайти у різних нормативно-правових актах [1].

Науковці С.М. Попова, В.Ф. Роль та В.В. Сергієнко зазначають, що відповідно до чинного законодавства платник податку може бути притягнутий до відповідальності в разі:

1) ухилення від сплати податку, іншого обов'язкового платежу. Ця група податкових правопорушень зустрічається найчастіше і є найнебезпечнішою, їх суть полягає у невиконанні чи неналежному виконанні платником податку обов'язків перед бюджетом. Проте суспільна безпека цього правопорушення не зводиться лише до недоотримання бюджетом коштів і зростання дефіциту бюджету. Ухилення від оподаткування підриває основи ринкової конкуренції, ставить правопорушника у вигідніше становище порівняно з сумлінним платником податків. Крім того, недоплата податку однією особою покривається за

рахунок інших платежів: державі доводиться збільшувати ставки чи встановлювати нові види податків;

2) зниження об'єкта оподаткування;

3) несвоєчасної сплати податку, іншого обов'язкового платежу;

4) неподання (несвоєчасного подання) податкових декларацій, розрахунків, інших документів, необхідних для обчислення податків, обов'язкових платежів до податкових органів;

5) неподання (несвоєчасного подання) до банку платіжних доручень на сплату податків, інших обов'язкових платежів;

6) недопущення перевіряючих для обстеження приміщень, що використовуються для отримання доходів тощо. Податки, інші обов'язкові платежі, не оплачені у встановлені строки, а також пеня та штрафи, які застосовуються до платника, визнаються податковою заборгованістю.

Здійснення контролю за дотриманням податкового законодавства, правильністю обчислення, повнотою та своєчасністю сплати до бюджетів, державних цільових фондів податків і зборів (обов'язкових платежів), а також неподаткових доходів є завданням Державної податкової служби. Також важливим завданням цієї служби є запобігання злочинам та іншим правопорушенням, віднесенням законом до компетенції податкової міліції, їх розкриття, припинення, розслідування і провадження у справах про адміністративні правопорушення [2].

Статтею 109.2 Податкового кодексу України встановлено, що вчинення платниками податків, їх посадовими особами та посадовими особами контролюючих органів порушень законів з питань оподаткування та порушень вимог, встановлених іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, тягне за собою відповідальність, передбачену Податковим кодексом України.

За порушення законів з питань оподаткування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, застосовуються такі види юридичної відповідальності, як фінансова, адміністративна і кримінальна [3, с. 107].

1. Електронний режим доступу: <http://byhgalter.com/vidpovidalnist-fop-platnikiv-yedinogo-podatku>

2. Роль В.Ф. Фінансове право: навч. посібник / В.Ф. Роль, С.М. Попова, В.В. Сергієнко. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 392 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/12590605/pravo/vidpovidalnist_porushennya_podatkovogo_zakonodavstva.

3. Податковий кодекс України. – К.: KM Publishing, 2012. – 368 с.

В.В. Пелих,
студент
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ)

МЕХАНІЗМ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ

Сучасна світова економічна криза призвела до таких негативних наслідків у трудовій життєдіяльності суспільства, як: зменшення заробітної плати; масове скорочення штату працівників; різке зростання рівня безробіття і тощо. Отже, виникає нагальна проблема захисту соціально-трудової сфери міжнародно-правовими актами, що сформува-лися шляхом діяльності міжнародних організацій. Саме в системі за-хисту основних прав і свобод людини у сфері праці і трудових відно-син, соціального забезпечення та встановлення відповідного рівня їх правових гарантій є міжнародні норми про працю. Головним завдан-ням сучасного трудового права є встановлення єдиної системи міжна-родних трудових стандартів та взаємоузгодження трудової політики держав щодо правового регулювання праці та трудових відносин.

Серед правознавців вивченням проблем сучасного міжнародно-го регулювання праці та особливостей впливу міжнародних трудових норм займаються такі провідні вчені, як: Н.Б. Болотіна, К.М. Гусов, Л.Д. Єрохіна, С.С. Лукаш, П.Є. Морозов, О.В. Томашевський, Г.І. Чани-шева, Д.В. Черняєва, І.В. Шестерякова, та ряд інших.

Мета даного дослідження полягає в проблемі міжнародно-правового регулювання процесів, що відбуваються у соціально – тру-довій сфері.

Механізм у галузі права – це процес правоздійснення, який яв-ляє собою сукупність засобів, способів і спеціальних органів, мета яких – сприяти реалізації норм права. Під загальним висловом «засоби і способи», звичайно розуміються: принципи і норми міжнародного права, міжнародно-правова свідомість і міжнародно-правові відносини [1, с. 330].

Доцільно почати з визначення поняття міжнародного правового регулювання праці. Під міжнародно-правовим регулюванням праці розуміється регулювання умов праці й охорони законних прав праців-ників за допомогою міжнародних угод, а різноманіття міжнародних відносин в сфері праці призводить до існування різноманітних міжна-родно-правових норм. Сутність міжнародно-правового регулювання праці становлять, насамперед, ідеї правового захисту вищих цінностей

суспільства й держави, а саме: прав і свобод людини, її честі й гідності у сфері праці [2, с. 28].

Важливою складовою в цьому правовому механізмові виступає предмет. Предмет правового регулювання в міжнародному трудовому праві є відносини між суб'єктами міжнародного права з приводу захисту трудових прав працівників і їхніх професійних організацій. Двосторонній характер міжнародного правового регулювання праці проявляється у його методах, які поєднують договірне та законодавче регулювання, шляхом застосування як диспозитивних, так й імперативних норм. Один із засобів здійснення міжнародно-правового регулювання праці – це діяльність ООН.

До суб'єктів міжнародно-правового регулювання праці відносять ООН та її спеціалізований орган – Міжнародна Організація Праці, яка була створена в 1919 р. Основними перевагами впливу МОП на трудові відносини є: охоплення її актами всіх сфер трудових відносин; дотримання принципу трипартизму (врахування інтересів органів державної влади, роботодавців та працівників); гнучкість прийнятих норм, що сприяє ратифікації конвенцій у різних країнах; глибоке теоретичне та практичне обґрунтування розроблених актів (протягом тривалого часу більшість конвенцій не анулюються, а лише доповнюються). Ними також можуть бути різні об'єднання держав: Рада Європи, Європейський союз та СНД [5, с. 110].

Особливої уваги потребують принципи міжнародно-правового регулювання праці як найбільш дискусійне питання у правовій науці. До галузевих принципів відносяться принципи, що витікають з діяльності МОП. До основних принципів міжнародного регулювання праці можна віднести: принцип співробітництва; принцип соціальної справедливості; принцип рівної оплати за рівну працю; принцип свободи слова і свободи об'єднання працівників і роботодавців; принцип гуманізму у сфері праці; праця є вільною та не може бути товаром; принцип соціального партнерства; принцип контролю за дотриманням міжнародних актів у сфері праці [4, с. 23].

Щодо базису джерел. У Європі джерелами міжнародно-правового регулювання праці є акти, прийняті Радою Європи і Європейським Союзом. Україна як держава – член СНД є учасницею багатосторонніх та двосторонніх угод, деякі з них включають регулювання трудових відносин, прав людини і громадянина в трудовій і соціальній сферах [3, с. 115].

Провівши дослідження можна зробити наступні висновки. Під міжнародним регулюванням праці слід розуміти застосування положень міжнародних документів у сфері праці до трудових і пов'язаних з

ними відносин. До основних засобів міжнародного регулювання праці належать діяльність міжнародних організацій по створенню міжнародних трудових норм і принципи міжнародного регулювання праці. Міжнародну правотворчість щодо регулювання праці можна визначити як процес узгодження змісту норм міжнародного трудового права і введення їх у дію. Безпосередньо процес міжнародної правотворчості щодо регулювання праці складається з колективних дій держав на етапі узгодження змісту норми й в індивідуальних діях кожної держави на етапі визнання цієї норми.

1. Буроменський М.В. Міжнародне право: навч. посібник / М.В. Буроменський. – К.: Юрінком інтер, 2005. – 330 с.

2. Лукаш С.С. Міжнародно-правове регулювання в сфері праці / С.С. Лукаш // Юридична наука і практика. – К., 2011. – № 2. – 28 с.

3. Трудове право України: підручник / за ред. Н.Б. Болотіної, Г.І. Чанишевої. – К.: Знання, 2001. – С. 110–120

4. Черняева Д.В. Международные стандарты труда / Д.В. Черняева. – М.: КНОРУС, 2010. – 23 с.

5. Шестерякова И.В. Глобализация и международные трудовые нормы: этапы развития / И.В. Шестерякова // Юрист-правовед. – 2010. – № 3. – 110 с.

А.І. Перець,

курсант

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРОФІЛАКТИКА НАСИЛЬСТВА У СІМ'Ї ДІЛЬНИЧНИМИ ІНСПЕКТОРАМИ МІЛІЦІЇ

Організація профілактики насильства у сім'ї є одним із актуальних завдань для правоохоронців багатьох держав з різним рівнем економічного розвитку. Світова практика показує, що ефективність заходів, спрямованих на профілактику та протидію насильства у сім'ї, залежить від правового забезпечення дій правоохоронців при втручанні у випадку насильства у сім'ї, рівня їхньої професійної підготовленості до такої діяльності.

Профілактична діяльність дільничних інспекторів міліції є основним способом попередження насильства у сім'ї. На державному рівні визнано, що головне завдання сьогодні – це не подолання наслідків насильства, а запобігання, попередження насильства у сім'ї [4, с. 50]. Головне завдання сучасного дільничного інспектора міліції –

стати зв'язуючою ланкою в об'єднанні зусиль представників правоохоронних органів і громадських формувань у попередженні правопорушень [5, с. 20].

Відповідно до Закону України «Про попередження насильства у сім'ї» попередження насильства у сім'ї – це система соціальних і спеціальних заходів, спрямованих на усунення причин і умов, які сприяють вчиненню насильства у сім'ї, припинення насильства у сім'ї, яке готується або вже почалося, притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні насильства у сім'ї, а також медико-соціальна реабілітація жертв насильства у сім'ї [1].

Закон розрізняє чотири види насильства:

Фізичне насильство у сім'ї – це навмисне нанесення побоїв, тілесних ушкоджень одного члена сім'ї іншому, яке може призвести чи призвело до порушення нормального стану фізичного чи психічного здоров'я або навіть до смерті постраждалого, а також до приниження його честі та гідності.

Сексуальне насильство у сім'ї – це примушування до небажаних статевих стосунків у родині, а також сексуальні дії щодо неповнолітнього члена сім'ї.

Психологічне насильство у сім'ї – це насильство, пов'язане з тиском одного члена сім'ї на психіку іншого через навмисні словесні образи або погрози, переслідування, залякування, які доводять постраждалого до стану емоційної невпевненості, втрати здатності захистити себе і можуть заподіяти або заподіяли шкоду психічному здоров'ю.

Економічне насильство у сім'ї – це навмисні дії одного члена сім'ї щодо іншого, спрямовані на те, щоб позбавити постраждалого житла, їжі, одягу та іншого майна чи коштів, на які він має законне право [1].

Ефективність системи профілактики насильства у сім'ї, в значній мірі залежить від дієвості методів, які застосовуються. До основних методів попередження насильства у сім'ї, відносяться переконання та примус. До того ж, повинні використовуватися й інші методи, а саме: надання допомоги, позитивного прикладу, нейтралізації негативного впливу навколишнього середовища та спостереження [2, с. 78].

Метод переконання дільничні інспектори міліції використовують при здійсненні як загальної, так і індивідуальної профілактики насильства у сім'ї. Використання методу переконання сприяє формуванню у людей розуміння необхідності добровільного, активного виконання приписів, правил і норм, які функціонують у суспільстві. Сутність переконання полягає в тому, що воно є засобом впливу на свідомість суб'єктів суспільних відносин, а його зміст включає комплекс різноманітних конкретних заходів цього виховного впливу [3, с. 200].

Примус, на відміну від переконання, безпосередньо регламентований правовими нормами. Примус – метод впливу держави на свідомість і поведінку осіб, які скоюють протиправні вчинки.

Отже, профілактика насильства у сім'ї стане ефективним інструментом захисту лише за умови ефективного застосування до осіб, які вчиняють насильство у сім'ї, методів переконання та примусу, широкого доступу до інформації із проблеми профілактики насильства у сім'ї, плідного співробітництва дільничних інспекторів міліції із органами влади й місцевого самоврядування у цьому напрямку.

1. Про попередження насильства у сім'ї: Закон України від 15.11.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 10. – Ст. 70.

2. Макаренко О.М. Методи організації профілактики правопорушень в правоохоронній діяльності органів внутрішніх справ України / О.М. Макаренко // Право і безпека. – 2005. – № 1. – С. 74–78.

3. Остапенко О.І. Адміністративне право: навчальний посібник / О.І. Остапенко, З.Р. Кісіль, М.В. Ковалів, Р.В. Кісіль. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 536 с.

4. Павленко Ю.О. Завдання у сфері попередження гендерного насильства / Ю.О. Павленко // Кримінальне право України. – 2006. – №11. – С. 47–55.

5. Панов І.О. Адміністративно-юрисдикційна діяльність дільничного інспектора міліції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07 / І.О. Панов:– Х., 2005. – 23 с.

О.І. П'єх,

студентка

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

КОНСТИТУЦІЙНА СКАРГА ЯК ІНСТИТУТ ДЕМОКРАТІЇ: ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

З часів започаткування в Україні системи конституційної юрисдикції на науково-практичному рівні тривають дискусії щодо запровадження інституту конституційної скарги як важливого інструменту вдосконалення конституційної юстиції, забезпечення доступу людини до конституційного правосуддя та механізму захисту прав і свобод від державної сваволі. Конституційну скаргу слід розглядати як інститут демократії, адже вона полягає в активній реалізації громадянами своїх прав, рішучість у їх відстоюванні, реальному впливі населення на процес їх юридичного визнання.

Інститут конституційної скарги виник в Європі ще в XIX столітті. Право на таку скаргу вперше було визнано у Німеччині імперською Конституцією 1849 року. Згодом конституційна скарга була закріплена основними законами Швейцарії (1874 р.), Австрії (1920 р.), Іспанії (1931 р.), ФРН (1949 р.), Росії (1993 р.), Польщі (1997 р.) та ін. Сьогодні інститут конституційної скарги визнаний однією з найважливіших складових розбудови сучасного конституціоналізму багатьма країнами світу, в яких запроваджено континентальну модель конституційної юстиції [1, с. 185].

На час прийняття Конституції України країни Західної Європи вже мали багатий досвід захисту конституційних прав громадян засобами конституційного контролю. Ті чи інші види конституційних скарг забезпечували прямий доступ громадян до конституційного правосуддя. Однак, на відміну від інших інститутів конституційного контролю, інститут конституційної скарги Україна не запозичила [2, с. 75]. Натомість Конституція України запровадила іншу форму безпосереднього доступу громадян до конституційного правосуддя – конституційне звернення, аналогів якої немає у жодній країні світу.

Важливість цього інституту захисту прав і свобод людини не можна заперечувати. Венеціанська комісія підтримує ініціативу країн, які прагнуть запровадити конституційну скаргу. З метою популяризації цього правозахисного інституту ця міжнародна інституція підкреслює такі його *ознаки*: конституційна скарга застосовується у випадку порушення основних прав і свобод людини; є додатковим засобом правового захисту і може бути подана після вичерпання основних засобів захисту; предметом оскарження може бути закон, акт органу управління, судові рішення, а також бездіяльність органів влади; скарга може бути подана будь-якою особою, яка вважає себе потерпілою в результаті порушення її основних прав і свобод [2, с. 75].

За всієї різноманітності визначень конституційної скарги, що пропонуються в сучасних дослідженнях, сутність конституційної скарги полягає у визнанні за фізичними і юридичними особами приватного права звертатися до органів конституційного судочинства із письмовою заявою про перевірку конституційності законів та інших юридичних актів, які скасовують чи обмежують конституційні права і свободи [1, с. 186].

У широкому розумінні конституційна скарга дає змогу особі «скерувати» діяльність держави у напрямі забезпечення суспільних потреб та інтересів, в основі яких лежать фундаментальні права і свободи, що веде до утвердження верховенства права. За своїми юридичними наслідками конституційна скарга виступає одним із засобів реа-

лізації принципу взаємної відповідальності особи та держави. Забезпечення можливості особи брати активну участь у контролі за діяльністю вищих органів державної влади, яка реалізується у відповідних правових формах (нормотворчій, яка має своїм результатом створення законодавчих актів; правозастосовній, що завершується ухваленням конституційно-правового акта; правосудній, внаслідок якої ухвалюється судові рішення, та ін.), дає підстави для визнання конституційної скарги одним із сучасних інститутів демократії [1, с. 187-188].

Конституційна скарга громадян є визначальним елементом конституційної юстиції. Саме за її допомогою вони можуть захищати свої права та свободи в органах конституційної юстиції. Оскільки у вітчизняному законодавстві така скарга не передбачена, а є лише право громадян на конституційне звернення щодо тлумачення Конституції і законів України, то можна говорити про звужену модель функціонування інституту конституційної юстиції. Прихильники впровадження інституту конституційної скарги в Україні вбачають його переваги у встановленні додаткових гарантій захисту прав і свобод людини, забезпеченні безпосереднього доступу осіб до конституційного правосуддя та вдосконаленні роботи Конституційного Суду України в цілому.

Модель конституційної скарги передбачає право громадян України, іноземців, осіб без громадянства та юридичних осіб приватного права після вичерпання всіх національних можливостей правового захисту подати скаргу до Конституційного Суду України щодо конституційності законів України та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим у випадках, коли застосування цих актів у конкретних справах призвело до порушення закріплених у Конституції України прав і свобод суб'єктів касаційної скарги.

Таким чином, в сучасних державно-правових умовах поряд із інститутом конституційного звернення має бути запроваджена конституційна скарга. Це матиме значення не лише для підвищення рівня захищеності прав і свобод людини й громадянина, а й для сприяння подальшому становленню демократичної державності в Україні.

1. Ткачук П. Питання доступу громадян до конституційного правосуддя в Україні / П. Ткачук // Вісник Конституційного Суду України. – 2011. – № 4-5. – С. 74-81.

2. Гультай М. Функціональні характеристики інституту конституційної скарги та модель його впровадження в Україні / М. Гультай // Вісник Конституційного Суду України. – 2011. – № 4-5. – С. 185-193.

А.О. Площинська,
студент

А.Б. Шахін,
студент
(Національна академія
Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького)

ДОПОМІЖНІ СУБ'ЄКТИ ПРАВООХОРОННОЇ ТА ПРАВОЗАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах розвитку громадянського суспільства, де спостерігається бурхливий розвиток інформаційних технологій, виникає необхідність розширення схеми правового регулювання. Одним з основних елементів механізму правового регулювання виступають правовідносини, що складаються з суб'єктів, об'єктів та змісту. Суб'єкти є найважливішим компонентом, оскільки без них неможливе існування будь-яких правовідносин.

Офіційними суб'єктами правоохоронної та правозахисної діяльності є органи, що здійснюють цю діяльність, вони чітко визначені законодавством України та складають конкретно визначену систему.

Для допомоги у виконанні покладених на них функцій ми пропонуємо ввести в систему допоміжних суб'єктів.

Допоміжними суб'єктами, на нашу думку, є потужні інформаційні засоби, що впливають на людську свідомість, без яких комунікації в сучасному суспільстві були б неможливими, а саме: засоби масової інформації та власники соціальних мереж.

Сучасний рівень взаємодії правоохоронців та працівників засобів масової інформації (надалі ЗМІ) не можна охарактеризувати як високий, про що свідчить недостатньо якісна подача матеріалу про стан злочинності в країні через небажання правоохоронних органів надавати працівникам ЗМІ необхідну інформацію.

Дослідження проблеми зумовлено необхідністю пошуку ефективних шляхів виходу з ситуації, що склалася, та створення оптимальних технологій для поліпшення спільної діяльності працівників ЗМІ та правоохоронних органів. Такий процес передбачає дослідження об'єктивних та суб'єктивних соціально значимих чинників, що впливають на правосвідомість як правоохоронців, так і журналістів. Одним із шляхів подолання цієї проблеми може стати, наприклад, створення нормативно-правового документа, де б регламентувалися взаємовигідні положення діяльності правоохоронних органів та працівників ЗМІ.

Можливості використання ЗМІ при розслідуванні злочинів розглядають чимало вчених-криміналістів. Однак аналіз наукових робіт показує, що в цілому зазначена проблема розроблена недостатньо. Багато аспектів вивчалось фрагментарно. Так, часто можливості використання ЗМІ під час розслідування злочинів у роботах учених-криміналістів зводяться до залучення громадськості.

Взаємодія правоохоронних органів та ЗМІ, на нашу думку, виступає засобом оптимізації діяльності кожної з цих структур: для ЗМІ – це можливість удосконалити інформування громадськості з питань боротьби зі злочинністю (в тому числі забезпечити необхідну відкритість діяльності правоохоронних органів), а ще така взаємодія допомагає структурі ЗМІ формувати правосвідомість та правозацікавленість населення. Для правоохоронних органів – це перш за все спосіб одержання допомоги від населення у вирішенні своїх завдань і засіб розширення джерел інформації, необхідної для виконання певних функцій [1, с. 335]. Століття тому М. Гросс писав із цього приводу: «Тісний зв'язок між судовим слідчим і періодичним друкованим виданням полягає в спільності їхніх завдань. Перший веде боротьбу зі злочинами та з тим, що з ними нерозривно пов'язане, тим, що спонукає до їх здійснення. Та й періодичні друковані видання здебільшого прагнуть такої ж мети» [2, с. 346].

У людському суспільстві завжди спостерігалась тенденція до відтворення реальної дійсності, тобто її віртуалізації. Сучасний етап розвитку цивілізації відомі соціологи та футурологи окреслили як «інформаційне суспільство». Основним засобом зв'язку між реальним та віртуальним світами для сучасної людини є соціальна мережа [3, с. 47].

Підвищення ролі інформаційного простору у реальному людському середовищі створює необхідність правового регулювання окремих аспектів віртуальної дійсності, зокрема і використання соціальних мереж.

Одним із неформальних суб'єктів правоохоронної та правозахисної діяльності можна визначити власників(адміністраторів, інших учасників) соціальних мереж, адже саме вони мають доступ до інформації, яка може бути використана під час здійснення досудового розслідування кримінального правопорушення. У главі 21 КПК України такий спосіб отримання інформації включений до переліку негласних слідчих (розшукових) дій.

Проте залучення власників соціальних мереж до співпраці з правоохоронними органами дасть змогу попередити вчинення нового злочину [4].

Це стане можливо шляхом удосконалення і розроблення додаткових програм зчитування інформації для виявлення можливих фактів скоєння злочинів.

На сучасному етапі існує необхідність впровадження правових норм для регулювання: по-перше, механізму зчитування інформації з соціальних мереж та її моніторингу, по-друге, співпраці власників соціальних мереж з правоохоронними органами для спрощення процедури виявлення, попередження і розслідування злочинів.

У запропонованій схемі співпраці з допоміжними суб'єктами системи правоохоронної діяльності є певні недоліки – порушення права на невтручання в приватне життя, таємницю листування та інші. Проте їх можна усунути шляхом врегулювання організації співпраці правоохоронних органів з неформальними суб'єктами на законодавчому рівні.

1. Аверьянова Т.В. Криминалистика: учеб. для вузов / Т.В. Аверьянова, Р.С. Белкин, Ю.Г. Корухов, Е.Р. Россинская; под ред. Р.С. Белкина. – М.: Изд. группа НОРМА-ИНФРА, 1999. – 990 с.

2. Бандурка А.М. Юридическая психология: учебник / А.М. Бандурка, С.П. Бочарова, Е.В. Землянская. – Х.: Изд-во Нац. ун-та внутр. дел, 2001. – 640 с.

3. Петрик В.М. Сугестивні технології маніпулятивного впливу / В.М. Петрик, М.М. Присяжнюк, Л.Ф. Компанцева. – К.: Віпол, 2011. – 242 с.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України [текст]: – К.: «Центр учбової літератури», 2012 – 292 с.

О.В. Плюсква,
слухач магістратури

А.С. Смілик,
слухач магістратури
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ЗАВДАННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ

Судова експертологія оперує значним масивом спеціальних знань, які можуть бути використані при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів. Зокрема, органами досудового розслідування можуть бути прийнято рішення щодо проведення судово-хімічної, дактилоскопічної, трасологічної, судово-фармакологічної, агротехнічної, судово-ботанічної, хіміко-технологічної, медико-наркологічної, судово-психіатричної, почеркознавчої, біологічної та інших видів експертиз.

Вказана процесуальна форма використання спеціальних знань є обов'язковою для визначення виду і властивостей виявленої речовини,

віднесення її до конкретного виду наркотичних або психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, встановлення її кількості, ваги, об'єму тощо. До прикладу, хімічна і фармакологічна експертизи, за звичай, проводяться з метою встановлення належності речовини або її слідів до наркотичної; яка кількість наркотиків у досліджуваній речовині; який спосіб виготовлення – кустарний чи фабричний; чи не є речовина лікарською, якщо так, то для яких цілей вона застосовується [1, с. 15]. При проведенні медичної і психіатричної експертиз типовими є такі питання: чи є в особи ознаки недавнього вживання наркотиків; чи є в особи ознаки наркоманії; чи потребує особа примусового лікування; чи перебувала дана особа в момент вчинення злочину в стані гострого наркотичного психозу або патологічного афекту.

Аналіз слідчої та експертної практики щодо проведення досліджень наркотиків показує, що сучасний науково-технічний і методичний рівні таких експертиз дозволяють вирішувати значне коло завдань. Одним із найбільш важливих аспектів виявлення ознак кримінального правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів є встановлення факту належності речовини до наркотичної. Установлення цього факту корелюється із виділенням загальних та окремих ознак наркотичних речовин. У результаті дослідження встановлена сукупність властивостей може свідчити про походження досліджуваного об'єкта, спосіб його виготовлення, особливості існування, загальну родову (групову) належність об'єктів, тотожність конкретного об'єкта тощо.

З огляду на сказане можемо погодитись із сформульованою науковою спільнотою систематизацією типових завдань експертизи наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Ця система охоплює такі три рівні завдань:

1) класифікаційні: встановлення належності до стандартизованого (універсального) класу, а також до довільного (спеціального) класу;

2) ідентифікаційні: ототожнення об'єкта за його відображенням, загального джерела походження;

3) діагностичні: виявлення слідів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів на об'єктах-носіях, установлення стану об'єктів, причинно-наслідкових зв'язків, часу факту.

На основі проведеного аналізу завдань можна сформулювати висновки про типовий предмет судових експертиз у цій категорії кримінальних проваджень. Предметом експертизи наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів є встановлені на основі застосування спеціальних хімічних знань фактичні дані, що стосуються ототожнення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів за їх слідами, визначення класифікаційної належності, встановлення їх

походження (конкретного джерела), особливостей виготовлення, існування (зберігання, транспортування). Деякі із завдань експертизи наркотичних засобів і психотропних речовин, за словами вчених, збігаються із завданнями, що вирішуються в межах інших класів і родів судових експертиз – технологічних, криміналістичних (трасологічних), біологічних, фармакологічних. Так, завданням біологічного дослідження є встановлення біологічного класу рослинних об'єктів. Однак при цьому у межах фармакологічної (фармацевтичної) експертизи також досліджуються лікарські наркотичні засоби [2, с. 336].

Важливо звернути увагу й на те, що експертизу наркотиків слідчі по-різному називають у процесуальних документах (постановах, клопотаннях, обвинувальних актах): «судово-токсикологічна», «судово-хімічна», «біохімічна», «хіміко-біологічна», «фармакологічна» тощо. Безумовно, подібна невизначеність у деяких випадках призводить до формулювання експертові таких питань, які виходять за межі його спеціальних знань в галузі дослідження наркотичних засобів. Для диференціації видів судової експертизи недостатньо однієї характеристики вирішуваних завдань. О.Р. Шляхов запропонував розподіляти судові експертизи за сукупністю їх трьох істотних ознак – предмета, об'єкта й методик дослідження [3, с. 77]. На думку Л.Д. Беляєвої, до цього переліку варто додати ще один критерій – спеціальні знання експерта, необхідні для проведення експертного дослідження [3, с. 137].

Отже, найменування виду експертизи визначається її предметом та завданнями, які конкретизуються у питання слідчого, адресованих експерту; об'єктами та методами (методиками) дослідження; спеціальними знаннями, необхідними для формулювання кваліфікованих висновків щодо поставлених питань. Важливо розрізняти різні роди і види судових експертиз із метою коректного визначення питань, які необхідно з'ясувати, у межах компетенції експерта. Одні й ті самі речові докази можуть бути об'єктами дослідження різних видів судових експертиз, а висновки експертів нерідко стають об'єктами вивчення експертів інших спеціальностей та є підставою для його висновків. Тому з теоретичної та практичної точок зору треба чітко розмежувати експертизу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів від інших суміжних видів судових експертиз, а в окремих випадках доцільно надавати перевагу проведенню комплексних міжгалузевих експертних досліджень з метою встановлення фактів, які мають значення для кримінального провадження.

1. Шляхов А.Р. Класифікація судових експертиз і типізація їх завдань / А.Р. Шляхов. – М.: ВНИИСЭ, 1977. – С. 15.

2. Судова хіміко-фармацевтична експертиза на досудовому слідстві / [В.А. Шаповалова, В.В. Шаповалов, Н.Н. Космина и др.] // Наука і соціальні

проблеми суспільства: медицина, фармація, біотехнологія: тез. допов. III між-
нар. наук.-практ. конф. – Х.: Вид-во НФаУ, 2003. – Ч. I. – С. 336.

3. Шляхов А.Р. Сущность криминалистических экспертиз материалов, веществ и изделий из них (КЭМВИ) / А.Р. Шляхов, Ф.Э. Давудов // Правоведение. – 1983. – № 6. – С. 71–137.

Д.-М.Ю. Попович,

курсант

(Львівський державний університет

внутрішніх справ)

ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ЗАКІНЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ СКЛАДАННЯМ ОБВИНУВАЛЬНОГО АКТА

Закінчення кримінального провадження полягає у прийнятті уповноваженим органом висновку, що немає необхідності проведення ще яких-небудь слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій, спрямованих на збирання, перевірку і дослідження доказів; усі необхідні докази для прийняття підсумкового рішення зібрані, перевірені, досліджені і належним чином оцінені, виконані вимоги ст. 91 КПК України про встановлення обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні [3, с. 420].

Як зазначає ч. 1 ст. 290 КПК України, визнавши зібрані під час досудового розслідування докази достатніми для складання обвинувального акта, прокурор зобов'язаний повідомити підозрюваному, його захиснику, законному представнику та захиснику особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування. Сторони зобов'язані письмово підтвердити протилежній стороні, а потерпілий – прокурору факт надання їм доступу до матеріалів з зазначенням найменування таких матеріалів. Сторонам, потерпілому надається достатній час для ознайомлення з матеріалами, до яких їм надано доступ. Пересвідчившись, що сторони реалізували своє право на ознайомлення з матеріалами, слідчим складається обвинувальний акт, який затверджується прокурором (ст. 291 КПК України). Складений обвинувальний акт свідчить, що слідчий, прокурор твердо впевнений у тому, що обвинувачений винен у інкримінованому кримінальному правопорушенні, що в провадженні повно, всебічно, об'єктивно досліджені всі обставини, які

входять до предмета доказування, і що матеріали провадження дають підставу для передачі її до суду [5, с. 511].

Діяльність слідчого, прокурора щодо закінчення досудового розслідування у кримінальному провадженні, яке направляється до суду, набуває особливої значущості, оскільки висновки, викладені в обвинувальному акті, формують межі судового розгляду. Законодавець вказав, що судовий розгляд проводиться лише стосовно тієї особи, якій висунуте обвинувачення, і лише в межах висунутого обвинувачення відповідно до сформованого в обвинувальному акті, крім випадків, коли прокурор змінює обвинувачення, висуває додаткове обвинувачення або відмовляється від підтримання державного обвинувачення. Також суд може вийти за межі висунутого обвинувачення лише в частині зміни правової кваліфікації кримінального правопорушення, якщо це покращує становище особи, стосовно якої здійснюється кримінальне провадження [4, с. 245].

Обвинувальний акт, власне, як і клопотання про застосування примусових заходів виховного та медичного характеру повинен містити такі відомості:

1) найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер;

2) анкетні відомості кожного обвинуваченого (прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце проживання, громадянство);

3) анкетні відомості кожного потерпілого (прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце проживання, громадянство);

4) прізвище, ім'я, по батькові та займана посада слідчого, прокурора;

5) виклад фактичних обставин кримінального правопорушення, які прокурор вважає встановленими, правову кваліфікацію кримінального правопорушення з посиланням на положення закону і статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність та формулювання обвинувачення;

6) обставини, які обтяжують чи пом'якшують покарання;

7) розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням;

8) розмір витрат на залучення експерта (у разі проведення експертизи під час досудового розслідування);

9) дату та місце його складення та затвердження.

Варто сказати, що засвідченням обвинувального акта як офіційного документу являється підпис слідчого та прокурора, що його затвердив, або лише прокурора, якщо обвинувальний акт складений самостійно.

До обвинувального акта додається:

1) реєстр матеріалів досудового розслідування;

2) цивільний позов, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування;

3) розписка підозрюваного про отримання копії обвинувального акта, копії цивільного позову, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування, і реєстру матеріалів досудового розслідування;

4) розписка або інший документ, що підтверджує отримання цивільним відповідачем копії цивільного позову, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування не до підозрюваного [2, с. 152].

На жаль, на цьому важливому етапі досудового розслідування слідчі допускають найбільшу кількість помилок щодо порушення прав, законних інтересів учасників кримінального процесу. Обвинувальні акти, буває, не відповідають вимогам закону про неупередженість, вмотивованість, грамотність, не містять обов'язкових елементів, які визначені щодо структури та змісту обвинувального акта в ст. 291 КПК України. Причиною таких порушень є недостатня професійна підготовка слідчих, нерозуміння важливості викладених у підсумковому документі результатів розслідування для подальшого розгляду судом, з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу.

Законність і обґрунтованість обвинувального акта знаходить своє відображення в суворій відповідності його форми, змісту вимогам положень КПК України. Проте, на відміну від КПК 1960 року, КПК України не передбачає обов'язок слідчого мотивувати свої висновки описом доказів, що підтверджують наявність кримінального правопорушення і винність підозрюваного, лише посилання на них у матеріалах провадження.

Ще одним позитивним моментом є те, що обвинувальний акт затверджується процесуальним прокурором. Проте, на відміну від процесуального законодавства 1960 року, мова йдеться про процесуального прокурора, а не прокурора міста. Процесуальний прокурор призначається на кожне окреме провадження та слідкує за його законністю та обґрунтованістю.

Внаслідок проведеного дослідження ми прийшли до наступних висновків, які вважаємо за доцільне відобразити у наступних положеннях.

На жаль, на цій важливій стадії кримінального провадження як закінчення досудового розслідування складанням обвинувального акта існує рад недовірок: обвинувальні акти не відповідають вимогам закону про неупередженість, вмотивованість, грамотність, не містять обов'язкових елементів, які визначені щодо структури та змісту обви-

нувального акта в ст. 291 КПК України. Щодо структури обвинувального акта, на нашу думку є виправданою позиція поділу його на вступну та резолютивну [6, с. 280]. Проведений аналіз класифікацій підстав повернення кримінальної справи прокурору дозволив нам сформувати авторське бачення недоліків складання обвинувального акта. Ми виділили їх згідно складових частин: в описовій частині типовими помилками є неточності в часі, місці вчиненого кримінального правопорушення, неправильні відомості щодо особи обвинуваченого, потерпілого, невірна правова кваліфікація кримінального правопорушення. В резолютивній частині можуть бути допущені помилки щодо фабули кримінального правопорушення, неточні посилання на докази в матеріалах провадження. Характерним є те, що подання до суду інших матеріалів, крім обвинувального акта та додатків до нього не допускається. Отже, на стадії підготовчого засідання суд приймає рішення виключно та інформації, викладеній в обвинувальному акті, а вже на стадії судового розгляду з'ясовує відповідність обвинувального акта матеріалам кримінального провадження.

1. Конституція України: офіц. текст [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon.rada.gov.ua>

2. Кримінальний процесуальний кодекс України. – К.: Алерта, 2012. – С. 336.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Х.: Право, 2012. – С. 768.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за ред. В.Г. Гончаренко, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. – Х.: Право, 2012. – С. 844.

5. Кримінально-процесуальне право України: підручник/ за заг. ред. Ю.П. Аленіна. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2009. – С. 816.

6. Кримінальний процес України: навч. посібник / Р.І. Благута, О.О. Сергієнко, О.Є. Устюгова. – Л.: Біблос, 2010. – С. 500.

Н.А. Предчишин,

курсант

(Львівський державний університет

внутрішніх справ)

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЛІСОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Аналіз положень статей КУпАП, що регулюють питання адміністративної відповідальності за порушення у галузі лісового законодав-

ства, дозволило виділити такі риси, які відокремлюють цей вид суспільних відносин від інших видів, що є предметом регулювання адміністративного права.

Суб'єктами адміністративного правопорушення у галузі лісового законодавства є фізичні особи та посадові особи як спеціальні суб'єкти. При цьому зазначені адміністративні правопорушення можуть бути скоєні умисно та з необережності. Видовим об'єктом адміністративного правопорушення у зазначеній галузі виступають суспільні відносини, що складаються у галузі охорони та захисту лісів. Санкції відповідних статей передбачають тільки один вид основного адміністративного стягнення – штраф. Притягнення до адміністративної відповідальності здійснюється виключно органами виконавчої влади.

Беручи до уваги досліджені ознаки адміністративної відповідальності, а також специфіку суспільних відносин у галузі лісового законодавства, можна сформулювати поняття адміністративної відповідальності за порушення норм лісового законодавства. Це підінститут адміністративної відповідальності, що полягає у застосуванні з боку держави (уповноважених органів) адміністративних стягнень у вигляді штрафу до фізичних та посадових осіб, які стали суб'єктами відповідного адміністративного правопорушення, вчинивши умисно або з необережності діяння, які посягають на встановлений порядок охорони, захисту та використання лісів.

Необхідно зазначити, що у проекті Кодексу України про адміністративні проступки норми, які регулюють суспільні відносини у галузі лісового законодавства, зазнали деяких змін. Так, наприклад, суб'єктами адміністративного проступку у галузі лісового законодавства визначаються фізичні, посадові та юридичні особи. Порівняно з чинним КУаАП у проекті збільшено розміри санкцій за вчинення відповідного адміністративного проступку, але сам вид адміністративного стягнення залишився тим же, тобто це штраф [1].

Глава 9 проекту Закону України «Кодекс України про адміністративні проступки», яка має назву «Адміністративні проступки у галузі охорони природи, екологічної безпеки і природокористування», містить норми, що стосуються відповідальності саме за вчинені проступки у галузі лісового законодавства. Аналіз цих норм дає невтішні результати. Хоча з ухваленням проекту Кодексу стане можливим притягнення до адміністративної відповідальності юридичних осіб за порушення лісового законодавства, така відповідальність не досягне всіх цілей, що стоять перед адміністративною відповідальністю як такою. Насамперед, це стосується занадто мізерних розмірів штрафів, що на-

кладаються на юридичних осіб. Такий розмір стягнень не сприятиме додержанню юридичними особами вимог лісового законодавства.

Адміністративна відповідальність є самостійним видом юридичної відповідальності, має специфічні ознаки, та пропонуємо власне формулювання поняття адміністративної відповідальності. Адміністративна відповідальність – це самостійний вид юридичної відповідальності, що є формою правового регулювання з боку держави у вигляді державно-репресивного заходу (державного примусу) щодо осіб, які вчинили адміністративне правопорушення, з метою їх покарання. При цьому притягнення до відповідальності здійснюється в адміністративному порядку і регламентується нормами адміністративного права, а суб'єктом притягнення до відповідальності виступає орган адміністративної юрисдикції, який не знаходиться з особою, що притягається до відповідальності, у відносинах службового підпорядкування [2].

Враховуючи загальні ознаки адміністративної відповідальності та специфіку відносин у лісовій галузі, ми дійшли висновку, що адміністративна відповідальність за порушення норм лісового законодавства є підінститутом адміністративної відповідальності і може мати, з урахуванням специфіки відповідних суспільних відносин (об'єкта), власне формулювання. Під адміністративною відповідальністю за порушення норм лісового законодавства треба розуміти окремий підінститут адміністративної відповідальності, що полягає у застосуванні з боку держави (уповноважених органів) адміністративних стягнень у вигляді штрафу до фізичних осіб та посадових осіб (спеціальних суб'єктів), що стали суб'єктами відповідного адміністративного правопорушення, вчинивши умисно або з необережності діяння, які посягають на встановлений порядок охорони, захисту та використання лісів [4].

Оскільки інститут адміністративної відповідальності складають норми, які регулюють питання відповідальності за адміністративні правопорушення у різних сферах суспільно-правових відносин, цей інститут є комплексним. Виділення підінституту адміністративної відповідальності за лісові правопорушення проводиться автором, виходячи з однорідності норм цього підінституту, тобто об'єкта регулювання. Однорідність полягає в тому, що всі вони стосуються питань адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері специфічних суспільних відносин, а саме: охорони, захисту, раціонального використання та відтворення лісів [5].

Таким чином, адміністративна відповідальність за порушення лісового законодавства як підінститут адміністративної відповідальності – це система юридичних норм, які встановлюють перелік лісових

адміністративних правопорушень, забезпечують виявлення цих правопорушень, встановлення правопорушника, доказування його винності, застосування до нього встановлених законом примусових мір впливу та їх реалізацію.

1. Проект Закону України від 26 травня 2004 р. № 5558 / Кодекс України про адміністративні проступки [Електронний ресурс]. – Режим доступу // <http://www.nau.com.ua>

2. Екологічне право України. Академічний курс: підручник / за заг. ред. Ю.С. Шемшученко. – К.: Юридична думка, 2005. – 848 с.

3. Голосніченко І.П. Адміністративне право України (основні категорії і поняття) / І.П. Голосніченко. – К.: Міжрегіон. акад. упр. персоналом, 1998. – 52 с.

4. Кінаш Ю.Я. Засоби адміністративного примусу у сфері забезпечення безпеки у вугільних шахтах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07 / Ю.Я. Кінаш; Нац. акад. держ. податкової служби України. – Ірпінь, 2003. – 19 с.

5. Гладун З.С. Адміністративне право України: Опорні конспекти лекцій / З.С. Гладун. – Тернопіль: Економічна думка, 2005. – 152 с.

В.В. Приймак,

курсант

(Національна академія

Державної прикордонної служби України

імені Богдана Хмельницького)

ВИДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ ЗА НОВИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

Необхідність проведення демократичних перетворень у нашій державі, приведення законодавства України до Європейських стандартів та його гуманізація, стало поштовхом до зміни кримінального процесуального законодавства.

Не будемо зосереджувати увагу на безперечно позитивних аспектах нового Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК України), так і його недоліках, натомість хотілося б звернути увагу на особливості діяльності органів охорони державного кордону та їх оперативних підрозділів із реалізації окремих положень нового кримінального процесуального законодавства.

Із прийняттям нового КПК України Держприкордонслужба України втратила статус органу дізнання. Оптимізуювавши систему ор-

ганів досудового розслідування, законодавець вирішив все ж таки не позбавляти Держприкордонслужбу України кримінально-процесуальних повноважень повністю, закріпивши за останньою декілька видів кримінально-процесуальної діяльності.

Так, аналіз нового КПК України, а також правозастосовної практики органів охорони державного кордону, яка склалась від моменту набрання ним чинності дотепер, дозволяє виділити наступні види кримінально-процесуальної діяльності Держприкордонслужби України, які характеризують її кримінально-процесуальний статус, а отже і правоохоронний вектор відомства, до них належать:

- виявлення кримінального правопорушення та повідомлення про це орган досудового розслідування (ст. 60 КПК України);

- затримання уповноваженою службовою особою органу охорони державного кордону особи без ухвали слідчого судді, суду та доставлення затриманого до органу розслідування (ст. 208 КПК України);

- виконання оперативними підрозділами Держприкордонслужби України доручень слідчого, прокурора на здійснення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 41 КПК України);

- невідкладне направлення зібраних матеріалів, які містять ознаки злочину, оперативним підрозділом, за результатами оперативно-розшукової діяльності до органу розслідування (ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»);

- участь у слідчо-оперативних групах (ст. 39, 40 КПК України).

Слід відмітити, що перераховані вище дії виконуються оперативними підрозділами Держприкордонслужби України. Лише виявлення кримінального правопорушення, повідомлення про його вчинення та затримання підозрюваної особи здійснюється всіма уповноваженими службовими особами органів охорони державного кордону, які виконують наказ на охорону державного кордону України.

На завершення хотілось би зазначити, що за діючим КПК України, здійснення кримінального провадження у справах про порушення державного кордону належить до підслідності слідчих підрозділів різних правоохоронних органів (органів безпеки та органів внутрішніх справ). Однак на нашу думку, у сучасних умовах вести досудове розслідування у справах про порушення державного кордону було б доцільно слідчими тієї структури, діяльність якої безпосередньо пов'язана із охороною державного кордону. Бо саме, фахівці цієї структури є найбільш досвідченими в мотивах, цілях і способах правопорушень, тактики дій порушників законодавства про державний кордон, формах і способах протидії прикордонникам тощо, а отже і більш обізнаними в їх, розкритті та розслідуванні, тим більше, що оперативний супровід

розслідування цих злочинів лежить на оперативних підрозділах органів охорони державного кордону. У зв'язку із чим, відповідно до ст. 1 Концепції розвитку Державної прикордонної служби України на період до 2015 року від 19 червня 2006 року, з метою реалізації основних заходів щодо розвитку Держприкордонслужби України було б доцільним наділити прикордонне відомство статусом слідчого органу, що значно розширило б його кримінально-процесуальні повноваження.

Л.Я. Приймак,

курсант

*(Харківський національний університет
внутрішніх справ)*

БАТЬКІВСЬКИЙ ВПЛИВ І КОНТРОЛЬ ЗА ДІТЬМИ ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ ФАКТОРІВ У СИСТЕМІ ПРОФІЛАКТИКИ НАРКОМАНІЇ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ

Як свідчить судова практика, певна частина зареєстрованих в Україні, та й у Росії, злочинів скоюються у стані наркотичного сп'яніння.

Таким чином, доводиться констатувати той факт, що сьогодні стан наркотичного сп'яніння є одним з причин високого рівня злочинності в нашій країні. Але найсумніше тут те, що більшість серед осіб, що вживають наркотики, це молодь.

Вивченням проблеми наркоманії серед підлітків займалися такі вчені як: Н.С. Курек, С.Б. Білогуров, В.В. Гульдан, О.Л. Романова, М.К. Розенбаум, Х.Ю. Ремшмидт, С.В. Кривцова, Т.П. Скрипкіна, Н.А. Сирота, В.М. Ялтонський та інші.

Генеральний прокурор України Віктор Пшонка, на розширеному засіданні колегії Генпрокуратури у 2012 році відзначив, що кожний четвертий український школяр вживав наркотики, і в першу чергу це стосується нижніх шарів суспільства. Тобто, це підлітки з малозабезпечених сімей, та сімей які зловживають спиртними напоями [1].

Вживання наркотиків у даному віці починається, як правило, з бажання виділитися в колі свого спілкування. При цьому, на жаль це стало вже модним серед молоді, престижним і майже, можна сказати, обов'язковим, тобто, певною нормою поведінки.

Виходячи зі сказаного раніше, профілактична робота, яка спрямована на недопущення залучення молоді в процес вживання наркотиків, повинна стати основним напрямом діяльності суспільства.

Насамперед, на думку більшості вчених, які займалися проблемою підліткової наркоманії, необхідно покласти основні функції профілактики « на плечі » батьків. Ця точка зору ґрунтується на тому, що вони ближче всіх у такому спілкуванні перебувають до підлітків, тобто до своїх дітей, і мають, при цьому, певного роду вплив на їх підсвідомість.

Мінімальне завдання батьків є активізація й забезпечення позитивної динаміки сімейних відносин. Завдання – максимум це участь і сприяння в нормалізації й реконструкції основних функцій сім'ї, активізація особистості, як суб'єкта відповідальності за своє життя й долю [2, с. 50–53].

У широкому сенсі слова, йдеться мова про те, що батьки повинні стати перепорою на шляху «самогубства» їхньої дитини. Що стосується профілактичної роботи масової батьківської аудиторії, то її не слід розглядати лише як основну форму роботи батьків, вони повинні також надавати достовірну інформацію про наркотики, про способи впливу на організм дітей, про ознаки наркотизації і тому подібне. Робота батьківської аудиторії може проявлятися як особлива форма налагодження сімейних відносин і зниження наркотичного ризику [3, с. 146].

Насамперед, батьківська профілактика наркоманії ґрунтується на своєчасному виявленні та виправленні негативних інформаційних, педагогічних, психологічних, організаційних факторів, що викликають відхилення в психічному та соціальному розвитку дітей та молоді, в їхній поведінці, стані здоров'я, а також в організації життєдіяльності та дозвілля.

Підводячи підсумок, потрібно констатувати той факт, що батьківський вплив на дітей у системі профілактики наркоманії серед молоді, є одним з основних профілактичних чинників. І саме батьки зобов'язані приділяти особливу увагу своєчасному попередженню підліткової наркоманії.

1. Каждый четвертый украинский школьник употреблял наркотики / Главред. 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://glavred.info/archive/2012/05/22/172302-8.html>.

2. Щелкунов А.О. Соціально-педагогічні умови профілактики наркоманії серед підлітків та молоді / А.О. Щелкунов // за ред. С.С. Єрмакова / Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. пр. – Харків: ХДАДМ (XXIII), 2004. – № 16. – С. 48–53.

3. Курек Н.С. Медико-психологический подход к диагностике повышенного риска заболеваний наркоманией у подростков и коррекция их эмоциональных нарушений / Н.С. Курек // Вопросы наркологии. – 1993. – № 1. – С. 143–150.

О.В. Приймак,
студентка
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Одним із основних завдань фінансового контролю є попередження бюджетних правопорушень, які виникають в процесі формування бюджетних коштів, розподілу витрат тощо. Такі правопорушення пов'язані із неправомірним використанням коштів, використанням службового становища для шахрайства з фінансовими ресурсами, а також з використанням бюджетних коштів не за призначенням. В умовах необхідності поліпшення стану контрольної діяльності в бюджетному процесі і спрямування контролю на результативність, досить актуальним є питання відповідальності за порушення бюджетного законодавства.

У новому Бюджетному кодексі України, закріплено загальні засади бюджетної відповідальності. Зокрема, глава 18, розділу 5 передбачає відповідальність та заходи впливу за вчинені порушення бюджетного законодавства.

Відповідальність за порушення бюджетного законодавства має системний, міжгалузевий характер та включає, крім бюджетної відповідальності (як видовий вияв фінансової), ще й адміністративну, кримінальну, тощо. Така системність та складність конструкції «відповідальність за порушення бюджетного законодавства» і відокремленість бюджетної відповідальності визначається положенням ст. 121 Бюджетного кодексу України, згідно з яким посадові особи, з вини яких допущено порушення бюджетного законодавства, несуть цивільну, дисциплінарну, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно із законом [1, с. 94].

Підставою відповідальності за порушення бюджетного законодавства, в принципі, як і підставою будь-якої відповідальності є наявність правопорушення. Варто зазначити, що поняття «бюджетне правопорушення», у чинному Бюджетному кодексі України не відображене, на відмінно від Бюджетного кодексу 2001 р. У чинному на сьогоднішній день кодексі воно замінено поняттям «порушення бюджетного законодавства».

Серед юристів-фінансистів існують різні погляди на співвідношення цих двох понять. Так, одні наполягають на тотожності даних понять, інші науковці наполягають на тому, що ці поняття співвідносяться як загальне та часткове, наводячи наступні доводи – будь-яке бюджетне правопорушення порушує бюджетне законодавство, але не

всяке порушення бюджетного законодавства є бюджетним правопорушенням [2, с. 450].

На нашу думку, ці поняття не варто ототожнювати, оскільки поняття «порушення бюджетного законодавства» охоплює як бюджетне правопорушення, так і злочини, адміністративні правопорушення тощо.

Порушенням бюджетного законодавства визнається порушення учасником бюджетного процесу встановлених Бюджетним кодексом України чи іншим бюджетним законодавством норм щодо складання, розгляду, затвердження, внесення змін, виконання бюджету та звітування про його виконання [3].

Бюджетне правопорушення складається з ряду елементів, які утворюють його склад. Виходячи із законодавчого визначення, можна виділити наступні елементи складу бюджетного правопорушення: об'єкт, об'єктивна сторона та суб'єкт бюджетного правопорушення. Особливістю даного виду правопорушення є те, що його склад не містить такого елемента як суб'єктивна сторона. Тобто, вина враховується при притягненні осіб, що вчинили порушення бюджетного законодавства, до інших видів відповідальності, ніж бюджетна. Необхідність її встановлення визначається безпосередньо адміністративним, кримінальним та іншими законодавством [1, с. 97].

Згідно чинного законодавства за порушення бюджетного законодавства до учасників бюджетного процесу можуть застосовуватися такі заходи впливу як: попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства з вимогою щодо усунення порушення бюджетного законодавства; зупинення операцій з бюджетними коштами; призупинення бюджетних асигнувань; зменшення бюджетних асигнувань; повернення бюджетних коштів до відповідного бюджету; зупинення дії рішення про місцевий бюджет; безспірне вилучення коштів з місцевих бюджетів та інші заходи впливу, які можуть бути визначені законом про Державний бюджет України.

Передбачені Бюджетним кодексом стягнення за бюджетні правопорушення накладаються за рішенням Міністра фінансів України, керівника органу Державної казначейської служби України, керівника органу Державної фінансової інспекції України, Міністра фінансів Автономної Республіки Крим, керівника місцевого фінансового органу, голови виконавчого органу міської міста районного значення, селищної та сільської ради. Рішення про накладення стягнення за бюджетне правопорушення набирає чинності з дня його підписання і підлягає негайному виконанню.

Форма, порядок складання та передачі за належністю протоколу про бюджетне правопорушення встановлюється Міністерством фінансів України [4, с. 85–86].

За порушення бюджетного законодавства може наступати адміністративна відповідальність, передбачена у ст. 164-12 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Санкція даної статті передбачає накладання штрафу на посадових осіб, що порушили бюджетне законодавство. Розмір накладеного штрафу залежить від виду противоправного діяння та його повторюваності.

Особа, яка порушила бюджетне законодавство може бути притягнута і до кримінальної відповідальності. У Кримінальному кодексі України містяться дві статті, які передбачають відповідальність за порушення бюджетного законодавства, це зокрема, ст. 210 «Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням» та ст. 211 «Видання нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону».

Отже, підсумовуючи все вище викладене можна дійти висновку, що за порушення бюджетного законодавства настає відповідальність, для якої властивий міжгалузевий характер. Правовою підставою такої відповідальності є бюджетне правопорушення, особливістю якого є відсутність у ньому такого елемента складу як суб'єктивна сторона.

1. Кучерявенко М.П. Фінансове право: підручник / М.П. Кучерявенко, Д.О. Білінський, О.О. Дмитрик та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф. М.П. Кучерявенка. – Х.: Право, 2013. – 400 с.

2. Дічкова О.В. Відповідальність за бюджетні правопорушення, допущені на першій стадії бюджетного процесу / О.В. Дічкова // Держава і право. – 2011. – № 51. – С. 447–452.

3. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 50–51. – Ст. 572.

4. Назар Ю.С. Фінансове право: навч. посібник / Ю.С. Назар, Н.І. Романів. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – 244 с.

Ю.В. Ракета,

студентка

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ – ВИМОГА СЬОГОДЕННЯ

У демократичній країні з розвинутою ринковою економікою основним призначенням фінансів є забезпечення зростання суспільного

добробуту. Побудова ефективної фінансової системи потребує нових наукових досліджень, аналізу причин і наслідків створення та використання фондів фінансових ресурсів, впливу цих процесів на всі аспекти життя країни.

Сьогодні у фінансовому секторі накопичилося чимало проблем. Особливо це стосується чисельності затверджених у різні роки державних програм. В Україні нині налічується декілька сотень бюджетних програм, що призводить до розпорошення бюджетних коштів, зниження прозорості, ускладнення контролю за їх виконанням [1, с. 39–40].

Основною перешкодою в сфері провадження бюджетної політики є такий рівень видатків, що абсолютно не відповідає дохідній частині бюджету, а отже результатом цього є хронічний дефіцит фінансових ресурсів. З метою підвищення доходності державного бюджету постійно зростає податкове навантаження, що не завжди має обґрунтований і раціональний характер та не завжди відповідає принципу соціальної справедливості. Країна характеризується нераціональною структурою витрат і неефективним витрачанням бюджетних коштів [2, с. 36–39].

Серед основних проблем, з якими стикається держава є і розвиток тіньової економіки, що приховує справжній фінансовий стан багатьох підприємств, сюди слід віднести незахищеність прав інвесторів на ринку фінансових послуг, повільні темпи ринкових перетворень реального сектору [2, с. 36–39].

Держава повинна знайти оптимальний підхід до реструктуризації, керувати розвитком і забезпечувати стабільність всієї системи. Нині ситуація ускладнюється різким зростанням цін на товари і послуги, видачею заборгованості населенню, що стало причиною чергової інфляції.

Високе зростання цін – феномен, що властивий багатьом країнам у період економічних і політичних ускладнень. Негативним явищем є відсутність чіткої політики вищих органів влади, складна політична ситуація, зміна керуючих та посадових осіб. Тому сьогодні одним із найбільш важливих питань є пошук шляхів збалансування фінансової системи.

На розвиток фінансової системи впливає також чимало факторів, які потрібно вирішувати, щоб не допустити застою і кризових явищ. По-перше, налагодити функціонування грошової, кредитної, банківської систем як складових фінансової системи. По-друге, всі сфери фінансів і їх ланок, діяльність органів та інститутів, які функціонують в сфері фінансів необхідно вдосконалити. Стратегія і тактика реформування фінансів має полягати у поступовій реструктуризації, яка передбачатиме подальшу трансформацію [3, с. 3–12].

Першочерговими завданнями розвитку фінансової системи в Україні є: 1) створити групу потужних банків; 2) зменшити податковий тиск; 3) упорядкувати фінансові потоки; 4) розпочати структурно-інституційні перетворення банківської системи, ефективну реорганізацію підприємств.

Можна також виділити низку найбільш актуальних шляхів вирішення вищезазначених проблем. Зокрема, це: 1) розробка стратегії розвитку фінансової системи України; 2) розробка механізму регулювання рівня іноземного капіталу у вітчизняній фінансовій системі; 3) удосконалення чинної законодавчої бази у сфері регулювання роботи ланок фінансової системи; 4) зміцнення фінансів суб'єктів господарювання з метою посилення мотивації до ефективної роботи, інвестиційної діяльності; 5) налагодження фінансового механізму діяльності бюджетних установ, пошук нових джерел фінансових ресурсів в умовах дефіциту бюджетних коштів; 6) економне витрачання бюджетних коштів, посилення контролю за їх цільовим використанням; 7) зменшення кількості і розмірів відрахувань у державні цільові фонди, відокремлення їх від бюджету; 8) раціональне використання коштів, залучених з допомогою державного кредиту, зміцнення довіри до державних цінних паперів; 9) цілеспрямований розвиток інститутів та інструментів фінансової системи [4].

Отже, на сьогодні в Україні у реальній економіці державний і приватний сектори мають однакову питому вагу, тому виникає необхідність проведення фінансової, зокрема бюджетної, реформи. Заходи бюджетної реформи повинні спрямовуватись на використання бюджетних інструментів для скорочення системи субсидій і стимулювання інвестицій, а також на раціоналізацію бюджетного режиму щодо міжнародної торгівлі та змін у політиці обмінного курсу. Для підвищення дієвості прогресивних змін у системі податкового регулювання необхідно терміново впроваджувати всі інші елементи фінансової і стабілізаційної політики: досконало обґрунтувати обсяги фінансових ресурсів держави і за кожним напрямком бюджетної системи зробити інвентаризацію витрат, змінити підходи до соціальної політики щодо підтримки лише малозабезпечених верств населення, ліквідувати субсидування виробничої сфери через державні фінанси, розбудувати нову структуру банківської системи [5].

1. Полозенко Д. Гроші, фінанси і кредит у контексті забезпечення добробуту людини / Д. Полозенко // Вісник НБУ. – Січень 2011. – С. 39–40.

2. Крилова А. Фінансовий сектор України: сьогодні й завтра / А. Крилова // Вісник НБУ. – Грудень 2007. – С. 36–39.

3. Луніна О. Проблеми і перспективи розвитку системи державних фінансів в Україні / Луніна О. // Фінанси України. – 2010. – №2. – С. 3–12.

4. Проблеми функціонування та напрямки реформування фінансової системи України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/28_PRNT_2011/Economics/15_94385.doc.htm

5. Сутність і методи фінансової політики держави: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.br.com.ua/referats/Econom_teoriya/10181-3.html

С.Р. Ратич,

студент

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ПРАВОРОЗУМІННЯ

Питання праворозуміння постає як одне з найбільш важливих для пізнання та теоретично складним для досконалого вивчення. Попри наявність значної кількості концепцій, що розроблялись у різні часи та різними вченими-правниками, філософами та дослідниками, не буде правильним виводити однозначний висновок, щодо правдивості тої чи іншої моделі праворозуміння. Більшість з них чи частково чи повністю виключають попередню, спираючись на ті чи інші обставини та характеристики правового буття. Дана дискусія, окрім значної диференціації поглядів, володіє також значною історичною характерністю. Винятком можна назвати, хіба що радянський період, для якого власне характерна, згадувана вище однастайність у тому чи іншому питанні права. Проте як відомо, даний хід подій лишень звів до відсталості розвитку права, як науки та тотального збіднення понятійного апарату у відношенні із західними кругами вивчення права.

Розмаїття ж підходів до розуміння права з плином часу не тільки не зникло, а ще більше поглибилося. Показовим у цьому плані є експеримент, проведений відомим французьким журналом *Droits*, опісаний Н. Руланом у його навчальному посібнику «Історичний вступ до права». Експеримент засвідчив, що навіть серед 50-ти найбільш авторитетних представників французького правознавства якогось єдиного підходу до визначення права не існує. Запропоновані учасниками експерименту підходи до його трактування виявилися настільки різноплановими, що журналу не вдалося синтезувати їх навіть у декілька основних напрямів. Важко не погодитися у зв'язку з цим з Н. Руланом,

який констатує, що «право – це процес інтелектуальної кваліфікації, а не реальний природний об'єкт аргію». [1, с. 23–24.]

Існує досить поширена (і доречі, малосумнівна) думка стосовно непереборно-плюралістичного характеру праворозуміння, зумовленого переважно наступними двома групами факторів.

Перша з них пов'язана з гносеологічними причинами неоднозначності правоосмислення і полягає, передусім у багатовимірності такого складного й мультирівневого утворення, як право. Адже насправді неможливо охопити одночасно всі його грані, модуси та прояви, а тому при його дослідженні доводиться так чи інакше виокремлювати певний його «гносеологічний зріз», тим самим гіперболізуючи останній та (бодай, умовно) отожднюючи його з загальним поняттям «права» [2, с. 5].

Друга група факторів є похідною від біосоціальної неоднорідності суспільства, тобто закономірного його поділу на вікові, статеві групи, різноманітні верстви, класи, нації, угруповання тощо, приналежність до яких суттєво позначається на специфіці тих базових суб'єктивних потреб і цілей, що лежать в основі індивідуальних спрямувань правоусвідомлення. Безумовно, «такі соціальні і біологічні групи (спільноти чи об'єднання їх учасників) мають – поряд з однаковими, загальносуспільними потребами й інтересами – також і свої специфічні, неоднакові потреби й інтереси. І цілком природним є те, що кожна соціальна чи біологічна група схильна вважати «правом» насамперед таке явище, яке полегшує, а не ускладнює її існування, життєдіяльність і розвиток, яке сприяє, а не перешкоджає задоволенню її потреб і інтересів [2, с. 5].

Сучасні тенденції у зміні об'єкта й, відповідно, предмета загальнонормативної юриспруденції обумовлюють питання про стан її методології та визначають основні напрямки вітчизняної правової науки. До таких тенденцій передусім належать глобалізація, деформалізація й антропологізація [3, с. 21].

Цікавим є питання праворозуміння на фоні романо-германської правової дійсності. Слід погодитись з С.П. Рабіновичем, який зазначає, що сучасне право слід розглядати з точки зору взаємозв'язку природного права та позитивізму, а саме втілення ідей природно-правового підходу у нормативно-правових актах, зокрема законах [4, с. 41].

На нашу думку, безперечно, результатом позитивістської концепції права є нормативно-правовий акт, зокрема закон, але його слід розглядати в контексті взаємозв'язку з природничою концепцією права. Вищенаведені міркування слід розглядати в контексті аналізу закону як джерела права в романо-германській правовій сім'ї.

Отже, одним з найбільш важливих і сутнісних джерел права в системі джерел романо-германського права виступає закон, оскільки це обумовлено як історичною, так і генетичною залежністю від римського права. Як вказує М.М. Марченко, закони складають «скелет» всієї романо-германської правової сім'ї, основу всього національного законодавства країн романо-германського права [5, с. 471].

Особливості концепції закону в романо-германському праві обумовлені наступними факторами:

- по-перше, власне закон, а не будь-яке інше джерело права (прецедент, звичай, доктрина). В основі пріоритету закону перед всіма іншими джерелами права при цьому лежать такі фундаментальні, історичні, соціальні, національні й інші цінності народів Західної Європи, як загальна і правова культура, давні правові та інші традиції, столітні соціальні, правові та інші звичаї [6, с. 472];

- по-друге, в основу концепції і змісту закону в країнах романо-германського права «закладались» всезагальні і вічні принципи розумності і справедливості [5, с. 244];

- по-третє, закон у країнах романо-германського права розглядається не тільки у вузькому, своєму первинному сенсі як акт, який виходить від вищого законодавчого органу країни і наділений вищою юридичною силою, але і в ширшому контексті, а саме: як правовий акт, що містить правові принципи загального характеру і виходить від уповноважених на їхнє видання центральних і місцевих законодавчих і виконавчих розпорядчих державних органів [3, с. 474].

Отже, питання праворозуміння з певним етапом розвитку суспільства потребує все більшого дослідження, оскільки саме він допомагає зорієнтувати людини в напрямку правильного розуміння ролі, місця та призначення права в житті кожного.

1. Рулан Норбер. Историческое введение в право: учеб. пособие для вузов / Норбер Рулан. – М., 2005. – С. 23–24.

2. Рабінович П.М. Сутність праворозуміння / П.М. Рабінович // Право України. – 2007. – № 9. – С.5.

3. Філософія права: проблеми та підходи: навч. посібник / П.М. Рабінович, С.П. Добрянський, Д.А. Гудима, О.В. Грищук та ін.; за заг. ред. П.М. Рабіновича. – Л.: Юридичний факультет Львівського національного ун-ту імені Івана Франка, 2005. – 290 с.

4. Рабінович С.П. Юснатуралізм у приватному праві (західноєвропейська традиція): монографія / С.П. Рабінович. – К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва НАПрН України, 2010. – 136 с.

5. Марченко М.Н. Источники права: учеб. пособие / М.Н. Марченко. – М.: Велби; Проспект, 2005. – 760 с.

6. Цвайгерт К. Введение в сравнительное правоведение в сфере частного права: в 2 т. / К. Цвайгерт, Х. Кётц; пер. с нем. – М.: Международные отношения, 2000. – Т. 1: Основы – 480 с.

7. Конституции государств Европейского Союза / под общ. ред. и со вступ. стат. Л.А. Окунькова. – М.: НОРМА-ИНФРА, 1999. – 816 с.

І.Р. Рибачук,

студентка

(Львівський університет

бізнесу та права)

СУЧАСНИЙ СТАН АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

У ст. 1 Конституції України визначена побудова правової держави, яка потребує глибоких перетворень у сфері соціально – політичних відносин у суспільстві, що передбачає покращення діяльності правоохоронних органів. На сьогоднішній день, враховуючи думку науковців, стан такої діяльності проблематичний, тому що спостерігається недосконалість організаційної і функціональної побудови, неефективність планування та інспектування діяльності ОВС, недостатній вплив центрального апарату МВС України, незадовільне матеріально – технічне забезпечення, що відстає від рівня соціально – економічного розвитку суспільства та сучасної злочинності, професійна деформація співробітників, тощо. Тому потрібно здійснювати реформи, які б відповідали державним та суспільним потребам, створювали умови для зміни системи на користь ефективної роботи у майбутньому.

Органи внутрішніх справ виступають гарантом правопорядку, їх діяльність є важливою для держави та суспільства в цілому. Основні завдання працівників міліції є: забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав і свобод, законних інтересів; запобігання правопорушенням, та їх припинення; охорона і забезпечення громадського порядку; виявлення і розкриття злочинів, розшук осіб, які їх вчинили; забезпечення безпеки дорожнього руху; захист власності від злочинних посягань; виконання кримінальних покарань і адміністративних стягнень; участь у поданні соціальної та правової допомоги громадянам, сприяння у межах своєї компетенції державним органам, підприємствам, установам і організаціям у виконанні покладених на них обов'язків [1, с. 2].

Важливим чинником ускладнення криміногенної ситуації в Україні стало зростання адміністративної деліктності. (із лат. Delictum «проступок, правопорушення») [2, с. 89]. Адміністративна деліктність – це сукупність адміністративних деліктів (проступків), які вчинені у

певному географічному просторі, у певний період часу. За останні роки вона зросла і стала ще більшою ніж у 90-ті роки. Відповідно такі обставини спричинили певну реакцію зі сторони уповноважених адміністративно – юрисдикційних органів. Крім того, невідомо кількість прихованих, так би мовити «латентних» адміністративних проступків. Тому боротьба зі злочинністю в першу чергу спрямована на зниження адміністративної деліктності [3, с. 94]. Найбільшою мірою ця вимога, на сьогоднішній день, звернена до органів внутрішніх справ, на які відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Законом України «Про міліцію», «Положенням про Державну автомобільну інспекцію МВС України», та іншими нормативними актами покладено обов'язок виявляти адміністративні проступки і вжити необхідні заходи протидії. Слід зазначити, що ця боротьба дає належні результати тільки у тому випадку, коли вона здійснюється в рамках законності, справедливості, обґрунтованості та відповідно до інших морально – правових принципів.

Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ – це урегульована нормами адміністративного права їх виконавчо – владна діяльність, яка спрямована на забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав і свобод, законних інтересів, громадського порядку, громадської безпеки та боротьбу з правопорушеннями [4, с. 8]. Розглядаючи ознаки та принципи цієї діяльності можна дійти висновку, що це є специфічна, підзаконна, державно – владна діяльність, в основі якої лежить як і належна організація охорони громадського порядку, профілактика, попередження правопорушень, так і застосування примусових заходів.

Діяльність органів внутрішніх справ здійснюється в поєднанні двох складових її частин – зовнішньої та внутрішньої. Зовнішня – це діяльність щодо виконання законів, нормативних актів управління виданих з питань регулювання громадського порядку, здійснення права давати до виконання обов'язкові вказівки, видавати в межах своєї компетенції акти управління, застосовувати при необхідності заходи адміністративного впливу, а внутрішня – це організаційна діяльність самого апарату міліції, яка спрямована на організацію роботи конкретних служб, таких як: паспорто – візової, патрульно – постової, дільничних інспекторів, тощо [5, с 17]. Такий розподіл діяльності приводить до більшої ефективності роботи ОВС, яка спрямована не тільки для того щоб покарати правопорушника, але й позитивно вплинути на нього, і добитися правомірної поведінки шляхом проходження через систему адміністративної юрисдикції, а також уникнути вчинення злочинів, адміністративних проступків та порушення моральних норм.

Отже, роблячи висновок, хочу звернутись до латинського прислів'я яке нам доводить: «Закони створені для того, що сильний не був

всемогутнім». Тобто держава, в особі компетентних органів, забезпечила громадянам охорону життя, здоров'я, рівності, справедливості, а ми – громадяни нашої держави повинні пам'ятати не тільки про свої права, але і обов'язки і тоді суспільство, в якому ми живемо стане кращим, адже змінюючи себе, ми змінюємо світ.

1. Про міліцію: Закон України // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 4 – Ст. 20.

2. Адміністративна діяльність: навч. посібник / В.В. Новіков, М.В. Ковалів; за заг. ред. О.І. Остапенка. – Львів: ЛІВС, 2002. – 252 с.

3. Адміністративна діяльність: підручник. Частина особлива / за заг. ред. проф. О.М. Бандурки – Х: Вид-во «Еспада», 2000. – 386 с.

4. Правознавство: підручник / В.В. Копейчиков. – К.: Юрінком інтер, 2003 – 275 с.

5. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина: підручник / за заг. ред. О.П. Рябченко – Х.: Вид-во Харк. нац. ун-ту внутрішніх справ, 2009 – 256 с.

А.М. Сич,

студентка

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПОГРОЗА» ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ УКРАЇНИ

На сьогоднішній час погрози все частіше зустрічаються у повсякденному житті і є актуальною темою для дослідження науковця-ми. З огляду на це, вивчення погроз з точки зору кримінального права набуває важливого значення. Слід зазначити, що неоднозначне законодавче конструювання погрози як кримінально значимої ознаки ускладнює теоретичне розуміння й практичне застосування цих норм, породжуючи суперечливу судову практику.

В.К. Гришук визначає погрозу, як встановлення реального наміру заподіяти особі або її близьким фізичну, майнову або моральну шкоду. При чому вона може бути словесною, письмовою, у формі конклюдентних дій (жестів, демонстрації зброї), спрямованих на примуслення особи до виконання поставлених вимог.

У тлумачному словнику сучасної української мови зазначено, що погроза являє собою грубу, зухвалу обіцянку заподіяти яке-небудь зло, неприємність. Вона пов'язана з можливістю або неминучістю ви-

никнення чогось небезпечного, прикрого, важкого для кого-, чогонбудь [1, с. 819].

У Кримінальному кодексі України закріплено такі види погроз: 1) погроза вбивством (ст. 129 КК України); 2) погроза знищення людей (ч. 2 ст. 147 КК України); 3) погроза застосування насильства, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого (ч. 2 ст. 186 КК України); 4) погроза застосування насильства, небезпечного для життя чи здоров'я особи (ч. 1 ст. 187 КК України); 5) погроза розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці (ч. 1 ст. 189 КК України); 6) погроза насильством над потерпілим або близькими йому особами, пошкодження та знищення їхнього майна (ч. 1 ст. 206 КК України); 7) погроза вбивством чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень (ч. 2 ст. 206 КК України); 8) погроза вбивством, заподіянням тяжких тілесних ушкоджень або знищенням чи пошкодженням майна загальнонебезпечним способом (ч. 1 ст. 350 КК України) тощо [2, с. 216].

Погроза має бути конкретною і реальною. Конкретність визначається у адресації погрози до конкретної особи. Реальність погрози визначається достатністю підстав побоювання її виконання, які у кожному випадку є різними. При визначенні реальності погрози значення має з'ясування форми, характеру, місця, часу, обстановки її висловлення, характеру попередніх взаємовідносин між винним і потерпілим тощо. Особливе значення при цьому має сприйняття погрози самим потерпілим [4, с. 129]. Ця ознака є обов'язковою складовою об'єктивної сторони складу погрози лише для ст.ст. 129, 195, 266 КК України (погроза вбивством, якщо були реальні підстави побоюватись здійснення цієї погрози; погроза знищення майна, якщо були реальні підстави здійснення цієї погрози тощо), оскільки вона прямо зазначена законодавцем в диспозиціях цих норм; в інших випадках – коли погроза є або самостійним злочином, або способом його вчинення – доведення реальності таких дій є свідченням необхідності кваліфікації вчиненого за сукупністю [4, с. 131].

Для правильної кваліфікації погрози, як злочинної, необхідно враховувати момент її можливої реалізації. В залежності від моменту можливої реалізації, погрозу можна класифікувати на два види. До першого відноситься наявна погроза, яка передбачає негайне заподіяння шкоди після її висловлення. Такі погрози передбачені в ст.ст. 152, 153, 162, ч. 2 ст. 186, ст. 187, ст. 289, ст. 342, ст. 345 КК України та ін. Відповідно до інших видів погроз дана умова не відноситься, тобто момент реалізації погрози може бути виконаний як негайно, так і через деякий час – виконання погрози в майбутньому (ч. 2 ст. 154, ст. 157, ст. 160, ст. 189, ст. 206 КК України та ін.).

Погроза, яка є наявною, має більш високий ступінь суспільної небезпеки, ніж та погроза, яка не має даної ознаки. Від наявної погрози наслідки для психічного здоров'я є більш небезпечними, оскільки така погроза ставить потерпілу особу в екстремальну ситуацію вибору варіантів поведінки, практично не залишаючи часу для їх розмірковування. Створення даних ситуацій нерідко обмежує інтелектуально-вольові особливості потерпілого, який у свою чергу, деколи не маючи виходу з даної ситуації, впадає в «психологічний ступор» і може навіть померти. Навпаки, погроза, яка виконується не одразу, як правило, позбавлена таких ознак і, в свою чергу, залишає потерпілому більше часу для обдумування ситуації, що склалася та пошуку оптимальних шляхів для її вирішення.

Науковці визначають психологічний механізм погрози, її співвідношення з небезпекою, з виникненням страху [3, с. 22–24]. Дійсно, стан страху і погроза взаємопов'язані. Страх – емоція, яка викликає в ситуаціях погрози біологічному або соціальному існуванню особи та спрямована на джерело дійсної чи уявної небезпеки. Залежно від характеру погрози інтенсивність та специфіка переживання страху варіює в досить широкому діапазоні відтінків (побоювання, страх, переляк, жак).

Отже, погроза як засіб впливу на потерпілу особу, має бути: а) протиправною; б) достатньо інтенсивною; в) реальною; г) зі спрямованістю на фізичне або психічне насильство; д) доведеною в суді.

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. – 1140 с.

2. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 16 травня 2013 р.: (Офіц. текст). – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2011. – 216 с.

3. Можно ли умереть от страха [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.medpulse.ru/health/prophylaxis/206.html>

4. Самощенко И.В. Понятие и признаки угрозы в уголовном праве: монография / И.В. Самощенко. – Х.: Издатель СПД ФЛ Вапнярчук Н.М., 2005. – 120 с.

Р.Б. Сіверський,
курсант

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ЗНАЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРИМУСУ У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ

Адміністративний примус – це різновид державного примусу, тобто він здійснюється від імені і в інтересах держави її офіційними

представниками, має юридичну форму [1, с. 40]. Різноманітне трактування сутності та особливостей адміністративного примусу породило в науці адміністративного права не одну суперечку щодо цього поділу на види. На сьогоднішній день існує величезна кількість наукових робіт, які присвячені адміністративному примусу та їх класифікації, від чого можна стверджувати, що ця проблема викликає підвищений інтерес з боку вчених та юристів і є дуже актуальною. Однак, цей інтерес має своє підґрунтя, так як класифікація заходів адміністративно-правового примусу має велику теоретичне і практичне значення, як для більш якісного правового регулювання, так і для з'ясування сутності різних заходів цього примусу та їх цілей і підстав застосування.

В юридичній літературі визначають таку класифікацію заходів адміністративного примусу:

- 1) Заходи адміністративного попередження(запобігання);
- 2) Заходи адміністративного припинення;
- 3) Заходи адміністративної відповідальності.

Заходи адміністративного попередження застосовуються публічною адміністрацією, коли факт вчинення протиправного діяння відсутній, але є реальні підстави вважати, що воно може бути вчинене і потрібно його не допустити або коли потрібно передбачити і попередити настання шкідливих наслідків. Ці заходи становлять комплекс матеріального, фізичного, морального та іншого характеру. Вони дають змогу попереджувати правопорушення та забезпечувати громадський порядок на належному рівні.

Заходи адміністративного припинення, як і адміністративно-попереджувальні, досить різноманітні, однак на відміну від попереджувальних заходів, вони не відвертають, а безпосередньо припиняють протиправні діяння, що вчиняються тою чи іншою особою. При цьому таким заходам притаманні і функції попередження нових правопорушень, про що зазначається у юридичній літературі, однак вони носять додатковий характер. До заходів адміністративного припинення належать: вимога припинити протиправну поведінку; вимога усунути наслідки такої поведінки; застосування заходів спеціального призначення; зупинка транспортних засобів та інші.

Заходи відповідальності за порушення правових положень становлять найбільш чітко виражену групу заходів адміністративного примусу. Це заходи, які містяться в адміністративно-правових санкціях і застосовуються публічною адміністрацією, як наслідок вчинення адміністративних правопорушень. Обов'язковою умовою застосування даних заходів є здійснення адміністративного провадження і прийнят-

тя рішень про застосування відповідного примусу в установленому законом порядку [2, с. 192].

Їх застосування регламентовано Кодексом України про адміністративні правопорушення, Митним кодексом та іншими актами. Перелік адміністративних стягнень є невичерпним, оскільки законами України можуть бути встановлені інші види стягнень, крім тих, що передбаченні в кодексі. В ст. 24 КУпАП, закріплення такі види адміністративних стягнень: попередження; штраф; оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; конфіскація майна; позбавлення спеціального права наданого даному громадянину; громадські роботи; виправні чи громадські роботи; адміністративний штраф [3, с. 10].

Отже, ми детально розглянули трискладову класифікацію адміністративного примусу, яка на даний момент є найбільш поширеною у юридичній праці. Можна сміливо стверджувати, що саме за цим розподілом правоохоронні органи мають можливість чітко встановлювати той чи інший вид покарання в залежності від скоєного особою правопорушення, що є невід'ємним критерієм у правовому регулюванні згідно чинного законодавства.

1. Адміністративне право: навч. посібник / О.І. Остапенко, З.Р. Кісіль, М.В. Ковалів, Р.-В.В. Кісіль. – 2-ге вид. – К.: Правова Єдність, 2009. – 536 с.

2. Адміністративне право. Загальна частина (у схемах таблицях та коментарях) / Н.І. Романів, К.М. Костовська, Ю.С. Назар. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – 128 с.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: [станом на 18 жовтня 2010 р.]. – Суми: ФОП Соколик Б.В., 2012. – 224 с.

О.Б. Слив'як,

*слухач факультету заочного навчання
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Корупція в Україні є доволі актуальною проблемою. Це складне соціальне явище виникає в процесі реалізації владних відносин з використанням своїх повноважень особами, яким надані такі повноваження для задоволення своїх чи інтересів інших осіб [1, с. 35].

Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07.04.2011 року визначає корупцію як використання особою, зазначе-

ною в частині 1 статті 4 цього Закону, наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей, що має на меті одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/ пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб, або відповідно обіцянка/ пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній в частині 1 статті 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей [2].

Питанням дослідження механізму адміністративно-правового регулювання протидії корупції присвятили свої праці вітчизняні вчені: М.Ю. Бездольний, І.А. Дьомін, М.В. Буроменський, А.В. Гайдук, М.В. Грищенко, О.В. Терещук, Ф.П. Шульженко та ін., але за межами їхніх праць залишилось багато важливих невирішених питань в сфері адміністративно-правового запобігання корупції [1, с. 35].

У Кодекс України про адміністративні правопорушення внесено Главу 13-А «Адміністративні корупційні правопорушення» статті з 172-4 по 172-9. Дані статті визначають, які види адміністративного правопорушення слід вважати корупційними [3, с. 95–97].

Суб'єкти, які здійснюють заходи щодо протидії корупції, визначені у статті 5 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції». Відповідно до вказаного Закону, суб'єктами, які беруть участь у запобіганні, виявленні, а в установлених законом випадках – у здійсненні заходів щодо припинення корупційних правопорушень, а також в інформаційному і науково-дослідному забезпеченні здійснення заходів щодо запобігання корупції та у міжнародному співробітництві в цій сфері визначено:

- уповноважені підрозділи органів державної влади;
- місцеві органи виконавчої влади;
- підприємства, установи, організації незалежно від підпорядкованості та форми власності, їх посадові та службові особи, а також громадяни, об'єднання громадян за їх згодою [2].

Оскільки корупція набула в Україні ознак системного явища, що поширило свій негативний вплив на усі сфери життя як найшвидший спосіб вирішення своїх особистих питань, це створило реальну загрозу національній безпеці України. Саме тому Указом Президента України було схвалено Національну антикорупційну стратегію на 2011–2015 роки, в якій зазначено, що для реалізації боротьби з корупцією в Україні у сучасних умовах необхідна наявність узгоджених дій державних органів і органів місцевого самоврядування. Важливе значення в протидії корупції займає удосконалення системи сучасного законодавства,

реформування системи державного управління та адміністративних процедур, надання адміністративних та інших публічних послуг, удосконалення інституту конфіскації та притягнення до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень осіб, які користуються недоторканністю [4].

Враховуючи вище викладене, слід зазначити, що корупція є вкрай несприятливим економічним явищем, що завдає шкоди демократичним основам управління держави, підриваючи її авторитет як внутрішньо – перед громадянами держави, так і зовнішньо – перед іншими світовими державами. Корупція – це деструктивне явище, здатне породжувати позанормативну діяльність органів державного управління, гальмувати економічний розвиток, становити загрозу багатом елементом конституційного та суспільного ладу, а також національній безпеці. Тому створення ефективної системи протидії корупції призведе до зниження її рівня і збільшення віри громадян у не корумповане, захищене правом і законом «чисте» суспільство.

1. Онищук О.О. Концептуальні засади запобігання та протидії корупції в Україні / О.О. Онищук. // Адвокат. – 2010. – № 9 (120). – С. 35–37.

2. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 07.04.2011 р. № 3206-VI // Офіційний вісник. – 2011. – № 44. – Ст. 1764.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 4 червня 2012 року: (Відповідає офіц. текстові). – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 195 с.

4. Про національну антикорупційну стратегію на 2011–2015 роки: Указ Президента України № 1001/2011 від 21.10.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1001/2011>

Ю.С. Смоляк,
слухач магістратури
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ)

ПОГЛЯД МОЛОДОГО СПЕЦІАЛІСТА НА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПРАВООХОРОНЦЯ

Мабуть кожен погодиться з тим, що моральність є одною з головних чинників яка закладає і формує фундамент людини як особистості. А також з тим, що мораль – один з основних способів саморегуляції дій людини. Будь-які протиправні дії, які караються чинним за-

конодавством – є антиморальним. Мораль охоплює моральні почуття, погляди, принципи, цілі, життєві орієнтації та мотиви вчинків і відносин, проводячи межу між добром і злом, совісністю і безсовісністю, честю і безчестям, справедливістю і несправедливістю, нормальністю і ненормальністю, милосердям і жорстокістю. Саме тому, на нашу думку, питання морально-естетичного формування особистості є актуальним для сучасного суспільства, так як молода держава зацікавлена у формуванні молодих людей з необмеженим творчим потенціалом, високим рівнем моральних принципів та розумово-вольовою активністю.

Реформи в державному апараті та державі безпосередньо впливають на еволюцію моралі. В Україні така ситуація зумовлена низкою негативних факторів (зростанням загально-кримінальної злочинності, неефективністю відповідних профілактичних заходів правоохоронних та інших органів держави, морально-культурною деградацією населення, прогалинами шкільного і сімейного виховання молоді, економічною кризою, безробіттям, соціальною нерівністю, впливом низки фонових явищ – наркоманії, алкоголізму, проституції, бродяжництва, азартних ігор тощо).

На сьогоднішній день в українському суспільстві відбувається руйнація одних ідеалів, а побудова інших проходить вкрай повільно. Це в свою чергу також значною мірою впливає на зростання: злочинності, зниження рівня добробуту, громадянської активності, втрату моральних критеріїв поведінки особистості.

Аналіз стану та структури злочинності в Україні за останні роки свідчить про тенденцію до зростання кількості зареєстрованих злочинів. Наприклад, за період 2006–2012 рр. динаміка зареєстрованих заяв, повідомлень про злочини, що вчинені або готуються в середньому зросла 5,6%. За останні роки у засобах масової інформації (далі – ЗМІ) все частіше висвітлення інформація, яка явно не відповідає нормам моралі, а ще більшого ажіотажу набула за останній час інформація, що стосується неправомірності діяльності працівників органів внутрішніх справ (далі – ОВС). Відбувається реформування систем МВС, але суспільство і досі критично і активно виявляє свою недовіру до органів правопорядку. Причиною такої поведінки населення визвано непоодинокими випадками за участі правоохоронців у кримінальних подіях. Для українського суспільства проблема запобігання протиправній поведінці працівників органів внутрішніх справ не є штучною. Майже кожного дня в ЗМІ висвітлюється інформація про порушення кримінальних справ за фактами неправомірних дій співробітників ОВС, дедалі частіше констатуються факти участі працівників ОВС у прикритті нелегальної діяльності, контрабанді та незаконному обігу наркотиків, а також

вимаганні та постачанні кримінальним авторитетам оперативно-службової інформації. Та найбільшого резонансу набувають випадки жорстокого поводження із затриманими громадянами.

Постає питання стосовно того, що хто допускає «прогалини» в становленні особи, яка б дотримувалася норм моралі, діяла б згідно з законом України? Ми виділили спробували визначити причини і умови, які можуть стати рушійною силою у вчиненні злочину працівниками ОВС, наприклад:

- постійна реформа МВС (*прийняття нових законів, розпоряджень, постанов, інструкцій і положень, що народжує невпевненість самих правоохоронців у можливості забезпечити себе та близьких навіть елементарними засобами для нормального існування*);

- низька і нестабільна зарплата (*підвищення цін на продукти харчування та нерухомість*) – як продовження попереднього;

- відсутність впливу моральних засад на всі сфери суспільного життя;

- слабкий загальний рівень освіти (*дитячі садочки, школа, батьки*);

- непропорціонально розпланований робочий день та нераціональне використання молоддю вільного часу (*відсутність державних секцій, гуртків тощо*).

Ми вважаємо, що одним з основних завдань навчально-методичного складу ВНЗ є формування і розвиток морально-естетичного ідеалу учнів як важливої ланки майбутнього суспільства. Беззаперечно, формування особистості починається з дитинства. Першим вчителем і Альмаматір'ю – є сім'я, потім школа, а згодом – ВНЗ, суспільство, оточення і держава в цілому. Особа сама для себе обирає ідеал, але підсвідомо на неї все ж впливає оточуюче середовище. Тому навчально-педагогічний склад ВНЗ в системі МВС, зобов'язані, в першу чергу, самі дотримуватися норм моралі і цим самим ставати прикладом для наслідування.

Виникає питання яким має бути викладач? Дуже проста відповідь – викладачі можуть проявляти себе повсякденно, наприклад: не спізнюватися на заняття, мати належний зовнішній вигляд, бути інтелектуально «підкованим», вміти знайти спільну мову з будь-якою дитиною, яка навчається в навчальному закладі, можливо, бути трішки психологом, але найголовніше – це дотримуватися норм моралі.

Основним завданням навчально-виховного процесу у ВНЗ системи МВС, на нашу думку, є цілеспрямована і планомірна підготовка майбутніх правоохоронців до життєдіяльності у сучасному суспільстві. Навчальний процес у ВНЗ – це система організації навчально-виховної

діяльності, в основу якої покладено діяльність особи яка навчає і діяльність особи, яка навчається, вони мають бути спрямовані на досягнення мети та цілей навчання. Для особи, яка навчається метою навчального процесу є розвиток особистості та його підготовка до професійної діяльності. Тому потрібно приділяти належну увагу навчально-виховному процесу у ВНЗ, адже він визначається зовнішніми (об'єктивними) і внутрішніми (суб'єктивними) чинниками. До першої категорії слід віднести: методи і принципи навчання, умови і соціальне оточення, рівень підготовленості викладача та його ораторське мистецтво. До внутрішніх чинників ми відносимо особисті (морально-духовні) риси особи, яка навчається це і особливості його характеру, темпераменту, пам'яті та мислення, а також пізнавальних можливостей, здібностей, не менш важливим є попередній досвід та рівень отриманих знань.

У ВНЗ системи МВС начальники усіх рівнів повинні особливу увагу приділяти особовому складу (постійному та перемінному) не тільки формальному веденню контрольно-наглядових справ по дисципліні та законності, а й дійсно проводити загальні збори особового складу, виділяти осіб, які потребують посиленої уваги, проводити бесіди в присутності психолога.

Отже суспільні відносини у сфері суспільної моральності визначаються найбільш високими, з огляду на це задачею для нас є вивчення детермінант протиправної поведінки правоохоронців з запропонуванням варіантів, які б могли знизити вірогідність зловживання правоохоронцями власними повноваженнями та гарантувати діяльність працівників ОВС згідно з чинним законодавством, а також шукати і ліквідувати прогалини, які існують в українському суспільстві. Адже загально визнані духовні і культурні надбання людства повинні регулюватися і удосконалюватися.

Т.С. Соколовська,
студентка

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

У зв'язку з переходом нашого суспільства на якісно новий рівень відносин і як наслідок цього цікава глибока правова реформа на-

вколо державного управління й адміністративного права зумовлює актуальність даної теми. Адміністративні правопорушення – явище, що стосується практично кожного, явище повсякденності.

О.І. Остапенко вважає, що адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на державний або громадський порядок, власність, права та свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законодавством передбачено адміністративну відповідальність [1, с. 47].

В.К. Колпаков зазначає, що адміністративному правопорушенню властиві такі загально-правові ознаки: передусім, це дія чи бездіяльність, тобто діяння, а не думки, бажання чи інші подібні прояви психічної діяльності людей; суспільна шкідливість (цю ознаку дехто ототожнює з антигромадською спрямованістю або суспільною небезпекою); протиправність (подібне діяння завжди посягає на загальнообов'язкові правила, встановлені тим чи іншим нормативним актом); винуватість (таке діяння, як прояв волі і свідомості особи, повинно бути завжди винним, тобто вчиненим умисно або з необережності); адміністративна карність (подібне протиправне, винне діяння уде визнане адміністративним проступком тільки тоді, коли за його вчинення законодавством передбачено адміністративну відповідальність [2, с. 329].

Для того, щоб найповніше зрозуміти суть адміністративного правопорушення варто звернутися до ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення, в котрій зазначається, що адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність [3, с. 10].

Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення роз'яснює положення статті 9 наступним чином. У цій статті Кодексу міститься поняття адміністративного правопорушення з метою забезпечення правильного й обґрунтованого застосування заходів адміністративної відповідальності. Адміністративне правопорушення законодавець позначає ще одним терміном: «адміністративний проступок», що дає можливість зіставити поняття «проступок» і «злочин», що мають принципові, істотні розходження. Водночас і проступок, і злочин за своєю суттю є діяннями протиправними, тобто правопорушенням. Законодавець розкриває поняття адміністративного проступку шляхом визначення його основних характеристик. Це на-

самперед дія або бездіяльність, що при наявності певних ознак розглядається законом як порушення встановлених правил поведінки громадян у певних сферах громадського життя. До таких правил, наприклад, належать правила поведінки в громадських місцях, зокрема на громадському транспорті, правила дорожнього руху, правила торгівлі, санітарні, протипожежні правила, норми й правила, спрямовані на забезпечення безпеки робіт в окремих галузях промисловості, у сільському господарстві тощо [4].

Для порівняльної характеристики поняття «адміністративне правопорушення» варто звернутися до законодавства Російської Федерації. Зокрема, А.П. Альохін зазначає, що у КпАП РФ поняття адміністративного правопорушення визначається, по-перше, без конкретизації об'єктів посягання, по-друге, стосовно до фізичних та юридичних осіб, по-третє, без вказівки на співвідношення адміністративної та кримінальної відповідальності. Згідно зі ст. 2.1 адміністративним правопорушенням визнається протиправна, винна дія (бездіяльність) фізичної або юридичної особи, за яку Кодексом або законами суб'єктів РФ про адміністративні правопорушення встановлена адміністративна відповідальність. Це поняття охоплює собою конститутивні ознаки адміністративного правопорушення. Ними є: а) анти загальність; б) протиправність; в) винність; г) караність діяння [5, с. 244].

Проаналізувавши адміністративні правопорушення як вид поведінки людей, можна дійти висновку, що головне в цьому поведінці – те, що воно суперечить існуючим суспільним відносинам, заподіює чи здатне заподіювати шкоду правам і інтересам громадян, колективів і суспільства в цілому, перешкоджає поступальному розвитку суспільства. Правопорушення розрізняють за своєю спрямованістю, за імовірністю настання шкідливих наслідків і їхньої ваги, за характером їхніх мотивів, що викликали, за цілями правопорушень та ін. Незважаючи на всі ці розходження, правопорушення складають одну групу явищ у соціальному і правовому відношеннях, тому що мають єдину сутність і подібні юридичні ознаки.

Незважаючи на те, що адміністративно-правові норми і відносини за російським і українським законодавством трохи відрізняються одне від одного, але ці відмінності не настільки істотні і до того ж по ряду об'єктивних і суб'єктивних причин російська правотворча думка не на багато випереджає українську, що дає нашим законодавцям використовувати позитивний досвід накопичений російськими юристами після прийняття тих чи інших нормативних актів, і уникати помилок, що обов'язково зустрічаються на такому тернистому шляху як правотворчість. Використовуючи позитивний досвід не

тільки Росії, але й інших розвинутих держав, з огляду на національні й історичні особливості нашого народу Україна стане демократичною і правовою державою.

1. Адміністративне право: навч. посібник / О.І. Остапенко, З.Р. Кісіль, М.В. Ковалів, Р.В. Кісіль. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 536 с.

2. Курс адміністративного права України: підручник / В.К. Копаков, О.В. Кузьменко, І.Д. Пастух, В.Д. Сущенко та ін. / за ред. В.В. Коваленка. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 808 с.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: чинне законодавство зі змінами і допов. Станом на 10 верес. 2013 року: (Офіц. текст.). – К.: Паливода А.В., 2013. – 284 с.

4. Калюжний Р.А. Науково-практичний коментар КУпАП / Р.А. Калюжний [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uristinfo.net/adminpravo/131.html>

5. Алехин А.П. Административное право Российской Федерации: учебник / А.П. Алехин, А.А. Кармолицкий, Ю.М. Козлов. – М.: ИКД «Зерцало-М», 2003. – 608 с.

Н.В. Сосяк,

курсант

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ВБИВСТВА НА ЗАМОВЛЕННЯ

Докорінні зміни у соціально-економічному та політичному житті держави, що були детерміновані розпадом СРСР та здобуттям Україною незалежності не могли не викликати, в якості паралельного негативного ефекту, зростання рівня злочинності, особливо у період між 1991 і 1998 роками. Така ситуація була зумовлена збільшенням конфліктності у суспільстві на фоні зубожіння населення та безробіття, зростаючим рівнем організованої злочинності, і, зокрема, появою в країні достатньо великого прошарку людей (бізнесменів, банкірів, політиків), що раптово збагатились на величезні суми та їх небажанням і невмінням вирішувати свої суперечки правомірними способами.

Найбільш небезпечними протиправними вчинками були і є ті, які спрямовані проти життя особи і переслідують мету заподіяння їй смерті. До таких злочинів відносять умисні вбивства (ст. 115–118 КК України), серед яких найтяжчим визнається умисне вбивство за ст. 115 КК України. Дана норма складається із двох частин ч. 1 – просте уми-

сне вбивство, ч. 2 ст. 115 – умисне вбивство при обтяжуючих обставинах. Предметом нашого дослідження виступає один із різновидів кваліфікованого умисного вбивства – умисне вбивство вчинене на замовлення (п. 11 ст. 115 КК України) [4, с. 285].

Вбивство на замовлення, як окремий різновид кваліфікованого умисного вбивства вперше включений до кримінального закону України другого жовтня 1996 р., з прийняттям Закону України «Про внесення змін і доповнень до кримінального і кримінально-процесуального кодексів України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за посягання на життя, здоров'я і майно суддів, працівників правоохоронних органів, осіб, які беруть участь в охороні громадського порядку, та громадян». Цим законом до ст. 93 КК України 1960 року (*умисне вбивство при обтяжуючих обставинах*) було включено пункт «й», який передбачав відповідальність за вбивство, вчинене на замовлення [1].

Такі зміни створили для органів досудового розслідування і судів багато спірних питань, пов'язаних із визначенням правової природи і правил кваліфікації умисних вбивств, вчинених за декількох обтяжуючих обставин, особливо – умисне вбивство з корисливих мотивів (п. а ст. 93 КК України 1960 р.) [2].

З прийняттям 05.04.2001 року Кримінального кодексу України прості умисні вбивства та при обтяжуючих обставинах систематизовані однією статтею – 115, однак деякі питання щодо поняття, критеріїв розмежування та особливості кваліфікації окремих різновидів вбивств залишаються актуальними і дискусійними і на сьогоднішній час.

Діючий кримінальний закон України не містить визначення поняття умисного вбивства на замовлення. Частина 1 ст. 115 КК України визначає умисне вбивство, як «умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині», однак поняттям вбивство не охоплюється самогубство, тобто заподіяння смерті самому собі, позбавлення життя в стані правомірної необхідної оборони і ін.

Проте не усувається протиправність діяння при позбавленні життя іншої людини для рятування власного життя з посиланням на стан крайньої необхідності. Згода потерпілого на позбавлення його життя, а також прохання про таке діяння також не є обставиною, що виключає протиправність і кваліфікується за ч. 1 ст. 115 КК України.

В юридичній літературі умисне вбивство на замовлення (вбивство з метою отримати за його вчинення винагороду) розглядається, як вид умисного корисливого вбивства, проте вбивство з метою отримати за його вчинення матеріальну винагороду від замовника такого вбивства слід розглядати не як вид вбивства з корисливих мотивів, а як різ-

новид умисного вбивства, вчиненого на замовлення [3, с. 45]. І те, що законодавець виділив вбивство на замовлення в окремий пункт 11 ч. 2 ст. 115 КК України свідчить про різницю між цими двома умисними вбивствами, яка полягає в тому, що умисне вбивство на замовлення може бути вчинено не тільки з матеріальної заінтересованості (як це притаманно умисному вбивству з корисливих мотивів), але й з інших мотивів. Той факт, що цей злочин може бути вчинено лише за співучасті, як мінімум, двох осіб, свідчить про високу суспільну небезпечність дій як виконавця, так і замовника.

У доктрині кримінального права вбивство на замовлення пропонується розглядати як виконання угоди щодо позбавлення потерпілого життя; умисне позбавлення життя потерпілого, здійснене особою (виконавцем) за дорученням іншої особи (замовника) тощо.

Не можемо не погодитись і з думкою вчених, які вважають, що під вбивством вчиненим на замовлення слід розуміти умисне позбавлення життя потерпілого, яке вчинюється особою (виконавцем) за дорученням іншої особи (групи осіб), заінтересованої у позбавленні потерпілого життя, з метою одержання від замовника чи уповноваженої ним особи (осіб) за виконання замовлення певних вигод матеріального чи нематеріального характеру або з метою недопущення вчинення цими особами певних дій не на його користь [6, с. 34].

Безумовно, що із запропонованих визначень можна дійти висновку, що обов'язковими ознаками, які характеризують вбивство на замовлення є наявність домовленості (угоди), що зумовлює участь у реалізації злочинного наміру щонайменше двох осіб – замовник і виконавець. При цьому дії замовника і дії виконавця вбивства тісно пов'язані між собою, не зважаючи на те, що з об'єктивної сторони вони суттєво відрізняються.

Беручи до уваги положення, які відображені в постанові Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 р. № 2 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» [5, с. 114–124] слід зауважити, що умисне вбивство, вчинене на замовлення (п. 11 ч. 2 ст. 115 КК), – це умисне позбавлення життя потерпілого, здійснене особою (виконавцем) за дорученням іншої особи (замовника). Таке доручення може мати форму наказу, розпорядження, а також угоди, відповідно до якої виконавець зобов'язується позбавити потерпілого життя, а замовник – вчинити в інтересах виконавця певні дії матеріального чи нематеріального характеру або ж не вчинювати їх.

Проте принципової різниці між ними немає. В кожному із них використовується вказівка на наявну домовленість між сторонами такої угоди, яких має бути, як мінімум, дві особи – замовник і викона-

вещь. Проте таких осіб може бути і більше – декілька замовників, декілька виконавців; до цих злочинів також можуть бути причетними посередники між замовником і виконавцем.

Як свідчить аналіз слідчої та судової практики застосуванням пункту п. 11 ч. 2 ст. 115 КК для більшості кримінальних проваджень таке розуміння є правильним. Проте в окремих випадках замовлення вбивства і виконання цього замовлення нагадують угоду дуже схематично або її зовсім й не нагадують. Це, наприклад, стосується тих випадків, коли замовлення має характер наказу чи вказівки, яка виконається не у зв'язку з якимись зобов'язаннями з боку замовника стосовно конкретного вбивства, а в силу того, то виконавець задовго до надходження доручення на вбивство (замовлення) взяв на себе кілерські обов'язки, скажімо, відповідно до ролі, яку він виконує у злочинному угрупованні.

Разом з тим для вбивства на замовлення характерним є те, що виконавець такого вбивства одержує чи бажає одержати певну вигоду (матеріального чи нематеріального характеру) або ухилитися від якихось негативних обставин не внаслідок позбавлення життя потерпілого, а за виконання замовлення чи у зв'язку з його виконанням, тобто опосередковано через волю і дії (бездіяльність) замовника або уповноважених на те ним осіб. Саме ця обставина принципово відрізняє вбивство на замовлення від інших вбивств, вчинених під впливом сторонніх осіб.

Замовник (якщо тільки він не є одночасно і співвиконавцем вбивства) безпосередньо не позбавляє потерпілого життя, тобто не виконує об'єктивної сторони злочину, але замовляючи вбивство, вчиняє дії, які спонукають виконавця до вчинення вбивства. Залежно від змісту дій замовника замовлення може бути підбурюванням (коли замовник схилив виконавця до вчинення вбивства) або організацією вбивства (наприклад, у випадках, коли замовлення відбувається шляхом дачі наказу керівником злочинного угруповання кілеру або коли замовник діє через посередника і той схиляє виконавця до вчинення вбивства) [5, с. 119].

Значні труднощі можуть виникнути у визначенні виду співучасника стосовно замовника у випадках, коли ініціатива дачі доручення на вбивство виходить від самого виконавця, який знаючи, що у потенційного замовника є заінтересованість у позбавленні потерпілого життя пропонує свої послуги по позбавленню певної особи життя за виконання замовником на його користь певних дій чи утримання від них. Описана ситуація містить усі ознаки вбивства на замовлення, коли замовлення здійснюється шляхом погодження на відповідні пропозиції. За таких обставин виконавець вчинення вбивства, крім своєї основної функції – виконання об'єктивної сторони злочину, передбаченого

ст. 115 КК, виконує ще й функцію підбурювача – у його діях містяться ознаки підбурювання до замовлення, що, однак, не потребує додаткової кваліфікації оскільки повністю охоплюється п. 11 ст. 115 КК. Особа, яка, будучи зацікавленою у позбавленні життя потерпілого сприймає ініціативу виконавця і вчиняв обмовлені ним дії чи втримається від вчинення певних дій, є замовником.

Слід мати на увазі, що підмовлення до вбивства не завжди є замовленням вбивства. Замовлення вбивства як специфічний, кваліфікований вид підбурювання відзначається особливим способом впливу замовника на виконавця – замовник переконає майбутнього виконавця в тому, що для нього вигідно вбити потерпілого, оскільки він у зв'язку з цим одержить певні блага або ж щодо нього не настануть певні негативні наслідки, досягнута між ними домовленість має характер і ознаки угоди, відповідно до якої *виконавець* бере на себе обов'язок позбавити потерпілого життя, а *замовник* – вчинити чи не вчинити на користь виконавця певні дії.

До дій матеріального характеру, зокрема, належать сплата виконавцеві винагороди за вчинення вбивства, передача чи збереження прав на майно, звільнення від майнових зобов'язань тощо. Під діями нематеріального характеру розуміються будь-які дії, вчинення чи не вчинення яких безпосередньо не пов'язане з матеріальними інтересами виконавця вбивства.

У випадках, коли умисне вбивство на замовлення вчинюється з метою одержання від замовника грошей, матеріальних цінностей чи інших вигод матеріального характеру (тобто з корисливих мотивів), дії виконавця кваліфікуються за пунктами 6 і 11 ч. 2 ст. 115 КК [4, с. 293].

Відповідальність за п. 11 ч. 2 ст. 115 КК настає лише у випадках, коли замовляється саме умисне вбивство особи, а не якийсь інший насильницький злочин щодо неї. Якщо замовник доручив заподіяти потерпілому тілесні ушкодження, а виконавець умисно вбив його, замовник несе відповідальність за співучасть у тому злочині, який він організував чи до вчинення якого схилив виконавця, а останній – за той злочин, який він фактично вчинив.

Таким чином, враховуючи доктрину та казуальне тлумачення можна зробити висновок, що під вбивством вчиненим на замовлення слід розуміти умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині, яке вчинюється виконавцем з метою одержання від замовника, який прагне позбавити життя потерпілого, певних вигод матеріального чи нематеріального характеру.

1. Про внесення змін і доповнень до кримінального і кримінально-процесуального кодексів України та Кодексу України про адміністративні

правопорушення щодо посилення відповідальності за посягання на життя, здоров'я і майно суддів, працівників правоохоронних органів, осіб, які беруть участь в охороні громадського порядку, та громадян: Закон України від 02.10.1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/402/95-вр. – Заголовок з екрану.

2. Кримінальний кодекс України 1960 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2001-05 – Заголовок з екрану.

3. Мельник М.І. Вбивство на замовлення: деякі аспекти кримінологічної характеристики та проблеми кваліфікації / М.І. Мельник, М.І. Хавронюк // Право України. – 1997. – №7. – С. 45–49.

4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – 9-те вид., переробл. та допов. – К.: Юридична думка, 2012. – 1316 с.

5. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 р. № 2 // Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах: навчально-практичний посібник / укл. Б.О. Кириш. – Львів: Ліга-прес, 2010. – 412 с.

6. Проблеми кваліфікації умисного вбивства, вчиненого на замовлення [Текст]: Судова практика / П. Пилипчук, М. Мельник // Право України. – 1999. – № 2. – С. 31–36.

І.Р. Спільник,

курсант

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ВПЛИВ ЦІННІСНОГО ОБҐРУНТУВАННЯ ПРАВА НА ПРАВОСВІДОМІСТЬ

Сучасна філософія права розглядає місце і значення права в системі філософського вчення про світ, людину, методи пізнання людиною навколишнього середовища, систему цінностей, що формують світоглядні основи будь-якого філософського напрямку.

Осмислення людського буття й пізнання навколишньої дійсності полягає у здатності розмірковувати над зовнішніми обставинами, над різноманітними взаємозв'язками між ними та людьми. Внаслідок цього розширюється уявлення людини і про право, і про правосвідомість, тобто ці два поняття віддзеркалюють духовне освоєння дійсності з правової сторони життя людини. Філософсько-правовий вимір правосвідомості повинен розглядатися виходячи із розвитку людської

особистості, що в свою чергу тісно пов'язане з існуванням держави, яка сприяє формуванню правосвідомості людини з демократичними засадами. Отже, правосвідомість є самостійною формою суспільною свідомості, яка містить у собі аксіологічні характеристики, пов'язані з наявністю певних знань про правову реальність і відображають існуючі відносини в державі на ґрунті ціннісного обґрунтування права.

Правосвідомість має певні особливості, які стосуються передумов її формування та розвитку. Це здійснюється в процесі входження людини у навколишній світ, в якому співвідноситься все те, що вона побачила, почула і те, що вона подумала і пережила.

Необхідність філософського підходу до правової категорії правосвідомості викликана тим, що об'єкт дослідження має яскраво виражений аксіологічний характер, який повинен реалізуватися у юридичних нормах, законодавстві та інших засобах державного впливу на особу. Оцінюючи відношення людей до права, що міститься в їхній правосвідомості, можна стверджувати те, що аксіологічний аспект правосвідомості має нормативний характер, тобто правові норми орієнтують людей у їх життєдіяльності і розвитку в правовій державі. Це дає об'єктивне уявлення про правомірну поведінку, принципи справедливості, свободи й обов'язку, що складаються в процесі реалізації людиною своїх законних прав та обов'язків.

Правосвідомість, будучи невід'ємною частиною права, відображає правову дійсність під впливом послідовно виникаючих ідей, уявлень і ціннісних орієнтацій, що регулюють поведінку громадян у державно-правових відносинах, що в свою чергу, формує ставлення людини до права, правового способу життя, яке забезпечує держава. Достатньо обґрунтованою, на мою думку, є позиція німецького філософа Освальда Шпенглера, який вказує на те, що саме через правові ідеї у змісті права можуть відобразитися дух суспільного буття, особливості соціокультурного розвитку.

Отже, правосвідомість як філософсько-правова категорія, є виявом людської життєдіяльності, і тому не може бути розкрита без з'ясування почуттів та поглядів, що виражають ставлення людини до державних процесів, що відбуваються у правовому вимірі. Ця складна багатовимірна категорія, зміст якої включає різноманітні думки, погляди, судження й настрої, що досліджуються з точки зору права, систематизується у цілісну філософську категорію, яка виражає відношення людини та суспільства до права, законності правосуддя, їх уявлення про те, що є правомірним чи неправомірним.

Підсумовуючи вищезазначене, можна сказати, що правосвідомість справляє значний вплив на формування особистості в демокра-

тичний державі, розкриває та зумовлює певне практичне й теоретичне ставлення людини до права, її спосіб оцінки його та осмислення.

1. Бліхар В.С. Вплив цінностей на формування особистості в контексті філософсько-правових інтенцій / В.С. Бліхар // Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ. – Л.: ЛьвДУВС, 2010. – С. 405–413. – (Серія юридична. Вип. 2).

2. Почтовий М. Про співвідношення поняття «правова свідомість» та «правова культура» / М. Почтовий // Юридична Україна. – 2009. – № 11–12.

3. Философия права: учебник / под ред. О.Г. Данильяна. – М.: Эксмо, 2005. – 416 с.

І.Р. Спільник,
курсант

Н.М. Кондрат,
курсант
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Організація ефективної системи попередження злочинності у сфері економіки є однією з найактуальніших соціальних проблем сучасності, вирішення якої для багатьох країн світу є надзвичайно важливою і складною справою.

Високий рівень розвитку економіки є обов'язковим атрибутом будь-якого розвинутого суспільства, оскільки забезпечує його існування та прогрес [5, с. 126]. Проте, в економіці будь-якої держави є суперечності й недоліки, які використовує злочинність. Тому злочини, які вчиняються у сфері економічних відносин, становлять реальну небезпеку життєдіяльності як окремих громадян, так і країни в цілому [2, с. 233]. Тож не дивно, що цьому явищу приділяють значну увагу фахівці різних наук.

У літературі для його визначення використовують різні категорії, серед яких найбільш поширеними є «злочинність у сфері економіки», «тіньова економіка». Згідно з теорією кримінології під таким поняттям розуміють сукупність посягань, що вчиняються у сфері економічних відносин та спрямовані на отримання економічної (корисливої) вигоди [5, с. 126].

Основною причиною недосконалості наукового підходу до дослідження економічної злочинності є те, що злочини економічної спрямованості відрізняються різноманітністю, високоінтелектуальним характером, швидкою адаптацією злочинців до нових форм та методів фінансово-господарської діяльності та опануванням нових банківських, податкових і митних технологій, що супроводжуються при здійсненні господарських операцій. Таким чином, кожне дослідження економічної злочинності є новим і актуальним, оскільки в ньому враховуються її нові, останні тенденції попередження та боротьби з економічною злочинністю [3, с. 57].

Правова база забезпечення протидії злочинності у сфері економіки може бути ефективною лише за умови її постійного вдосконалення відповідно до сучасних реалій економічного розвитку держави [1, с. 165].

Основою державної стратегії протидії економічній злочинності повинна бути ідеологія сталого економічного та соціального розвитку, що враховує національні економічні інтереси, стратегічні пріоритети, і, як наслідок, зведення загроз економічній безпеці держави до мінімуму. Без ідеології системного розвитку всіх структурних елементів економічного потенціалу країни, без культивування пріоритетного промислового та науково-технічного зростання неможливе вирішення важливих завдань подолання криміногенних чинників [4, с. 254].

У сучасному світі проблеми економічної незалежності держави набувають виняткового значення. Це пов'язано, по-перше, з прагненням кожної держави реалізувати та захистити насамперед власні національні інтереси в умовах глобалізації при інтеграційних процесах, що відбуваються у світовій економіці. По-друге, обмеженість природних ресурсів та різний ступінь забезпеченості ними окремих країн містить потенційну загрозу посилення економічної і політичної боротьби за користування цими ресурсами. По-третє, спостерігається тенденція до переходу від конкуренції на світовому ринку окремих товаровиробників до конкуренції національних економік. При цьому зростання конкурентоспроможності економік одних країн розглядається іншими як предмет реальної небезпеки їх національним економічним інтересам [4, с. 256].

З позицій сьогодення головна мета економічних заходів у державі має полягати у підвищенні ефективності вітчизняного виробництва і конкурентоспроможності української промисловості на зовнішньому і внутрішньому ринках, реалізації механізмів забезпечення власних конкурентних переваг, закріпленні позицій вітчизняних виробників на світовому ринку. В цілому сучасний стан української економіки

вимагає вжиття неординарних координованих заходів з боку законодавчої і виконавчої влади, спрямованих на захист національних економічних інтересів, подолання гострих кризових ситуацій у суспільстві, на виробництві, у фінансово-бюджетній і грошово-кредитній системах, зовнішньоекономічній діяльності та правоохоронній сфері.

1. Авраменко О.В. Актуальні питання боротьби зі злочинами у сфері економіки / О.В. Авраменко // Актуальні проблеми протидії злочинам у сфері економіки: матеріали Всеукраїнської наукової конференції (Львів, 26 березня 2010 р.). – Львів: ЛьвДУВС, 2010. – 348 с.

2. Александров Ю.В. Кримінологія: курс лекцій / Ю.В. Александров, А.П. Гель, Г.С. Семаков. – К.: МАУП, 2002. – 295 с.

3. Гнатюк О.М. Проблемні питання при кримінологічному визначенні поняття економічної злочинності / О.М. Гнатюк, Р.П. Гарасим // Правове, організаційне та методичне забезпечення діяльності підрозділів ДСБЕЗ: тези доповідей та повідомлень учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції 10 червня 2011 р. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. – 260 с.

4. Кельман О.Г. Злочинність у сфері економіки України: теоретичні та прикладні проблеми попередження: дис. ... докт. юрид. наук. – Х., 2004. – 431 с.

5. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник / І.М. Даньшин, В.В. Голіна, М.Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В.В. Голіни. – 2-ге вид. перероб. і доп. – Х.: Право, 2009. – 288 с.

Я.Я. Сташків,

курсант

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ОЗНАКИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Правове регулювання характеризує спеціально-юридичний механізм дії права на поведінку та діяльність його адресатів. У результаті правової регуляції формується юридична основа, встановлюються орієнтири для організації діяльності учасників відносин, що регулюються даною нормою і напрямів досягнень фактичних цілей права.

Ряд науковців термін «регулювання» відносять лише до права як системи норм та деяких інших специфічних правових засобів (правовідносини, акти реалізації норм права). Вони не погоджуються з існуючим розумінням регулювання суспільних відносин як жорсткого і владного їх нормування державою, законом, оскільки, на їх думку ка-

тегорія «регулювання» не є тотожною примусу, жорсткому і владному припису. Норма права встановлює лише модель відносин, в якій суспільні інтереси повинні співвідноситись з інтересами членів суспільства, причому право широко використовує такі засоби впливу на поведінку людей як стимулювання, заохочення, надання прав тощо [1, с. 95].

Усю багатоманітність тлумачень категорії правове регулювання можна звести до таких основних: Ю.І. Римаренко зазначає, що правове регулювання – це форма соціального реагування відповідно до вимог норм права, заснована на усвідомленні суб'єктами права своїх прав та обов'язків [2, с. 752].

А.В. Малько, розглядаючи правове регулювання як одну із форм впливу права на суспільні відносини зазначає, що – це здійснюваний за допомогою всієї системи юридичних засобів вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування [3, с. 26–27].

На думку Т.І. Тарахонич, правове регулювання – це, насамперед, комплексна наукова категорія, яка характеризується як правовий вплив на суспільні відносини, що здійснюється через систему юридичних засобів, способів, форм та методів з метою приведення їх у відповідність до потреб суспільства, забезпечення у ньому порядку та стабільності [4, с. 12–13].

Ознаки правового регулювання:

- є різновидом соціального регулювання;
- здійснюється громадянським суспільством або державою;
- має нормативно-результативний характер – здійснюється за допомогою цілісної системи правових засобів, що забезпечують втілення в життя норм права для досягнення необхідної мети (результату);
- має організаційний характер – за допомогою правового регулювання відносини між суб'єктами набувають певної правової форми (в нормах права закріплюється міра можливої або належної поведінки);
- має цілеспрямований характер – спрямоване на задоволення прав, свобод, законних інтересів суб'єктів права;
- має конкретний характер – завжди пов'язане з реальними (конкретними) відносинами [5].

Правове регулювання охоплює:

- специфічну діяльність держави (її нормотворчих органів) або громадянського суспільства, пов'язану з виробленням норм права і з визначенням юридичних засобів забезпечення їх дієвості. У цьому аспекті змістом правового регулювання охоплюється різноманітна діяльність нормотворчих органів держави, пов'язана з вибором типу, методів, способів регламентації, визначенням співвідношення нормативних та індивідуальних засобів регулювання, що об'єктивно необхідні у

певних соціально-економічних і політичних умовах для забезпечення нормального функціонування громадянського суспільства, його інститутів, організації життєдіяльності людей на цивілізованих засадах;

– діяльність безпосередніх учасників суспільних відносин, спрямовану на пошук і використання засобів юридичного регулювання, для узгодження своєї поведінки з нормами права (їх принципами, цілями, призначенням). Це обумовлює необхідність врахування специфіки духовно-культурної сфери, зокрема національні та релігійні особливості учасників правовідносин.

Таким чином, правове регулювання відіграє важливу роль у розумінні кожним юристом динаміки впливу на суспільні відносини всіх юридичних засобів у комплексі. Значення єдності і взаємодії в механізмі правового регулювання дуже важливе для зміцнення правової основи державного і громадського життя.

1. Теория государства и права. Академический курс в трех томах / М.Н. Марченко. – Т. 3: Государство, право, общество. – М.: Норма, 2004. – 640 с.

2. Міжнародна поліцейська енциклопедія: У 10 т. / Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, Ю.С. Тацій, Ю.С. Шемчушенко. – Т. 1. Понятійний апарат. Концептуальні положення. Теорія та практика. – К.: Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2003. – 1231 с.

3. Малько А.В. Стимулы и ограничения в праве: монографія / А.В. Малько. – М.: Юрист, 2004. – 256 с.

4. Тарахонич Т.І. Правове регулювання та правовий вплив як юридичні категорії: співвідношення понять / Т.І. Тарахонич // Часопис Київського університету права. – 2009. – № 4. – С. 10–14.

5. Теорія держави та права: підручник / Є.О. Гіда, С.В. Білозьоров, А.М. Завальний. – К.: ФОП О.С. Ліпкан. – 2011. – 576 с.

З.С. Стефанська,

*слухач факультету заочного навчання
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ДО ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Як відомо, теорія кримінального права виокремлює декілька способів класифікації злочинів. Відповідно до змісту ст. 12 Кримінального кодексу України відбувається законодавча класифікація злочинів на: особливо тяжкі, тяжкі, середньої тяжкості та невеликої тяжкості.

Крім законодавчої класифікації злочинів теорія кримінального права розробила ряд інших способів класифікації злочинів.

Питанню класифікації ж злочинів у сфері господарської діяльності приділяли наступні науковці: П. Андрушко, Т. Гайкова, О. Дудоров, В. Киричко, І. Митрофанов, Є. Невмержицький, О. Перепелиця, В. Тацій, М. Хавронюк, С. Шапченко, С. Яценко та багато інших.

З огляду на класифікації, які пропонуються науковцями щодо злочинів у сфері господарської діяльності, зміни до чинного законодавства, а також зарубіжну практику формування системи злочинів у сфері господарської діяльності, вважаємо за необхідно запропонувати наступну систему цих злочинів, яку формуємо у залежності від об'єкта злочину:

а) злочини проти порядку обігу грошей, цінних паперів, інших фінансових документів:

- виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів, білетів державної лотереї, марок акцизного збору чи голографічних захисних елементів (ст. 199 КК України);

- незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, електронними грошима, обладнанням для їх виготовлення (ст. 200 КК України);

- маніпулювання на фондовому ринку (ст. 222-1 КК України);

- підроблення документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів (ст. 223-1 КК України);

- порушення порядку ведення реєстру власників іменних цінних паперів (ст. 223-2 КК України);

- виготовлення, збут та використання підроблених недержавних цінних паперів (ст. 224 КК України);

- незаконне використання інсайдерської інформації (ст. 232-1 КК України);

- приховування інформації про діяльність емітента (ст. 232-2 КК України);

б) злочини проти системи оподаткування:

- контрабанда (ст. 201 КК України);

- незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів (ст. 204 КК України);

- ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) (ст. 212 КК України);

- ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування (ст. 212-1 КК України);

- незаконне виготовлення, підроблення, використання або збут незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених марок акцизного збору чи контрольних марок (ст. 216 КК України);

- в) злочини проти бюджетної системи:

- нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням (ст. 210 КК України);

- видання нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати всупереч закону (ст. 211 КК України);

- г) злочини проти окремих видів господарської діяльності:

- незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва (ст. 203-1 КК України);

- зайняття гральним бізнесом (ст. 203-2 КК України);

- фіктивне підприємництво (ст. 205 КК України);

- протидія законній господарській діяльності (ст. 206 КК України);

- легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК України);

- умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму (209-1 КК України);

- порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом (ст. 213 КК України);

- доведення до банкрутства (ст. 219 КК України);

- шахрайство з фінансовими ресурсами (ст. 222 КК України);

- д) злочини проти інтересів служби у комерційних організаціях:

- незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю (ст. 231 КК України);

- розголошення комерційної або банківської таємниці (ст. 232 КК України);

- незаконне використання інсайдерської інформації (ст. 232-1 КК України);

- е) злочини проти прав і законних інтересів споживачів:

- умисне введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції (ст. 227 КК України);

- є) злочини проти порядку приватизації:

- незаконна приватизація державного, комунального майна (ст. 233 КК України).

Слід зауважити, що запропонована система злочинів у сфері господарської діяльності не є остаточною, адже склади відповідних зло-

чинів змінюються, законодавець вносить нові правки до тексту кримінального закону, а дебати науковців з приводу об'єктів тих чи інших злочинів і надалі продовжуються.

А.В. Токар,
курсант

*(Луганський державний університет
внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка)*

**ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ
ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ
ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ
(В КОНТЕКСТІ ПЕРСПЕКТИВИ ВХОДЖЕННЯ УКРАЇНИ
ДО СКЛАДУ СПІВДРУЖНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН)**

Починаючи з 2005 року Україна почала інтенсивніше співпрацювати з Європейським Союзом, з року в рік спостерігався все більший вплив ЄС на зміст двосторонніх документів та ініціатив, що нещодавно призвело до близької перспективи підписання угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі[1, с. 131].

Цей крок буде сприяти підвищенню економічної безпеки держави, бо, як відомо, одним з напрямків її посилення є розвиток системи багатосторонніх договорів України з більш розвинутими країнами світу[2, с. 55].

Державні закупівлі є одним з найважливіших макроекономічних факторів розвитку держави, тож вирішення проблем, що виникають в результаті їх проведення, є одним з першочергових питань, що потребують якнайскорішого вирішення. Особливо це питання набуває важливості в контексті запланованого на листопад цього року підписання угоди про асоціацію з ЄС та ЗВТ, бо існує широкий ряд умов, а саме необхідність приведення законодавства (в тому числі що стосується здійснення державних закупівель) до європейського зразку.

Зазначимо, що реформування системи державних закупівель стає актуальним саме зараз і тому, що є необхідність спрямувати вітчизняні виробників на добре поєднання максимальної якості й ціни на товари та послуги, бо зі вступом до євросередовища значно загостриться проблема конкуренції в цій сфері.

Хоча закон, який регламентує здійснення державних закупівель [3], зазнав з часу його прийняття значних позитивних змін, та все ж в ньому залишаються прогалини, які заважають їх ефективному здійс-

ненню. Доцільно розглянути деякі прогалини у механізмі здійснення державних закупівель. Так законодавець досі не надав права правоохоронним органам бути присутніми під час розкриття пропозицій конкурсних торгів, що, на нашу думку, значно зміцнило б правопорядок в цій сфері.

Незрозумілими є останні зміни в Законі України «Про здійснення державних закупівель», завдяки яким комунальні підприємства виключаються з під дії цього закону. В свою чергу це зумовлює відсутність вимог до комунальних підприємств здійснювати закупівлі в межах профільного законодавства. Наразі комунальні підприємства мають змогу за будь-якими цінами здійснювати закупівлю товарів та послуги без будь-яких законодавчих обмежень. А якщо взяти до уваги те, що в такому випадку «тінізація» публічних фінансів складає приблизно 80% ринку, стає саме час зауважити на критичність даної ситуації.

Задля найскорішого адаптування національного правового механізму, який стосується здійснення державних закупівель, що в свою чергу зміцнить економічну безпеку держави, пропонуємо наступні зміни:

- унеможливити випадки відпрацювання корупційних схем, що базуються на змінах законодавства (коли державні службовці створюють законодавчо умови для власного збагачення, посиляючись на реформування для євроінтеграції);

- розширити та уточнити деякі аспекти в законодавстві про здійснення державних закупівель, а саме прописати в законодавстві дійсно дієві можливості для громадського контролю (наразі має місце дуже ганебне і зовсім не об'єктивне висвітлення результатів торгів в ЗМІ);

- запровадити кодекс етики для учасників державних закупівель та членів комітету з торгів, що, на наш погляд, зменшить випадки визначення «свого» переможця торгів в результаті зговорів під час здійснення закупівель.

1. Рудік Н.М. Вплив процесу європейської інтеграції на європеїзацію державного управління в Україні / Н.М. Рудік // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2013. – № 7 (99). – С. 127–131 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/grani/2013_7/30.pdf

2. Гнатишак І.Ю. Поняття та зміст економічної безпеки України / І.Ю. Гнатишак // Правове, організаційне та методичне забезпечення діяльності підрозділів ДСБЕЗ: тези доповідей та повідомлень учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції 10 червня 2011 р. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. – 260 с.

3. Про здійснення державних закупівель: Закон України від 01.07.2010 // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 33 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2289-17/page> [27.09.2013]

М.Р. Токар,
студентка
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ СПІВРОБІТНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Найпростішим підходом до визначення проблематики виникнення професійної деформації працівника ОВС є окреслення кола чинників, які визначаються як однорідні, рівнозначні. Це може бути: сприятливість негативних умов соціального середовища, труднощі службового забезпечення екстремальність службових ситуацій та негативні традиції підрозділів ОВС, не завжди достатній рівень правової культури співробітників, брак часу та можливостей задоволення їх духовних потреб, недостатнє матеріально-грошове утримання [1].

Небезпека професійної морально-психологічної деформації працівника ОВС полягає в тому, що в нових ситуаціях вона призводить до переоцінки власних можливостей, недооцінки, а то й нехтування вимогами ситуації і, як наслідок – неоптимальні і навіть помилкові дії.

Зокрема, професійну деформацію можна також визначити як зміна характеру і результатів професійної діяльності співробітників органів внутрішніх справ, їхніх службових і позаслужбових відносин у колективі, розвиток в духовному світі співробітників негативних морально-психологічних рис характеру. В результаті, деформація свідомості представляє відображення тих перекручень, що проявилися в професійній діяльності й у різноманітних відносинах, що виникають на її основі. У цьому змісті деформація свідомості є і результат, і одночасно передумова загальної деформації. Не існує остаточної зумовленості професійної деформації для кожного з працюючих в органах внутрішніх справ. Тільки від волевиявлення конкретного індивіда залежить ступінь його стійкості деформуючому впливу з боку об'єктивних факторів, якими наповнена його професійна діяльність [1]. У зв'язку з цим можна говорити про наявність визначеної «межі допустимості професійної деформації», що представляє комплекс властивих конкретній людині професійних і морально-психологічних якостей, що дозволяють ефективно виконувати службові обов'язки. Різноманіття життєвих ситуацій, рівень розвитку навичок і здібностей особистості, конкретні умови виконання службового обов'язку можуть приводити співробітників міліції до зовсім протилежних наслідків: як

до удосконалення психічних властивостей, необхідних для даної діяльності, так і до появи професійної деформації.

У практичній роботі найчастіше змішуються два різнорідних явища: професійно деформовані співробітники, (по суті безпомічні і не підготовлені до конфліктних і стресових ситуацій), з іншого боку, – це співробітники, яких називають «професіоналами», тобто працівники, що свідомо використовують професійно-тактичні і психологічні прийоми впливу на злочинця в рамках, дозволених законом [4].

Дихотомічний підхід (Медведев В.С.) характеризується поділом детермінанту деформації на дві основні групи: об'єктивні та суб'єктивні [4].

До об'єктивних причин морально-психологічних деформацій належать:

1) специфіка професійної діяльності, постійно великі професійні навантаження, перевтома, негативні наслідки конфліктних та екстремальних ситуацій, дефіцит часу відпущеного на виконання завдання;

2) постійний контакт із злочинним світом, що негативно впливає на мораль, психіку та свідомість;

3) недоліком організації та управління діяльністю (поганий контроль та звітність, взаємодія служб «процентоманії»);

4) низький рівень матеріального заохочення, що призводить до нестатків у сім'ї;

5) недостатній рівень соціально-правового захисту, правових гарантій працівника, що обмежує його у роботі, заважає прийняттю конкретних рішень;

6) незадовільні житлово-побутові умови та відсутність перспективи їх покращення, і як наслідок – часто погані сімейні стосунки;

7) помилки у підборі, розстановці та вихованні кадрів, внаслідок чого іноді керівники органів чи підрозділів є професійно слабшими від своїх підлеглих.

До суб'єктивних причин морально-психологічних деформацій відносять:

1) низький службово-професійний рівень і небажання його підвищувати, вдосконалювати (через самозаспокоєння, низьку самокритичність, переоцінку власного професійного досвіду);

2) розгубленість, психологічна невідповідність до роботи, відсутність навичок та умінь контролювати свою поведінку, бажання у будь-який спосіб зняти психологічне навантаження (неохайність, зловживання спиртним, психотропні речовини);

3) несприятливий морально-психологічний клімат в колективі, відсутність інтересу до колективу;

4) невміння виокремлювати інтереси справи від інтересів кар'єри, схильність до корпоративності, «групівщини», власної зверхності, заздрість до успіху колег;

5) невміння раціонально організувати свій робочий час, окрім як сваркою, криком і алкоголем долати фізичні і психологічні стреси, невміння відволікатись від негативних емоцій у позаслужбових відносинах та у сім'ї.

Ефективність профілактики і корекції професійної деформації багато в чому залежить від планомірного, систематичного проведення заходів у всіх напрямках.

Головну організаційно-виховну функцію у проведенні психопрофілактики та психокорекції у підрозділі здійснює психолог, який є центральною фігурою поточної профілактики і корекції професійної деформації [7]. Саме він організовує, контролює і координує цю роботу, бере в ній особисту участь, стимулюючи конкретних працівників до активної роботи над собою. Профілактика професійної деформації є сукупність запобіжних заходів, орієнтованих на зниження ймовірності розвитку передумов та запобігання проявам професійної деформації. Однією із завдань такої профілактики є блокування і згладжування трьох груп зазначених чинників, що сприяє розвитку професійної деформації.

Робота з профілактикою професійної деформації включає у собі заходи, такі як психологічного і не психологічного (тобто організаційно-управлінського, виховного) характеру [6].

До приватних завдань, що розв'язуються у процесі профілактики професійної деформації працівників органів ОВС слід віднести:

1) вироблення співробітниками професійного імунітету і високої культури у роботі;

2) розвиток морально-психологічної стійкості й ділової спрямованості в усіх працівників органів ОВС;

3) формування в працівників установки на проходження у роботі кодексу професійної честі;

4) вдосконалення стилю, і методів управління персоналом;

5) формування оптимального морально-психологічного клімату в службах і підрозділах органів ОВС.

Психологічний напрям профілактики професійної деформації особистості співробітника ОВС передбачає проведення таких заходів:

1) розяснювальні лекції та розмови про сутність професійної деформації;

2) індивідуальне консультування, психологічна підтримка (з допомогою осіб, які знаходяться у не службовому стані);

3) сеанси регуляції і саморегуляції загального психічного стану й поведінки;

4) психологічне стимулювання для особистісного і фахового розвитку з визначенням близької, середньої і віддаленої перспектив;

5) проведення групових психокорекційних заходів

Професійна деформація проявляється негативними змінами у професійній роботі і поведінці. Однозначно пов'язується обговорюване явище з негативними змінами соціально-психологічної структури особистості. Наприклад, змінюються стереотипи поведінки, професійні звички, стиль спілкування, і навички, які ускладнюють успішне здійснення професійної діяльності. Проявами професійної деформації може бути формальне ставлення до виконання функціональних обов'язків, перенесення більшої частини специфічних професійних дій, стереотипів й установок на поведінку та ін. Також професійна деформація викликає небажані перетворення психічних характеристик індивіда. Йдеться про психічні процеси, стани, властивості, якості, і структуру особистості, включаючи свідомі та підсвідомі компоненти. Ці перетворення тягнуть зміни і в негативний бік професійних можливостей особистості та її схильностей.

Для профілактики професійної деформації працівників правоохоронних органів, передусім, потрібне проведення серйозних наукових досліджень із метою розробки комплексу запобіжних заходів, орієнтованих на зниження ймовірності розвитку передумов та запобігання проявам настільки небажаного та соціально небезпечного явища.

1. Борисова С.Є. Професійна деформація працівників міліції та її особистісні детермінанти / С.Є. Борисова. – М.: Академія управління МВС Росії, 1998. – 234 с.

2. Скотт Дж. Г. Конфликты: пути их преодоления / Дж. Г. Скотт. – К., 1991. – 186 с.

3. Загальна психологія / під ред. А.У. Петровського – М.: Юрист, 1998. – 678 с.

4. Медведев В.С. Проблеми професійної деформації співробітників органів внутрішніх справ / В.С. Медведев. – К., 1997.

5. Практична психологія / під ред. М.К. Тутушкиной. - СПб., 2005. – 711 с.

6. Сковрцова Є.В. Психолого-педагогические особенности помощи співробітникам міліції із подолання професійно-особистісної деформації / Є.В. Сковрцова // Вісник МГОУ. Серія «Психологічні науки». – 2007. – № 3. – С. 370–378.

7. Профессиональная этика сотрудников правоохранительных органов – М., 1997. – 327 с.

М.В. Толочко,
студентка
(Національний університет
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»)

СПОСІБ УЧИНЕННЯ КОНТРАБАНДИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ У СИСТЕМІ ЕЛЕМЕНТІВ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Відповідно до діючого кримінального законодавства, контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів (далі – контрабанда наркотичних засобів) – це переміщення їх через митний кордон України, поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю. (ст. 305 Кримінального кодексу України) [1]. За даними Міністерства доходів і зборів України протягом 2012 року митними органами України порушено 172 справи про контрабанду, у 70% випадках (121 справа) предметами даного виду злочину були наркотичні засоби. Загалом було виявлено 2172 факти незаконного переміщення через митний кордон України наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів, фальсифікованих лікарських засобів, порівняно з 1969 за аналогічний період 2011 року [2].

Криміналістична характеристика контрабанди наркотичних засобів – це систематизований опис типових криміналістично-значущих ознак контрабанди, що мають вагоме значення для її виявлення, розкриття та розслідування. Головними елементами криміналістичної характеристики контрабанди наркотичних засобів є: 1) предмет злочинного посягання; 2) спосіб вчинення та приховування злочину; 3) типові сліди контрабанди наркотичних засобів (типова слідова картина); 4) місце, час та обстановка вчинення контрабанди наркотичних засобів; 5) мотивація дій винного; 6) особа злочинця. Важливим елементом криміналістичної характеристики контрабанди є спосіб її вчинення – детермінована система дій злочинця щодо приготування, вчинення та приховування незаконного переміщення предмета контрабанди через митний кордон, адже вивчення саме цього елемента криміналістичної характеристики контрабанди є необхідною передумовою для ведення ефективної боротьби з незаконним переміщенням наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, а також має вагоме значення не лише для науковців, а й для працівни-

ків митних та правоохоронних органів, оскільки дає змогу розробляти рекомендації для виявлення, розкриття та розслідування даного виду злочину.

Переміщення наркотичних засобів у багатьох випадках передбачає використання автомобільного, авіаційного, залізничного, водного транспорту, поштової пересилки (міжнародних поштових відправлень). Перевізники наркотичних засобів можуть застосовувати внутрішньочеревний спосіб, використовуючи власне тіло як «природний контейнер», однак лише для найбільш дорогих наркотичних засобів (героїн та кокаїн). В шлунку наркоперевізника («мула», «верблюда») поміщається до двох кілограм наркотиків; час, доки вони можуть перебувати у шлунку – до 48 годин. На думку деяких науковців, передбачено лише два види незаконного переміщення предметів і товарів через митний кордон України: з приховуванням від митного контролю та поза митним контролем. За пропозицією ж В.М. Шевчука, способи контрабанди наркотичних засобів варто класифікувати наступним чином: 1. Незаконне переміщення наркотичних засобів особисто контрабандистом: а) шляхом приховування від митного контролю (використання тайників, фізичне приховування, приховування в одязі, взутті, предметах особистого користування), б) шляхом надання митному органу як підстави для переміщення через митний кордон документів, що містять неправдиві відомості, підроблених документів та документів, отриманих незаконним шляхом; в) шляхом переміщення поза митним контролем з використанням легкових, грузових автомобілів, тварин, трубопроводів і т.і; 2. Незаконне переміщення наркотичних засобів безособово (без безпосередньої присутності особи) – «безхазяйна» контрабанда; 3. Незаконне переміщення наркотичних засобів за допомогою осіб, що здійснюють митний контроль, або посадових осіб з використанням їх службового становища (начальники та заступники митниць, начальники поїздів, працівники дипломатичних представництв). [3, с. 239] Отже, спосіб злочину (приготування, вчинення та приховування) у системі елементів криміналістичної характеристики має вагоме значення, адже дослідивши цей елемент, можна спрогнозувати механізм вчинення контрабанди наркотичних засобів, побудувати й висунути версії її розслідування, встановити кореляційні зв'язки (спосіб вчинення злочину – особа злочинця, спосіб вчинення злочину – типова слідова картина, спосіб вчинення злочину – предмет контрабанди).

Таким чином, правоохоронним органам у своїй діяльності варто враховувати спосіб вчинення контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих

лікарських засобів для того, щоб висувати та перевіряти версії, організовувати та планувати розслідування даного виду злочину.

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

2. Інформаційна довідка щодо результатів роботи митних органів у напрямку протидії митним правопорушенням упродовж 2012 року. // Офіційний портал Міністерства доходів і зборів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minrd.gov.ua/>

3. Шевчук В.М. Современные тенденции противодействия контрабанде наркотических средств в Украине (криминалистический анализ) / В.М. Шевчук // Збірник наукових праць Харківського Центру по вивченню організованої злочинності спільно з Американським Університетом у Вашингтоні. Вип. 9. – Х.: Східно-регіонал. Центр гуманітарно-освітніх ініціатив / НЮАУ ім. Я. Мудрого, Харківський Центр по вивченню організованої злочинності, Американський університет у Вашингтоні, 2004. – С. 230–277.

Д.В. Трохимчук,

студентка

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Проблема втягнення неповнолітніх у злочинну та іншу антигромадську діяльність вже тривалий час є об'єктом наукових досліджень вчених різних галузей права. Окремі аспекти зазначеної проблематики, зокрема, питання юридичної кваліфікації діянь, пов'язаних із втягненням неповнолітніх у злочинну та антигромадську діяльність, їх кримінологічної характеристики, а також кримінально-правової політики у зазначеній сфері знайшли своє відображення у роботах Є.Б. Мельникової, Н.М. Крестовської, М.А. Готвянської, Р.А. Сабітова, Г.М. Міньковського, Н.В. Шость, І.О. Топольскової та інших. Але, не дивлячись на численні наукові розробки, ця проблема не втрачає своєї актуальності й сьогодні.

Так у ст. 52 закріплене право на захист дитинства від експлуатації та насильства, що означає встановлення відповідальності за вчинення будь-якого насильства над дитиною та її експлуатацію.

Тому згідно з ст. 304 – втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, у пияцтво, у заняття жебрацтвом, азартними іграми – караєть-

ся обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

Суспільна небезпечність цього злочину полягає в тому, що дії, які його утворюють, посягають на суспільні відносини, що забезпечують основні принципи суспільної моральності у сфері належного інтелектуального, морального та фізичного розвитку і виховання неповнолітніх. Такі дії дорослих згубно впливають на молоде покоління, спричиняють шкоду інтелектуальному і фізичному розвитку неповнолітніх, деформують в їхній свідомості моральні цінності, прищеплюють їм асоціальні ідеї, аморальні погляди, навички. Тому, слід зазначити, що без існування об'єктивних умов, тобто негативного соціального середовища, одними лише засобами впливу на неповнолітнього, неможливо змінити спрямованість поведінки неповнолітнього. Як зазначає Б.Д. Паригін: «Психологічний аспект співвідноситься з соціальним, як свідомість із побутом» [3, с. 63].

Отже, розглянемо, які саме соціальні чинники можуть сприяти формуванню злочинної поведінки неповнолітнього:

1) *соціально-економічні*. Соціально-економічні кризові явища негативно впливають на спроможність сім'ї забезпечити дітей лікуванням, оздоровленням, наданням освіти, що значно загострює криміногенну ситуацію у країні і спричиняють як підвищення рівня злочинності, так й істотно знижують виховний потенціал сім'ї [1, с. 26].

2) *неблагополуччя та зубожіння сімей як причина бездоглядності дітей*. Виховання в сім'ї є першоосновою розвитку особистості дитини. На кожного з батьків покладається однакова відповідальність за виховання, навчання і розвиток дитини.

3) *негативний вплив засобів масової інформації*. Розвиток ЗМІ висуває перед суспільством серйозну проблему, що зумовлюється можливістю їх негативного впливу на свідомість людей, насамперед, неповнолітніх. Суспільству за короткий проміжок часу стали чужими моральні принципи, а в інформаційній сфері нашої держави домінують публікації, фільми, передачі, що містять елементи насильства, жорсткості, порнографії [2, с. 8].

4) *алкоголізм, наркоманія неповнолітніх*. Злочинність, алкоголізм і наркоманія – явища органічно взаємопов'язані. Вплив даних явищ на злочинність виявляється не тільки в тому, що стан сп'яніння (в тому числі й наркотичного), нерідко є безпосередньою причиною скоєння різних видів правопорушень, а й у тому, що алкоголь і наркотичні речовини стимулюють порушення нервової системи людини, глибокі патологічні зміни її психіки. [5, с. 10].

Щодо актуальності теми для нашої держави, то можна взяти для прикладу аналіз статистичних даних Міністерства внутрішніх справ

України, який показує, що упродовж 2012 року стосовно дорослих осіб порушено 380 кримінальних справ за втягнення неповнолітніх у про-типравну діяльність, з них: 351 – у злочинну діяльність, 22 – за втягнення в пияцтво, 7 – у зайняття жебрацтвом, 5 – за використання дітей для жебрацтва та 30 – за схиляння підлітків до вживання наркотичних засобів та психотропних речовин або їх аналогів [4].

Серед чинників, що визначають такі тенденції, слід виділити збільшення кількості неповнолітніх, які залишились без належної батьківської опіки, перебувають у сфері кримінального впливу всередині сім'ї або найближчого побутового оточення. Дослідження останніх років показують, що збільшення кількості злочинів неповнолітніх багато в чому зумовлене криміногенним впливом на них дорослих, для реалізації кримінальних інтересів яких підлітки втягуються у злочинну діяльність.

Вікові особливості неповнолітніх і проблеми психологічної профілактики дитячої злочинності досліджували М.А. Дацюк, Н.Ю. Максимова, Е.Е. Резникова, В.З. Фетисов, С.І. Яковенко та ін.

Розв'язання цієї проблеми потребує багаторівневого і комплексного підходу, починаючи зі створення спеціальних державних програм, міждисциплінарного наукового її вивчення й аналізу та закінчуючи вдосконаленням методів форм роботи соціально-педагогічних працівників, правоохоронних органів.

Аналізуючи вище сказане, слід відмітити, що правоохоронним органам спільно з громадськістю потрібно здійснювати постійний контроль за способом життя, поведінкою, контактами, зв'язками підлітків із раніше засудженими особами, які не стали на шлях виправлення, з метою попередження їх негативного впливу на нестійких неповнолітніх. У зв'язку з наведеним, правильне застосування законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність, своєчасний та якісний судовий розгляд справ такої категорії є важливим засобом запобігання злочинності.

1. Литвак О.М. Злочинність її причини та профілактика / О.М. Литвак. – 1997. – 214 с.; Топольськова І.О. Боротьба з втягненням неповнолітніх у злочинну або іншу антигромадську діяльність / І.О. Топольськова. – Луганськ: РВВ ЛАВС, 2003. – 192 с.

2. Томенко М. Захист духовності, а не боротьба / М. Томенко // Голос України. – 2004. – № 20. – С. 37–38.

3. Парыгин Б.Д. Основы социально-психологической теории / Б.Д. Парыгин. – М., 1971. – 272 с.

4. Статистика МВС України за 2012 рік [Електронний ресурс] / Міністерство внутрішніх справ України. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/374130>

Я.В. Удичка,

курсант

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

НАРКОМАНІЯ – ШЛЯХ ДО САМОГУБСТВА

Наркоманія є однією з найгостріших проблем сьогодення. Викликають занепокоєння масштаби і темпи її поширення. Домінуючою тенденцією розвитку наркотичних проблем в Україні є постійне зростання зареєстрованої кількості хворих на наркотичну залежність.

Наркоманія (від грец. *narkotiros* – той, що призводить до оціпеніння – пристрасть, захоплення) – хворобливий психічний стан, зумовлений хронічною інтоксикацією внаслідок зловживання наркотичними засобами (наркотиками), що віднесені до таких конвенціями ООН чи спеціально уповноваженим органом виконавчої влади в галузі охорони здоров'я, який характеризується психічною або фізичною залежністю від них» [1, с. 43].

Вперше поняття «наркоманія» було сформульоване в 1952 році Всесвітньою організацією охорони здоров'я. Наркоманією визнається стан періодичної або хронічної інтоксикації, яка є небезпечною для людини і суспільства, що визвана неодноразовим вживанням наркотика (природним або штучним). Тоді ж було кваліфіковано основні якості наркоманії:

- 1) нездоланне бажання або потреба продовжувати приймати наркотик і добувати його любимими засобами;
- 2) бажання збільшувати дози;
- 3) залежність психічного і фізичного характеру від впливу наркотика.

Закономірно виникає питання: що спонукає людину вживати наркотики? Існує багато причин вживання, особливо молоддю, наркотиків. Серед об'єктивних – кризовий стан суспільства, безробіття, відсутність гарантій соціальної кар'єри і матеріального добробуту.

На тлі кризи соціальної сфери має місце втрата соціальних орієнтирів. Держава, церква, інші суспільні інститути мають украй незначний вплив на формування системи суспільних поглядів основної частини населення. «Їх місце, зазначає І. Гриценко, – намагається зайняти

субкультура, тоталітарні секти, що культивують екстремальний індивідуалізм та егоцентризм, відмову від участі в суспільному житті; пропадають адитивні засоби як шлях втечі від суспільства» [2, с. 178].

Неповнолітні та молодь, як вказує І. Гриненко, «опинившись без уваги держави і суспільства, відчувають себе зайвими людьми», «втраченим поколінням». Наркоманія сприймається багатьма з них як прийнятний спосіб «суспільного самогубства», відходу від світу, який їх не потребує і для якого вони є зайвими, не витребуваними членами суспільства» [2, с. 179].

Серед суб'єктивних чинників, що мають неабиякий вплив щодо вживання наркотиків, намагання «заповнити недолік і дефіцит спілкування та уваги з боку близьких, емоційного тепла, різноманітних вражень, а також зняти різного роду стреси і страхи. Крім того, молоді не висгачає яскравих вражень. Молодь вперше пробує наркотики на вечірках і дискотеках, найчастіше не бажаючи бути «білою вороною», втратити повагу однолітків, не будучи заздалегідь морально підготовлена дорослими до таких ситуацій. Щоденність їхнього буття, відсутність стійких інтересів, позитивних емоцій і задоволень, невміння організувати своє дозвілля, незадоволена допитливість підштовхують молодих людей до вживання наркотиків» [3, с. 9]. А. Волощук, О. Юхно вказують і на те, що «формуванню наркотичної субкультури сприяють наступні фактори: погіршення моральної атмосфери у суспільстві, криміналізація соціального середовища, розпад системи культури здорового способу життя з протилежним розростанням культу всюдозволеності, насильства, нетрудового збагачення, комерціалізацією інфраструктури відпочинку, розваг, спорту на тлі збільшення у молоді вільного часу, погіршенням виховної роботи в навчальних закладах та в родині, недостатньо ефективною діяльністю наркологічної служби і правоохоронних органів» [3, с. 10].

Аналізуючи роль і місце наркотизму, А. Козаченко і Н. Мірошніченко вказують на природне прагнення кожної людини випробувати позитивні емоції, відчуття задоволення. Разом з тим, досягнення даних відчуттів пов'язано в основному із «значними зусиллями, виконанням великого обсягу робіт з метою досягти позитивного результату. Тому стає зрозумілим прагнення деяких людей втекти від свого дискомфортного настрою, притупити гостроту конфлікту, добитися цієї цілі легко і швидко за допомогою хімічних засобів» [4, с. 5].

Суспільна небезпечність наркоманії полягає і в тому, що вживання вказаних засобів і речовин є загрозою заподіяння шкоди не тільки здоров'ю конкретній особі, а й здоров'ю населення в цілому. Як визначає С. Сорока, «навіть незначне вживання наркотику – прямий

шлях до перетворення здорової людини на безвільну істоту. Це – пряма загроза захворіти на синдром набутого імунodefіциту людини (СНІД), а ситуація зі СНІДом повсякчас загострюється, набуваючи загрозливих масштабів у всьому світі та становлячи небезпеку для здоров'я людей. Так, якщо в 1992 році на нашій планеті нарахувалося близько 14 млн осіб із вірусом імунodefіциту, то на кінець 2000 року цей вірус вразив більше 50 млн людей і став причиною смерті майже 18 млн осіб» [5, с. 43].

Як свідчить статистика, до 80% хворих на СНІД – ін'єкційні наркомани. Життя наркомана, який перебуває у так-званій «системі», триває у середньому 7–8 років, у окремих випадках до 10–15 років.

Соціальна небезпека наркоманії полягає ще і в тому, що вона загрожуює руйнуванню генофонду нації. Як зазначалось раніше, в Україні з року в рік росте, і це особливо небезпечно, кількість молодих людей, на яких впливають наркотики. За даними МВС України 2011 року споживачів наркотиків на обліку перебували 151676, із них понад 5 тис. наркозалежних – неповнолітні [4, с. 44].

Зловживання наркотиками веде до деформації духовно-етичних цінностей суспільства, в першу чергу духовної, морально-психологічної й інтелектуальної деградації особистості. Наркоман, практично, – це баласт, втрачена людина для суспільства. Як засвідчує медицина, діти, які народжуються від батьків наркоманів, не можуть бути здоровими. Як вказує М. Прохорова. Вживання наркотиків матір'ю під час вагітності безпосередньо отруює дитину, оскільки вже в утробі матері формується стан залежності від цих препаратів» [6, с. 22].

Із загальної кількості осіб, які перебувають на обліку, понад 90% – молоді люди віком до тридцяти років. Це означає, що сьогодні кожен п'ятдесятий громадянин України віком від тринадцяти до тридцяти років вживає наркотики. З урахуванням цього в Україні сьогодні налічується щонайменше 1–1,5 млн споживачів наркотиків» [7, с. 23].

Сучасна генетика виявила тривожний симптом: наркоманія може успадковуватись. «Поряд із гомосексуалістами і повіями, наркомани, що вдаються до внутрішньовенного введення наркотиків, належать до основних груп ризику зараження вірусом імунodefіциту людини. У 1987 році вони складали 15–18% загальної кількості хворих на СНІД у світі» [8, с. 8].

У наш час надзвичайно гостро постає проблема перед всім суспільством – вести боротьбу за кожну людину, це особливо стосується молоді. Як уберегти молодь від наркотиків, як спрямувати її на формування «особистості, здатної до самоосвіти, саморозвитку та самовиховання, яка вміє творчо та критично мислити» [9, с. 47].

Ця робота вимагає, в першу чергу, нових науково обґрунтованих комплексних досліджень, в яких активну участь повинні приймати молоді фахівці різних галузей знань. По-друге, спираючись на науку, необхідно активізувати організаційну, виховну та профілактичну діяльність, особливо серед молодого покоління.

1. Медична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: Укр. Енцикл., 1998. – Т. 4. – 720 с.
2. Гриненко І.М. Наркобізнес та національна безпека / І.М. Гриненко. – К.: Сфера, 2002. – 211 с.
3. Організаційно-правові засади та практика запобігання незаконному обігу наркотиків: навч. посібник / А.М. Волощук, О.О. Юхно. – Одеса: ІНТЕР-ПРІНТ, 2011. – 272 с.
4. Козаченко А.В. Предмет наркотизма: учеб. пособие / А.В. Козаченко, Н.А. Мирошніченко. – Николаев-Одесса: Тетра, 1999. – 65 с.
5. Сорока С.О. Контрабанда наркотичних засобів: проблеми протидії: монографія / С.О. Сорока. – Львів: ЛьвДУВС, 2012. – 228 с.
6. Прохорова М.Л. Наркотизм: уголовно-правовое и криминологическое исследование / М.Л. Прохорова. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2002. – 287 с.
7. Фесенко Є.В. Злочини проти здоров'я населення та система заходів з його охорони: монографія / Є.В. Фесенко. – К.: Атіка, 2004. – 280 с.
8. Музика А.А. Відповідальність за злочини у сфері обігу наркотичних засобів / А.А. Музика. – К.: Логос, 1998. – 324 с.
9. Проблеми сучасної освіти: збірник наук.-метод. праць. – Вип. 2. – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2011. – 188 с.

В.В. Федорак,
курсант

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРОБЛЕМИ УКЛАДЕННЯ УГОД ПРО ВИЗНАННЯ ВИНИ ЗГІДНО З КПК УКРАЇНИ

З прийняттям нового Кримінального процесуального Кодексу України відбулися якісні зміни, пов'язані з натуралізацією багатьох західних юридичних концепцій, не властивих раніше українському процесу. Так, вперше у вітчизняній практиці передбачена судова угода про визнання провини, яка діє в багатьох країнах Заходу: якщо обвинувачений не відмовляється від вчинення злочину, то можливе підписання угоди в присутності адвоката про згоду з пред'явленим обвину-

ваченням, що звільняє обвинуваченого від судового розгляду, і суддя відразу ж призначає йому покарання [1, с. 241].

В чинному КПК знайшли відображення угоди двох видів (ст. 468): угода про примирення між потерпілим та підозрюваним, обвинуваченим; угода між прокурором та підозрюваним, обвинуваченим про визнання винуватості.

У результаті аналізу статей 471, 472 чинного КПК, проведеного Є.Д. Скулишем стає зрозумілим, що в обох вище названих угодах суб'єкти їх укладення визначають кваліфікацію злочину, за який буде нести відповідальність підозрюваний (обвинувачений), узгоджені вид і розмір покарання. Наприклад, особа, вчинивши приміром розбій чи грабіж, може відповідати лише за крадіжку у вчиненні якої зізнається, а потерпілий (прокурор) в свою чергу добровільно погодиться з такою кваліфікацією діяння. Як кваліфікація злочину, так і всі інші питання пов'язані з покаранням, відшкодування заподіяної шкоди тощо будуть вирішуватися згодою потерпілого (прокурора) з підозрюваним (обвинуваченим). Така ситуація на практиці викликає низку проблем. Угода про примирення чи про визнання винуватості може бути укладена як під час досудового розслідування (ч. 1 ст. 474), так і під час судового провадження (ч. 3 ст. 474). Чинний КПК передбачає і можливість укладення угод між прокурором та підозрюваним, обвинуваченим про визнання винуватості. Така угода може бути укладена у провадженні щодо кримінальних проступків, злочинів невеликої тяжкості, злочинів середньої тяжкості, тяжких злочинів, та в наслідок яких шкода завдана лише державним чи суспільним інтересам. Укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні, в якому бере участь потерпілий, не допускається (ч. 4 ст. 469). Як і угода про примирення угода про визнання винуватості може бути укладена до моменту виходу суду до нарадчої кімнати для ухвалення вироку. Очевидно, можливим є укладення угод про визнання винуватості і щодо тяжких злочинів, що є недопустимим [3, с. 328]. Із такою тезою ми не погоджуємося, так як вона не впливає жодним чином із норм КПК.

Згідно ч.6 ст. 474 чинного КПК суд перед прийняттям рішення про затвердження угоди зобов'язаний переконатися у судовому засіданні, що укладення угоди сторонами є добровільним, тобто не є наслідком застосування насильства, примусу, погроз або наслідком обіцянок чи дії будь-яких інших обставин, ніж ті, що передбачені в угоді. На підставі ч.7 ст. 474 чинного КПК суд відмовляє в затвердженні угоди, якщо:

1) умови угоди суперечать вимогам КПК та закону, в тому числі допущена неправильна правова кваліфікація кримінального правопо-

рушення, яке є більш тяжким ніж те, щодо якого передбачена можливість укладення угоди;

2) умови угоди не відповідають інтересам суспільства;

3) умови угоди порушують права, свободи чи інтереси сторін або інших осіб;

4) існують обґрунтовані підстави вважати, що укладення угоди не було добровільним, або сторони не примирилися;

5) очевидна неможливість виконання обвинуваченням взятих на себе за угодою зобов'язань;

6) відсутні фактичні підстави для визнання винуватості.

У такому разі досудове розслідування або судове провадження продовжуються у загальному порядку [2]. Є.Д. Скулиш не зовсім однозначно також трактує і той факт, що повторне звернення з угодою в одному кримінальному провадженні не допускається (ч.8 ст.474) [3, с. 328].

Вирок суду першої інстанції на підставі угоди між прокурором та підозрюваним, обвинуваченим про визнання винуватості може бути оскаржений:

1) обвинуваченим, його захисником, законним представником виключно з підстав: призначення судом покарання, суворішого, ніж узгоджене сторонами угоди; ухвалення вироку без його згоди на призначення покарання; невиконання судом вимог, встановлених частинами четвертою, шостою, сьомою статті 474 чинного КПК, в тому числі не роз'яснення йому наслідків укладення угоди;

2) прокурором виключно з підстав: призначення судом покарання, менш суворого, ніж узгоджене сторонами угоди; затвердження судом угоди у провадженні, в якому згідно з частиною четвертою статті 469 чинного КПК угода не може бути укладена.

Не можна не погодитися з Є.Д. Скулишем, на думку якого, досліджувані угоди дозволять істотно заощадити час і ресурси органів досудового розслідування та зменшити застосування до громадян репресивних заходів кримінально-правового характеру [3, с. 184].

Також підтримуємо точку зору О.А. Губської в тому, що укладання обох видів угод передбачає такі етапи: 1) первісна згода сторін вступити в переговори щодо примирення або визнання своєї провини; 2) закріплення обставин провадження; 3) кваліфікація злочину у відповідності з нормами кримінального права; 4) визнання підозрюваним, обвинуваченим відповідних обвинувачень щодо вчинення злочину; 5) домовленість щодо звільнення особи від кримінальної відповідальності; 6) якщо це неможливо, то досягнення домовленості про застосування обвинувачення в меншому обсязі або зміна обвинувачення та

пропозиція про призначення більш м'якшого покарання; 7) укладання змісту угоди; 8) передання угоди про визнання вини або примирення сторін на затвердження до суду [4, с. 92].

Грунтуючись на дослідженнях науковців і беручи до уваги впровадження чинного КПК України, можна підтримати відзначені у літературних джерелах спільні риси угод про визнання провини та про примирення сторін: 1) метою цих угод є примирення сторін; 2) угода про примирення, як і угода про визнання провини, являє собою системному взаємних поступок; 3) укладення угоди про примирення сторін, як і угода про визнання провини, здійснюється під контролем суду; 4) обидві моделі угоди повинні ґрунтуватися на добровільному волевиявленні; 5) ці інститути представляють, по суті, стислу форму судочинства; 6) угоди про визнання провини і про примирення сторін можуть бути укладені як у процесі судового розгляду, так і на стадії підготовки провадження до судового розгляду; 7) угода про примирення, затверджена судом, передбачає важливі правові наслідки. Але деякі вчені, розглядаючи особливості застосування угод, зазначають, що можлива ситуація, коли обвинувачений визнає себе винним у менш тяжкому злочині, ніж фактично вчинив, а в обмін на це особа, яка підтримує обвинувачення, вимагає призначення більш м'якого покарання, ніж те, яке могло б бути за принципового підходу до розслідування та судового розгляду. Підписання такої угоди, як правило, передбачає спрощення процедури подальшого судочинства: провадження не передається на розгляд суду присяжних; дослідження доказів у суді практично не здійснюється [4, с. 94–95]. Відповідно до ч. 4 ст. 469 КПК України, угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена в провадженні щодо кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості, тяжких злочинів, унаслідок яких шкода завдана лише державним чи суспільним інтересам. Результатом такої угоди для підозрюваного, обвинуваченого може бути як звільнення від кримінальної відповідальності при наявності всіх підстав та виконанні всіх умов, так і пом'якшення покарання. Укладення угоди можливе не в усіх випадках. Укладення угоди про визнання винуватості в кримінальному провадженні, в якому бере участь потерпілий, не допускається. У такому випадку можливо лише укладення угоди про примирення [2].

У КПК України 2012 р. не встановлено чітких строків, відведених для ініціації угоди, оскільки угода може бути укладена в будь-який момент після повідомлення особи про підозру і до виходу суду до нарадчої кімнати для проголошення вироку (ч. 5 ст. 469 «Ініціювання та укладення угоди»). Відповідно до ч. 2 цієї статті, виявити ініціативу

щодо укладення угоди про визнання винуватості може прокурор або підозрюваний чи обвинувачений. Підозрюваний, обвинувачений повинні мати можливість контролювати процес узгодження угоди. Як слушно зазначає П.В. Пушкар, якщо обвинувачений приймає рішення не відмовлятися від свого права на повний судовий розгляд справи, він не повинен каратися винесенням надмірного обвинувачення прокурором [5, с. 125].

Таким чином, укладення угоди про визнання винуватості повинно сприяти розкриттю злочинів та викриттю винних в їх вчиненні, прискоренню досудового розслідування та судового провадження, поліпшенню становища підозрюваного та обвинуваченого, попередженню злочинів тощо.

1. Верещак В.М. Судовий компроміс у кримінальному судочинстві // Вісник верховного суду України. – 2000. – № 1. – С. 241.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651%D0%B0-17>

3. Скулиш Є.Д. Актуальні питання реформування кримінально-процесуального законодавства України / Є.Д. Скулиш // Актуальні проблеми кримінального процесу, криміналістики, судової експертизи та оперативно-розшукової діяльності: матеріали III міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики». – Одеса: Фенікс, 2011. – С. 328.

4. Губська О.А. Процесуальні питання звільнення особи від кримінальної відповідальності за nereабілітуючими обставинами: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / О.А. Губська. – К., 2002. – 240 с.

5. Пушкар П.В. Угода про визнання вини у сучасному кримінальному процесі: порівняльно-правове дослідження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / П.В. Пушкар. – К., 2005. – 225 с.

Н.В. Филипович,
студентка

*(Львівський держаний університет
внутрішніх справ)*

ТЕОРІЯ СУСПІЛЬНОГО ДОГОВОРУ В ДОБУ ПРОСВІТНИЦТВА

Теорії походження держави є актуальною темою для дослідження в сучасний час. Нові матеріали, відкритий доступ до літературних ресурсів дозволяють у повному обсязі і всебічно дослідити

погляди мислителів, вчених, юристів та науковців на виникнення такого феномену як держава.

Вже в Древній Греції деякі софісти вважали, що держава виникла в результаті договірної об'єднання людей з метою забезпечення справедливості. Філософ Епікур писав, що «держава покоїться на взаємному договорі людей...».

Добою Просвітництва зазвичай називають XVIII ст. Основними політичними доктринами епохи Просвітництва стали теорії *«природного права»* і *«суспільного договору»*. Засновником такої концепції вважається голландський юрист і дипломат Гуго Гроцій. За вченням Гроція, природні права визначені самою природою людини і за змістом є свободою будь-якої людини використовувати свої сили для збереження власного життя. На основі концепції природного права виникла договірна теорія походження держави, що трактує її появу як результат свідомої діяльності людей. Теорія спирається на виділення двох станів людей: природного – без держави – і громадянського, заснованого на державній владі і юридичних законах. Цей перехід здійснюється через укладання договору між людьми. Хоча ще в до громадянському стані люди володіли природними правами, але вони не були надійно захищеними з тієї причини, що не всі індивіди достатньо розумні. В особі держави (уряду) люди отримують безпеку і захист їх природних прав [2, с. 45].

Свій розвиток договірна теорія отримала в праці блискучої плеяди мислителів XVII–XVIII ст., Б. Спінози, Т. Гоббса, Дж. Локка, Ж.-Ж. Руссо, А.Н. Радіщева. В Україні теж були вчені які пливли філософською течією просвітництва, а саме: Я. Козельський, С. Десницький, В. Каразін, П. Лодій та інші [6, с. 27].

Основна думка договірної теорії: державі передуює природний стан, після якого люди укладають так званий «суспільний договір», що створює державу. Під поняттям «суспільний договір» розуміється згода між ізольованими до того індивідами на об'єднання, на утворення держави, перетворюючи неорганізовану безліч людей на єдиний народ [1, с. 18].

Слід підкреслити, що при цьому суспільний договір мислився не як історичний факт підписання всіма якого-небудь конкретного документа з майбутнім носієм влади (воевода, князь, цар), а як стан суспільства, коли люди добровільно об'єдналися в його державно-організаційну форму, як принцип, що обґрунтовує правомірність державної влади.

Найвідоміші версії договірної теорії були створені Т. Гоббсом, Дж. Локком, Ж.-Ж. Руссо.

Томас Гоббс. Згідно з думками англійського мислителя Томаса Гоббса, природний стан людей – це постійний конфлікт, війна всіх проти всіх. Подібна війна випливає з егоїстичної природи людей, зі схильності робити один одному зло, що склалося внаслідок своєрідної рівності людей, права, яке припускає робити все, що завгодно і проти кого завгодно. Інстинкт самозбереження штовхає людей до укладення договору. Жертвуючи своєю свободою, вони здобувають захист з боку суверена – держави. Саму державу Гоббс порівнює то зі штучною людиною, то з витвореним Богом, то Левіафаном, біблійським персонажем, що є величезним морським чудовиськом. Тільки навіюючи страх своїм підданим, держава здатна припинити постійну війну людей. Уклавши договір, люди вже не мають права від нього відмовитися, не мають права опиратися діям суверена. Лише в тому випадку, якщо влада не здатна гарантувати самозбереження підданим, вона перестає бути законною. Будучи прибічником абсолютної монархії, Гоббс наполягав на неподільному характері державної влади і був супротивником принципу поділу влади [5, с. 33].

Джон Локк. Співвітчизник Гоббса Джон Локк дав інше трактування природному стану і відносинам людей з державною владою після підписання договору. Він вважав, що більшість людей наслідують природним правам через свою розумність і доброту, хоча можуть тягтися до владної вигоди. Тому вони потребують незалежного суддю. Створивши державу (своєрідного опікуна), народ виступає як його підопічний і як його засновник. Останнє дає право народу відмінити закони, які протирічать його інтересам.

Більше того, народ має право відібрати владу у правителів, які порушують його природні права. Дж.Локка називають батьком лібералізму. Саме його уявлення про природні права людини лягло в основу формування ліберальної ідеології.

До природних, невідсуджуваних прав людини він відніс такі:

- право на життя, що захищає безпеку людини;
- право на свободу, що знищує пригнічення людини і дає можливість визначити своє життя відповідно до своїх бажань;
- право на власність – право працювати і володіти результатами своєї праці. Дж. Локк виправдовував приватну власність, бо вважав, що вона створюється індивідуальними зусиллями й ініціативою [4, с. 16].

Жан-Жак Руссо. Найрадикальнішу концепцію суспільного договору створив французький мислитель Жан-Жак Руссо. Ідеалізуючи природний стан, своєрідний «золотий вік», він вважав, що громадянський стан повинен гарантувати людині відшкодування природної рівно-

сті у вигляді договорено установлених свобод. Руссо вважається батьком класичної теорії демократії, тому що саме йому належить ідея народного суверенітету. Створивши державу, люди не віддають себе під владу суверена, а є носіями верховної влади. Вважаючи суверенітет народу неподільним, він виступав проти поділу верховної влади між будь-якими органами. Законодавча влада не може бути передана парламенту, а повинна здійснюватися безпосередньо народом. Всі закони створюються спільною волею народу.

Політичні ідеали Руссо взаємнозаперечні. Переконалий прибічник свободи, якому належить відомий вислів «людина народжується вільною, але скрізь вона у кайданах», в своєму політичному трактаті «Суспільний договір» конструює модель політичної асоціації, що гарантує особистості її права і свободи. Але його модель створює нові кайдани. Спільна воля народу, що формується при укладенні договору, виключає ті інтереси, які не можна узагальнити. Індивід перетворюється в неподільну частину колективного цілого. Ніхто з громадян не може висловити своєї приватної цікавості. Руссо виступає проти суспільного і політичного плюралізму, вважаючи, що партії та приватні асоціації ускладнюють процес формування спільної волі. Він декларує, що тих громадян, які не усвідомили свого права на свободу і відмовляються підкорятися спільній волі, можна змусити бути вільними [3, с. 77].

1. Антологія української юридичної думки: в 6 т. / Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України / Ю.С. Шемшученко (заг. ред.), В.Д. Бабкін (упоряд.), І.Б. Усенко (відп. ред.). – К.: Видавничий Дім «Юридична книга», 2002. – 553 с.

2. Великанова М.М. Теорія держави та права: навч.-метод. посібник / М.М. Великанова, О.Ю. Великанов, І.В. Половко / Ніжинський держ. ун-т ім. Миколи Гоголя. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2006. – 164 с.

3. Зайчук О.В. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / О.В. Зайчук, А.П. Заєць, В.С. Журавський, О.Л. Копиленко, Н.М. Оніщенко / О.В. Зайчук (відп. ред.). – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 685 с.

4. Тимченко С.М. Теорія держави та права: посібник для підготовки до іспитів. – 3-тє вид., стер. / С.М. Тимченко, Р.А. Калюжний, Н.М. Пархоменко, С.М. Легша. – К.: Видавець Паливода А.В., 2007. – 176 с.

5. Юхимюк О.М. Навчальна програма з курсу «Теорія держави і права» / О.М. Юхимюк / Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки. Юридичний факультет. Кафедра теорії, історії держави і права та конституційного права. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. – 206 с.

6. Теорія держави і права: навч. посібник / Л.М. Шестопалова (упоряд.). – К.: Прецедент, 2004. – 224с.

7. Скірський І.В. Теорія держави і права: навч. посібник / І.В. Скіфський. – Вінниця, 2006. – 292 с.

В.Б. Хамандяк,
студент
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПАЛАТИ ЛОРДІВ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ (ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ)

Палата Лордів (з англ. House of Lords; Повне найменування – Поважні Лорди духовні та світські Сполученого королівства Великобританії і Північної Ірландії, які зібралися в парламенті) – верхня палата Парламенту Великобританії.

На початках формування парламенту Великобританії Палата Лордів відігравала провідну роль. Проте, попри всі важливі функції, які виконувала верхня палата парламенту, вона з часом відійшла на другорядну роль у британській політичній системі. Цьому сприяли загибель великої кількості дворян під час війни Білої та Червоної троянд (династії Йорків і Ланкастерів), відсторонення від реальних фінансових важелів впливу, невідповідність добі промислової революції та поступової демократизації публічної сфери.

На відміну від Палати Громад, яка постійно розвивається «в ногу» із сьогоденням, Палата Лордів залишилася далеко позаду і почала відігравати другорядну роль. Саме тому законодавчі можливості Палати Лордів істотно поступаються можливостям Палати Громад і зводяться фактично до розгляду законопроектів по конкретних справах.

«Біллем про права» 1689 р. за нижньою палатою було закріплено верховенство в галузі законотворчості, в свою чергу верхня палата не мала можливості втручатися до законодавчого процесу. Поряд із цим, відповідно до Законів про Парламент 1911 року, право Палати Лордів «відкидати» білл, що пройшов Палату Громад, було суттєво обмежено. Навіть кілька типів біллів можуть бути представленні на королівське затвердження без згоди на це Палати Лордів. Також верхня палата не може затримати грошовий білл більше, ніж на один місяць. Інші публічні білли не можна затримати більше, ніж на дві парламентські асамблеї, або один календарний рік. Це стосується лише публічних біллів, що прийшли з Палати Громад. Також Палата Лордів не затримує фінансових біллів. Вона не може ініціювати білл, що стосується податків або поставок, а також виправляти білл, який стосується оподаткування. Однак, Палата Громад часто передає свої привілеї верхній палаті і дозволяє вносити зміни до питань, що стосуються фінансування. Таким чином законодавчі повноваження верхньої пала-

ти фактично зводяться до консультативних та стримувальних функцій Палати Громад [1, с. 4].

Юрисдикція Палати Лордів у цивільних і кримінальних справах включає апеляцію судів Англії, Уельсу та Північної Ірландії. Для Шотландії апеляції можливі тільки у цивільних справах, оскільки шотландський Вищий юридичний суд є верховним судом у кримінальних справах. Палата Лордів не є єдиною останньою інстанцією Великобританії. У певних ситуаціях, ці повноваження передаються Судовому комітету Таємної ради. Проте юрисдикція Таємної ради у Великобританії вужча, ніж у Палати Лордів. Рада розглядає апеляції церковних і морських суден, поділ повноважень (відповідність законів, прийнятих місцевими парламентами Шотландії, Уельсу та Північної Ірландії, конституції Сполученого королівства), імпічмент та інші справи [2, с. 4].

Судові повноваження палати лордів походять від стародавньої ролі Curia Regis як органу, який розглядав петиції по темі Короля. З 1876 року, судові функції виконувалися не повним складом Палати Лордів, а спеціально призначеною монархом групою з 12 так званих «лордів-законників» – довічних перів з юридичним досвідом, що разом складала «Апеляційний комітет Палати лордів» або «Палату лордів, Судовий комітет». Ці лорди не зобов'язані засідати у повному складі. З Другої світової війни для кожної розглянутої справи формувався окремий Апеляційний комітет, який зазвичай складався до п'яти членів (не менше чотирьох), які обиралися Старшим лордом (Senior Lord). Зібраний слухати важливу справу, Апеляційний Комітет може налічувати до 9 членів, включаючи Старшого лорда та його заступника. Хоча Апеляційні комітети засідають в окремих комітетських кімнатах, остаточне рішення оголошується в залі засідань палати лордів і від імені повної Палати [3, с. 4].

Окремим судовим повноваженням в якому може брати участь вся палата є імпічмент. Він організовується Палатою Громад, розглядається Палатою Лордів, а його визнання вимагає більшості голосів.

Раніше Палата Лордів була судом над перами, звинуваченими у державній зраді, та в 1948 р. було скасовано право перів на окремий суд.

Згодом у 2005 р. було прийнято Акт про конституційну реформу, що призвів до створення в 2009 р. окремого Верховного суду Великобританії, якому передали судові функції Палати Лордів, а також функції Судового комітету Таємної ради з питань деволуції. Також була реформована посада лорда-канцлера, яка забрала в нього можливість бути одночасно і урядовим міністром, і суддею. Частково це вмотивовано тим, що історично склався такий зв'язок законодавчої, виконавчої та судової влади, що суперечив вимогам Європейсь-

кої конвенції з прав людини та сучасній теорії про розподіл гілок влади [4, ст. 14].

На сьогоднішньому етапі реформування повноважень Палати Лордів спостерігаємо обмежену кількість повноважень, а провідну роль у найголовнішій функції парламенту – законодавчій, відіграє все ж таки Палата Громад. Однак, верхня палата уповноважена стримувати законопроекти на недовготривалий термін. Палата Лордів має свою юрисдикцію, виконує консультативну та стримуючу функції, та входить до єдиної законодавчої системи Великобританії.

1. Бостан Л.М. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посібник. – 2 вид. перероб. й доп.: / Л.М. Бостан, С.К. Бостан. – К.: Центр учбової літератури, 2008 – 730 с.

2. Страхов М.М. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / М.М. Страхов. – Х.: Право, 1999. – 416 с.

3. Асланян Г. Британський парламент: історія і сучасність / Г. Асланян // Журнал «Часопис Парламент». – №6. – 2001.

4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://znaimo.com.ua/Палата_лордів.

В.А. Ханас,

курсант

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРОБЛЕМА СВОБОДИ, ПРАВ, ЧЕСТІ І ГІДНОСТІ ЛЮДИНИ В ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКІЙ ФІЛОСОФСЬКО- ПРАВОВІЙ ДУМЦІ

Серед проблем, які є актуальними в Україні, – забезпечення конституційних прав, свободи, честі і гідності людини. На їх захист в першу чергу призвані служити правоохоронні органи держави, серед яких чільне місце відводиться працівникам ОВС.

Варто зазначити, що проблема честі і гідності людини була в центрі уваги вже в античних філософів. Честь, згідно з поглядами Сократа, завжди символізує прекрасне, отже, це категорія не лише етична, але й естетична. Як відомо, заради честі й гідності Сократ знехтував всім тим, про що піклується більшість: корисливістю, державними й військовими чинами, промовами в народних зборах, участю в управлінні і т. ін. Честь, як вища доблесть, перевищує не лише життя, але й смерть.

Перед ви роком смерті Сократ каже своїм учням: «Боюсь я чи не боюсь смерті, це ми облишимо, але для честі моєї і вашої, для честі всього міста, я вважаю, було б недобре, якби я став робити щось таке в мої роки і при тім імені, яке мені дано – вірно чи не вірно – все одно» [1, с. 89].

У безчестя впадає той, хто порушує закон, хто відмовляється від своїх внутрішніх переконань, наголошував Сократ.

Проблему честі і гідності активно розробляли геніальні древньогрецькі філософи Платон і Аристотель. Платон наголошує на тому, що становлення честі і гідності людини відбувається завдяки постійному самовдосконаленню її душі, тобто її внутрішнього духовного світу. Ставши гідною, така людина є надійною опорою і захисником держави. Але й держава, наголошує філософ, має підносити честь і гідність своїх громадян, особливо тих, хто її захищає, а це, в першу чергу, воїни (стражі).

«Не має честі той, наголошує Платон, хто руйнує власну державу, на яких би шаблях влади він не знаходився» [2, с. 271].

У своїй «Нікомаховій етиці» Аристотель значне місце відводить аналізу проблеми, честі, гідності, доброчесності людини. Категорію честі і гідності, в першу чергу, він пов'язує з об'єктивними і суб'єктивними чинниками. Серед об'єктивних – соціальне становище людини. Так, він наголошував, що біди держави постають передусім через втрату гідності і честі можновладців «Аристократія переходить в олігархію через пороки керівників (*arkhai*), які ділять (все) в державі всупереч гідності, причому всю більшу частину благ (беруть собі), а посади начальників завжди (розподіляють) між одними і тими ж людьми, вище всього ставлячи багатство. Отже, вони не стають гідними» [3, с. 234].

Набуваючи непомірного матеріального багатства, можновладці втрачають душу – джерело честі і гідності.

Людина, на думку мислителя, повинна прагнути досягнути досконалості, так як досконала людина вміє правильно аналізувати існуючі проблеми дійсності і їй «відкривається істина» [4, с. 296].

В епоху Новітнього часу активними поборниками захисту прав і свобод людини були французькі філософи Вольтер і К. Гельвецій. Найбільш справедливим суспільним порядком Вольтер вважав такий, в «основі якого лежить свобода, власність і рівність усіх перед законом» [5, с. 18]. Замислюючись над проблемою прав і свобод громадян, захисту їх честі і достоїнства, мислитель у своїх «Філософських листах» надзвичайно високо оцінював англійську конституцію. «Найкращі закони в Англії: правосуддя, відсутність свавілля, відповідальність посадових осіб за порушення прав громадян, право кожного висловлювати свою думку усно і письмово» [5, с. 23].

Замислюючись над проблемою свободи і рівності людей в суспільстві, Вольтер писав: «Рівність не слід розуміти як знищення підлеглості одних іншими; ми всі в однаковій мірі люди, але ми не рівні члени суспільства. І султана, і його тіло охоронцям належать в рівній мірі всі природні права. Отже, в основному люди рівні, хоча рої, які вони виконують на сцені, є різними» [6, с. 547].

Цікаву думку висловлює французький філософ щодо поняття «честь». Честь, – говорив Вольтер, – це бажання здобути почесні; обєрігати свою честь – це означає не робити нічого такого, що було б недостойно честі. Про пустельника не скажеш, що у нього є честь. Так позначають ту ступінь пошани, яку всяка людина прагне закріпити за собою в суспільстві.

Під час Римської республіки – це бажання здобути почесні у вигляді статуй, лаврових вінків і тріумфів, призвело до того, що римляни покорили більшу частину Всесенної» [6, с. 547].

Активним захисником прав і свобод людини виступає видатний французький просвітник К. Гельвецій. Він гнівно засуджує тиранію. «Якого ж презирства заслуговує той, – заявляє філософ, хто хоче утримувати народи в темряві і неучтві» [7, с. 200]. Щоб захистити права і свободи людини, їх честь і достоїнство, на глибоке переконання філософа, потрібні «хороші закони», а все мистецтво законодавця заключається в тому, щоб вони були справедливими. А щоб створити такі закони, потрібно знати серце людське» [7, с. 206].

Проблему прав і свобод людини не обминув у своїй творчості і французький мислитель Ж.-Ж. Руссо. Він вважав, що в майбутньому ідеальному державному устрої пануватимуть «громадянська свобода» та «право приватної власності». Свобода є «...покїрністю перед законом, встановленим самому собі». «Свобода, – заявляє філософ, – не може існувати без рівності» [8, с. 90].

Серед видатних теоретиків проблеми прав і свобод людини, захисту її честі й достоїнства були теоретично розроблені в німецькій класичній філософії. Цій проблемі присвятили свої праці І. Кант і Г. Гегель.

Замислюючись над проблемою честі і достоїнства людини, І. Кант зауважує, що «Достоїнство особистості заключається в тому, щоб кожна з них виконувала свій обов'язок. Не за страх, а виключно через повагу до закону» [9, с. 263]. Отже, філософ права і свободу людини, і її достоїнство тісно пов'язує з виконанням існуючих правових та моральних норм. Німецький мислитель зобов'язував людину бути гідною, володіти самоповагою, це те, що становить її благородну гордість, це обов'язок кожної людини. Погорда, пиха, зверхність немає

нічого спільного із гідністю. «...Це така гордість, при якій людина приписує собі гідність, якою не володіє. Якщо людина вважає, що володіє перевагами перед іншими людьми. То це – зарозумілість. Зарозумілість ненависна і смішна. Оскільки така оцінка є чисто внутрішньою» [10, с. 210].

Німецький мислитель Г. Гегель у своїх філософських працях право, свободу, честь і достоїнство людини тісно пов'язує з її соціальним станом в суспільстві і державі.

На думку філософа, тільки в «державі громадянин отримує належну йому честь завдяки посаді, на яку він поставлений, завдяки професії, якою він займається, і завдяки будь-якій іншій трудовій діяльності» [11, с. 243]. Таким чином, Гегель поняття гідності і честі людини в першу чергу пов'язує з її соціальним станом і професійною діяльністю в суспільстві.

Аналіз філософсько-правових ідей мислителів Західної Європи, слід зазначити, що вони захищали природні та соціальні права, її свободу, честь і достоїнство. Ця проблема є актуальною і в нашій державі, вона тісно пов'язана з правоохоронною, правозастосовною діяльністю працівників ОВС.

Сучасний рівень правоохоронної діяльності вимагає створення такої міліції, якій би були притаманні найкращі світові досягнення, що визначали б її високий професіоналізм і патріотизм, відданість справі, високу культуру і відповідальність. Це вимагає від кожного майбутнього правоохоронця добросовісно оволодівати знаннями, формувати високу правову культуру і відповідальність як важливий чинник захисту прав, свобод честі і достоїнства громадян України.

1. Платон. Апология Сократа / Платон // Собр. соч.: в 4 т.; под общ. ред. А.Ф. Лосева и др.; авт. вступ. статьи А.Ф. Лосев; примеч. А.А. Тахо-Годи; пер. с древнегреч. – М.: Мысль, 1990. – С. 70–96.

2. Васянович Г.П. Вибрані твори: в 5-ти т. Педагогічна етика / Г.П. Васянович. – Львів: Сполом, 2010. – Т. 3. – 420 с.

3. Аристотель. Никомахова етика / Аристотель. Соч. в 4-х т.; пер. с древнегреч.; общ. ред. А.И. Доватура. – М.: Мысль, 1983. – Т. 4. – С. 53–293.

4. Асмус В.С. История античной философии / В.Ф. Асмус. – М.: Высшая школа, 1965. – 320 с.

5. Волгин В.П. Историческое значение Вольтера / В.П. Волгин // Вольтер. Избранные произведения. – М.: Государственное изд-во худож. литературы ОГИЗ, 1947. – С. 3–32.

6. Вольтер. Избранные произведения / Вольтер. – М.: Государственное изд-во худож. литературы ОГИЗ, 1947. – 644 с.

7. Гельвеций К.А. Счастье / К.А. Гельвеций; сост. и коммент. А.В. Серегина; вступ. ст. Х.Н. Момджяна. – М.: Сов. Россия, 1987. – 480 с.

8. Шульженко Ф.П. Історія політичних і правових вчень / Ф.П. Шульженко, Т.Г. Андрусак. – К.: Юрінком Інтер, 1999. – 304 с.
9. Кант Иммануил. Сочинения: в 6 т. / Иммануил Кант; под. общ. ред. В.Ф. Асмуса, А.В. Гулыги, Т.И. Ойзермана. – М.: Мысль, 1965. – Т. 4. (4. I). – 544 с.
10. Кант Иммануил. Лекции по этике / Иммануил Кант; пер. с нем, общ. ред., сост. и вступит. ст. А.А. Гусейнова. – М.: Республика, 2000. – 431 с.
11. Гегель Г.В.Ф. Философия духа: энциклопедия философских наук: в 3 т. / Г.В.Ф. Гегель; отв. Е.П. Ситковский; ред. коллегия: Б.М. Кедров и др. – М.: Мысль, 1977. – Т. 3. – 471 с.

О.О. Хрустовський,

курсант

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

НАРКОБІЗНЕС – ЗАГРОЗА ІСНУВАННЮ ЛЮДСТВА

Серед глобальних соціальних проблем, що гостро постали у наш час перед світовим співтовариством – наркоманія та незаконний обіг наркотиків. На жаль ця проблема є однією з найскладніших і актуальних і для України.

Наркоманія, наркобізнес становлять загрозу національній безпеці України. Сьогодні фахівці вказують на те, що в Україні набуло досить широкого розповсюдження немедичне вживання наркотичних засобів і психотропних речовин. «Маємо свою сировинну базу, є належний попит з боку споживачів і достатня пропозиція з боку постачальників, вже створено кримінальний ринок наркотиків на рівні організованих злочинних угруповань. Посадові особи органів служби безпеки й охорони здоров'я вважають, що в Україні існує наркомафія» [1, с. 8].

Наркоманія – це не тільки соціальне, а й економічне явище, оскільки незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів – це тіньовий бізнес, який дає можливість одержувати надприбутки. Якщо на початку 90-х років XX століття доходи злочинних організацій, що займаються виробництвом і збутом наркотичних засобів тільки в Західній Європі оцінювалися в 200 млрд доларів США, а у світі, за різними оцінками, – від 500 млрд до 1,5 триліона доларів [2, с. 6].

Вітчизняний дослідник наркобізнесу І. Гриненко вказує, що нині «якнайменше 134 країни світу потерпають від незаконного обігу наркотиків. У $\frac{3}{4}$ усіх країн мають місце випадки зловживання героїном та у $\frac{2}{3}$ – кокаїном. Зараз у Пакистані щонайменше 1,5 млн герої нових нар-

команів, тоді як на початку 1980-х їх налічувалося одиниці. Ще близько 500 тисяч герої нових наркоманів – в Ірані. Приблизно така ж кількість наркоманів у країнах Заходу. Так, у Західній Європі сьогодні близько 1,2 млн герої нових наркоманів, у США – близько 1 млн [3, с. 7].

Так, відповідно до офіційної статистики, сьогодні в Україні споживають наркотики 128 тис. осіб. Понад 80 тис. осіб мають діагноз «наркоманія». Реальна ж цифра споживачів наркотиків усіх видів становить майже 797 тис. осіб. Найбільш ураженою є Дніпропетровська область – 21,3 тис. наркоспоживачів. Лише у м. Кривий Ріг на обліку перебуває 9% усіх зареєстрованих у країні споживачів наркотиків. Гостро проблема наркоманії стоїть у таких регіонах як Автономна Республіка Крим, Донецька, Запорізька, Миколаївська, Луганська, харківська області [4, с. 25].

В. Тимошенко, який тривалий час займається дослідженням проблеми наркобізнесу і наркоманії наводить наступні дані: «Від початку 90-х років минулого століття кількість наркозалежних щорічно зростає на 10–12 відсотків, із цього числа лише 27% – дорослі, 60% – підлітки та 13% – діти у віці від 11 до 14 років. Характерна ознака останніх років – у середовищі наркоспоживачів починають переважати особи у віці 20–30 років» [4, с. 25].

Систематичне вживання наркотиків, психотропних речовин призводить до поступового занепаду деградації особи. Наркомани втрачають волю, працездатність, естетичні та моральні принципи. Вся активність наркологічних хворих спрямовується на добування цих засобів або речовин, і тут вони не зупиняються ні перед чим, у тому числі й перед вчиненням тяжких злочинів.

Наркоманія, як соціальне явище, особливо небезпечне ще й тим, що щорічно у стані наркотичного сп'яніння вчиняється від 10 до 18 тис. злочинів загально кримінального характеру [4, с. 25].

Спостерігається загрозлива тенденція зростання злочинів у сфері обігу наркотиків. Якщо у 2011 році було виявлено 11,3 тис. злочинів, то у 2011 – 58,7 [5, с. 5].

За даними правоохоронних органів Великої Британії, 75% усіх злочинів скоюють саме наркомани, а у США типовий наркоман здійснює до 200 злочинів щороку [4, с. 28].

Загрозливий стан наркобізнесу змушує світове співтовариство шукати форми і методи боротьби з цим небезпечним явищем. Слід зазначити, що наркоділки, які виготовляють наркотики і наркосировину, вибрали Україну як важливу магістраль транспортування в країни Західної Європи з Азії та південної Америки свою злочинну продукцію. За даними Державної митної служби України за 11 місяців

2011 року митними органами виявлено 1656 випадків незаконного переміщення через митний кордон України наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів. З незаконного обігу вилучено 7,7 кг героїну; 3,1991 кг кокаїну; 39,2035 кг канабісу (марихуани); 1,9011 кг смоли канабісу; 42443 пігулки; 166 ампул психотропних речовин; 6678 пігулок; 8,2235 л прекурсорів та 2078 кг прекурсорівмісних речовин» [6, с. 3].

За даними організації охорони здоров'я (ВООЗ), фальсифіковані лікарські засоби становлять близько 10% світового ринку лікарських засобів. В Україні за деякими даними цей показник коливається в межах 15–25%. Щороку підробки забирають близько 200 тис. життів людей, на яких фальсифікатори заробляють приблизно 50 млрд доларів США [6, с. 4].

Наведені факти – яскраве свідчення того, наскільки небезпечним для України є наркобізнес.

Як вже зазначалося раніше, наркобізнес – це своєрідна епідемія, яка приваблює злочинців у всьому світі. Хто ж такі лідери кримінально-мафіозних структур. Характеризуючи цих лідерів із країн СНД, дослідники звертають увагу на «їхню високу освіченість (у багатьох із лідерів кланів – наукові ступені та вчені звання), професійну майстерність, виняткову мобільність та організованість. До складу російських й українських кримінальних угруповань входять колишні працівники КДБ та військові, які мають неабиякий досвід проведення спецоперацій, розвідувальної і контррозвідувальної діяльності. Високий культурний рівень, знання мов, сучасна наукова та військова підготовка, вміння встановлювати партнерські стосунки з мафією інших етнічних груп, користування найновішою технікою – такі риси сучасних міжнародних злочинців із країн СНД» [4, с. 43]. Розмірковуючи над проблемою наркобізнесу та наркоділків, слід мати на увазі, що жадоба збагачення постійно буде штовхати їх на пошуки найбільш ефективних форм і методів злочинної діяльності. Це вимагає від правоохоронців практично всіх країн вдосконалювати свою професійну майстерність у боротьбі з цим злочином.

Варто підкреслити, що наркобізнес несе у собі загрозу кожній державі. На думку вчених, сьогодні жодна з країн не володіє імунітетом проти цієї загрози. Наркобізнес, використовуючи територію України та її економічний потенціал у своїх цілях, злочинно експлуатуючи українських громадян, становить безпосередню загрозу національній безпеці як на рівні держави, так і кожної окремої людини.

1. Музика А.А. Відповідальність за злочини у сфері обігу наркотичних засобів / А.А. Музика. – К.: Логос, 1998. – 324 с.

2. Організований наркобізнес (поняття, форми, підстави кримінальної відповідальності) / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, Л.В. Дорош та ін.]; за заг. ред. Ю.В. Бауліна, Л.В. Дорош. – Х.: Право, 2005. – 256 с.

3. Гриненко І.М. Наркобізнес та національна безпека / І.М. Гриненко. – К.: Сфера, 2002. – 211 с.

4. Тимошенко В.А. Наркобізнес: національна та міжнародна протидія новим викликам: монографія / В.А. Тимошенко. – К.: Нац. акад. СБ України, 2006. – 456 с.

5. Сорока С.О. Контрабанда наркотичних засобів: проблеми протидії: монографія / С.О. Сорока. – Львів: ЛьвДУВС, 2012. – 228 с.

6. Стрельцов Є.Л. Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів: склад злочину: науково-практичний коментар / Є.Л. Стрельцов, А.М. Притула. – Одеса: Фенікс, 2012. – 86 с.

Ю.Г. Черніснко,

курсант

(Національна академія

Державної прикордонної служби України

імені Богдана Хмельницького)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ЗА НОВИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ ПРИ ПОРУШЕННЯХ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

Останнім часом злочинність в Україні має тенденцію до стабілізації, що зумовлено поєднанням законодавчих та організаційних заходів і наукових розробок, спрямованих на підвищення результативності розслідування, і вдосконаленням проведення окремих слідчих дій. Особливе місце серед усіх слідчих дій, спрямованих на збирання інформації зі слідів-відображень, займає слідчий огляд. Значення слідчого огляду у розслідуванні злочинів без перебільшення є надзвичайно важливим. Вказана дія дозволяє слідчому безпосередньо оглядати місце події, а також об'єкти з метою виявлення слідів злочину та з'ясування обставин події, що мають значення для кримінального провадження, скласти уявлення про механізм вчинення злочину та особу злочинця, висунути слідчі версії та правильно визначити напрями розслідування. Від своєчасності та якості проведення слідчого огляду у багатьох випадках залежить успіх розкриття та розслідування злочину.

Огляд, зокрема огляд місця події, відноситься до невідкладних першочергових слідчих дій, що визначається як чинним так і попереднім кримінально-процесуальним законодавством.

Питанням криміналістичних аспектів огляду місця події приділяли увагу вчені криміналісти В.П. Бахін, Р.С. Белкін, В.О. Коновалова, В.Ю. Шепітько та інші, а щодо порушень державного кордону – Л.Ю. Капітанчук, Ю.І. Літвін, О.П. Левченко, О.І. Онисько.

У даній доповіді маємо на меті звернути увагу на окремі особливості проведення та фіксації огляду місця події при порушеннях державного кордону України – незаконному переправленні осіб через державний кордон.

Своєчасність проведення огляду місця події, як один із необхідних критеріїв його проведення, значною мірою залежить від часу отримання інформації про порушення кордону, віддаленості місця дислокації органу досудового розслідування від місця порушення кордону, наявності та готовності засобів доставки, кліматичних умов та інших чинників.

Законодавець у Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України) визначає огляд місця події, як слідчу (розшукову) дію яка може бути проведена до початку кримінального провадження, і водночас у ст. 237 серед інших видів огляду не визначає її як таку.

Оскільки за новим КПК України передбачається проведення огляду місця події до початку кримінального провадження слідчим або прокурором, проте існує висока ймовірність втрати слідово-доказової бази при порушеннях державного кордону саме у зв'язку із віддаленістю місця події від місця розташування органу досудового розслідування.

На проведення такого огляду в органах охорони державного кордону можуть бути уповноважені оперативні працівники по проведенню слідчих (розшукових) дій за дорученням слідчого, прокурора, яке може бути направлене лише у певному кримінальному провадженні. При цьому вони набувають повноважень слідчого, та повинні застосовувати найбільш доцільні і ефективні тактичні прийоми.

При порушеннях державного кордону мають місце ряд чинників, які безпосередньо впливають на організацію і тактику огляду місця події. До них відносяться: особливості території, де проводиться огляд місця події та її правовий режим; природні явища та кліматичні умови, часовий чинник; огляду місця події, як правило, передують службовий огляд місця порушення державного кордону чи затримання порушників, який проводиться посадовими особами ДПС України, що виконують завдання з охорони державного кордону; наявність на окремих ділянках державного кордону специфічних об'єктів огляду – контрольно-слідова смуга, інженерно-технічні засоби охорони кордону тощо; необхідність залучення для уточнення первинної обстановки, внесених до неї змін учасників службового огляду.

Особливістю порушень державного кордону при незаконному переправленні осіб через державний кордон є те, що у 73,3 % випадків вони здійснюються поза пунктами пропуску через державний кордон, що має безпосередній вплив на характер слідової картини порушення.

Через це при огляді місця події – ділянки державного кордону поза пунктами пропуску – важливе значення має фіксація в протоколі огляду місця події – інженерно-технічних споруд, які визначають місце проходження лінії державного кордону; доріжки слідів, напрям руху; інші ознаки, які вказують на перебування осіб на лінії державного кордону, тощо.

Розкриття злочину, яке пов'язане з незаконним переправленням осіб – нелегальних мігрантів, значною мірою залежить від встановлення при огляді місця події ймовірного часу порушення державного кордону. На встановлення цієї обставини впливає ряд чинників, які в умовах державного кордону залежать від:

- об'єкта огляду (ділянка місцевості із контрольно-слідовою смугою або без неї, інженерно-технічні засоби охорони кордону і под.);
- предмета огляду (сліди ніг, рук, зубів, місця пошкодження інженерних засобів і под. їх стан, ґрунт, на якому є відображення) та його властивостей (в'язкий, щільний, рихлий, вологий, сухий);
- характеру порушення державного кордону і обстановки на території суміжної держави;
- кліматичних умов;
- пори року і часу порушення кордону;
- криміналістичної підготовки осіб, які проводять огляд.

При встановленні під час огляду місця події часу порушення державного кордону потрібно враховувати закономірності, процеси і явища, які відображаються як матеріально фіксовані ознаки і встановлюються за допомогою механічних, фізичних, хімічних і біологічних характеристик матеріальних джерел, а також своєчасність і якість службового огляду місця порушення кордону. Ці обставини суттєво впливають на організацію заходів щодо затримання порушників державного кордону та їх переправників. Так, похибка у встановленні часу порушення кордону до 30 хв. збільшує радіус пошукових заходів до 4 км, а до 60 хв. – до 7 км. відповідно.

Результативність огляду місця події при порушеннях державного кордону залежить від повноти та якості отриманої при його проведенні криміналістичної інформації, яка, в свою чергу, залежить від географічних та погодних умов, стану системи охорони державного кордону в Україні та на суміжній території і характеру відносин України з сусідньою державою, професійної (криміналістичної) підготовки слідчих та їх криміналістичного забезпечення.

Чинне кримінально-процесуальне законодавство щодо проведення огляду місця події не визначає забезпечення участі понятих, хоча тактично їх участь є необхідною, особливо при розслідуванні порушень державного кордону – незаконному переправленні осіб через державний кордон.

Розглянувши особливості проведення огляду можна зазначити, що законодавець не повністю враховує окремі практичні питання, зокрема, за новим законодавством не передбачено проведення огляду місця події слідчо-оперативною групою, яка науковцями та практиками визнається як одна із ефективних організаційних форм розслідування кримінальних правопорушень.

Тактика проведення та фіксації огляду місця події у окремих видах злочинів, зокрема, при незаконному переправленні осіб через державний кордон, незалежно від нормативно-правового закріплення не змінюється, а розглянуті особливості огляду місця події можуть враховуватися у подальшому як слідчими, так і оперативними працівниками ДПСУ, при виконанні доручень.

А.О. Чуркін,
курсант

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Підвищення рівня взаємодії та співпраці органів внутрішніх справ і громадськості необхідно визначити як основне завдання захисту прав і свобод людини. Ця взаємодія має насамперед соціальний характер, а її основою є партнерські взаємовідносини між людьми. Основною причиною виникнення проблем забезпечення прав і свобод людини та громадянина є неефективне налагодження комунікацій або неналежне розуміння поставлених завдань. У деяких випадках до цього призводить небажання співпрацювати для налагодження порозуміння.

Підвищення рівня «прозорості» та підзвітності громадянському суспільству, створення громадських рад, налагодження співпраці з громадськими та міжнародними організаціями виявили неготовність керівників підрозділів активно і всебічно співпрацювати з громадськістю. Головною причиною є нерозуміння керівництвом суті громадсь-

кого контролю за діями органів влади та важливості співпраці з правозахисною спільнотою. Піддається критиці й діяльність органів внутрішніх справ у зв'язку з корупційними зловживаннями при наданні адміністративних послуг. Не розв'язана повною мірою на законодавчому рівні проблема зняття та зберігання біометричних даних громадян, кваліфікованого розгляду звернень громадян.

Проте, на думку автора, громадські ради в нинішніх умовах не можуть виражати сповна громадську думку. У громадянському суспільстві вона проявляється в різних формах. У нашій державі тільки формується ефективне громадянське суспільство. Тому варто звернути увагу на особливості прояву громадської думки в різних типах суспільства. Так, за тоталітаризму громадська думка вимушена завжди бути адекватною владним вимогам. Вона не може ефективно виконувати функцію соціального контролю та активного учасника суспільного життя. У розвиненому демократичному суспільстві громадська думка, яка дає оцінку обговорюваній проблемі з різних точок зору та різних джерел, водночас пропонує таку ж різноманітність варіантів можливого її розв'язання. Тож якщо влада прислухається не лише до власних міркувань і поглядів, а й до думки громадськості та враховує її під час прийняття рішень, громада справді виступає як активний член суспільного життя, що є підтвердженням демократичності держави [4].

Одним із чинників, який негативно впливає на громадську думку щодо діяльності органів внутрішніх справ, є те, що за своєю специфікою ці органи державної влади використовують не лише гласні, а й негласні методи роботи. Це призводить до слабкої поінформованості населення про роботу міліції та інколи справляє враження, ніби в ході проведення оперативно-розшукових дій масово порушуються права людини. Коли відсутній контроль з боку громадськості, недобросовісні співробітники мають змогу зазіхати на права людей, прикриваючись службовою таємницею. З розробленням оперативно-розшукового законодавства, ядром якого є Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», що визначає головні засади здійснення цієї діяльності, а також окреслює права та обов'язки працівників оперативних підрозділів, ситуація поступово почала змінюватися. Важливим інструментом забезпечення законності є наявність не лише відомчого, а й прокурорського та судового контролю за здійсненням оперативно-розшукової діяльності [1].

Сьогодення вимагає від органів внутрішніх справ досконального знання не тільки національних нормативно-правових актів та їх правильного застосування на внутрішньодержавному рівні, а й міжнародно-правових документів, що стосуються діяльності правоохоронних органів та регламентують права осіб, які вступають у кримінально-

процесуальні відносини, адже законодавство багатьох держав визнає норми міжнародного права [2].

Основним правовим документом міжнародного характеру у сфері функціонування правоохоронних органів є Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку (1979 рік), прийнятий у рамках ООН. У кодексі розроблено етичні норми поведінки для поліції та інших правоохоронних органів [3].

1. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.

2. Криволапчук В.О. Порівняльний аналіз змісту основних прав людини на життя та здоров'я, свободу пересування, вільний вибір місця проживання в міжнародних документах і законодавстві України / В.О. Криволапчук, Т.І. Шапочка // Наука і правоохоронна. – 2009. – № 3 (5).

3. Кодекс поведінки должностных лиц по поддержанию правопорядка / Права людини: Збірник документів / укл. В.С. Семенов, О.Н. Ярмиш та ін. – Х.: Ун-т внутр. справ, 1997. – 202 с.

4. Оцінювання ефективності діяльності органів внутрішніх справ через громадську думку: Бюлетень з обміну досвідом роботи. Науково-практичне видання. Методичні рекомендації. Додаток № 1/2006. – К.: Видавничо-поліграфічний центр при МВС України, 2006. – 35 с.

М.Д. Шаповал,

студентка

(Сумська філія

Харківського національного університету

внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗНАЧЕННЯ СУДОВОГО ПРЕЦЕДЕНТУ

У юридичній літературі існує певна дискусійність щодо питання про сучасне розуміння прецеденту. Водночас для системи загального права прецедент являє собою судові рішення з конкретної юридичної справи, яке стає загальнообов'язковим при вирішенні всіх аналогічних справ у майбутньому.

Проблематика судового прецеденту завжди була і залишається предметом наукових дискусій. Аналіз окремих аспектів цього явища знаходимо у роботах Б. Малишева, Н. Гураленко, М. Козюбри, Д. Кухнюка, Л. Луць, Ю. Матата, Н. Пархоменко, І. Погрібного, Н. Стеценка, С. Шевчука та ін.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови прецедент має два значення: «1) вчинок, випадок, що стався в минуло-

му і є прикладом або виправданням для наступних подібних вчинків, випадків; 2) у праві – рішення суду щодо певної справи, яке в подальшому є взірцем для судів при розв’язанні аналогічних справ» [3, с. 77].

О.Ф. Скакун визначає судовий прецедент як рішення з конкретної справи, яке завдяки обґрунтуванню стає правилом, обов’язковим для всіх судів тієї самої або нижчої інстанції під час розгляду аналогічних справ. К.В. Ображиев судовий прецедент визначає як офіційно опубліковане рішення суду в конкретній справі, що містить обов’язкові для подальшого застосування кримінально-правову норму або її тлумачення [4, с. 106].

Найбільше поширення судовий прецедент має в США, Англії та інших країнах загального права.

Прецедент має низку особливостей:

- прецедент з’являється тоді, коли за судом визнається право офіційного;

- формулювання правових норм;

- прецедент має обов’язковий характер для всіх нижчих судів, а вищі суди зв’язані своїми попередніми рішеннями. Обов’язковість судового прецеденту означає, що судові рішення прирівнюються до юридичної норми і визнається джерелом права;

- прецедент характеризується казуїстичністю; множинністю; певною неузгодженістю і не упорядкованістю. Але водночас, він здатний враховувати особливості кожної конкретної ситуації.

Досліджуючи юридичну природу прецеденту, необхідно насамперед зазначити, що воно не становить собою продукт логіки, системи й суворих теоретичних викладень, а залишається результатом досвіду суддів і процесуальних баталій учасників змагального правосуддя [1, с. 2–3].

Отже, судовий прецедент – це офіційне рішення суду, що утворюється в результаті розгляду конкретної справи чи вивчення та узагальнення судових рішень, має обов’язковий характер і спрямоване на усунення прогалин у законодавстві.

1. Погрібний І.М., Матат Ю.І. Судовий прецедент та його значення в процесі заповнення прогалин у законодавстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pib/2009_3/PB-3/PB-3_10.pdf

2. Малишев Б.В. Судовий прецедент і стиль юридичного мислення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Pfp/2004_2/142%20Malyshev.pdf

3. Шацька Б.І. Судовий прецедент: форми обходу / Б.І. Шацька // Держава і право. – 2011 – №53 – С. 77–80.

Шармар О.М. Судовий прецедент у кримінальному праві України / О.М. Шармар, А.А. Вознюк // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності – №2 – 2012. – С. 105–109.

І.В. Шеремета,
курсант

Р.В. Козак,
курсант
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВА НА МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

В Конституції України закріплено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1, с. 6]. Саме права і свободи людини та громадянина, рівень їх забезпечення визначають зміст і демократичну спрямованість діяльності держави [2].

Тому, завдяки закріпленій норми свобода діяти на власний розсуд людина має можливість мислити та діяти відповідно до своїх інтересів, та обирати певні варіанти поведінки в конкретній ситуації.

Невід'ємним правом людини, закріплених у нормативно-правових актах України, є свобода вільного вибору місця проживання. А вільний вибір місця проживання за своєю сутністю є свободою людини, яка також є певною людською можливістю [3, с. 162–166].

Відповідно до цивільного законодавства, а саме статті 310 Цивільного кодексу України, фізична особа має право на місце проживання. Вона має право на вільний вибір місця проживання та його зміну [4, с. 87]. Отже, з цього випливає, що особа самостійно вибирає своє місце проживання, чи то в квартирі з рідними та близькими, чи то окремо від них. Проте на сьогоднішній день є випадки коли людину, яка мешкає у певній квартирі «продають» разом із нею. Причому особа навіть не підозрює, що її квартира їй уже не належить. Усе проявляється лише тоді коли новий власник намагатиметься в неї вселитися.

Для кращого розуміння даної проблеми, пропонуємо наступний приклад, в 2012 році у м. Києві було продано таким способом квартиру.

Квартира де проживає син з матір'ю, було продано, а нові власники намагалися в неї вселитися. Про те, що житло належить іншому власнику, попередній власник дізнався на початку грудня. Він стверджує, що своєї згоди на відчуження майна не давав, а тому відбулося порушення законодавства.

У ч. 1 ст. 311 ЦКУ зазначено, що фізична особа не може бути виселена або іншим чином примусово позбавлена житла, крім випадків, встановлених законом [4, с. 87].

На превеликий жаль, сьогодні зареєстровано немало випадків коли особи звертаються до правоохоронних органів з метою захисту їх законних прав та інтересів від так званих «чорних ріелторів». Проте можливі випадки й латентності даного злочину.

Тому, на наш погляд необхідно внести деякі більш детальні вимоги до купівлі-продажу нерухомого майна.

1. Конституція України: чинне законодавство станом на 08 січня 2013р.: (Відповідає офіц. текстові) – К.: Алерта, 2013. – 104 с.

2. Михайлишин І.В. Зміст права громадян на вільне пересування та вибір місця проживання / І.В. Михайлишин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pib/2012_3/PB-3/PB-3_8.pdf

3. Динько О.Ф. Правова природа на зміст категорії «свобод пересування» / О.Ф. Динько // Держава і право. – Вип. 15. – 2002. – С. 162–166.

4. Цивільний кодекс України: чинне законодавство із змінами та доповненнями на 14 лютого 2012 року: (Відповідає офіц. текстові) – К.: Алерта ЦУЛ, 2012. – 312 с.

5. Квартиру киянина та його літньої матері нахабно продали без їїнього відома та згоди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://magnolia-tv.com/text-news/2012-12-24/20020-kvartiru-kiyanina-ta-iogo-l-tno-mater-nakhabno-prodali-bez-khnogo-v-doma>

А.О. Шпак,

студентка

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

СКЛАДОВІ ФОРМУВАННЯ МОВНО-КУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПРАВООХОРОНЦЯ

Традиційно з поняттям культури спілкування пов'язують уміння правильно говорити, добирати мовновиражальні засоби відповідно до мети, змісту і обставин мовлення; це вміння вибрати з усього величезного арсеналу мовних засобів у конкретній мовленнєвій ситуації найбільш вдалі, доречні, прийнятні лексеми, форми слів та фонemi. «Підвищення культури мовлення – це насамперед збільшення активного запасу слів, переведення слів з пасивного словника в активний, засвоєння якомога більшої кількості синонімів до загальнонавжених слів, свідоме і точне користування всіма значеннями багатозначних слів» [3, с. 8].

Проте на всіх рівнях спілкування важливо не лише дотримуватися мовних норм, але й уміти встановити зворотний зв'язок, відгук-

нутися на думки, почуття, проблеми іншої людини. Тільки за таких умов можна говорити про наявність певної культури спілкування.

Культура спілкування – це духовне обличчя людини. Вона тісно пов'язана з культурою мислення. Грамотне, багате мовлення (усне чи письмове) – не тільки ефективний засіб передачі й сприйняття думок та образів. Це ще й вияв поваги до людей, до народу.

Останнім часом науковці все більше схиляються до необхідності уточнення й доповнення змісту поняття «культура спілкування». Сьогодні під культурою спілкування розуміють «наявні в суспільстві й житті людини форми творення спілкування, систематизацію й реалізацію його норм, способів та засобів відповідно до ієрархії цінностей та установок» [4, с. 213].

Спілкування та культура його використання – це велика цінність як для окремої людини, так і всього суспільства в цілому. Не можна не погодитися із соціолого-психологами, які запевняють, що успіх бізнесу, наприклад, на 85 % залежить від уміння спілкуватися. А результати досліджень, проведених у різних країнах, свідчать, що чимало арештів і затримань здійснюються без застосування сили. Отже, перемогти словом може практично кожний. Але як?

Визначені програмою «Міліція й народ – партнери» завдання щодо розбудови та координації правоохоронних органів на нових принципах і засадах взаємовідносин з населенням вимагають формування високої психологічної культури спілкування, формування національно-мовної особистості.

Сьогодні дуже важливим є «підвищити рівень виховної роботи, культури поведінки та спілкування працівників органів внутрішніх справ» [5, с. 2]. Цього вимагає й Етичний кодекс працівника ОВС. Критерієм оцінки діяльності правоохоронних органів стає довіра людей. Основою партнерства міліції та населення є глибока взаємоповага, щирість й цілковите порозуміння. Особливо в стосунках з дітьми, неповнолітніми правопорушниками. Адже не секрет, що багато з тих, кого спіткала найстрашніша біда – зрада рідних батьків, – зневірилося в існуванні людяності й порядності взагалі. Вони безпомилково відрізняють щирість від лицемірства і фальші. І тут важливо, щоб після кожної розмови правопорушник ставав добрішим душею, прагнув до гармонії, самовдосконалення, щоб він будував, а не руйнував.

«Нова атмосфера сучасного громадянського життя вимагає зміни психології особистості, установок, уявлень, обліку і відтворення в процесі виконання професійних обов'язків складових культури спілкування» [6, с. 19]. І тут поряд з ввічливістю, витримкою, далеко не останню роль відіграє креативність, творчість, яка веде до самореалізації, самоактуалізації особистості, досягнення спільної мети та втілення у комунікації гуманістичних принципів.

Досвід переконує, що розгляд культури спілкування в контексті творчості й у співвідношенні з етичними нормами, є особливо плідним у практичній підготовці майбутніх працівників ОВС до ефективного ділового, передусім, партнерського їх спілкування з населенням.

Виконання таких вправ з метою навчання культурі спілкування відкриває, як ми переконалися, великі можливості для збагачення, уточнення й активізації словникового запасу курсантів, їх творчої самореалізації як суб'єктів правоохоронної діяльності; сприяє помітним позитивним трансформаціям кожного «я», додає комунікабельності, впевненості, удосконалює вміння слухати, висловлювати свою думку, бути доброзичливим, щирим, чуйним вчить бачити справжнє обличчя людей, зрештою, сприяє реалізації кінцевої мети – поліпшення стосунків міліції з населенням, підвищення іміджу правоохоронців, налагодженню плідної співпраці у наданні якісних послуг громадянам з охорони правопорядку, профілактики та розкриття злочинів.

Усе зазначене дає підстави твердити, що з метою підвищення якості професійної підготовки суб'єктів правоохоронної діяльності, які мають стати надійними партнерами населення України, конче необхідно, розглядаючи культуру спілкування як цінність і творчість, активніше запроваджувати спеціально організоване навчання з елементами комунікативного тренінгу.

1. Ануфрієва Н. Дещо про культуру спілкування / Н. Ануфрієва // Міліція України. – 2001. – № 6. – С. 18–19.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. і голов. ред. Т.Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.

3. Вівіан Н. Потреба часу: міліція і народ – надійні партнери / Н. Вівіан // Іменем Закону. – 2003. – 17 січня (№ 3).

4. Гладиліна Г.І. Питання мовленнєвої культури та стилістики / Г.І. Гладиліна, В.К. Сеніна. – К.: Факт, 1997. – 160 с.

5. Чмут Т.К. Етика ділового спілкування: навч. посібник. – 2-ге вид., перероб. і доп. / Т.К. Чмут, Г.Л. Чайка. – К.: Вікар, 2002. – 223 с.

О.О. Ягнич,

курсант

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ СИСТЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Адміністративне право – одна з найбільших галузей права України. Це пов'язано з великою кількістю суспільних відносин, урегульо-

ваних за допомоги норм адміністративного права. Водночас указаний галузі права притаманні системність, цілісність і структурність, які обумовлюють предмет правового регулювання, мету, завдання і принципи адміністративного права. Ці обставини свідчать про наявність визначеної системи адміністративного права.

Професор Ю.П. Битяк під системою адміністративного права розуміє сукупність адміністративно правових норм та інститутів, об'єднаних єдиним предметом і методом, принципами та цілями й розташованих у певній логічній послідовності [1, с. 42].

В свою чергу С.М. Алфьоров зазначає, що система адміністративного права – це внутрішня будова галузі, яка відображає послідовне розміщення елементів-інститутів і норм, що утворюють її єдність і структурний взаємозв'язок [2, с. 10].

Для яскравого розкриття системи адміністративного права необхідно орієнтуватися на два критерії: 1) масштабність дії норм та 2) правова природа норм. Орієнтуючись на перший критерій – масштабність дії норм, необхідно вказати розподіл адміністративного права на дві частини – Загальну і Особливу [3, с. 32].

Загальна частина поєднує норми, що мають загальний характер і властиві для всієї системи державного управління, для всіх його галузей і сфер [4, с. 19]. Ці норми закріплюють принципи здійснення державного управління, правове становище суб'єктів адміністративного права, форми й методи управлінської діяльності органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, спеціальні адміністративно-правові режими [1, с. 38].

Особлива частина адміністративного права містить норми, що регулюють управління промисловістю, агропромисловим комплексом, соціально-культурною сферою, адміністративно-політичною діяльністю, а також міжгалузеве державне управління у сферах статистики, стандартизації, ціноутворення і та ін. Особлива частина конкретизує норми Загальної частини, виходячи із специфічних умов їх застосування, наприклад, в межах певної галузі державного управління [4, с. 19].

Разом з тим слід сказати, що С.М. Алфьоров [2, с. 12] та В.К. Ковпаков [5, с. 39] описують і Спеціальну частину, яка об'єднує норми, що регулюють адміністративно-правову діяльність суб'єктів управління конкретними сферами. Наприклад, адміністративна діяльність органів внутрішніх справ.

Отже, система ж адміністративного права поряд з предметом визначає самостійність галузі, забезпечує разом з принципами та методами цілісність, взаємозв'язок поєднаних у ній норм із спорідненими інститутами як самої галузі, так і інших галузей права України. приписи загальної та особливої частини взаємозалежні й представляють єди-

не ціле – систему адміністративного права. Це підтверджує той факт, що норми загальної частини застосовують до всіх інститутів особливої частини.

1. Адміністративне право: підручник / Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, В.В. Богущкий. – Харків: Право, 2013. – 656 с.

2. Адміністративне право. Загальна частина: навч. посібник / С.М. Алфьоров, С.В. Ващенко, М.М. Долгополова, А.П. Купін. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 216 с.

3. Стеценко С.Г. Адміністративне право України: навч. посібник / С.Г. Стеценко. – К.: Атіка, 2011. – 624 с

4. Адміністративне право: навч. посібник / О.І. Остапенко, З.Р. Кісіль, М.В. Ковалів, Р.-В.В. Кісіль. – 2-ге вид. – К.: Правова Єдність, 2009. – 536 с.

5. Колпаков В.К. Адміністративне право України: навч. посібник / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.

М.В. Янсон,

курсант

(Академія сухопутних військ

імені гетьмана Петра Сагайдачного)

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ

Аналізуючи правовий статус військовослужбовців, доцільно звернути увагу на те, що на військовослужбовців поширюються положення ст.ст. 21, 22, 24, 68 Конституції України, а саме: людина, її права та свободи – найвища цінність; основні права і свободи дані від народження (природні права); рівність прав – «усі люди є вільні і рівні у своїх правах» (ст. 21, 24 Конституції України); конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані; права і свободи людини і громадянина, закріплені Конституцією, не є вичерпними; при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод (ч. 3 ст. 22 Конституції) [1]. Основоположним принципом правового статусу військовослужбовця є непорушність його статусу людини і громадянина. «Ніхто не вправі обмежувати військовослужбовців у правах і свободах, визначених законодавством України», – говориться в ст. 2 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [4]. Ст. 18 Статуту внутрішньої служби ЗС України

вказує: «Військовослужбовці перебувають під захистом держави і мають усю повноту прав і свобод, закріплених Конституцією України». Проте ст. 9 Статуту внутрішньої служби ЗС України містить наступне положення: «Військовослужбовці Збройних Сил України користуються правами й свободами громадян України з урахуванням особливостей, що визначаються Конституцією України, законами України з військових питань, статутами Збройних Сил України та іншими нормативно-правовими актами» [2].

Разом з тим військовослужбовці можуть бути обмежені у свободі пересування, вільному виборі місця проживання та праві вільно залишати територію України, праві на збирання, використання і поширення інформації відповідно до закону. Зокрема, військовослужбовці при звільненні з військової служби мають право на вибір місця проживання в будь-якому населеному пункті України або в іншій державі відповідно до законів та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Військовослужбовці мають рівне з іншими громадянами України право на виїзд за кордон у порядку, встановленому законом (ст. 8-1 Закону «Про соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей») [4]. Проте відповідно до ст. 17 Закону України «Про Збройні Сили України» військовослужбовці можуть бути обмежені у свободі пересування, у праві вільно залишати територію України [3]. Суперечності у законодавстві очевидні. Можна зробити висновок, що ст. 17 Закону України «Про Збройні Сили України» вступає у протиріччя з положенням ч. 3 ст. 22 Конституції України про неможливість обмеження існуючих прав і свобод при прийнятті нових законів.

Згідно з ч. 1 ст. 53 Конституції України кожен має право на освіту [1]. У п. 1 рішення Конституційного Суду України від 04.03.2004 року №5-рп/2004 (справа про доступність і безоплатність освіти) зазначено, що доступність освіти як конституційна гарантія реалізації права на освіту на принципах рівності, визначених у ст. 24 Конституції України, означає, що нікому не може бути відмовлено у праві на освіту, і держава має створити можливості для реалізації цього права [6]. Проте згідно зі ст. 13 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» військовослужбовці *мають право* на навчання (у тому числі на отримання післядипломної освіти) у військових навчальних закладах, відповідних підрозділах підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації військовослужбовців. Військовослужбовцям, які прийняті на військову службу за контрактом осіб офіцерського складу після здобуття базової або повної вищої освіти за державним замовленням, *дозволяється*

навчатися в інших вищих навчальних закладах без відриву від служби після проходження ними строку служби, який дорівнює часу їхнього навчання для здобуття попередньої вищої освіти. Іншим категоріям військовослужбовців, крім військовослужбовців строкової військової служби, дозволяється навчатися в інших вищих навчальних закладах без відриву від служби в порядку, визначеному відповідними положеннями про проходження військової служби громадянами України [4].

Основним порушенням права військовослужбовців на освіту є звуження його змісту в тому вигляді, як його закріплено в Законі «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», нормами відповідного Положення про проходження громадянами України військової служби в Збройних Силах України, затвердженого Указом Президента від 10.12.2008 року №1153/2008 [5]. Наприклад, у п. 173 Положення військовослужбовці рядового складу, сержантського та старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом та продовжили строк військової служби за новим контрактом, та особи офіцерського складу, які здобули базову або повну вищу освіту за державним замовленням та прослужили час, що дорівнює часу навчання для здобуття попередньої вищої освіти, для поглиблення професійних знань і здобуття вищої освіти можуть навчатися без відриву від військової служби у вищих навчальних закладах з дозволу командира – від командира з'єднання і вище, який надається на підставі рапорту військовослужбовців та оголошується наказом командира (начальника) військової частини, в якій військовослужбовець проходить військову службу. Навчання не повинно перешкоджати виконанню військовослужбовцем службових обов'язків за займаною посадою. Очевидно, що між нормою Закону «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» «дозволяється» і нормою Положення «з дозволу командира – від командира з'єднання і вище» є суттєва різниця. Пріоритет повинен віддаватись нормі Конституції України та вищезгаданого закону України, що мають юридичну силу вищу за Указ Президента України.

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України: Закон України від 24.03.1999 р. № 548-XIV // Відомості Верховної Ради. – 1999. – № 22–23. – Ст. 194.

3. Про Збройні Сили України: Закон України в редакції Закону № 2019-III (2019-14) від 05.10.2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 48. – Ст. 410.

4. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 р. № 2011-ХІІ з наступними змінами // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 15. – Ст. 190.

5. Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України: затверджено Указом Президента України від 10.12.2008р. № 1153/2008 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 95. – Ст. 3129.

6. Рішення Конституційного Суду від 04.03.2004р. № 5-рп/2004 // Урядовий кур'єр. – 2004. – № 55.

Г.І. Яремчук,

курсант

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА УМИСНІ ВБИВСТВА ЗГІДНО З НОРМАМИ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

З прийняттям нового Кримінального кодексу України 5 квітня 2001 року законодавцем було розширено кваліфікуючі обставини умисного вбивства. Так, Кримінальний кодекс України 2001 року передбачив відповідальність за умисне вбивство без обтяжуючих та з обтяжуючими обставинами, зокрема у ст. 115 Кримінального кодексу України (ч. 1 та ч. 2 відповідно), замість двох статей (ст.ст. 94, 93) Кримінального кодексу України 1960 року. В Кримінальному кодексі України 2001 року кваліфікуючі обставини мають цифрову нумерацію 1–14. Видів обтяжуючих обставин збільшилось з дев'яти до чотирнадцяти. До ч. 2 ст. 115 КК України не ввійшли такі обтяжуючі обставини, як: вбивство, вчинене «особливо небезпечним рецидивістом» та «вчинене організованою групою». В той же час перелік обтяжуючих обставин доповнено такими обтяжуючими обставинами як «вбивство заручника», «вбивство, поєднане з насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним способом», «вбивство малолітньої дитини», «вбивство з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості». Також змінено послідовність викладення обтяжуючих обставин та внесено певні уточнення редакційного характеру [2].

Подібним чином встановлена кримінальна відповідальність за вбивство при обтяжуючих обставинах Кримінального кодексу Російської федерації 1996 року (ст. 105) – 13 обтяжуючих обставин, Кримінального кодексу Республіки Казахстан 1997 року (ст. 96) – 13 обтя-

жуючих обставин, Кримінального кодексу Республіки Білорусь 1999 року (ст. 139) – 16 обтяжуючих обставин [4, с. 188].

Це засвідчує, що законодавці пострадянських держав пішли по шляху розширення переліку обтяжуючих обставин, відносячи до них обставини, що вироблені теорією і практикою, змінами у житті суспільства [3]. Так, ч. 2 ст. 105 Кримінального кодексу РФ кваліфікуючими обставинами визначає: «вбивство особи, яка завідомо для винного знаходилася в безпорадному стані», «поєднане з викраденням людини або із захопленням заручника», «вбивство з корисливих спонукань або по найму», «вбивство, поєднане з розбоєм, вимаганням або бандитизмом», «вбивство з метою використання органів та тканин потерпілого». Подібним чином визначені обтяжуючі обставини за Кримінальним кодексом Республіки Казахстан та Республіки Беларусь. Так, Кримінальний кодекс Республіки Беларусь, п. 14 ч. 2 ст. 139 КК закріплює «вбивство з мотивів расової, національної, релігійної ворожнечі та розбрату».

У Кримінальному кодексом Республіки Польща 1997 року в Главі 19 «Злочини проти життя і здоров'я» в ст. 148 передбачено відповідальність за просте вбивство. Параграфом 2 передбачена відповідальність за кваліфіковане вбивство. До обставин, що обтяжують відповідальність віднесено: вбивство з особливою жорстокістю, у зв'язку із захопленням заручника, з зґвалтуванням, або розбоєм; в результаті мотивації, що заслуговує особливого осуду; з використанням вогнепальної зброї або вибухових речовин, а також згідно параграфу 3 особи, яка однією дією вбиває двох або більше осіб, або раніше був правомочно засуджений за вбивство.

За Кримінальним кодексом ФРН 1871 року в редакції 1998 року та за станом на 1999 рік розділом 16 «Злочинні діяння проти життя» параграфом 211 встановлено кримінальну відповідальність за «тяжке вбивство» – при обтяжуючих обставинах, якими є: вбивство із садистських спонукань, для задоволення статевого потягу, з корисливих та інших ганебних спонукань, жорстоким способом або загально небезпечними засобами, або для приховання іншого злочинного діяння або полегшення його вчинення.

Кримінальним кодексом Іспанії 1995 року ст.ст. 139, 140 встановлена відповідальність за вбивство при обтяжуючих обставинах, до яких відносить: віроломство, за плату, за винагороду або за обіцянку, з особливою жорстокістю.

За Кримінальним законом Великобританії згідно ст. 1 Закону про вбивства 1957 року кваліфікація умисного вбивства як тяжкого (кваліфікованого) визначається однією обставиною: наявністю у винуватого «заздалегідь обдуманого злого умислу». Він констатується при

наявності у винуватого намірів протиправно умертвити іншу особу; протиправно нанести іншій особі тяжке тілесне ушкодження. Друга обставина розуміється такою, яка об'єктивно і реально тягне за собою смерть або потягла настання смерті [4, с. 189].

Подібним чином визначаються та кваліфікуються аналогічні вбивства за законодавством Франції (ст. 221-3 КК) 1992 р.

Кримінальним законодавством деяких штатів Сполучених Штатів Америки, зокрема Кримінальним кодексом Штату Нью-Йорк дається визначення поняття вбивства: «вбивство означає вчинок, яким завдається смерть особі або дитині, яка ще не народилася, якою жінка була вагітна на протязі більше 24 тижнів...». Тяжке вбивство першого ступеню буде мати місце при наявності таких обтяжуючих обставин:

- потерпілим був службовець поліції і його було вбито в ході виконання ним своїх службових обов'язків, і обвинувачений знав або повинен був розумно вважати, що потерпілий є службовцем поліції;

- потерпілим є службовець виправного закладу штату або місцевого органу і його вбито при таких же обставинах, що і поліцейського;

Під час вбивства обвинувачений знаходився примусово у виправному закладі, під вартою за вироком (при певних обставинах), або під час втечі із такого закладу, або із під варти. В час вчинення злочину обвинуваченому було більше 18 років. Такі злочини караються смертною карою, якщо присяжні не постановлять вердикт з вказівкою «без застосування смертної кари». В такому випадку він засуджується до довічного ув'язнення.

Аналіз кримінального законодавства деяких країн світу дає підстави зробити висновок про те, що:

Умисні злочинні посягання на життя глав держав або урядів (королі, президенти, прем'єр-міністри) караються за спеціальними нормами.

Так звані «побутові» вбивства при обтяжуючих обставинах мають певні юридичні особливості: це – умисні вбивства, перелік обтяжуючих обставин (в пострадянських країнах – розширений, в європейських – звужений), визначений на нормативному рівні, та є вичерпним [2].

Отже, однією з ефективних форм удосконалення кримінально-правової доктрини України та національного кримінального законодавства є використання позитивного іноземного досвіду, приведення їх у відповідність з найкращими світовими стандартами у цьому зрізі.

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25 – 26. – Ст.131 (зі змінами і доповненнями).

2. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: за заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. 2-е вид., переробл., доп. – К.: Дакор, 2008. – 1427 с.

3. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник. 3-є вид., переробл. і доп. / за ред. проф. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 622 с.

4. Круміна М.В. Законодавство окремих зарубіжних країн про кримінальну відповідальність за вбивства та тілесні ушкодження, вчинені через необережність / М.В. Круміна // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. – К., 2006. – № 2. – С. 186–192.

Л.В. Ясьонків,
студентка
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ БАНДИТИЗМУ

В останні роки бандитизм в Україні займає досить стійке положення і має тенденцію до зростання. Така ситуація зумовлена багатьма чинниками, зокрема, високим рівнем суспільної небезпеки бандитизму, його поєднанням з іншими тяжкими та особливо тяжкими злочинами (вбивство, нанесення тілесних ушкоджень, розбійний напад, вимагання, захоплення заручників тощо), різноманітністю злочинних форм і проявів, складністю кваліфікації та доказування різних його аспектів [1, с. 212].

Відповідно до ст. 257 КК бандитизм – це організація озброєної банди з метою нападу на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб, а також участь у такій банді чи у вчинюваному нею нападі [2].

Хоча у кримінальному законодавстві України наявне чітке визначення бандитизму, це не означає, що воно є достатньо простим для практичного сприйняття. Навпаки, з кримінально – правової точки зору, склад бандитизму характеризується великою неоднозначністю. Якщо, на перший погляд, з такими складовими цього злочину як суб'єкт (осудна фізична особа віком від чотирнадцять років), суб'єктивна сторона (лише прямий умисел), об'єкт (громадська безпека) все є відносно зрозумілим, то об'єктивна сторона злочину виявляється набагато складнішою.

Так, об'єктивна сторона бандитизму може виразитись у трьох формах: 1) організація озброєної банди з метою нападу на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб; 2) участь у такій банді; 3) участь у вчинюваному нею нападі.

Необхідною і незамінною ознакою бандитизму є наявність банди, під якою Пленум Верховного Суду України в п. 17 Постанови № 13 від 24 грудня 2005 р. «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» запропонував визнавати озброєну організовану групу або злочинну організацію, яка попередньо створена з метою вчинення кількох нападів на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб або одного такого нападу, який потребує ретельної довготривалої підготовки [3]. Звідси випливає, що 1) обов'язковою ознакою банди є озброєність та 2) банду слід вважати створеною з моменту досягнення її учасниками згоди щодо вчинення першого нападу.

Озброєність банди означає наявність хоча б у одного з її учасників будь-якої вогнепальної, у тому числі гладкоствольної мисливської чи холодної зброї за умови, що інші члени групи знають про неї та розуміють, що вона може бути застосована під час нападів.

Інша передбачена ст. 257 КК об'єктивна ознака бандитизму полягає в тому, що озброєна банда має бути організована з метою нападу на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб. Під нападом при бандитизмі наука кримінального права та судова практика розуміють дії, спрямовані на досягнення злочинного результату за допомогою насильства над потерпілим або створення реальної загрози його застосування. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 13 від 23 грудня 2005 р. «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями», не конкретизуючи поняття нападу озброєної банди, лише вказує, що це є дії, спрямовані на досягнення злочинного результату шляхом застосування насильства до потерпілого чи створення загрози його застосування. Аналіз судової практики свідчить, що найчастіше бандою вчиняються розбійні напади, грабежі, вимагання, умисні вбивства з корисливих мотивів, а в окремих випадках також крадіжки, незаконне заволодіння транспортним засобом тощо.

Що ж до організації озброєної банди то момент закінчення аналізованого злочину вчиненого такими діями визначається не однозначно. Традиційно бандитизм відносять до злочинів з усіченим складом, його прийнято було вважати закінченим з початку дій, спрямованих на виникнення банди, незалежно від їх успішності, результативності. Пленум ВСУ роз'яснює, що оскільки ст. 257 КК передбачено відповідальність за організацію банди, а не за організаційну діяльність щодо її створення, дії обвинувачених можна кваліфікувати як закінчений бандитизм лише у випадках, коли банду дійсно було організовано. Організаційна ж діяльність, яка не дала такого результату, може розцінюва-

тись як замах на бандитизм. Організацією озброєної банди належить визнавати створення як організованої групи чи злочинної організації, що вже озброєні, але ще не вчинили нападів, так і таких стійких об'єднань, які, щоб дістати зброю, вчиняють напади на військовослужбовців, працівників правоохоронних органів тощо. Уже в момент нападу з метою заволодіння зброєю ці об'єднання стають бандою, оскільки в такий спосіб її члени озброюються. Однак такі дії не можна кваліфікувати як закінчений злочин оскільки на момент початку нападу стійкого озброєного об'єднання ще не існує. У випадку ж коли зброєю заволодіти не вдалося про наявність закінченого бандитизму говорити тим більше безпідставно.

Банду слід вважати створеною з моменту досягнення її учасниками згоди щодо вчинення першого нападу за наявності планів щодо подальшої спільної злочинної діяльності такого ж характеру та за умови, що об'єднання набуло всіх обов'язкових ознак банди. При цьому не має значення, передувала створенню банди стадія існування об'єднання як організованої групи або злочинної організації чи банда одразу була створена як така. Якщо перший, а також наступні злочини були вчинені до набуття об'єднанням усіх обов'язкових ознак банди, ці злочини за наявності до того підстав необхідно визнавати такими, що вчинені організованою групою чи злочинною організацією.

Участь у озброєній банді – є членство в ній, входження, вступ до її складу, незалежно від того, вчинені винним які не будь дії в складі банди чи ні. Участь у банді, як роз'яснює п. 24 тієї ж Постанови Пленуму Верховного Суду України, слід розуміти не тільки як безпосереднє вчинення нападів, а й як сам факт вступу особи до неї чи вчинення будь-яких дій, спрямованих на створення сприятливих умов для її функціонування.

Участь у вчинюваному озброєною бандою нападі має місце, якщо члени банди, інші особи спільно приймають безпосередню участь у вчинюваному бандою нападі, тобто є його співвиконавцями. Участь в нападі, вчинюваному бандою, може бути різноманітною: придушення опору потерпілого, забезпечення безпеки нападаючих бандитів, інші дії по наданню допомоги банді в момент здійснення нею нападу [4, с. 85].

Слід сказати, що ст. 257 КК, яка містить законодавче визначення поняття бандитизму, не передбачає ні якихось конкретних цілей вчинюваних бандою нападів як обов'язкової ознаки складу цього злочину, ні відповідальності за вчинення її членами під час нападу злочинних діянь, які утворюють самостійні склади злочинів (крім відповідальності за організацію банди, участь у ній та у вчинюваних нею на-

падах). Тому в таких випадках судам належить керуватися положенням ст. 33 КК, згідно з яким за сукупності злочинів кожен із них підлягає кваліфікації за відповідною статтею або частиною статті Особливої частини Кримінального Кодексу [3].

1. Голіна В.В. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми боротьби з бандитизмом: соціально-правове і кримінологічне дослідження: монографія / В.В. Голіна. – Харків: Регіон-інформ, 2004. – С. 210.

2. Кримінальний Кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>

3. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 року № 13 «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05>.

4. Чорний Р.Л. Напад, як спосіб вчинення бандитизму / Р.Л. Чорний // Вісник Львівського інституту ВС. – 2003 – № 3 – С. 85.

Гулузаде Матин Седа оглы,
*курсант
(Академия Полиции
Министерства Внутренних Дел
Азербайджанской Республики)*

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ НЕСОСТОЯТЕЛЬНОСТИ И БАНКРОТСТВА В АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ

В науке проблема соотношений понятий «несостоятельность» и «банкротство» до сих пор остается не исчерпывающей. И тут возникает вопрос, а что такое «банкротство» и «несостоятельность»? Какие отличительные черты имеют данные понятие? Или же они в действительности являются синонимами?

Прежде чем перейти к толкованию норм законодательных актов, регулирующие вопросы несостоятельности и банкротства считаем целесообразным обратить внимание на этимологию данных понятий.

Словарь иностранных слов толкует «банкротство» (от фр. *banqueroute* и итал. *bankarotta*) как долговую неплатежеспособность, прекращение платежей за долговыми обязательствами некоторых предприятий [1]. А несостоятельность в юридическом смысле – признанная арбитражным судом неспособность должника в полном объеме удовлетворить требования кредиторов по денежным обязательст-

вам и (или) исполнить обязанность по уплате обязательных платежей удостоверенная судом абсолютная неспособность лица погасить свои долговые обязательства [2]. Обращая внимание на содержание представленных понятий, можно прийти к выводу, что в действительности они синонимы.

В правовой науке «несостоятельность» и «банкротство» рассмотрены как различные понятия. Еще в дореволюционный период такие цивилисты, как А.Ф. Трайнин, Г.Ф. Шершеневич и П.П. Цитович считали, что «несостоятельность» – гражданско-правовое, а «банкротство» – уголовно-правовое понятие, другие вообще не употребляли понятия «несостоятельность» [3, с. 151; 4, с. 27].

Если обратить внимание на законодательные акты, регулирующие вопросы банкротства и несостоятельности разных государств, то можно увидеть большое различие. Например, согласно с Законом Российской Федерации (РФ) «О несостоятельности (банкротстве)» от 26 октября 2002-го года, несостоятельность это и есть банкротство [2]. А в Законе Республики Беларусь «Об экономической несостоятельности (банкротстве)» от 18 июля 2000 года, употребляется два понятия – «экономическая несостоятельность» и «банкротство» [5]. С первого взгляда, может показаться, что в законодательстве Белоруссии, как и в законодательстве РФ термины «несостоятельность» и «банкротство» – однозначные. Но на самом деле это вовсе не так. Согласно Указу Президента Республики Беларусь от 12 ноября 2003 года № 508 «О некоторых вопросах экономической несостоятельности (банкротстве)», различие между данными понятиями состоит в том, что в отношении должника хозяйственный суд выносит решения о санации – «экономическая несостоятельность», а если хозяйственным судом принимается решения о ликвидации, то это – «банкротство» [6].

В Украине разглядываемые понятия зафиксированы в Хозяйственном Кодексе [7] и в Законе Украины «О восстановлении платежеспособности должника или признании его банкротом» [8]. В Украинском законодательстве вместо термина «несостоятельность» использует-ся термин «неплатежеспособность».

За упомянутым Законом, «неплатежеспособность» – невозможность субъекта предпринимательской деятельности выполнить после наступления установленного срока их уплаты денежные обязательства перед кредиторами, в том числе по заработной плате, а также выполнить обязательства относительно уплаты налогов и собрания (обязательных платежей) не иначе как через восстановление платежеспособности. А «банкротство» – признанная хозяйственным судом невозможность должника восстановить свою платежеспособность и удовлетво-

рить признанные судом требования кредиторов не иначе как через применение ликвидационной процедуры.

Законом «О восстановлении платежеспособности должника или признании его банкротом» предусмотрена еще одна процедура перед рассмотрением дела в суде – досудебная санация. Это – система мероприятий по восстановлению платежеспособности должника, которые может осуществлять собственник имущества (орган, уполномочен управлять имуществом) должника, инвестор, с целью предотвращения банкротства должника путем реорганизационных, организационно-хозяйственных, управленческих, инвестиционных, технических, финансово-экономических, правовых мероприятий соответственно законодательству к началу нарушения дела о банкротстве. В этом прослеживаются различия понятий.

На данный момент вопросы несостоятельности и банкротства в Азербайджанской Республике (АР) регулируется Законом «О несостоятельности и банкротстве» от 17 июня 1997 года [9]. Но законодатель не устанавливает различие между понятиями «несостоятельность» и «банкротство».

Закон АР «О несостоятельности и банкротстве» дает определение несостоятельности: «Несостоятельность – это отсутствие у должника способности выполнения своих обязательств». Но, увы, в данном Законе не встречается понятие «банкротство». Чтобы дать определение этого понятия, следует обратиться к ранее действующему Закону «О несостоятельности и банкротстве» 1994 года. Согласно со ст. 1 «банкротство – это подтверждение судом отсутствия способности у должника обязательного выполнения обязательств».

Исходя из положений Закона АР «О несостоятельности и банкротстве» от 1997 года, можно сделать вывод, что с законодательной точки зрения, понятие «несостоятельность» и «банкротство» являются равными по смыслу и использование двух терминов нецелесообразно.

Несмотря на то, что подразумевается одинаковое значение этих понятий, это не означает, что законодатель считает их синонимами. Если обратить внимание на структуру Закона и проанализировать его отдельные главы и нормы, мы увидим различие этих понятий. Из этого прослеживается, что банкротство – это только процесс, в конце которого должник объявляется несостоятельным.

Анализируя все сказанное можно прийти к некоторым выводам. Определяя понятие «несостоятельность», констатируем, что это неспособность выполнения своих обязательств должником. А «банкротство» – это осуществление данного процесса в судебном и внесудебном порядке. В подтверждение этого, следует обратиться к Закону АР «О

банках» от 16 января 2004 г. [10], который служит прямым доказательством. Так, в данном Законе указано, что только в судебном порядке банки могут быть объявлены банкротом.

1. Словарь иностранных слов / ред. О.С. Мельничук. – К.: УРЕ, 1974. – 775 с.
2. О несостоятельности (банкротстве): Закон Российской Федерации от 26 октября 2002 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.consultant.ru/popular/bankrupt>
3. Смирнова Е.В. Банкротство несостоятельности рознь? / Е.В.Смирнова. – ЭКО. – 1993. – № 9.
4. Об экономической несостоятельности (банкротстве): Закон Республики Беларусь от 18 июля 2000 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p2=2/198>
5. Указ Президента Республики Беларусь «О некоторых вопросах экономической несостоятельности (банкротстве)» от 12 ноября 2003 года, № 508 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bankrot.by/zak/3>
6. Хозяйственный кодекс Украины от 16 января 2003 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://kodeksy.com.ua/ka/hozajstvennyj_kodeks_ukrainy.htm
7. О восстановлении платежеспособности должника или признании его банкротом: Закон Украины от 14 мая 1992 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.ubc.ua/Law/bankrt_1.html
8. О несостоятельности и банкротстве: Закон Азербайджанской Республики от 13 июня 1997 года // Предпринимательская деятельность (сборник документов). – Баку: Правовая литература. – 2003.
9. О банках: Закон Азербайджанской Республики от 16 января 2004 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=7427

Р.С. Кочян,
студент

*(Саратовская государственная
юридическая академия)*

СУДЕБНОЕ ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВО. БЫТЬ ПРЕДСТАВИТЕЛЕМ ИЛИ НЕ БЫТЬ?

В современных условиях значение института судебного представительства существенно возросло в связи с переходом к состязательной модели гражданского судопроизводства. В условиях действия принципа диспозитивности и процессуальной обязанности сторон доказать обоснованность своих требований и возражений им все чаще требуется помощь квалифицированных юристов [1, с. 43–56].

Представляется, что законодателем разработаны универсальные виды представительства в зависимости от конкретной ситуации, однако добровольный вид или так называемый договорной вид представительства вызывает немало вопросов.

В статье 49 ГПК РФ говорится, что представителями в суде могут быть дееспособные лица, имеющие надлежащим образом оформленные полномочия на ведение дела, за исключением судей, следователей и прокуроров [2].

Вопрос: «Почему законодатель предоставил право гражданам назначать своими представителями в суде, любое лицо? Анализ норм гражданского процессуального законодательства позволяет сделать вывод, что представителем может быть абсолютно любое лицо, даже не имеющее высшего образования, не имеющее никакого отношения к юриспруденции.

С данной позицией законодателя трудно согласиться по следующим основаниям:

1) Обесценивается высшее юридическое образование. Зачем идти в ВУЗ, учиться 4–5 лет, если представителем по гражданским делам можно быть и без юридического образования. Получается, что любой желающий дееспособный гражданин РФ может набрать пачку нормативно-правовых актов, пусть и с самыми обновлёнными редакциями, изучить их, проанализировать и смело предлагать свои услуги в качестве представителя в суде.

2) Существует риск оказания некачественных юридических услуг. Так, например, заинтересованное лицо, привлекая для представления своих интересов в суде не квалифицированного специалиста рискует тем, что услуги могут быть оказаны не надлежащим образом, как если бы представителем был адвокат.

3) Неквалифицированный представитель своими действиями или (бездействиями) не будет способствовать своевременному осуществлению правосудия.

Возникает вопрос о том, нужно ли вообще высшее юридическое образование для человека, желающего оказывать юридическую помощь физическим лицам в суде в виде представительства?

Я уверен, что нужно! Никакие самостоятельные изучения законодательства не заменят общение с людьми, работающими в этой сфере, в виде семинаров, научных работ, лекций, конференций, круглых столов, практик и так далее.

С моей точки зрения, законодателю было бы правильной, говоря о договорном представительстве граждан, сузить круг лиц, способных быть представителями. Пусть ими могут быть только адвокаты, то есть

лица, которые проделали нелегкий путь в получении высшего юридического образования, которые после его получения имели опыт по юридической профессии как минимум 2 года, и которые сдали квалификационный экзамен.

В заключении хочу еще раз подчеркнуть важность института представительства. Потребность в нем возникает не только тогда, когда сам представляемый в силу закона или конкретных жизненных обстоятельств не может лично осуществлять свои права и обязанности, но и тогда, когда участнику гражданского судопроизводства необходимо воспользоваться специальными знаниями и опытом представителя, сэкономить время, средства и т.п.

А, затрагивая поднятую мной тему, по поводу договорного представительства, хочу сказать, что пусть каждый занимается своим делом. Строитель возводит здания, художник рисует, а адвокат оказывает квалифицированную юридическую помощь физическим лицам, в том числе защиту их интересов и прав в суде. И никаких разговоров не может быть о «всех дееспособных лицах», когда речь идет о договорном представительстве физических лиц в гражданском судопроизводстве.

1. Федулова С.Н. Проблемы гражданского процессуального права. Субъекты гражданского процесса: понятие и виды / С.Н. Федулова // Вестник Моск. ун-та. – Сер. 11 Право. – 2011. – № 4. – С. 43–56.

2. «Гражданский процессуальный кодекс Российской Федерации» от 14.11.2002 № 38-ФЗ (ред. от 14.06.2012) (с изм. и доп., вступающими в силу с 01.09.2012).

Кулиев Зохран Азер оглы,
курсант

*(Академия Полиции
Министерства Внутренних Дел
Азербайджанской Республики)*

ОСОБЕННОСТИ ОТКАЗА ОТ ПОВТОРНОЙ ПОПЫТКИ СОВЕРШЕНИЯ ДЕЯНИЯ ПО УГОЛОВНОМУ КОДЕКСУ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

На основании статьи 30.1 УК АР, добровольным отказом от преступления признается прекращение лицом приготовления к преступлению либо прекращение лицом деяний (действий или бездействий), непосредственно направленных на совершение преступления, если лицо осознавало возможность доведения преступления до конца.

Мотив добровольного отказа от преступления – боязнь назначения наказания, жалость, общественный упрек и прочие обстоятельства не воздействуют на освобождение лица от ответственности. Самое главное то, чтобы лицо осознавало возможность завершения преступления и добровольно отказалось от завершения данного преступления.

Эти моменты добровольного отказа от преступления, не создают затруднений в практике. Только в случае наличия возможности успешного завершения попытки совершения преступления лицом, попытавшимся совершить преступления, попытка которого не увенчалась успехом правоохранительные органы испытывают затруднение в расценивании отказа как добровольный отказ от преступления. Например, лицо, покушавшееся на убийство потерпевшего, стреляет в него, однако не попадает в него (или не удается произвести выстрел). После чего, лицо, покушавшееся на убийство потерпевшего, еще более сближается с ним, однако категорически отказывается от своего деяния, несмотря на то, что у него есть возможность выстрелить.

О возможности расценивания указанного обстоятельства как добровольный отказ от преступления в юридической литературе существуют различные мнения. Например, по мнению профессора Ф.Ю. Самандарова, в случае если лицо, попытавшееся совершить преступление не совершает повторно аналогичное деяние, это нельзя расценивать как добровольный отказ от преступления. Однако, отказ виновного лица от повторного совершения преступления при наличии возможностей, может учитываться только при назначении наказания.

По мнению юриста Н.В. Соколовой, в случае если лицо, попытавшееся совершить преступление, при наличии возможности повторно совершить данное преступление по своему умыслу, по собственной воле не повторяет данное деяние, это расценивается как добровольный отказ от преступления, и данное лицо должно быть освобождено от ответственности.

Профессор Н.И. Загородников в свою очередь считает, что лицо, добровольно отказавшееся от преступления, может привлекаться к ответственности в случае, если в совершенном деянии имеется состав преступления.

Анализируя мнения большинства авторов (проф. Б.В. Здравомыслов, А.В. Наумов и др.), можно сделать вывод, что в попытке, при определенных обстоятельствах может быть добровольный отказ. Он должен выражаться активными действиями и эти действия должны предотвращать последующее развитие объективной стороны преступления и устранять возможность совершения данного преступления.

Считаем, что если виновное лицо, не сумеет совершить задуманное преступление, отказ от повторной попытки при наличии воз-

возможности, не может расцениваться как добровольный отказ от преступления. Потому, что субъект уже совершил деяния, направленные на достижения своей цели. То обстоятельство, что первая попытка не увенчалась успехом, не означает, что виновное лицо добровольно отказалось от преступления, это происходит под воздействием других факторов (случайное уклонение потерпевшего, отсутствие у виновного лица навыков меткой стрельбы и т.д.). При таких обстоятельствах, в деяниях лица, до совершения повторной попытки, уже имеются признаки совершения преступления. Так как, первая попытка субъекта с целью совершения преступления является, преднамеренным поступком, непосредственно направленным на совершение преступления, который остался незавершенным по причинам, независящим от воли данного субъекта. Это обстоятельство полностью соответствует понятию попытки совершения преступления в статье 29 УК АР. Необходимо отметить, что, несмотря на то, что лицо отказалось от преступления по собственной инициативе, в результате первой попытки объект уголовно-правовой защиты был подвергнут угрозе. Поэтому, при таких обстоятельствах деяния лица должно расцениваться как попытка совершения преступления, отказ от повторных деяний, должен учитываться как смягчающее обстоятельство. Деяния, совершенные при повторной попытке для достижения своей цели после первой неудачной попытки, могут быть оценены в двух вариантах.

Первый вариант: Лицо не достигает цели при первой попытке, и завершает преступление второй попыткой (попытками). Данное деяние лица, квалифицируется как завершенное преступление.

Второй вариант: Лицо не достигает цели при первой попытке, и спустя некоторое время, завершает преступление другим независимым действием. Данное деяние лица квалифицируется для первого акта как попытка совершения преступления, для второго акта как повторно совершенное завершенное преступление. Например, М. выстрелил в С. с целью убийства, однако не попал в него. Спустя двадцать дней, М. пришел на квартиру к С. и убил его выстрелом в упор.

На основании объяснения, имеющегося в пункте 14 Решения Пленума Верховного Суда Азербайджанской Республики «О судебном опыте по делам об умышленных убийствах» от 12 декабря 2002 года, в случае если лицо, имеющее судимость за совершение умышленного убийства или покушения на убийство, его первое деяние должно квалифицироваться в независимой форме, последнее деяние, в зависимости от завершения, квалифицируются статьями 120.2.10 или 29.120.2.10 УК.

1. Уголовный Кодекс Азербайджанской Республики от 1 сентября 2000 года.

2. Самандаров Ф.Ю. Уголовное право. Общая часть: учебник / Ф.Ю. Самандаров. – Изд. «Дигеста», 2007.

3. Соколова Н.В. Значение института добровольного отказа от преступления в укреплении социалистической законности и охраны прав граждан / Н.В. Соколова. – Ташкент, 1986.

4. Уголовное право Российской Федерации. Общая часть / под ред. д.ю.н. Б.В. Здравомыслова. – М.: Юристъ, 1996.

А.Е. Мокрухина,

курсант

(Ставропольский филиал

Краснодарского университета

МВД России)

ОПЕКА И ПОПЕЧИТЕЛЬСТВО В ГРАЖДАНСКОМ ПРАВЕ

Актуальность нашей научной статьи заключается в том, что опека и попечительство, как один из институтов гражданско-правовых отношений, в современных российских условиях приобретает особо важное значение, так как регулирует устройство детей, оставшихся без попечения родителей, а так же устройство недееспособных и ограниченных в дееспособности граждан.

Каждый гражданин (физическое лицо) независимо от возраста и состояния здоровья способен иметь права и обязанности, т.е. обладает правоспособностью. Но не каждый гражданин (физическое лицо) способен самостоятельно осуществлять свои права и исполнять обязанности в силу недостатка дееспособности или полного ее отсутствия. Для восполнения недостающей или отсутствующей у таких граждан дееспособности и для защиты их прав и интересов используется институт опеки и попечительства. Следовательно, опека и попечительство являются одной из форм осуществления государственной защиты личности.

Институт опеки и попечительства прошел сложный путь становления и развития. Каких-либо специальных актов не издавалось, но первые сведения встречаются в «Русской правде» пространной редакции. Опека устанавливается тогда, когда малолетний ребенок оставался без родителей или без отца, а мать повторно вступала в брак. Если мать в новый брак не вступала, то она воспитывала и содержала своих детей, которые подчинялись ее воле.

Греко-римское законодательство, входящее в состав Кормчих книг, то есть Эклоге и Прохироне в нем указывалось, что опеку на-

значался волей отца, выраженной в духовном завещании. При отсутствии завещания призывались самые близкие родственники. Опекуном мог быть назначен и отчим ребенка, при этом составлялся список по передачи имущества детей.

В Соборном Уложении 1649 г. права опекуна и подопечного по сравнению с предыдущим законодательством были расширены, но само понятие опеки как правового отношения не было регламентировано.

Значительным шагом в законодательном регулировании института опеки явилось учреждение сословных учреждений для осуществления опекунской деятельности при Екатерине II.

По закону 1775 г. были созданы дворянская опека, сиротский суд и др. органы. Опекуны ежегодно давали отчеты Дворянской опеке, которая подчинялась Верховному земскому суду.

В настоящее время основополагающие нормы об опеке и попечительстве содержатся в Гражданском кодексе РФ 1994 г. (ст. 31–40), который вместе с тем устанавливает, что деятельность опекунов и попечителей, относящаяся к воспитанию несовершеннолетних, состоящих под опекой или попечительством, является предметом регулирования семейного права (п. 1 ст. 150 Семейного кодекса РФ).

Дадим понятие опеки и попечительства.

Опека – это норма, устанавливаемая для защиты прав и интересов недееспособных лиц, а так же лиц, не достигших 14-летнего возраста. Опекуны являются представителями подопечных в силу закона и совершают от их имени и в их интересах все необходимые сделки (ст. 32 ГК РФ).

Попечительство – это норма, устанавливаемая над несовершеннолетними от 14 до 18 лет и над ограниченно дееспособными вследствие злоупотребления спиртными напитками или наркотическими веществами. Попечители дают согласие на совершение тех сделок, которые граждане, находящиеся под попечительством, не в праве совершать самостоятельно (ст. 33 ГК РФ).

Опека и попечительство устанавливается для защиты прав и интересов недееспособных и не полностью дееспособных граждан. Так же устанавливается в целях воспитания над несовершеннолетними. Соответствующие этому права и обязанности опекунов и попечителей определяются семейным законодательством. Опека и попечительство устанавливается над несовершеннолетними при отсутствии у них родителей, усыновителей, лишение судом родителей родительских прав, а так же в случаях, когда такие граждане по иным причинам остались без родительского попечения, в частности, когда родители уклоняются от их воспитания либо защиты их прав и интересов (ст. 31 ГК РФ).

Будучи законными представителями подопечного, опекуны и попечители вправе распоряжаться доходами подопечного им гражданина самостоятельно, если эти расходы направлены на содержание самого подопечного. Во всех остальных случаях опекуны и попечители обязаны получать предварительное разрешение органов опеки и попечительства на совершение сделок, затрагивающие имущественные интересы подопечного.

В случае если подопечный обладает недвижимым или ценным движимым имуществом, которое требует специальной заботы и управления, орган опеки и попечительства может определить управляющего и заключить с ним договор о доверительном управлении таким имуществом (ст. 38 ГК РФ).

Органами опеки и попечительства являются органы исполнительной власти субъекта Российской Федерации (ст. 34 ГК РФ). Полномочия на орган опеки и попечительства в отношении подопечного возлагаются на орган, который установил опеку или попечительство. При перемене места жительства подопечного полномочия органа опеки и попечительства возлагаются на орган опеки и попечительства по новому месту жительства подопечного в порядке, определенным Федеральным законом «Об опеке и попечительстве» [1]. Орган опеки и попечительства по месту жительства подопечных осуществляет надзор за деятельностью их опекунов и попечителей.

1. Об опеке и попечительстве: федер. закон Рос. Федерации от 24.04.2008 № 48-ФЗ: ред. от 02.07.2013 // Консультант Плюс: комп. справ. правовая система [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.consultant.ru>. – (Дата обращения: 20.09.2013).

А.Ю. Назинцева,
студентка
(Саратовская государственная
юридическая академия)

ПРОБЛЕМЫ ДОКАЗЫВАНИЯ И ОПРЕДЕЛЕНИЯ РАЗМЕРА КОМПЕНСАЦИИ МОРАЛЬНОГО ВРЕДА В ГРАЖДАНСКОМ ПРОЦЕССЕ

Институт компенсации морального вреда является одним из способов защиты неимущественных благ граждан, который в последнее время приобрел особую актуальность.

Анализ судебной практики выявил две проблемы заслуживающей особого внимания: проблема доказывания и определение размера компенсации морального вреда. С учетом конституционного принципа состязательности сторон в судопроизводстве (ч. 3 ст. 123 Конституции РФ) и ст. 56 ГПК РФ истец должен обосновать и представить доказательства, подтверждающие факт наступления нравственных или физических страданий и заявленный им размер компенсации. Ответчик – возражения и доказательства, опровергающие эти требования или влияющие на уменьшение размера истцом суммы компенсации.

Как правило, самостоятельное доказывание по заявленным требованиям о компенсации морального вреда истцом не проводится, сумма компенсации назначается как сопутствующая мера ответственности при удовлетворении других требований истца. К предмету доказывания по делам о компенсации морального можно отнести такие факты, как имели ли место действия (бездействия) ответчика, причинившие истцу нравственные или физические страдания; какие личные неимущественные права истца нарушены этими действиями (бездействиями) и т.д. [1, с. 123–124].

Не решенным остается вопрос о размере компенсации морального вреда. В большинстве случаев, суд присуждает несоразмерно низкую сумму компенсации морального вреда. Однако, нередки случаи, когда истец может злоупотребить своим правом и завысить сумму компенсации морального вреда с целью причинения имущественного ущерба ответчику. В данном случае, обоснованной представляется точка зрения Н.Н. Ткачёвой, по мнению которой суд по делам о возмещении морального вреда, разрешая например, ходатайство о принятии мер обеспечения, предъявленных в явно завышенных и нереальных размерах, должен разъяснить лицу, ходатайствовавшему о принятии таких мер, о возможных последствиях процессуального действия, как отказ в иске; объяснить, что лицо, чьи права были нарушены принятием мер обеспечения, имеет право предъявить к лицу, ходатайствовавшему об их принятии иск, о возмещении убытков (ч. 2 ст. 146 ГПК РФ)) [2, с. 71].

Белякин С.А. выделял одним из критериев определения размера компенсации морального вреда «искренность страданий», что на данный момент своей актуальности не утратило. Между тем, представляется, что вопрос об эмоциональном состоянии лица, а также психофизических особенностях его личности, способных повлиять на восприятие им событий, должен решаться с учетом мнения эксперта-психолога [3, с. 15].

Институт компенсации морального вреда применяется в судебной практике зарубежных стран более длительное время по сравнению с Россией.

Так, в Великобритании для рассмотрения требований по вопросам компенсации морального вреда создана и функционирует Комиссия по вопросам компенсации вреда, причиненного преступлением. В настоящее время Комиссией по заявлениям о компенсации применяется Тарифная схема 1994г., в которой подробно описаны условия выплаты компенсации. Размер компенсации по Тарифной схеме за вред, причиненный преступлением, зависит от степени тяжести психического расстройства, которое квалифицируется как умеренное (продолжается от 6 до 16 недель), серьезное (от 16 до 26 недель), тяжелое (свыше 26 недель) и очень тяжелое (постоянная утрата жизненной активности).

В США существуют некоторые особенности компенсации морального (психического) вреда. В частности, американское право предусматривает денежное возмещение (компенсацию морального вреда) за намеренное или неосторожное причинение сильного эмоционального беспокойства другому лицу, а также за нарушение договорных обязательств, когда его возникновение было «естественным и предвидимым».

Таким образом, исходя из всего вышесказанного, предлагаются следующие пути решения выявленных проблем:

- суду необходимо прибегать к помощи экспертов-психологов при вынесении решения по делу;

- определить величину суммы компенсации морального вреда, являющуюся базисом, от которого суд сможет отталкиваться. Средний размер компенсации можно определить в минимальных размерах оплаты труда от 1 до 100 МРОТ.

- следует признать прямой обязанностью истца представить в судебное заседание доказательства, подтверждающие все факты, на которые он ссылается в обоснование суммы компенсации морального вреда.

Таким образом, возмещение морального вреда возможно и желательно прежде всего в отношениях, возникающих вследствие причинения вреда жизни и здоровью граждан. Размер компенсации должен определяться судом, а в некоторых случаях может быть установлен в правовой норме и уплачиваться в виде единовременной суммы.

1. Решетникова И. Справочник по доказыванию в гражданском судопроизводстве. Дела о компенсации морального вреда / И. Решетникова. – М., 2011, С. 123–124.

2. Ткачёва Н.Н. Проблемы обеспечения иска в гражданском судопроизводстве (по материалам практики): дис. ... канд. юрид. наук / Н.Н. Ткачёва. – Саратов, 2004. – С. 71.

3. Степанов М.А. Заключение экспертиз как средство доказывания по делам о компенсации морального вреда / М.А. Степанов // Закон и право. – 2002. – № 6. – С. 15–20.

Е.В. Харина,
курсант
(Ставропольский филиал
Краснодарского университета
МВД России)

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ГРАЖДАНСКОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

«Я вправе ожидать от вас, критического отношения к закону, потому что только при критическом отношении возможно к нему уважение. Прогрессивное развитие общечеловеческих идей всегда опережает закон, и он обречен на бесконечное совершенствование».

В.И. Жуковский

Смена социально-экономической формации, происходящая в России с начала 90-х гг. прошлого века, потребовала приведения национальной правовой системы в соответствие с принципами, которые отвечали бы провозглашенной либеральной концепции развития общества. Важной составной частью этих преобразований должно было стать возрождение частного права, которое, как показал опыт развития мировой цивилизации, является одной из важнейших предпосылок реализации идеалов, утверждающих свободу и права личности. Одним из мероприятий проведения в жизнь преобразований было принятие программы «Становление и развитие частного права в России» [1]. В этом лаконичном, но интеллектуально насыщенном документе в первую очередь предельно откровенно было зафиксировано существовавшее на тот момент в российской правовой системе положение, с которого начинался процесс возрождения частного права в России.

Современный этап развития гражданско-правовой законодательной системы России характеризуется актуализацией преобразовательных тенденций, вызванных к жизни в значительной мере Концепцией развития гражданского законодательства Российской Федерации (далее – Концепция) и разработанным на ее основе проектом изменений Гражданского кодекса Российской Федерации. Предстоящая модернизация гражданско-правовой законодательной системы определяет «вектор» правовой политики в направлении дальнейшего движения регулирования не только в сфере гражданского права, но и в смежных областях. На этом этапе работы по совершенствованию гражданского

законодательства первостепенной задачей является не только сохранение, но и усиление роли Гражданского кодекса Российской Федерации как центра гражданско-правовой законодательной системы. Поиск путей решения этой задачи должен основываться на взвешенном подходе к модернизации ГК РФ и бережном отношении к уже достигнутым результатам гражданско-правового регулирования.

Однако, к сожалению, в настоящее время начался интенсивный процесс внесения таких изменений в ГК РФ, которые не только не отражают положения Концепции, но и не соответствуют по своему содержанию ее идеологии.

Так, в Концепции и проекте воплощена идея сокращения числа законов об отдельных видах юридических лиц путем консолидации некоторых из них в виде принятия закона об АО и об ООО и единых законов соответственно о производственных и потребительских кооперативах. Несмотря на это принимается ФЗ «О хозяйственных партнерствах» от 3 декабря 2011 г., на основе которого вносятся соответствующие поправки в ст. 50 ГК РФ. Можно констатировать, что в данный момент имеет место работа по изменению ГК РФ, осуществляемая параллельно с подготовкой указанного выше проекта, основанного на Концепции. Возникает закономерный вопрос: зачем прибегать к отдельным поправкам в отношении важнейшего кодификационного акта в условиях подготовки проекта его изменений? Отметим также, что современный законотворческий процесс в гражданско-правовой сфере вызывает беспокойство еще и потому, что на протяжении периода после принятия Указа Президента Российской Федерации от 18 июля 2008 г. «О совершенствовании Гражданского кодекса Российской Федерации» [2] в ГК РФ неоднократно вносились изменения, носящие фрагментарный характер и не вызванные неотлагательной необходимостью. Так, приняты ФЗ от 28 ноября 2011 г. «Об инвестиционном товариществе» [3] и ФЗ от 3 декабря 2011 г. «О хозяйственных партнерствах» [4] и внесены соответствующие изменения в ГК РФ.

Возвращаясь к положениям Концепции, отметим, что с позиции степени влияния на систему гражданского законодательства авторами Концепции наиболее важными признаются четыре ее положения, а именно: расширение предмета гражданского права; полное реформирование вещного права; идея о перераспределении нормативного материала между ГК РФ и комплексными законами природоресурсного законодательства; предложение о переходе к двухуровневой системе гражданских законов.

Однако перечисленными направлениями реформирования гражданского законодательства пределы его модернизации не ограничиваются и не могут ограничиваться, поскольку с точки зрения значимости

воздействия на гражданско-правовую законодательную систему можно выделить и другие «векторные» линии такого развития.

1. О программе «Становление и развитие частного права в России»: указ Президента Рос. Федерации от 7 июля 1994 г. № 1473 // Собрание законодательства РФ. – 1994. – № 11. – Ст. 1191.

2. О совершенствовании Гражданского кодекса Российской Федерации»: указ Президента Рос. Федерации от 18 июля 2008 г. № 1108 // Собрание законодательства РФ. – 2008. – № 29 (ч. 1). – Ст. 3482.

3. Об инвестиционном товариществе: федер. закон Рос. Федерации от 28 ноября 2011 г. № 335-ФЗ // Консультант Плюс: комп. справ. правовая система [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.consultant.ru>. – (Дата обращения: 20.09.2013).

4. О хозяйственных партнерствах: федер. закон Рос. Федерации от 03 декабря 2011 № 380-ФЗ: ред. от 23.07.2013 // Консультант Плюс: комп. справ. правовая система [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.consultant.ru>. – (Дата обращения: 20.09.2013).

Зміст

Цимбалюк М.М.

Молодіжний науковий форум визначає перспективи розвитку суспільства і держави 3

Андрашук Т.І.

Адміністративно-правові режими в Україні..... 5

Андрусів Р.А.

Регулювання військово-службових відносин у процесі професіоналізації внутрішніх військ України: правовий аспект 7

Анрушко Я.С.

Людська гідність: філософсько-правові основи..... 10

Апетик А.М.

Криміналістично-наукове забезпечення розслідування терористичного акту 13

Басараб В.З.

Правова свідомість як важливий чинник формування професіоналізму у майбутніх правоохоронців 16

Бачинський П.Р., Попович Д.-М.Ю.

Деякі аспекти визначення поняття тяжких наслідків 19

Бесага І.В.

Порівняльний аналіз використання фотозйомки у КПК 1960 і 2012 років..... 21

Блавацька І.О.

Актуальні проблеми профілактики екологічної злочинності 24

Боднар Х.С.

Світовий досвід взаємодії міліції з населенням 27

Бойко Б.Б.

Сутність і значення попередження адміністративних деліктів..... 30

Бойчук В.Ю.

Особливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів 32

Болехівська С.М.

Професійно-етичні правила поведінки працівника органів внутрішніх справ України 34

Бориславська О.Р.

Сучасні погляди на поняття «адміністративна відповідальність»..... 37

Бориславська О.Р., Буньковський М.О.

Поняття кримінальної відповідальності 39

Брич І.В.

Структура слідчих (розшукових) дій згідно з
Кримінальним процесуальним кодексом України від 13 квітня 2012 року 41

Бушак С.Р.

Перехід від фіскального органу до сервісної служби
на прикладі Державної податкової служби України..... 45

Ванчак В.М.

Корупція як соціальна проблема (історико-правовий аспект) 47

Васько Л.І.

Злочини проти статевої свободи та статевої недотоканості особи 51

Висоцька О.І.

Суб'єкти державного управління у сфері економіки..... 53

Гайдучок Л.М.

Право на життя у цивільному законодавстві..... 56

Гайка К.О.

Структурно-функціональний напрям
у державному управлінні Німеччини 58

Гангур Н.В.

Здійснення адміністративного регулювання
в'їзду та виїзду за кордон України 60

Гангур Н.В., Сосновський М.В.

Антигуманна сутність сучасного тероризму (історико-правовий аспект)..... 63

Гемес І.І.

Заходи профілактики, які застосовуються загальноосвітніми
закладами щодо попередження неповнолітньої злочинності 66

Гіцинський І.Ю.

Окремі аспекти диференціації кримінальної відповідальності за вбивство 68

Гринишин М.В.

Забезпечення безпеки дорожнього руху ДАї 71

Гулій М.Р.

Становлення особливостей інституту
місцевого самоврядування в Німеччині..... 73

Дан Г.В.

Про предмет контрабанди згідно зі ст. 201
Кримінального кодексу України 76

Дорош Х.П.

Доцільність застосування конфіскації майна як виду покарання..... 81

Дуда А.М.

Тінізація економіки як вагома проблема сфери оподаткування,
її детермінанти та шляхи подолання в Україні 84

Єрмаченкова Ю.В.

Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини: актуальність теми	87
---	----

Жидик В.В.

Деякі питання кримінальної відповідальності за використання неповнолітнього для заняття жебрацтвом.....	89
--	----

Жук А.П.

Сутність та характерні риси громадянського суспільства	91
--	----

Жук В.В.

Філософське правове вчення Томаса Гоббса про держави	93
--	----

Журба А.І.

Особливості реалізації права громадян на звернення до органів внутрішніх справ в Україні.....	97
--	----

Заморський О.В.

Віктимізація як чинник детермінації торгівлі людьми	99
---	----

Запотічна С.І.

Адміністративні правовідносини: теоретичний аспект	102
--	-----

Зубанський М.К.

Окремі аспекти торгівлі людьми або іншої незаконної угоди щодо людини.....	104
---	-----

Льо Т.І.

Мета адміністративно-правових заохочень	106
---	-----

Калинець Х.Р.

Види покарань, які застосовують до неповнолітніх	109
--	-----

Калиш А.О.

Соціально-психологічний портрет сучасного терориста	112
---	-----

Каранець Р.Ю.

Порівняльно-правова характеристика інституту цивільного позову в кримінальному провадженні як засобу забезпечення прав людини і громадянина	116
---	-----

Кір'яков С.В.

Судовий прецедент як засіб вирішення проблем, прогалин та суперечностей кримінального законодавства	118
--	-----

Ковальська М.Ю.

Інноваційні технології у діяльності органів досудового розслідування: поняття та перспективи впровадження	121
--	-----

Ковальчук О.В.

Теоретичні питання розмежування адміністративних правопорушень та злочинів.....	124
--	-----

Козут Н.І., Гнідець Т.Я.

Тактичні рекомендації подолання протидії у формі відмови від давання показань на допиті під час досудового розслідування	126
--	-----

Кокот Р.О.

Роль правової культури у формуванні професіоналізму майбутнього працівника ОВС	130
---	-----

Кочетков О.О.

Загальна характеристика адміністративно-правових норм	133
---	-----

Крайник В.В.

Поняття призначення покарання у кримінальному праві України	134
---	-----

Криштанович А.М.

Громадяни як суб'єкти адміністративного права	136
---	-----

Курклінська Н.М.

Особливості притягнення суддів до кримінальної відповідальності	138
---	-----

Лемессєва А.В.

Окремі аспекти кваліфікації вбивства	141
--	-----

Лиса Р.О.

Використання службово-розшукових собак для виявлення та розслідування вбивств, учинених на замовлення	144
--	-----

Лиса Р.О., Семак А.В.

Забезпечення законності і дисципліни в державному управлінні	147
--	-----

Ліштовна М.О.

Філософсько-правові аспекти права на життя	150
--	-----

Магмет М.Т.

Поняття й види криміналістичної ідентифікації	152
---	-----

Магмет М.Т., Слободецька А.В.

Види функцій державного управління	156
--	-----

Мацьків Д.І.

Сутність адміністративної реформи	159
---	-----

Мишолов І.О.

Ефективність здійснення фінансового контролю в Україні	161
--	-----

Молдавчук Н.П.

Рівень розвитку держави у справі захисту прав дитини	164
--	-----

Надточій Є.А.

Негласні слідчі (розшукові) дії та оперативно-розшукові заходи: до проблеми співвідношення та правової регламентації	167
---	-----

Ніколаєва Е.В.

До питання про конкуренцію кримінально-правових норм	168
--	-----

Олійник Х.А.

Причини і умови злочинності неповнолітніх: деякі аспекти	171
--	-----

Очеретко М.В.

Запровадження інституту кримінальних проступків
у законодавство України 175

Пакіс О.В.

Кібертероризм – загроза національній безпеці та інтересам України 177

Палюх А.Б.

Деякі аспекти відповідальності за порушення
сучасного податкового законодавства України 179

Пелих В.В.

Механізм міжнародно-правового регулювання праці 182

Перець А.І.

Профілактика насильства у сім'ї дільничними інспекторами міліції 184

П'єх О.І.

Конституційна скарга як інститут демократії:
перспективи запровадження в Україні 186

Площинська А.О., Шахін А.Б.

Допоміжні суб'єкти правоохоронної та правозахисної діяльності 189

Плюська О.В., Смілик А.С.

Завдання судових експертиз під час розслідування злочинів
у сфері обігу наркотичних засобів 191

Попович Д.-М.Ю.

Теоретичні положення закінчення досудового розслідування
складанням обвинувального акта 194

Предчишин Н.А.

Адміністративна відповідальність
за порушення лісового законодавства 197

Приймак В.В.

Види кримінально-процесуальної діяльності
органів охорони державного кордону
за новим Кримінальним процесуальним кодексом України 200

Приймак Л.Я.

Батьківський вплив і контроль за дітьми як один з основних факторів
у системі профілактики наркоманії серед підлітків 202

Приймак О.В.

Відповідальність за порушення бюджетного законодавства 204

Ракета Ю.В.

Вдосконалення фінансової системи України – вимога сьогодення 206

Ратич С.Р.

Філософсько-правовий аспект праворозуміння 209

Рибачук І.Р.

Сучасний стан адміністративної діяльності
органів внутрішніх справ України 212

Сич А.М.

Визначення поняття «погроза» за кримінальним правом України..... 214

Сіверський Р.Б.

Значення адміністративного примусу у правовому регулюванні..... 216

Слив'як О.Б.

Протидія корупції в сучасних умовах 218

Смоляк Ю.С.

Погляд молодого спеціаліста на процес формування
особистості майбутнього правоохоронця 220

Соколовська Т.С.

Поняття адміністративного правопорушення 223

Сосяк Н.В.

Поняття та особливості кваліфікації вбивства на замовлення 226

Спільник І.Р.

Вплив ціннісного обґрунтування права на правосвідомість 231

Спільник І.Р., Кондрат Н.М.

Попередження злочинності у сфері економіки
як засіб забезпечення економічної безпеки держави 233

Сташків Я.Я.

Сутність та основні ознаки правового регулювання 235

Стефанська З.С.

До питання класифікації злочинів у сфері господарської діяльності..... 237

Токар А.В.

Деякі проблеми регулювання здійснення державних закупівель
як чинник економічної безпеки держави (в контексті перспективи
входження України до складу Співдружності європейських країн) 240

Токар М.Р.

Психологічні аспекти професійної деформації
співробітників органів внутрішніх справ 242

Толочко М.В.

Спосіб учинення контрабанди наркотичних засобів
у системі елементів криміналістичної характеристики 246

Трохимчук Д.В.

Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність 248

Удичка Я.В.

Наркоманія – шлях до самогубства..... 251

Федорак В.В.

Проблеми укладення угод про визнання вини
згідно з КПК України 254

Филипович Н.В.

Теорія суспільного договору в добу просвітництва 258

Хамандяк В.Б.

Деякі особливості повноваження палати лордів Великобританії
(історичний аспект) 262

Ханас В.А.

Проблема свободи, прав, честі і гідності людини
в західноєвропейській філософсько-правовій думці 264

Хрустовський О.О.

Наркобізнес – загроза існуванню людства 268

Чернієнко Ю.Г.

Особливості проведення огляду місця події
за новим Кримінальним процесуальним кодексом України
при порушеннях державного кордону 271

Чуркін А.О.

Організаційно-правові основи діяльності органів внутрішніх справ
щодо формування громадської думки 274

Шоповал М.Д.

Особливості та значення судового прецеденту 276

Шеремета І.В., Козак Р.В.

Актуальні проблеми права на місце проживання
у цивільному законодавстві України 278

Шпак А.О.

Складові формування мовно-культурної компетенції
правоохоронця 279

Ягнич О.О.

Дискусійні питання визначення системи адміністративного права 281

Янсон М.В.

Особливості реалізації конституційних прав і свобод
військовослужбовцями 283

Яремчук Г.І.

Порівняльний аналіз відповідальності
за умисні вбивства згідно з нормами Кримінального кодексу України
та зарубіжних країн 286

Ясьонків Л.В.

Окремі аспекти об'єктивної сторони бандитизму 289

Гулузаде Матин Седа оглы

Правовое регулирование несостоятельности и банкротства
в Азербайджанской Республике 292

Кочаян Р.С.

Судебное представительство. Быть представителем или не быть? 295

Кулиев Зохраб Азер оглы

Особенности отказа от повторной попытки совершения деяния
по Уголовному кодексу Азербайджанской Республики..... 297

Мокрухина А.Е.

Опека и попечительство в гражданском праве 300

Назинцева А.Ю.

Проблемы доказывания и определения размера компенсации
морального вреда в гражданском процессе 302

Харина Е.В.

Тенденции развития гражданского законодательства
на современном этапе..... 305

МЕХАНІЗМ
ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ПРАВООХОРОННОЇ
ТА ПРАВОЗАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ
ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА
(Осінні читання)

Тези доповідей та повідомлень учасників
Міжнародної курсантсько-студентської наукової конференції

1 листопада 2013 р.

Тези опубліковано в авторській редакції

Підписано до друку 30.10.2013 р.
Формат 60х84/16. Папір офсетний. Умовн. друк арк. 18,37.
Тираж 100 прим. Зам. № 152-13.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.